

Fabiny Tibor

A SZÓRA BÍRT ÍRÁS

Diákoknak, politikusoknak,
keresőknek és hívőknek

És mondd el fiaidnak...

Félixnek és Lencinek

(2Móz 13,8)

Képmeditáció

Az Írásból Szó,
A Betűből Lélek,
A Keresztből Élet
Fakad.

Fabiny Tibor

A SZÓRA BÍRT ÍRÁS

Diákoknak, politikusoknak,
keresőknek és hívőknek

Hermeneutikai Kutatóközpont
Budapest, 2024

In memoriam
Filó Kristóf budakeszi plébános
† 2024. január 9.

„A családi kötelék nem adhat, nem teremhet hitet... a hitre nem lehet nevelni, arra érzékennyé lehet tenni az embereket. A hit olyan dolog, amiért meg kell dolgoznunk, meg kell küzdenünk... Nagyon merész, amit mondok, de higgyék el: Isten nem a bűneimre kíváncsi, hanem arra kíváncsi, hogy hogyan tudok, hogyan merek szeretni.”

<https://youtu.be/NNTRDMHAh-s>

Olvasószerkesztő
Blázy Márta

Technikai szerkesztő
M. Pintér Tibor

Borító
M. Pintér Tibor

ISBN 978-615-82420-2-8

Címlapfotó: a szerző

© Fabiny Tibor, 2024
© Hermeneutikai Kutatóközpont, 2024

TARTALOM

Előszó a három gyűjteményhez.....	7
I. AZ IGEHIRDETÉS BOLONDSÁGA (1988–2002)	
Előszó (2002).....	11
DIÁKOKNAK ÉS TANÁROKNAK	15
1. Hitfogyatkozás.....	16
2. Konceptió per Jezréelben	19
3. Senkiből valakivé	27
4. A keresztt bolondsága.....	30
5. Fogadjátok be egymást!.....	34
6. Konfliktusaink: az idő.....	39
KÖZÉPNEMZEDÉKNEK ÉS KÉTKEDŐKNEK	43
7. Az elveszett (közép)nemzedék	44
8. Boldogok a lelki szegények.....	47
9. Boldogok, akik sírnak	50
10. Boldogok a szelídek	55
11. Oltalom és veszély	58
FELNŐTTEKNEK ÉS KERESŐKNEK	63
12. Isten népe	64
13. Ki a lelki ember?	72
14. A világ kísértése.....	78
15. Megújulás	83
16. Öntudat vagy dicsekvés	86
17. Közösségépítés	91
AZ IGÉT HALLGATÓKNAK	97
18. Szentek legyetek!.....	98
19. A keresztyén öröm.....	103
20. Az Úrtól tanult imádság	108
21. Növekedés és rothadás.....	114
22. Megigazulás.....	118
23. Az igaz és a hamis vallásosság.....	123

24. Cselekedetek vagy hit.....	128
25. „Megtetszett-e már az óembered?”	132
26. A Mester búcsúzik	136

II. HATALOMRÓL ÉS HITRŐL – POLITIKUSOKNAK (1998–2002)

Előszó (2003).....	145
27. Magnificat 1998.....	146
28. A gyökér hordoz téged.....	152
29. Az eredendő élet útja	157
30. A Te országod és a földi ország.....	162
31. A szelídek boldogsága	167
32. A hit zsoltára.....	171
33. Magnificat 2002.....	176

III. NÖVEKVŐ SZAVAK (Alkalmi igehirdetések 2005–2023)

Előszó (2023).....	183
34. Aki mindenkihez jött	185
35. Krisztus főpapi áldozata	189
36. Kaddis Apámért	193
37. A hamis és az igazi békesség.....	199
38. Idők.....	202
39. Az olvasóval együtt növekvő szavak.....	207
40. Lelkiismeret vagy reálpolitika?	211
41. Simeon és Anna.....	215
42. Anatomia divina.....	223
43. Hit a pusztulás és a menekülés idején.....	228
44. Kenyér, víz, bor.....	232
45. Három ember: Krisztus, krisztusnélküli ember, krisztusi ember.....	236
46. Misztérium.....	240
47. Kedves farizeus testvéreim!.....	243
48. Ki az igaz ember?	246
49. Megmaradni, megtartatni	252
50. Keresztvers 2018 Nagypéntekén	256
Utószó – személyes vallomás (1999).....	257

ELŐSZÓ A HÁROM GYŰJTEMÉNYHEZ

Szeretettel nyújtom át minden érdeklődőnek, nem-hívőnek, keresőnek és hívőnek egykori és a közelmúltbeli igemagyarázataimnak és igehirdetéseimnek e szerény gyűjteményét. Három évtizede a *Hermeneutikai Füzetek* sorozatban megjelent *Szóra bírni az Írást* című munkám a bibliai szövegek értelmezésével, azok irodalmi megközelítésének mikéntjéről szólt. A mostani könyv már nemcsak birkózik az Írással, hanem igehirdetések formájában meg is szólaltatja azt. Innen a régi/új cím: *A Szóra bírt Írás*.

Három kis „kötetet” olvashatnak egyben: az első kettő szövegei (*Az igehirdetés bolondsága*, ill. a *Hatalomról és hitről – politikusoknak*) több mint húsz éve készültek el, de azok kiadásától akkor elálltam. Csak néhány barátomnak és ismerősömnek mutattam meg, akik – visszajelzésük alapján – épültek belőlük. E két, asztalfiókomban őrzött gyűjteményhez csatolok most egy harmadikat (*Nővekvő szavak*), amely az elmúlt húsz évben elhangzott igehirdetéseim egy részét tartalmazza. Némelyik már megjelent a *Szótörténetek* (Luther Kiadó, 2009), illetve az *Isten maszkjai* (L'Harmattan, 2021) című könyveimben.

A kötet kiadását az EBBE (Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület) is támogatja. Ez az alulról kezdeményezett szolgálat 2002–2022 között működött az evangélikus egyház lelki-szellemi megújulása érdekében. A közösség munkájában előadásokkal, a programok szervezésével, kiadványok publikálásával magam is aktívan részt vettem.

Tudom, hogy a lelkészi szolgálatra hivatalosan is elhívtak sokszor négy-öt évtizeden keresztül fáradhatatlanul, mély alázattal hintik a magot az egyszer köves, máskor tövises, de néha a jó talajba is. Az én elhívásom nem közvetlen, hanem közvetett; a célközösségem sem csak az egyház, vagy a templomi gyülekezet. Az egyházban szolgálók között én „kint” vagyok, s ezért többnyire a „kintiekhez” szólok. Noha a prédikáció eredetileg szóbeli műfaj, bízom abban, hogy a leírt szó nem csökkenti az élő beszéd erejét.

A Szóra bírt Írást azzal a reménnyel adom közre, hogy az olvasók ezekben a sorokban nem csak a szavakat, a mondatokat, az Írást látják, hanem a fülükkel meghallják a Szót, a Hangot, elsősorban nem az emberi szerzőét, hanem azét, aki a mennyet és a földet a Szavával teremtette. A Logosz ma is képes megnyitni az emberi szíveket!

Köszönetet mondok kitartó munkájukért Blázy Márta olvasószerkesztőnek és M. Pintér Tibor technikai szerkesztőnek.

Budapest–Budakeszi, 2024. január

I.
AZ IGEHIRDETÉS
BOLONDSÁGA

(1988–2002)

*Mivel tehát a világ a saját bölcsessége
útján nem ismerte meg Istent a maga
bölcsességében, tetszett Istennek, hogy
az igehirdetés bolondsága által üdvözítse
a hívőket. (1Kor 1,21)*

Ajánlom bárkinek, mert – a hitem szerint – a gyógyító Szóra
minden embernek szüksége van,
még ha ezt nem is tudja vagy éppen tagadja.

ELŐSZÓ (2002)

Szokatlan igehirdetés-gyűjteményt tart kezében az olvasó. Ugyanis nem egy gyakorló lelkész, hanem egy tanár prédikációi ezek, aki több mint két évtizede oktat irodalmat angol szakos egyetemistáknak. A tanár prédikációi óhatatlanul is „tanáros” prédikációk; sokszor tematikusak, ismereteket is készek átadni. De ezzel talán nem veszítik el a megszólító erejüket, hiszen minden prédikációnak ez a célja.

Eredetét és lényegét tekintve az ige hirdetése kétségtelenül szóbeli tevékenység; Jézus elhangzott szóbeli tanítását is csak később rögzítették írásban a tanítványok. Az apostolok azonban már levél formájában hirdették az igét. A szóból írás lett, az írás őrizte meg és hordozta évszázadokon, évezredekken át az isteni Szót. A tapasztalat azt mutatja, hogy ma is sokat épülhetünk mások leírt igehirdetéseiből.

Pályakezdő egyetemi oktatóként 1986-ban elvégeztem az Evangélikus Teológiai Akadémia levelező tagozatát. Ám először csak két évvel később – mintegy harminchárom évesen – mertem szószékre lépni. Magamat sokáig méltatlannak, az igehirdetés ügyét pedig szentnek tartottam. Nagy energiát fordítottam a készülésekre, sokszor több időt, mint egyetemi előadásaimra. Mondanivalómat mindig leírtam, s néha egy új gondolat kedvéért az igehirdetés szövegét újra fogalmaztam. A prédikációkat nem felolvasás formájában adtam át, de a kezemben tartott, kidolgozott mondanivalótól általában nem tértem el. Volt olyan esztendő, amikor úgy adódott, hogy egyszer sem álltam szószéken, ám a közelmúltban egyre többet hirdethetem Isten ígését. Benső örömet és békességet ad nekem ez a szolgálat.

Az igehirdetések első része diákoknak, főleg egyetemistáknak szól. Van közöttük egyetemi istentiszteleten elmondott igehirdetés, de a legtöbb áhítat, amelyet a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara érdeklődő hallgatóinak tartottam.

Több alkalommal szolgáltam igehirdetéssel evangélikus vagy református értelmiségi fórumon, országos konferencián vagy a Luther Szövetség könyvbemutatóin. Az ilyen közegben tartott prédikációk tudatosan közelítenek a tematikus bibliai előadás műfajához, amikor például az „Isten népe”, „a lelki ember”, a „világiasság” kérdéseiről szöveglok.

Több évtizedes töprengés vezetett el ahhoz a felismeréshez, hogy Isten ígéje nem érvényesülhet egyház nélkül, s az egyház valójában a gyülekezetekben él. Több alkalommal szolgáltam igemagyarázattal az Óbudai és a Budahegyvidéki evangélikus gyülekezetben, ahol az ige megszólaltatásán keresztül igyekeztem építeni a krisztusi közösséget.

1988 óta alkalmilag istentiszteletek keretében is hirdetek ígét Budapesten és vidéken, idehaza vagy külföldön egyaránt. Az evangélikus egyház liturgiája sze-

rint az előírt, s az egyházi évnek megfelelő textus alapján szólnak az igehirdetések. A konkrét helyzetekben elmondott prédikációknak utólag adtam címet.

A korai angol irodalom oktatásán túl teológiával is foglalkozom, elsősorban a bibliaértelmezés elvi kérdéseivel, a hermeneutikával. Ám vallom, hogy az elmélet *magaslatáról* a gyakorlat *valóságos* talajára kell lépnünk. Tanszékről – szószékre. Teológiailag szólva: a hermeneutika elvezet az ekkléziológiáig.

Krisztus botladozó követőjeként, Luther tanítása alapján („wittenbergi katolikusként”) az egyetemes papság eszméjében hiszek. Vagyis papnak tekinthető minden hívő ember, akit Isten Szentlelke megérintett és a hitben növekedett. Luther egyben tanár is volt, aki katedráról is ígét hirdetett és szószéken is tanított. Én sem tudok, és nem is akarok tanári tapasztalataimtól elszakadni, így irodalmi és művészi illusztrációkkal is élek a prédikációkban. A külsőleg is elhívott, s életüket a szolgálatban elégett lelkészekről sokat tanultam.

Az olvasó bizonyára hamar észreveszi, hogy az itt következő igehirdetések különböznek a manapság egyre népszerűbb meditatív, esszészerű prédikációktól. Azok az újszerűséget, az eredetiséget igénylik, az enyémekek vállaltan hagyományosak, mert biblikusak. Nagy veszteség lenne, ha kivesszük egyházunkban az egyszerűséget tudatosan képviselő hang, a reformáció korának „a Szentírás önmagát magyarázza” elve. Nem saját ötleteimmel kívánom megragadni a hallgatót és az olvasót, hanem megpróbálom bevonni őt a Biblia – számára először talán túlságosan megszokottnak tűnő, valójában mégis meglepetés-szerűen új – világába. Hiszem és vallom, meg kell tanulnunk (újra) *biblikusan* gondolkodni. A divatossá vált kifejezésmódokkal szemben én a „klasszikus” igehirdetés stílusát követem, amely számomra biblikus, lutheri és nyitott a jelenre. Az itt olvasható igehirdetéseket a Szentírással a kezünkben érdemes tanulmányoznunk. Tehát ne az igehirdető saját meglátásaira figyeljünk, hanem arra, ami nem az övé!

Az elmúlt két évtizedben saját egyházam lelkészein kívül többször is hallgattam a református Cseri Kálmán (1939–2017) igehirdetéseit; az elmúlt esztendőben pedig nagy lelki és szellemi élményt jelentett Túróczy Zoltán (1893–1971) evangélikus püspök igehirdetéseinek kiadásra történő előkészítése. Az ő tiszta és világos, egyszerre kifejtő és megszólító igehirdetési stílusuk áll hozzám közel.

Némi töprengés után adtam prédikációimnak ezt a címet: *Az igehirdetés bolondsága*. Az egyik áhítat a kereszt bolondságáról szól. Luther Márton magát „Isten udvari bolondjára”-nak nevezte. A „bolond(ság) bölcsessége” téma Shakespeare-oktatóként is sokat foglalkoztatott. Az elmúlt két évtizedben diákjaim tucatnyi szemináriumi dolgozatot és diplomamunkát készítettek Shakespeare bölcs bolondjairól. Pál apostol, Luther és Shakespeare közösen tanúskodnak arról, hogy a bolondság az igazi bölcsesség.

A világ szemében, tudományos pályafutásom szempontjából ugyancsak bolondságnak tűnhet, hogy szakmai karrier építése helyett az igehirdetés bolondságára adtam a fejem.

De megérintett Isten ígéje, s ezért másképp nem tehetek.

Szeretném ezt az érintettséget mindazok számára továbbadni, akik olvassák

ezt a kötetet, ám az olvasás közben ne reám figyeljenek, hanem arra az üzenetre, amelyet szerény képességeimmel közvetíteni szeretnék.

A kötetet azoknak a tanítványaimnak, barátaimnak és kollégáimnak ajánlom, akik nyitottak vagy nyitnak az isteni Szóra.

Budapest, 2002. június

DIÁKOKNAK ÉS TANÁROKNAK

1.

HITFOGYATKOZÁS

Textus: Lk 22,31–32 és Lk 18,8

Simon, Simon, íme a sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát, de én könyörögtem érted, hogy el ne fogyatkozzék a hited: azért, ha majd megtérsz, erősítsd atyádfiait.

De mikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?

I.

Ma reggel a *hitről* szeretnék szólni Nektek.

A hit természetéről, mozgásáról, feszültségéről, harcáról, a szép harcról, a hit drámájáról. Isten ígéjének segítségével szeretném megosztani veletek azt a keveset, amit ebből a hatalmas kérdésből talán megértettem.

Két szakaszt olvastam fel. Az első Jézus Péterrel való beszélgetése, közvetlenül az utolsó vacsora után, a Gecsemáné-kertbeli lelki tusa előtt. A nagy hangon fogadkozó Péternek mondja Jézus: „A sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát, de én könyörögtem érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited!” A másik szakasz szintén Lukács evangéliumából való. Egy példázat után teszi fel Jézus a kérdést: „De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?”

A két szakaszban közös, hogy Jézus felvillantja annak veszélyét, hogy a hit elfogyatkozhat, szinte észrevétlenül kiapadhat, elszáradhat! Mint a homokórában a lefelé pergő homokszemek, a hit is elillanhat! A hit fogyóeszköz!

Ez a veszély fennállhat a világban és egyéni életünkben is.

A világban: „De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?” Ha a tudósok beszélhetnek napfogyatkozásról és holdfogyatkozásról, akkor a hit titkait boncolgatva mi talán beszélhetünk hitfogyatkozásról. A világ – odakint mindig hitetlen – és ez a természetes.

Az elmúlt negyven évben a modern ateizmus „majdnem diadalában” nem az volt a tragikus, hogy „odakint” tombolt az istentelenség, hanem az, hogy a kinti viharok idebent is sokan áldozatai lettek. A nagy szorongatásban legjobb-jaink vesztek el. Hitek sorvadtak el, gerincek törtek meg. A külső körülmények

Elhangzott a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karán, hétkezdő áhítatként, 1995. március 27-én.

ma kedvezőbbek, de a veszély ma is fennáll. Ha az egyház idomul a világhoz, s a világot „klerikalizálni” akarja, akkor önmaga szekularizálódik, identitását fokozatosan elveszíti, elgyengíti, elfogyasztja önmagát. Amikor felenged a nyomás, amikor divattá vagy karrierlehetőséggé lesz a kereszténység, ugyanolyan veszélybe kerülhetünk, mint a nyomorgattatás idején. És ilyenkor beteljesedik Jézus mondata: „De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?”

II.

Most tegyük félre az elvilágiasodott egyházzal szembe forduló félelmetes víziót, s irányítsuk arra figyelmünket, hogy milyen szerepet játszik a hit egyéni életünkben.

Mi a hit? – kérdezzük először.

Válaszunk: a hit nem természetes dolog, sőt! Bátran mondhatjuk, hogy a hit egyenesen természetellenes! A kereszténységbe, a református, vagy evangélikus egyházba bele lehet születni – a hitbe viszont nem lehet beleszületni!

A Zsidókhoz írt levél szerzője szerint: „A hit pedig a remélt dolgokban való bizodalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.”

Induljunk ki abból, hogy a hit meggyőződés (a görögben: elenchos = bizonyosság, igazolódás). Gondoljunk bele: minden meggyőződést megelőz a gondolkodás, igazságkeresés, egy szellemi-lelki harc. A meggyőződés egy gondolati harc eredménye.

A hit gondolkodásmódunk megváltozása, meta-noia, szemléletünk, életvite-lünk 180 fokos fordulata. A hit tehát harc eredménye. Olyan küzdelemé és birkózásé, mint amilyen Jákob tusakodása volt az angyallal.

A hit, a meggyőződés akkor lesz az enyém, ha Jákobbal együtt felismerem: akkor vagyok győztes, ha elfogadom, hogy legyőztem. Akkor nyerem el identitá-somat, ha felismerem, hogy Istené vagyok. Amint John Donne írja: „ha gúzsba nem kötsz, nem leszek szabad/ sem szűz, ha nem megejtve általad!”

A hit azonban egyúttal a meggyőződés melletti bizalom (görögül: hyposta-sis). A hit bizalommal egy irányba fordulás, szent egy-ügyüvé válás. A hit nem más, mint valamin csüngeni, tapadni, lógni. A hit ahhoz az emberhez hasonlít, aki a szántóföldben elrejtett kincset talál, mindenét eladja, és megveszi a földet. „Ahol a ti kincsetek, ott van a ti szívetek” – mondja Jézus (Mt 6,21). Tehát a hit nemcsak az értelemnek, hanem a szívnek és az akaratnak egyirányba történő odafordulása.

III.

Azonban a dolog itt még nem ér véget. A hitnek története, sőt egyenesen drámá-ja van. Amiről eddig szóltam, az csak az első felvonás volt. A hit megszerzésénél csak egy dolog nehezebb: a hitet megtartani. Ez a feszültségteli harc a hit drámá-jának második felvonása.

Jézus fizikai közelségében a tanítványok fogadkoztak. Péter ezt mondja: „Uram, kész vagyok veled menni, akár a börtönbe, vagy a halálba is.” Jézus azon-

ban tudja: amint a Magvető jó magot vet a földbe, az Ellenség azonnal megjelenik, és konkolyt szór a búza közé.

Hallani olyan divatos tévtanítást, hogy „nincs sátán”, csak Istenben kell hinni, nem a sátánban! Jézus pedig világosan beszél arról, hogy ahol Ő dolgozik, az Ellenség ott azonnal működésbe kezd!

„A sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát.” – A kép Jób könyvét idézi fel: a sátán bejáratos volt az Úrhoz, az Úr példaképpen dicséri a feddhetetlen hitű Jóbot, a sátán szerint viszont mindez csak annak tulajdonítható, hogy Jóbnak mindene megvan. Ezek után a sátán „kikéri” Jóbot. Az Úr: „Mindenét kezedbe adom, csak ő magára nem vethetsz kezet!”

Félelmetes kép! Az Úr kiszolgáltatja Jóbot a sátánnak! Jézus szerint Pétert is! Mindnyájunkat kiszolgáltat nekik! A sátán jogot formálhat ránk! Ennyire elhagy bennünket az Isten? Igen. S ha egyedül szállunk szembe a sátánnal, akkor természetesen, hogy megsemmisülünk és elveszünk. A Biblia nyelvén ez a kárhozat. „Olyanok leszünk, mintha nem lettünk volna.” (Abdiás)

IV.

Ám igénkben ezt olvassuk: „De én könyörögtem érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited.” Vagyis nem egyedül harcolunk. Jézus küzd mindannyiunkért. Az erőszaknélküliség fegyverével: az imádsággal. Mi önmagunkban gyengék vagyunk, még saját hitünkre sem építhetünk. Péter már fogadkozása estéjén megbotlott: háromszor tagadta meg Mesterét. De Krisztus könyörgött a hitéért, s ezért Péter felállhatott. Ha ránézünk, tudunk tengeren járni. Ha „rajta csüngünk”, akkor segít, hogy megálljunk a hitben!

De ha tekintetünket levesszük róla, elsüllyedünk és elveszünk. A Bibliában nemcsak a megbotló Dávidokról, Péterekről hallunk, hanem Bálámokról, Júdasokról, a hit nagy hajótöröttjeiről. Akik magasan voltak és a mélybe zuhantak. Ma is vannak „hivatalból hívők”, „Bálámok”, akiknek a hite már nem Krisztuson csüng, hanem valami egészen másan.

Vigyázzunk mi is, hogy megtartassunk! A hit feszültségét nehogy elveszítsük! Nehogy unalmas megszokássá váljon a hitünk! Nehogy üres, sztereotip alkalmakká váljanak áhítataink! Nehogy természetessé váljék a hit! A hit nem natura (természet), hanem gratia (kegyelem).

Pál apostol is figyelmeztet, hogy „aki áll, vigyázzon, hogy el ne essék” (1Kor 10,12). Az értünk imádkozó Jézuson kell csüngenünk, belé kell kapaszkodnunk, hogy megálljunk, megmaradjunk, megtartassunk a hitben, és el ne vesszünk.

Adja Isten, hogy életünk végén Pál apostollal együtt mi is elmondhassuk: „Ama nemes harcot megharcoltam, a hitet megtartottam, és végezetül eltétetett nékem az élet koronája.” Ámen.

2.

KONCEPCIÓS PER JEZRÉELBEN

Textus: 1Kir 21,1–29

Ezek után a következő dolog történt: A jezréeli Nábótnak szőlője volt Jezréelben, Samária királyának, Ahábnak a palotája mellett. Egyszer Aháb így szólította meg Nábót: Add nekem a szőlődet, hadd legyen az veteményeskertem, mert közel van a házamhoz! Adok helyette jobb szőlőt, vagy ha jónak látod, pénzben adom meg az árát. Nábót így felelt Ahábnak: Az ÚR őrizzen meg attól, hogy odaadjam neked atyai örökségemet! Aháb elkeseredve és haragosan ment haza a válasz miatt, amelyet a jezréeli Nábót adott neki, amikor ezt mondta: Nem adom neked atyai örökségemet. Lefeküdt az ágyára, a falnak fordult, és nem evett semmit. A felesége, Jezábel azonban odament hozzá, és így szólt: Min keseredett el úgy a lelked, hogy semmit sem eszel? Ő így válaszolt: Beszéltem a jezréeli Nábóttal. Kértem, hogy adja el nekem a szőlőjét, vagy ha úgy tetszik neki, szőlőt is adhatok helyette. De ő azt mondta, hogy nem adja nekem a szőlőjét. A felesége, Jezábel ezt mondta neki: Hát nem te uralkodsz most Izráelben? Kelj föl, egyél, ne búslakodj! Majd én megszerzem neked a jezréeli Nábót szőlőjét. Ekkor leveleket írt Aháb nevében, lepecsételte annak gyűrűjével, és elküldte a leveleket azoknak a véneknek és nemeseknek, akik Nábóttal egy városban laktak. A levelekben ezt írta: Hirdessetek böjtöt, és ültessétek Nábót a nép élére! Vele szembe pedig ültessétek két hitvány embert, akik így tanúskodjanak ellene: Átkoztad Istent és a királyt! Azután vigyétek ki, és kövezzétek agyon! A város polgárai, a vének és a nemesek, akik abban a városban laktak, úgy is tettek, ahogyan Jezábel megüzente nekik, ahogyan a nekik küldött levelekben írta. Böjtöt hirdettek, és Nábót a nép élére ültették. Odajött a két hitvány ember is, leültek vele szemben, és ezek a hitvány emberek így tanúskodtak Nábót ellen a nép előtt: Átkozta Nábót

Istent és a királyt! Ezért kivitték őt a városból, és halálra kövezték. Azután megüzenték Jezábelnek: Halálra kövezték Nábótot. Amikor Jezábel meghallotta, hogy halálra kövezték Nábótot, így szólt Jezábel Ahábhoz: Kelj föl, vedd birtokba a jezréeli Nábót szőlőjét, amelyet nem akart eladni neked, mert nem él már Nábót, hanem meghalt. Amikor Aháb meghallotta, hogy Nábót meghalt, fölkelte Aháb, lement a jezréeli Nábót szőlőjébe, és birtokba vette azt.

Ekkor így szólt az ÚR igéje a tisbei Illéshez: Eredj, menj el Aháb izráeli király elé, aki Samáriában lakik, de most éppen Nábót szőlőjében van, ahová azért ment, hogy birtokba vegye. Így beszélj hozzá: Ezt mondja az ÚR: Öltél, és még birtokot is szereztél? Azután így beszélj hozzá: Ezt mondja az ÚR: Ahol a kutyák felnyalták Nábót véré, ugyanott nyalják fel a kutyák a te véreket is! Aháb így felelt Illésnek: Rám találtál, ellenségem?! Ő ezt mondta: Rád találtam, mivel arra vetemedtél, hogy olyat tégy, amit rossznak lát az ÚR. Ezért én veszedelmet hozok rád, és kisöpörlek téged. Kiírtom Izráelből Aháb férfiutódait, apraját-nagyját! Olyanná teszem házadat, mint Jeroboámnak, Nebát fiának a házát, és mint Baasának, Ahijjá fiának a házát a bosszúságért, amelyet nekem okoztál, és vétekbe vitted Izráelt. Jezábelről pedig így szól az ÚR: A kutyák eszik meg Jezábelt Jezeel falánál! Aki Aháb családjából a városban hal meg, azt a kutyák eszik meg, aki pedig a mezőn hal meg, azt az égi madarak eszik meg. Nem volt senki, aki annyira elvetemült lett volna, mint Aháb, aki folyton csak azt tegye, amit rossznak lát az ÚR, mert félrevezette a felesége, Jezábel. Igen sok utálatosságot követett el azzal is, hogy a bálványokat követte, éppen úgy, ahogyan az emóriak tették, akiket kiűzött az ÚR Izráel fiai elől.

Amikor Aháb meghallotta ezeket a szavakat, megszaggatta ruháját, zsákruhát vett magára, böjtölt, zsákruhában is hált, és csöndesen járt-kelt. Ekkor így szólt az ÚR igéje a tisbei Illéshez: Látod, mennyire megalázta magát előttem Aháb? Mivel megalázta magát előttem, az ő idejében nem hozom rá azt a veszedelmet; majd csak a fia idejében hozok veszedelmet a házára.

Az Illés-történetek számos fontos epizódjáról hallottatok igehirdetést az elmúlt hetekben. Hallottatok a tisbei Illés váratlan megjelenéséről Aháb király idején, hogy miképpen jövendölt szárazságot, hogyan táplálták a hollók.

Arról, hogy Isten embere miként gondoskodott a sareptai özvegyről, s miként lehelt életet az özvegy fiába.

Arról, hogy Aháb király miképpen üldözte Illést, akit ő „Izrael megrontójának” nevezett.

Arról, hogy a Karmel hegyén 450 Baál próféta ellenében Illésen keresztül az Úr miképpen bizonyította, hogy nem Baál, hanem Ő az Isten.

Arról, hogy Illés szolgálatának e látványos igazolása után Jezábel miképpen vette üldözőbe „Isten emberét”; s hogy Illés a magasságból miképpen jutott lelki mélységbe: hogy a rekettyebokor alatt miképp kívánta saját halálát, hogy az Úr anyála miképp adott mégis újra testi-lelki erőt a prófétának.

Arról, hogy Illésnek a Hóreb hegyén a szélzúgás, a földrengés, a tűz után miképpen szólalt meg az Úr „halk, szelíd hangja”.

És legutóbb arról, miképp hívta el Illés Elizeust utódjául azáltal, hogy „rádobta a palástját”.

A mai alkalommal egy kézzelfogható konkrét példát mutat nekünk Isten igéje, hogy (1) a bűn Izrael vezetőinek életében miképpen nyilvánult meg, és mily alattomos módon valósult meg; (2) Isten számára „betelt a pohár” és Illésen keresztül ítéletet hirdet; (3) az ítélethirdetés mit eredményezett: kegyelmet.

A bűn történetének drámája

Nábót története egyszerre izgalmas „krimi” és „dráma” (Nábót tragédiája).

1. felvonás: Ahábnak megtetszik Nábót szőlője, meg akarja venni, Nábót nem adja neki, Aháb elkeseredik.

2. felvonás: Intim családi jelenet – Aháb felfedi bánatát Jezábelnek, Jezábel megígéri, hogy kezébe veszi majd a dolgokat.

3. felvonás: Jezábel cselszövése, a koncepció per kitervelése.

4. felvonás: a koncepció per a forgatókönyv szerint zajlik, Nábót megkövezése.

5. felvonás: Jezábel átadja Ahábnak Nábót szőlőjét, Aháb birtokba veszi azt. Vegyük az egyes felvonásokat részletesen szemügyre!

1. felvonás: Aháb megkívánja Nábót szőlőjét

A jezábeli Nábótnak Aháb király palotája mellett szőlője volt. Aháb királynak megtetszett ez a szőlőskert, és mivel palotája mellett volt, arra gondolt, milyen célszerű lenne azt birtokba venni és veteményes ill. zöldséges kertté alakítani.

Ezért Aháb tisztességes ajánlatot tett Nábótnak: jobb szőlőt adna helyette vagy pénzben megadná az árát.

Nábót nemet mond a királynak, a történet folyamán ez az egyetlen aktív megnyilvánulása, később passzívan szenved el mindazt, ami vele történik. Érve: „Az Úr őrizzen meg attól, hogy odaadjam neked atyai örökségemet.” Nábót a mózesi

törvényre hivatkozik: „A földet senki se adja el véglegesen, mert enyém a föld.” (3Móz 25,23) „Izrael fiai közül mindenki ragaszkodik atyái törzsének az örökségéhez.” (4Móz 36,7)

Aháb reakciója egy durcás kisfiúéhoz hasonló: megsértődik. Elkeseredve és haragosan hazamegy, lefekszik az ágyra, a fal felé fordul, és nem eszik semmit. Aháb lelkibeteg lesz. Hatalmi erőszakkal nem érvényesíti a vágyát, az eseményeknek csupán passzív szereplője és haszonélvezője lesz. Ne felejtjük el: Aháb a 10. parancsolat ellen vét: „Ne kívánd a te felebarátod barmát vagy bármi tulajdonát.”

2. felvonás: Intim családi jelenet

Jezábel megkérdezi lelkibeteg férjét: „Min keseredett el úgy a lelked, hogy semmit sem eszel?” Aháb elmondja lelke bánatát. Jezábel válasza: „Hát nem te uralkodsz most Izraelben? Kelj föl, egyél és légy jókedvű! Majd én megszerzem neked a jezréeli Nábót szőlőjét.” Jezábel tehát kijelenti, hogy kezébe veszi az ügyet. Aháb nem tiltakozik.

Milyen is volt Aháb és Jezábel házassága? Látszatra meleg, intim, bensőséges házastársi viszony, szoros összetartozás, erős családi kötelék. Jezábel nemcsak vigasztalja elkeseredett férjét, hanem azonnal kész cselekedni, hogy kigyógyítsa bánatából. Látszatra micsoda hitvestársi szeretet!

Valójában ez a házasság egy bűnszövetség, a bűn stabilizája, tartja össze ezt a házasságot. Valójában ez a házasság vegyes házasság volt: Aháb – Izrael királya Jahvét imádta. Jezábel – idegen, Astarót papjának a lánya (aki Tírusz és Szidón királya volt), tíruszi Baál prófétákat hozatott az országba, akik a pogány vallás misszionáriusai lettek.

Aháb bűne az volt, hogy beengedte ezeket a Baál-prófétákat, és így Izraelben az Úr tisztelete egy szintre került a Baál-kultusszal. Jezábel valószínűleg szereti férjét (talán nagyon szereti férjét), de nem érti Izrael Istenét. Mai szóval „ökumenét” akart megvalósítani. Ilyeneket mondhatott Áhábnak: „A te vallásodban kevés a szimbólum!” „Nálam van termékenység szimbólum.” „Az én istenem, Baál megfér a te isteneddel!” És a Bibliában is ezt olvassuk: „Baál 450 prófétája és Aserának 400 prófétája evett Jezábel asztalánál.” (1Kir 18,19) A Baál prófétái talán megférnek az Úr embereivel. Talán az ország politikailag is stabilabb, prosperálóbb, gazdagabb lesz e vegyes házasság hatására.

Jezábel neve a Bibliában szimbólummá lett. Isten népébe, az egyházba beférfkőző idegen szellemi-lelki erők szimbólumává. A Jelenések 2,20-ban a tiatirai gyülekezethez írt levélben olvassuk: „De panaszzom van ellened, mert engedsz annak az asszonynak, Jezábelnek, aki magát prófétának mondja, tanít és elhiteti az én szolgálóimmal, hogy paráználkodjanak, és egyenek a bálványáldozatokból.”

Jezábel azoknak az idegen szellemi erőknél a szimbóluma, akik erjeszteni kívánják a tisztaságot. Ma is van ilyen hamis ökumené, hamis pluralizmus. Ha nem vagyunk „örök”, nem „vigyázunk”, a tanításba észrevétlenül beszivárognak idegen elemek és elpusztítják a tiszta tanítást. Ma is létezik „más evangélium”, „New Age”, „szinkretizmus” – vigyázunk!

Ez a házasság nemcsak vegyes házasság, hanem a nő viseli a nadrágot, a nőé a férfiszeret. Aháb lenne a király, de Jezábel markában tartja férjét, nevében cselekszik, helyette gyakorolja a hatalmat.

Shakespeare *Macbeth*-jében is Duncan király meggyilkolása előtt Macbeth habozik, a lelkiismeretére hivatkozik. Lady Macbeth a „férfi” a családban, ő tanítja Macbethet a képmutatásra:

*Csalni a világot: Légy, mint a világ ...
lásson ártatlan virágnak, S légy a kígyó alatta...
Részeg volt a remény, amibe öltöztél?
Ezután ennyibe veszem szerelmedet is!*

Közös vonás Jezábel – Aháb illetve Lady Macbeth – Macbeth házasságában: erős, aktív, hatalomvágyó asszony, gyenge papucsférj.

Mi Aháb bűne? A gyengesége. Hogy engedi Jezábelnek tervei megvalósítását. Enged az idegen erőnek, ezért parázna, azaz hűtlen lesz Izrael Istenéhez. Az isteni szövetség helyett az evilági szövetséget erősíti meg, keveredik a pogánysággal. Az evilági-birodalmi erő fordítottan arányos a szellemi-lelki erővel.

A kereszténység történetében többször is kísértett az államegyház eszméje. Ma is kísért, amikor intézményeket kap vissza, és politikai hatalmat kíván szerezni eszméi érvényesítése céljából. Az egyház bűne – mint Aháb bűne –, hogy lelkiismeretében hódolt be az idegen hatalomnak. (Nem az a baj, hogy „engedelmeskedett” a világi vagy idegen hatalomnak, hanem hogy a *lelkét* adta át neki.)

Aháb bűne így nem egyszerűen férfiúi gyengeség, hanem az, hogy nem ragaszkodott lelkiismereti meggyőződésének megvallásához, fokozatosan elveszítette hitét és szárnalmas bábfigurává vált asszonya kezében. Enged neki, behódol. És Isten ilyenkor mindig támaszt prófétákat... de erről majd később szólunk.

Összefoglalva: ez a házasság bűnszövetség, a bűn tartja össze. Ez még nyilvánvalóbbá válik a következő felvonásból.

3. felvonás: Jezábel cselszövése, a koncepció per kitervelése

Jezábel vérbeli drámai, shakespeare-i figura. Nemcsak a hatalom démonikus akarójára, a férjét irányító Lady Macbethre emlékeztet, hanem a hidegvérű machiavellista „cselszövőre”, aki matematikai pontossággal kiszámítja gonosz tettei minden lépésének következményét. Így a *III. Richárd* címszereplője, a *Lear király* Edmundja, vagy az *Othello* Jágója is eszünkbe jut Jezábel cselszövése kapcsán.

Férje iránti „szeretetéből” kigondolja, hogyan kell Nábóttal leszámolni. Aháb nevében levelet ír Jezréel vénjeinek és nemeseinek, hogy hirdessenek bűnt, ültessék Nábótát a nép élére, állítsanak két hamis tanút, akik azzal vádolják majd Nábót, hogy „átkozta az Istent és a királyt”, utána kövezzék halálra Nábótát.

Tökéletes koncepció perrel van dolgunk. Mintha párezer évvel később Moszkvában készítették volna el e kirakatper forgatókönyvét! Szabad legyen a hazai egyháztörténetből, jelesül az evangélikus egyháztörténet közelmúltjából

egy döbbenetesen hasonló példát idéznem! Közismert, hogy Ordass Lajos püspök 1948-ban élesen ellenezte az egyházi iskolák erőszakos államosítását. Az egyházi iskolák voltak az „egyház szőlői”, ahol a jövő számára nevelték-metsztették, nyesték az ifjú szőlőtöveket.

A szőlőskert gazdája (Nábót vagy Ordass püspök) nem volt hajlandó átadni az atyák drága örökségét a hatalomnak (mint Nábót a szőlőskertet Ahábnak, vagy Ordass az egyházi iskolákat az államnak). A szőlőskert gazdáját – a püspököt – hatalmi erővel kellett elmozdítani, mert hivataláról nem volt hajlandó lemondani. A gazdát csak koncepciós kirakatperrel lehetett eltávolítani.

Ahogy Nábótot a hamis tanúk király- és Istenkáromlással vádolták be, az egyházi iskolák gazdáját, Ordass püspököt is nevetséges ürüggyel, „a dollársegély bejelentésének szándékos elmulasztása” címen, 1948 szeptemberében kétévi börtönre ítélik. Mindkét esetre igaz: az atyák örökségét hűségesen őrzőktől a hatalom csak koncepciós perrel szabadulhat.

4. felvonás: A koncepciós per végrehajtása

A történelemben nemcsak az a tragikus, hogy vannak hatalmon lévő gonosz erők (Jezábelek, Lady Macbethek és III. Richárdok), hanem az, hogy e gonosz hatalom mindig megtalálja a maga embereit a közhivatalokban. Ezek a csinovnyikok szolgálai módon végrehajtják a leggonoszabb intézkedéseket is.

Jezréel város polgárai, a vének és a nemesek forgatókönyvszerűen végrehajtották Jezábel tervét: hamis tanúkat állítottak Nábót ellen, kivítették őt a városból, és halálra kövezték.

5. felvonás: Jezábel átadja Ahábnak Nábót szőlőjét

Jezábel, mint aki jól végezte dolgát, férje iránti szeretetből megszerezte Nábót szőlőjét. „Megszerezte” – mai magyar szó. Magyarországon mi is szerzünk, azaz lopunk, csalunk, gyilkolunk, és nem jogosan kapunk valamit. Aháb, szemét becsukva, fülét bedugva, megkapja a vágott birtokot.

Ítélet hirdetése

Előbb szóltunk arról, hogy Isten mindig akkor állít prófétát, amikor elhatalmasodik a bűn, amikor „betelik a pohár”. Amikor elszabadul a gonosz, akkor, ahogy János apostol mondja: „Isten a kövekből is támaszthat prófétákat.”

Az Úr szólt a tisbei Illésnek, hogy menjen Ahábhoz, aki éppen Nábót szőlőjében van, és ezt hirdesse neki: „Öltél és birtokot szerezteél. Ahol a kutya felnyalták Nábót véré, ugyanott nyalják fel a te véredet is!”

Aháb és Illés, illetve a hatalom és a próféta találkozása: drámai pillanat! A hatalom stabil, az ország politikailag, gazdaságilag prosperál. A próféta viszont nem simul bele a látszat-világ törvényeibe. A hatalom többségben van – a próféta egyedül „örültnek” tűnik.

Korábban Aháb „Izrael megrontójának” nevezte Illést, most pedig „ellenségemnek”, „Rámtaláltál ellenségem?” Már megint nyugtalanítás? Már megint zavarogsz? Már megint háborogsz? Már megint kiabálsz? Nem veszed észre, hogy egyedül vagy? Hogy örült, elmebeteg vagy?

A próféta nem ismer látszatot, felszínt! Shakespeare *Hamletje* is „próféta lélekről” tanúskodik, amikor „látszik-ot, asszonyom, nem ismerek” kijelentéssel elutasítja a hamis világ elvárásait.

A próféta mindig nyugtalanító, zavarkeltő, kellemetlen, népszerűtlen alak. Mi, bűnös emberek nem szeretjük hallani az igazságot. Bűnös énünknek fáj az isteni ige, „ami élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az izületek és a velők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait.” (Zsid 4,12)

Ahábnak is ilyen fájdalmat okozó, kétélű éles kard volt Illés próféciaja: „Rád találtam, mivel arra adtad magad, hogy olyat tégy, amit rossznak lát az úr. Veszedelemet hozok rád... kisöpörlek téged... kiirtom Izraelből Aháb férfitudójait... mert felbosszantottál, és vétekbe vitted Izraelt.”

Jezábelről pedig így szól az Úr: „A kutyák eszik meg Jezábelt Jezréel falánál. Nem volt senki más olyan, aki annyira ráadta magát annak cselekvésére, amit rossznak lát az Úr, mint Aháb, mert félrevezette a felesége, Jezábel.”

Isten tehát megítéli Ahábot, Jezábelt és házasságukat, mint bűnszövetséget. Ami kívülről jónak, stabilnak, bensőséges viszornak tűnt, az Isten szemében utálatos! Isten igéjének ítélete helyreállítja a hamis világ megromlott látásmódját. Az isteni perspektíva diametrálisan viszonyul az emberi perspektívához.

Isten igéjének ítélete fájdalmat okoz nekünk és megsebez bennünket. De *nekünk* van szükségünk az ítéletre! Azért, hogy a bűntől megkeményedett szívünk puhuljon. Azért, hogy a kétélű éles kard, mint a sebészorvos kése – noha fájdalmat okoz nekünk – mégis „leoperálja” a szívünkre nőtt rákos daganatot.

Aháb számára Isten ítélő igéje tetté vált, elérte célját, a szó talált – mélyen megérintette őt. Jezábelről nem szól az ige, ő valószínűleg menthetetlen, de „amikor Aháb meghallotta ezeket a szavakat, megszaggatta ruháját, a testére zsákruhát öltött, böjtölt, zsákruhában is hált, és csöndesen járt-kelt.”

A minket megítélő isteni ígének gyógyító ereje van!

Bukj fel az árból, Istenem

Szükségem van a haragodra

El ne sodorjon a semmi sodra. – írja József Attila.

Bárcsak ma is meghallanánk Isten igéjének üzenetét, hogy Isten igéje megítél bennünket, de örömhírt is hordoz számunkra! Isten igazságos és szerető Isten, de nemcsak „és”, hanem „mert”. Isten igaz, mert szeret bennünket, és azért ítél, mert kegyelmes. Az ítélet nélküli kegyelem olcsó kegyelem (Bonhoeffer). Hitünk szerint mi is ítéletet érdemlünk, mi is adósok vagyunk, ítéletünket, a kárhozatot Jézus Krisztus szenvedte el, a mi adóslevelünket Krisztus a keresztfára szögezte!

Kegyelemhirdetés

Amikor az Úr meglátta, hogy az ítélő ige hatására Aháb mennyire megalázta magát, így szólt Illéshez: „Látod, mennyire megalázta magát előttem Aháb? Mivel megalázta magát előttem, az ő idejében nem hozom rá azt a veszedelmet, majd csak a fia idejében hozok veszedelmet a házára.”

Az Úr mindig kész a halálra ítélt embernek is halasztást adni, mert nem gyönyörködik a bűnös ember halálában, hanem azt akarja, hogy minden ember megtérjen és éljen. Aháb megalázta magát, de teljes, őszinte megtérésről nem szól az ige.

Egy másik gonosz királyról, Manasséről a Krónikák könyvében (2Krón 33,9–13) azt olvassuk, hogy tévelygésbe vitte Júdát, igen gonosz dolgokat cselekedett, de amikor bilincsbe verve Babilonba vitték „igen megalázta magát ősei Istene előtt. És amikor imádkozott hozzá, megkönyörült rajta az Úr. (Erről a megalázkodásról szól a csodálatos szépségű apokrif Manassé-imája.)

De Dávid király is – aki Uriás meggyilkoltatásával még Ahábnál is nagyobb bűnt követett el – Náthán próféta példázatának hatására nemcsak csöndesen járt-kelt, mint Aháb, hanem szólni, beszélni is tudott Istenéhez. Az 51. Zsoltárban az újjáteremtő Istenhez tudott így fohászkodni: „Tiszta szívet teremts bennem, Istenem... Nyisd meg ajkamat, Uram és dicséretedet hirdeti szám. A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem!” – A befelé fordulás nem elég, bűneink kimondására is szükség van.

Adja Isten, hogy *de profundis* mi is tudjunk Jézus Krisztus keresztjébe kapaszkodva a kegyelmező Isten megmentő szeretetére hagyatkozni! Ámen.

3.

SENKIBŐL VALAKIVÉ

Textus: Jn 8,37–47 és 1Kor 1,18–31

»Tudom, hogy Ábrahám utódai vagytok, de ti meg akartok ölni, mert az én ígémnek nincs helye bennetek...« Ezt mondták neki: »A mi atyánk Ábrahám.« Jézus így szólt hozzájuk: »Ha Ábrahám gyermekei volnátok, Ábrahám cselekedeteit tennétek. De ti meg akartok engem ölni...« Ti atyátoktól, az ördögtől származtok.

Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje... azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket...

Ma reggeli áhítatunk alapigéjeként két textust olvastam fel: János evangéliumból és Pálnak a Korinthusbeliekhez írott első leveléből. E két textus közvetíti számomra a legvilágosabban azt az üzenetet, amit át szeretnék Nektek adni.

Két mondatot kívánok kiemelni:

- 1) Nem azok vagyunk, akiknek látszunk, vagy akiknek gondoljuk magunkat.
- 2) Isten ereje a döntő, és nem a mi vélt vagy valós képességünk vagy vallásosságunk.

1) Nem azok vagyunk, akiknek látszunk, vagy akiknek gondoljuk magunkat.

Életünket általában eltervezzük magunknak, s valamilyen eszme szerint előbb-utóbb berendezzük. Ez az alapeszme lehet a materializmus, a humanizmus és természetesen a keresztény hit is.

Mindegyikben közös az, hogy (bizonyos hatások alapján) az életünket mi tervezzük, és előbb-utóbb valami zárt rendszert hozunk létre, amit megszokunk, amiben kényelmesen, otthonosan érezzük magunkat. Ez alól a kereszténység sem kivétel. A ránk örökített hagyomány vagy valami közösségélmény lehet az alap, amire életünket építeni kívánjuk.

Így volt ez Jézus korában a farizeusokkal. Mi sokszor túlságosan negatív képet alkotunk a farizeusokról, pedig Jézus korában ők voltak a „szuperhívők”: imád-

Elhangzott a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karán, 1996. március 25-én.

koztak, böjtöltek, a törvényt betartották. Tudatosan vallották, hogy ők „Ábrahám fiai”. Mint ma is vannak sokan, akik valami magasabb rendűségtől vezéreltetve „büszkék”, hogy „keresztények”.

S ezek között a szuperhívők között megjelenik egy Galileából származó vándortanító, aki Isten országáról beszél, leül a bűnösökkel, a megvetettekkel egy asztalhoz, és csodákat tesz.

Mit kérdeznek a farizeusok? Ki ez a szektás bolond? Talán samaritánus? (Ez olyan, mint ha ma azt mondanánk – ez cigány!) Mi lenne, ha ma megjelenne közöttünk egy cigány, itt a Károlin, aki tanítana, csodákat tenne? Mi is bizonyára azt mondanánk, amit a farizeusok: „Ördög van benne!”

A farizeusok tehát annyira zártak, megmerevedett hitűek lettek, hogy hitéletükben nem maradt hely az élő Isten számára! Jézus Krisztus megjelenése pedig Isten radikális, valóságos betörése volt a vallásosak, a kegyesek világába! Jézus Krisztus megjelenése a farizeusok számára: meghökkenés, botrány, blaszfémia!

Jézus a velük való párbeszédben rámutat: „Ti büszkék vagytok arra, hogy Ábrahám magva, Ábrahám gyermekei vagytok, de valójában csak test szerinti gyermekei vagytok. Ábrahámnak Isten volt az Atyja! A „ti Atyátok” nem Ábrahám, és nem az Isten, mert ha az volna, akkor hallgatnátok beszédemre és nem akarnátok megölni! Ti az Ördög atyától valók vagytok. Az emberölő volt kezdettől fogva!”

Döbbenetes állítás: akikről azt gondolják, hogy a legközelebb állnak Istenhez, és akik magukról is ezt gondolják, azokról Jézus bebizonyítja, hogy a legmeszebb állnak Istentől.

Gondoljunk Bosch portréjára: Jézus az igazi Isten, az igazi Szent, az igazi valóság: közelében a legvallásosabbak is vicsorító szörnyekké válnak. Ha messze lennének tőle, akkor talán szépek, tökéletesnek látszanának, nem tűnne fel, kik is ők valójában!

Isten országának tehát alapvetően más, sőt fordított értékrendje van, mint az emberi világnak, az emberi vallásosság értékrendjeinek. Az Isten országába vezető úton nincsenek kibérelt páholyülések, Istennek bármikor úgy tetszhet, hogy a senkiből valakit, és a valakiből senkit csináljon.

Erről szól a Magnificat, Mária éneke: „Magasztalja az én lelkem az Urat. Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel.”

Erről szól a tanítványok története. Engem mindig megfog a tanítványok evangéliumbeli képe: kicsinyes, pitiáner, irigy, nagyszájú, értetlen emberek – igazi emberek! S ezekből lesznek az isteni erővel felruházott apostolok, akik csodákat tesznek.

Testvérem! Senki vagy? Minden lehetsz! De vigyázz: ha már „valaki” vagy (igazi hívő, kegyes ember), ha nem ragaszkodsz eléggé Istenhez, s ha nem vagy eléggé nyitott, akkor bármelyik pillanatban „valakiből” „senkivé” lehetsz. A hitben nem lehet büszkélkedni, a hitben nem lehet „dicsekedni”. Minél magasabban áll valaki, annál mélyebbre zuhanhat!

Összefoglalva: mi sok mindent gondolhatunk magunkról, de csak Isten tudja, hogy kik vagyunk, és mivé leszünk.

Ehhez kapcsolódik a második gondolatsor.

2) Isten ereje a döntő, és nem a mi vélt vagy valós képességünk vagy vallásosságunk.

Ahogy Jézust is „szektás bolondnak”, „ördögösnek” tartották a farizeusok, úgy az első keresztények tanítása is botrány és bolondság: botrány a zsidóságnak, bolondság a görögöknek.

Az evangélium, a keresztről szóló beszéd azonban Istennek ereje, egy sajátos szubverzív, felforgató erő, amely – mint láttuk – hatalmasságokat dönt le, és megvetetteket emel fel, amely bölcseket szégyenít meg, és bolondokat választ apostolokul!

Erre a paradoxonra épül a János evangéliuma: „Ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.” (Jn 12,24); illetve a Korinthusbeliekhez írt levél egyik része: „azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcseket”.

Ez a paradoxon a kereszténység lényege. 1. Miért kellett az Istennek emberre lennie (Cur Deus Homo?) – kérdezte Anzelm. 2. Miért kellett Krisztusnak meghalnia? Fontos a kellett, mert nem véletlenül történt, nem áldozatul esett Krisztus, hanem áldozatul adta magát.

Ez a paradoxon a kereszt teológiájának (theologia crucis) a lényege. Isten di-csősége elrejtőzik önmaga ellentétébe, a kereszt gyalázatába! – sub contrario suo.

Az emberi bűnre nem a kegyes emberi igyekezet, hanem Isten cselekedete, Isten ereje a válasz! Ezt kell meglátnunk, hogy Isten értünk hozott második legnagyobb cselekedete – a kereszt. Az első az, hogy megteremtett bennünket. De az ember teremtettségével visszaélt. Ezért volt szükség a megváltás hatalmas művére.

Fontos üzenet ez ma számunkra, hogy mi nagyokos bölcsek-„bölcsészek” is meglássuk e paradoxon lényegét. Különösen most Böjtben, Nagypéntek és Húsvét felé közeledve elmélkedjünk Isten erején, az evangélium szubverzív hatalmán és a megváltás paradoxonján: Nem azok vagyunk, akiknek látszunk! Egyedül Isten ereje a döntő. Isten képes a megváltás művét a senkiken, a bolondokon a halálon keresztül elvégezni!

„Ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.” Ámen.

A KERESZT BOLONDSÁGA

Textus: 1Kor 1,18–31

Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje. Mert meg van írva: Elvesztem a bölcsék bölcsességét, és az értelmesek értelmét elvetem. Hol a bölcs? Hol az írástudó? Hol e világ vitázója? Nem tette-e bolondsággá Isten a világ bölcsességét? Mivel tehát a világ a saját bölcsessége útján nem ismerte meg Istent a maga bölcsességében, tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsággal által üdvözítse a hívőket. És miközben a zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten ereje és az Isten bölcsessége. Mert az Isten bolondsága bölcsőbb az emberek bölcsességénél, és az Isten erőtlensége erősebb az emberek erejénél.

Mert nézzétek csak a ti elhívásokatokat, testvéreim; nem sokan vannak köztetek, akik emberi megítélés szerint bölcsék, hatalmasok vagy előkelők. Sőt azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcséket, és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket; hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt. Az ő munkája az, hogy ti a Krisztus Jézusban vagytok. Őt tette nekünk Isten bölcsességgé, igazsággá, megszentelődéssé és megváltássá, hogy amint meg van írva: Aki dicsekszik, az Úrral dicsekedjék.

Elhangzott a MEKDSZ konferenciáján, Nyárlőrincen, 1999. május 2-án, majd átalakított formában a Kelenföldi református ifjúság bibliaóráján, 1999. szeptember 24-én.

Az Apostolok cselekedeteiben olvassuk, hogy a Caesareában raboskodó Pál apostol II. Heródes Agrippa király előtt védekezik. A hivatalában lévő helytartó, Festus félbeszakítja Pál apostolt: „Bolond vagy te Pál, a sok tudomány megzavarta az eszedet.” (ApCsel 26,24)

A bizonyágtevő beszéd hatásos: Festusnak Festus nyelvén, Agrippának Agrippa logikájával beszél Pál. Olyannyira hatásosan, hogy Agrippa felkiált: „Még hamarosan meggyőzől és kereszténnyé teszel!” (ApCsel 26,28)

Pál apostol lelki ember, ő ismeri, érti, olvassa a pogány Festus és a zsidó Agrippa gondolkodását, de ők nem értik Pált. „A nem lelki ember nem fogadja el az Isten lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti... a lelki ember azonban mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg.” (1Kor 2,14–15)

Amikor mindez történik, Pál már megírta a korinthusbeliekhez a levelét, azt, hogy a keresztről szóló beszéd bolondság a görögöknek és botrány a zsidóságnak. Pál a második missziói útján Athénból ment Korinthusba (ApCsel 18).

Korinthus ekkoriban gyorsan fejlődő, modern világváros volt (kb. 700 ezer lakossal): rómaiak, görögök, zsidók, szírek, egyiptomi kereskedők, gazdagok és szegények laktak ebben a metropoliszban. A városban volt Aphrodité temploma, melynek ezer papnője az érzéki szerelem kultuszát szolgálta. Szellemi életében a gnosztikus (pneumatikus) tanítás érvényesült – vallási szinkretizmus volt jellemző a városra.

A gyülekezet alapítása. Pál szombatontként a zsinagógában tanított, de elűzték, és egy Jusztusz nevű istenfélő házában tanított a zsinagóga mellett. Kriszpusz, zsinagógai elöljáró megtért házanépével. Másfél évig tanított itt Pál. Majd a zsidók feljelentették Gallio prokonzulnál, aki nem volt ellensége, de Pál távozását javasolta. Innen ment Pál Efezusba, ahonnan több levelet írt Korinthusba (1Kor 5,9 – az első levél már válaszlevél volt). Az általa alapított gyülekezeteknek szól, azoknak, akiket Ő [Krisztus] „elhívott és saját népévé tett”.

A levél témája. A gyülekezetben felütötte fejét a pártoskodás, a szakadás, a versengés. A gyülekezeti tagok azon vitatkoztak, hogy „kiéi is ők” – Pálé, Apollósé vagy Kéfásé. A gyülekezet tagjai ismét emberi módon gondolkodnak, ennek eredménye, hogy széthúzás van köztük. Az isteni módon való gondolkodás a keresztről szóló beszéd hirdetése: egységet teremthet. Pál apostol a zsidóknak zsidóul, a görögöknek görögül, a rómaiaknak „rómaiul” közvetve, „taktikával” adagolta az evangéliumot.

A korinthusi gyülekezetnek azonban már nem retorikai beszédre van szüksége. Velük már nem kell „captatio benevolentiae”-vel kezdeni, velük már nem kell különösebb kapcsolópontot keresnie. Pál nem ügyeskedik, udvariaskodik, hanem élesben, hatalmas erővel szólaltatja meg az evangéliumot. Ez a beszéd prédikáció, történet: a kereszt erejének, dünamizsának hirdetése: „Mert a keresztről való beszéd bolondság azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözlünk (megtartatunk) Istennek ereje.”

Pál apostol itt a világot két csoportra osztja: 1. Akik elvesznek (elkárhoznak). 2. Akik üdvözlnek (megtartatnak, megváltatnak; az eredetiben *szodzó* = sértetlenül megőriz).

A kereszt egyrészt bolondság (moria), másrészt Istennek ereje, hatalma (dünamisz). Mi is a kereszt? Mi is a kereszt teológiája? Nem a „fa”, nem a „jelkép”, hanem a keresztől való beszéd, az arról szóló igehirdetés.

A „kereszt” számunkra sűrített szimbólum, amely magába foglalja a megfeszített Krisztus teljes történetét – beleértve az ószövetségi előkészületeket, Jézus halálát és feltámadását is! A kereszt Jézus Krisztus hirdetése = az Isten szabadítása = Jézus Krisztus váltságsszerző halálának prédikálása.

Pál apostol igehirdetése: üzenetátadás, tanúskodás, tanítás, vigasztalás, azaz az evangelion (a jó hír) egyszerre.

Nemcsak beszél Isten, hanem adja hatalmát is. Az igehirdetés azonos Isten igéjével. A keresztől szóló beszéd nem emberi bölcselkedés, hanem az erő (dünamisz) – Isten erejének a története, átadása. A kereszt hirdetése: Isten cselekvése!

Az emberi értékrend alulról próbál Istenhez közelíteni, az isteni logika pedig épp az ellenkezője: felülről jön az emberhez! A világ és Isten értékrendje diametrális ellentétben van. Ami az embernek bölcsesség, az Istennek bolondság, ami Istennek bölcsesség – az az embernek bolondság. Az ember elképzeli Istent – filozófál, vitázik, „keres” (a hellén szellemre oly jellemző!), Isten pedig cselekszik. „Azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölceket, és azokat választotta ki, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszégyenítse az erőseket.”

Irodalmárok számára kincsesbánya a Korinthusi levél: egyrészt paradoxonokkal van tele, másrészt sajátos drámaiságot jelenít meg. Isten a Nagy Rendező, a Nagy Dramaturg: a bolondokat kiemeli, a bölceket elveszíti, az erőtlenekeket kiválasztja, az erőseket megszégyeníti.

Gondoljunk most Anna énekére (1Sám 2): „Az Úr tesz szegénnyé és gazdaggá, megaláz és felfmagasztal. Fölemeli a porból a szűkölködőt, kiemeli a szemből a szegényt.”

Vagy gondoljunk a Magnificatra (Lk 1) „Magasztalja az én lelkem az Urat! Hatalmas dolgokat cselekedett karjával, szétszórta azokat, akiknek gögös az indulata. Hatalmasokat döntött le trónjáról, és megalázottakat emelt fel. Éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel.”

Ha Isten cselekszik, ott megmozdul a világmindenség, minden megfordul, dráma: peripeteia. Isten legnagyobb cselekedete a kereszt. Hogy egyszülött Fiát adta áldozatul, hogy nem nekünk kell kiengesztelni az Istent, és áldozatot hozni a bűnért, hanem Ő hozott áldozatot. Önmagát, Fiát bűnné tette értünk, aki elvisselte helyettünk és érettünk a kárhozatot. Elvesztette, megölte gyermekét! Ez a keresztől szóló beszéd. Ez botrány a zsidóknak, akik jelt keresnek; és bolondság a görögöknek, akik bölcsességet kívánnak.

Hogyan tette ezt Isten? „Az Isten bolondsága” elrejtette bölcsességét a kereszt gyalázatába, önmaga ellentétének látszatába. Luther így fogalmazott: „*larva dei*”: Isten álarca. Aki nem érti, annak „botránkozás” és „bolondság”.

De nemcsak a pogányokat és a zsidókat „leckéztette” meg az Isten, hanem mindnyájunkat: keresztényeket, teológusokat is. Mert mi állandóan újra termeljük a „pogányságot”, és a „zsidóságot” magunknak. Krisztus keresztje, a kereszt-ről szóló beszéd viszont állandóan „destabilizál”. A kereszt arra van, hogy a mi hitünket is „megbotránkoztassa”, destabilizálja, azért, hogy felfrissüljünk! Hogy sohasem a saját hitünkben, kegyességünkben, hanem Isten erejében higgyünk!

Luther a *Heidelbergi disputációban* szembeállítja a dicsőség teológusát a kereszt teológusával: „Nem az a méltó a teológus névre, aki Isten láthatatlan dolgait a teremtettségben értelemmel szemléli, hanem az, aki Isten látható dolgait is árnyékként, a szenvedések és a kereszt által érti meg. A dicsőség teológusa a rosszat jónak, a jót rossznak mondja, a kereszt teológusa azt mondja, ami az igazság.”

A kereszt adja az egyedül a helyes látásmódot. A keresztet szemlélni kell, hogy visszaadja igazi látásunkat. A kereszt megrémít, de meg is vigasztal. A kereszt megtámad bennünket, megtámadja hitünket. A kereszt saját vallásosságunkat, sőt hitünket is megalázza, megrendíti, aláássa – „dezorientál, hogy reorientáljon”.

Mózesnek is Isten hátulról mutatta meg magát. S ezzel az „üdv-mohó”, kíváncsi Mózes meg is alázta. Isten önmaga dicsőségét a szenvedésben, a mocsokban, önmaga ellentétében mutatja meg. Isten így elrejtí önmagát, de a keresztre tekintőnek feltárul ez a titok. A kereszt titka – annak bölcsessége.

Minket is megaláz, porba dönt. Tőle szokatlan, idegen dolgokat cselekedett (*opus alienum*), csak azért, hogy igazi arcát mutassa meg (*opus proprium*).

Mit jelent a kereszt bolondsága?

A kereszt-ről való beszéd a Krisztusról szóló beszéd, az igehirdetés vállalása. Mert ez a beszéd „bolondnak” tűnik a világ szemében. S ha bolondnak mondanak, legyenek akkor nekik bolond! Merek és akarok „bolondul” élni, a világ elvárásaira fütyülni! Ez a kereszténységben az esztétikai arculat: a „clown”, az extravagancia, a polgárpukkasztás. Shakespeare drámájában a bolond mondja ki az igazat.

Persze különbség is van az esztétikai bolond és a kereszt bolondja között. Az esztétikai bolondság – sokszor szerep vagy póz, a kereszt bolondsága – vállalt sors. Egyedül a bolond normális.

Vállaljuk-e a kereszt bolondságát? Keresztelte-e a kereszt a mi életünket? De-konstruálta-e a kereszt a mi keresztény hitünket? Felfrissítette-e a kereszt a mi hitünket? Megértettük-e, hogy a kereszt sokkal nagyobb a mi hitünk-nél? Ámen.

FOGADJÁTOK BE EGYMÁST!

Textus: Róm 14,1–4 és Róm 15,7–8

A hitben erőtlent fogadjátok be, de ne azért, hogy nézeteit bírálgassátok. Az egyik azt hiszi, hogy mindent ehet, az erőtlén pedig zöldségféléket eszik. Aki eszik, ne vesse meg azt, aki nem eszik. Aki pedig nem eszik, ne ítélje meg azt, aki eszik, hiszen az Isten befogadta őt. Ki vagy te, hogy más szolgája felett ítélkezel? Tulajdon urának áll, vagy esik. De meg fog állni, mert van hatalma az Úrnak arra, hogy megtartsa... Fogadjátok be tehát egymást, ahogyan Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére. Mert mondom: Krisztus a zsidóság szolgájává lett az Isten igazságáért, hogy megerősítse az atyáknak adott ígéreteket.

A ti közösségeketek: benső problémáitokat, bánataitokat és örömeiteket, konfliktusaitokat és küzdelmeiteket én közelebről nem ismerhetem. Kicsit kívülről jöttem ma hozzátok, de Jézus Krisztusban, hitem szerint testvéretek vagyok. S ezért e félévkezdő csendesnapon talán mégsem egy idegen ember áll előttetek. Pállal együtt kérem: fogadjátok be most magatok közé egy rövid időre. Nem tanárként, hanem Krisztus tanítványaként vagyok veletek, ezért hadd hajoljunk közösen az ige fölé! Pál apostol a Rómaiakhoz írt levelében, e teológiaiilag legsűrűbb, legmélyebb írásában sem feledkezik el a keresztény élet gyakorlati kérdéseiről, a gyülekezet építéséről. Isten igazságosságáról, Krisztus engesztelő áldozatáról, a hit általi megigazulásról, a keresztségről, Izrael sorsáról, vagy a hatalomnak való engedelmisségről szóló hatalmas teológiai gondolatok sem térítik el Pált attól, hogy a gyülekezeti élet látszólag kicsinyes kérdéseivel foglalkozzék.

Pál apostol nem „szobateológus” volt, hanem az élet teológusa. Számára nem válik ketté elmélet és gyakorlat, ahol ő megfordul és beszél, ott minden „élesben” történik. A keresztény közösség, a gyülekezet építése nem elvont teoretikus probléma, hanem valóság. Pál úgy építette a gyülekezetet, hogy eközben a zsidó szent szövegek – amit mi Ószövetségnek nevezünk – mindvégig átgépezték gondolkodását. Pál e szövegekben élt és mozgott, azt mondhatnánk, hogy – s teológusok társaságában talán szabad egy idegen szót használni – „intratextuálisan” gondolkodott.

Elhangzott a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának félévkezdő teológus csendesnapján, 2000. február 3-án.

A most minket is megszólító igében Pál apostol a befogadásról szól. Pál gondolkodásmódját követve lássuk először, mit jelent a befogadás az Ószövetségben, majd az Újszövetségben, harmadszor az egyházban, és végül egy teológus közösség életében.

Befogadás az Ószövetségben

Keresztény hitünk története azzal kezdődik, hogy a bűn következtében Istentől elidegenedett, törvénytelen gyermekek, fattyak lettünk, akik nem örökölhették az Atya országát. Ádám eltékozolta az ajándékba kapott istenképűséget, s azóta az ember önerőből képtelen arra, hogy kimásszon a szakadékból és visszakerüljön az élet forrásához.

Isten azonban kiválasztott, „adoptált” magának egy népet az engedetlen, rakoncátlan etnikumok tengeréből. „Népemmé foglak tenni titeket és a ti Istenetek leszek.” (2Móz 6,7) Akit Isten kiválasztott, adoptált magának, azt nem taszítja el önmagától: „Hiszen nem veti el az Úr a saját népét az ő nagy nevéért, mert tetszett az Úrnak, hogy saját népévé tegyen benneteket” (1Sám 2,22) – mondta búcsúbeszédében Sámuel.

Ezt a népet Isten támogatja, tanításokkal látja el, a nép hűtlensége ellenére is hű marad hozzá, és végezetül befogadja majd az Ő dicsőségébe (Zsolt 73,24). Ugyanakkor az Úr állandóan figyelmezteti az egykoron idegen, vad, törvénytelen népét, hogy emlékezzen arra, hogy ő is idegen és jövevény volt Egyiptom földjén, ezért neki is be kell fogadnia a jövevényeket, az idegeneket és az árvákat. Ha Veled ezt cselekedtem, Te tartozol azzal, hogy Te is hasonlóképpen cselekedj másokkal. (2Móz 22,20)

Befogadás az Újszövetségben

Az Újszövetség szerint Isten nemcsak kiválasztja, megszólítja, hanem „meg is látogatja” népét. (Lk 1,68;78) Az elveszés előtt álló emberiséget látogatja meg az Isten, s aki befogadja az Ő egyszülött Fiát, az Isten fiává lesz. Jézus ezekkel a szavakkal sírt Jeruzsálem felett: „nem hagynak belőled követ kövön, mert nem ismerted fel meglátogatásod idejét.” (Lk 19,44)

János apostol a prológusában arról ír, hogy a világosság bejött a világba, de a sötétség „nem fogadta be őt” (Jn 1,15), „a világ általa lett, de a világ nem ismerte meg őt” (Jn 1,10) „saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt” (Jn 1,11).

Az a kisebbség, amely azonban mégis befogadta őt, és az Ő élő, életető beszédét, azokat fiaivá adoptálja. „Akik pedig befogadták, azokat felhatalmazta arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek.” (Jn 1,12) Akit fiúvá, gyermekévé fogad a mennyei Atya, az örökös is, mert örökölni fogja az Ő országát.

Adoptálás révén a fiúság lelkét kaptuk, s nem a szolgaság vagy az idegenség lelkét hordozzuk többé, van otthonunk, „abbánk”, aki vár minket. Ahogy az Isten befogadott bennünket, nekünk is úgy kell egymást befogadni. Gyönyörűen ír erről Pál apostol a Filemonhoz írt levélben a megtért rabszolgát, Onézimoszt

érdekében: „visszaküldöm Neked őt, vagyis az én szívemet... ha tehát engem társadnak tartasz, fogadd őt, úgy mint engem” (12 és 17. vers) A görög *prosz-lambanomai* kifejezés olvasható itt, ami a testvéri közösségbe, az egyházba való befogadást jelenti.

Befogadás az egyházban

Az egyház alapvetően befogadó intézmény. Nem exkluzív társaság, mint a gnosztikusok elit köre, vagy modern korunkban a szabadkőművesség páholya, ahová csak a „beavatottak” kerülhettek be. A krisztuskövető egyház univerzális igényű, s ezért nyitott mindenkinek! Az egyház, mint Krisztus teste, testrészeként fogadja a tagokat, mindazokat, akik a keresztség szentségében részesültek. A zsidóságból lett keresztényeknek az volt az első nagy kihívás, hogy az egyház a körülmételetleneknek, a pogányoknak is kinyitotta a kapuit. Pál apostol a pogányok apostola volt: a Római levél hirdeti legszebben, hogy a vad olajfát (a pogányokat) Isten beoltotta az eredetileg szelíd olajfába (a választott nép közé). Emezek hitetlensége – a letört ág – tette lehetővé a pogányok befogadását. De Istennek van hatalma arra, hogy újra beoltsa saját népét.

Azt hallottuk a felolvasott részben, hogy „Krisztus a zsidóság (a körülmételettség) szolgálja lett az Isten igazságaért, hogy megerősítse az Atyáknak tett ígéreteket.” Ugyanakkor azért is, hogy a népek, vagyis a pogányok „irgalmáért dicsőítsék az Istent” (15,8–9). Krisztus áldozatában tehát megerősítést nyert igazságossága és irgalma egyszerre, amelyek Krisztus nélkül feszültségben, sőt ellentmondásban álltak egymással.

A befogadottak népe képezi a testet, vagy más néven a *koinoniát*, a közösséget. Ebben a testben vannak erősebb és gyengébb tagok. Hogyan viszonyuljanak ők egymáshoz? Konfliktusok támadtak a római gyülekezetben is. Egyik ilyen probléma volt Pál apostol idejében a húsevés kérdése. Tudnunk kell, hogy Rómában a kis keresztény gyülekezetet a pogány világ tengere vette körül, ahol a bálványáldozati kultusznak igen sok köze volt a mindennapi élethez. A mészáros, aki levágta az állatot, általában azt valamilyen Istennek szentelte oda – s ezáltal titokzatos kapcsolat létesült a hús és a pogány istenség között. Ezért a húsevés kérdésében a római és a pogány keresztények gyülekezete is két csoportra oszlott. Az egyik vegetáriánus módon tartózkodott a húsevéstől, hiszen szerintük annak a pogány istenséghez volt köze. A másik csoport viszont azt vallotta, hogy semmi ereje sincs már a bálványoknak, s a húst semmilyen kultusz sem teszi tisztátalanná. A két csoport kölcsönösen gyanakodva nézett egymásra. Az első (orthodoxoknak is nevezhetnénk őket) túl lazának, szabadosnak (mai szóval liberálisnak) tartotta a másikat, a másik viszont hitben erősebbnek gondolta magát, mondván, hogy a pogány kultuszoknak már semmi jelentősége sincs, és a zöldségévők még nem jutottak el a Krisztusban elnyert szabadságra. Ebben a helyzetben mondja nekik Pál apostol, hogy egymás megítélése helyett fogadják be egymást: „Aki eszik, ne vesse meg azt, aki nem eszik, aki pedig nem eszik, ne ítélje meg azt, aki eszik.” (14,3)

A keresztény közösség olyan *koinonia*, ahol az erősebbeknek a gyengéket kell hordoznia. Ne önmagatok körül forogjatok, ne magatoknak kedvezetek, hiszen Krisztus sem magának kedvezett, amikor az emberek gyalázatát a gyengék kedvéért magára vette. Ne pereskedjete, ne méricskéljete és ítélgessetek, hanem „fogadjátok be egymást, ahogy Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére.” (15,7)

Mi rakoncátlan fattyak voltunk, de Isten, Krisztus érdemeért mégis fiúvá adott minket. Krisztus követőiben Krisztus lelke van, akivel együtt örökösök is vagyunk, s vele együtt részesedünk Isten szellemi javaiban.

A *koinonia* tehát részesítés-részesedés-részesülés egyszerre. A magyar nyelv elszegényedésére vall, hogy amíg a reformáció idején „közösülés” szóval fejezték ki a közösködést, azaz a szellemi-lelki javakban való részesedést, mára a szónak a jelentése leszűkült. A szent javakban való részesülés látható formában az úrvacsorában jelenik meg.

A hívők közössége a *communio sanctorum*, az egyház *corpus mixtum*, azaz „kevert test”, amint Augustinus is tanította. Ám ebben a kevert testben – mint Luther írja – „ki-ki másnak a szegényét el kell, hogy fedezze”. Fogadjuk be tehát egymást, hordozzuk egymás terhét, fedezzük el egymás vétkét – hiszen egy test tagjai vagyunk. Azzal teljesítjük be Krisztus törvényét, ha egymás terhét hordozzuk. Képzett vagy fiatal testvérem? A képzettségedet add tovább, mert az nem a tiéd, hanem a tanulatlanoké. Tiszta vagy? A tisztaságod nem a tiéd, hanem a bűnös testvéreidé. Osszuk és szórjuk egymás között szét talentumainkat, karizmainkat, ne rekedjen meg nálunk a felülről kapott erő, hanem az egész testben áramoljon! Az egész testet kell éltetnünk a nálunk, vagy bennünk lévő erővel. Krisztus ebben a példánk, aki tisztaságát adta a bűneinkért, és isteni szabadságát áldozta fel, hogy szolgálja legyen.

Egy félreértést kell itt eloszlatnunk. Krisztus nem „külső példa”, akit nekem, bűnös embernek imitálnom kellene, mert ha így cselekszem, akkor állandóan kudarcot vallok. A középkori szerzetesség önmegváltó cselekedeteinek kudarcáról szól a reformáció. Akkor mégis mennyiben „példa” nekünk Krisztus? Anynyiban, hogy mielőtt „példa” lenne, elsősorban ajándék Ő nekünk. Isten adománya, hogy Krisztus lelkében részesít bennünket. Így immáron nem kívülről kell Őt utánoznunk, hanem belülről, hiszen az Ő szent testének a tagjai vagyunk. S ekkor, ha benne élünk, az *imitatio Christi* nem kínkeserves erőlködés, hanem természetes, szerves mozgás. Ha mozdul a fej, a végtagoknak is mozdulnia kell.

Befogadás a teológusok közösségében

Fiatal testvéreim, azzal jöttem közéték, hogy közösségi életetek részleteit nem ismerem, de mégis egy test tagjai vagyunk. Bizonyára, mint minden közösségben, nálatok is adódnak feszültségek és viszályok. Különbözőek vagyunk. Vannak, akik faluról jöttek, vannak, akik városból, vannak kollégisták és otthonlók, vannak fiúk és lányok, párok és egyedülállók, vannak zsenik és szerényebb

képességűek, vannak bibliaszövetségesek és vannak liberálisok. Fogadjátok be egymást! A fundamentalisták ne rekesszék ki a liberálisokat a hívők seregéből. A liberálisok pedig a fundamentalistákat az értelmes emberek közösségéből! Én nem vagyok fundamentalista, de tanultam a fundamentalistáktól; nem vagyok liberális, de tanultam a liberálisoktól. Ne zárjátok, ne rekesszék ki egymást, hanem egymás értékei által gazdagodjatok. Isten bölcsessége sokkal mélyebb a mi magunk gyártotta kategorizálásnál! Ha mi magabiztosan tudjuk, hogy ki az okos és ki a hívő, akkor elzárjuk magunkat Isten számunkra mindig új, friss igazságokat kinyilatkoztató meglepetéseitől.

A túl magabiztos hívők ellenpéldájaként álljon mindig előttünk Jézus és a kánaáni asszony története. Jézus is először keményen magabiztos és elutasító: „Csak Izrael népéhez jöttem.” De Jézus nem röstell meglepődni: „Asszony, nagy a te hited!” (Mt 15,28) Mi is történik? Jézus fölülmúlja Jézust.

Hívó testvérem, Te is múld felül a hitedet!

Okos testvérem, Te is múld felül az okosságodat!

És „fogadjátok be egymást, ahogy a Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére”. Ámen.

6.

KONFLIKTUSAINK: AZ IDŐ

Textus: Ef 5,15–17

*Jól vigyázzatok tehát, hogyan éltek; ne esztelenül, hanem bölcsen, kihasználva az alkalmas időt, mert az idők gonoszak. Éppen ezért: ne legyetek meggon-
dolatlanok, hanem értsétek meg, mi az Úr akarata.
(Károli: áron is megvegyétek az alkalmatosságot.)*

Mindannyiunk egyik legnagyobb küzdőtársa: az idő. Állandóan konfliktusba kerülünk vele és sokszor mi maradunk alul. Határidőre el kell készíteni egy szemináriumi dolgozatot, éppen a mai napon kell beadni az V. éveseknek a diplomamunkát. Vizsgálunkat mi osztjuk be, mi tervezzük meg, hogy hány napot hagyunk rájuk. Aztán ismét csak „kifutunk az időből”.

Az idő hatalmas úr. Én akkor éltem meg igazán, amikor tizennyolc évesen, egyetem előtt elvittek katonának, s az esztendő folyamán három-négy alkalommal hazajöhettünk szabadságra. A két-három nap szabadságot úgy kellett beosztani, hogy azalatt mindenkiel találkozzam, azalatt „minden megtörténjen”. Fogytak az órák, fogytak a percek és elérkezett a pillanat és fel kellett szállni a hódmezővásárhelyi vonatra. Amint elindul a vonat, véget ért a szabadság intenzív ideje és egy új idődimenzió kezdődött.

Tizennégy évig lejárta a szegedi egyetemre tanítani: volt a héten két intenzív napom: a felfokozott „szegedi idő” és volt a „budapesti idő”. Mindnyájan átéljük hétköznapijainkban az idő erejét és hatalmát.

A művészeteknek is központi témája az idő. Ovidius az *Átváltozásokban* leírta: „*tempus edax rerum*”. Az idő „megeszi”, felfalja a dolgokat. A művészet azonban „dacol” a faló idővel. A költő az örökkévalóságnak alkot. Az idő elpusztíthatja a szépséget, a szerelmet, de a költő megörökíti azt! Erről szólnak Shakespeare szonettjei: „*Márvány s királyi arany oszlopok / nem élnek túl hatalmas versemet*” (55. szonett); „*Falánk idő, nyúdd az oroszlán körmét / s fald a földdel édes fiait... / De tombolj bár, vén idő, legvadabban / örökifjan él kedvesem e dalban*” (19. szonett)

A reneszánsz ikonográfiában kétféleképpen ábrázolták az időt: egyrészt, mint Chronost/Saturnust, aki felfalja saját gyermekeit, mindent elpusztít; másrészt mint atyát, aki megszabadítja lányát, az igazságot: *veritas filia temporis*, az igazság az idő leánya, tartja a régi latin mondás. Az igazság végül kiszabadul, az idő

napfényre hozza igazát: nincs olyan dolog, ami napfényre ne kerülne. Ez sokkal inkább pozitívabb időfelfogás, mint az első. Az előbbi kép, szimbólum mögött egy *determinisztikus, ciklikus* időszemlélet áll – az örök visszatérés mítosza”, amint ezt Nietzsche vagy a tudós Mircea Eliade megfogalmazta.

A második kép mögött egy *lineáris* időszemlélet húzódik meg, s ez a biblikus időfogalom.

Kereszténység és az idő

A keresztény hitnek, s ennek forrásának, a Szentírásnak is központi gondolata az idő. Szent Ágoston úgy fogalmazott: Isten *nem időben*, hanem *idővel* teremtette az embert. A *Vallomások* XI. könyvében pedig felteszi a kérdést: „*Tehát mi az idő? Ha senki nem kérdezi tőlem, akkor tudom. Ha azonban a kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.*” Simone Weil, a francia gondolkodó írja: „A tér és az idő keresztjére feszítve élünk mi, emberek”.

Isten és az idő kérdése is elválaszthatatlan egymástól. Northorp Frye írja: lehet, hogy Nietzsche-nek igaza van és „Isten halott”, de csak annyiban, hogy az Isten mint „főnév” halott. De Isten nem főnév, hanem ige. Lényege, hogy átfogja az időt. Isten azt mondja magáról: „vagyok, aki vagyok”, amit többféleképpen is fordíthatunk: „leszek, aki vagyok”, „voltam, aki leszek” stb.

Jézus Krisztus mondja magáról az Újszövetségben: „Én vagyok az Alfa és az Omega... aki van, aki volt, és aki eljövendő”. (Jel 1,8)

Az Ószövetség szerint Isten az időnek és a történelemnek is az Ura: „Mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrültásványi idő éjjel” (Zsolt 90, 4). Dán 2,71-ben azt olvassuk: „Ő szabja meg a különböző időket és alkalmakat. Királyokat taszít le, és királyokat támaszt!” Erről énekel Mária a *Magnificat*-ban: „Hatalmasokat döntött le trónjáról és megalázottakat emelt fel”. (Lk 1,52)

Az Újszövetségben több kifejezés is van az időre: a *kairosz* – az alkalom, a pillanat; a *kronosz* – a mennyiségi idő; az *aion* – a korszak; a *hémera* – a napok. Az Újszövetségben többször is ez a kép fordul elő: „betöltődik az idő”: ami üres volt – feltöltődik, mint a homokóra. Ez igaz a *kairoszra*: „betölt az idő” (Mk 1,15); máshol a *kronoszra* van példa „eljött az idő teljessége” (Gal 4,4). Isten „szabja meg” az időket, ha Ő az idő és a történelem ura, akkor tényleg „betöltődik az idő”. Istennek üdvterve van az emberrel. Erről szól az üdvösségtörténet, a *Heilsgeschichte*, ami más, mint a *Weltgeschichte* (világtörténelem). A kettő kereszttezheti egymást, az isteni történelem – az üdvtörténelem – és a világtörténelem találkozhat egymással. De ez eddig rejtetten történt. 2000 évvel ezelőtt a názáreti Betlehemben, egy eldugott kis városban jelent meg Isten. Ám a keresztény hit arról szól, hogy egyszer ez nyilvánvaló módon is meg fog történni. Az igazság – Krisztus – egyszer, „azon a napon” mindenki számára megjelenik, mert Ő az idő kezdete – közepe – és vége.

A megtapasztalt idő

De mi van addig? Akik fogják a keresztény hitet – pontosabban: akiket megfogott a keresztény hit – azok már a jelenben is megtapasztalják az isteni időt. Jézus többször mondta: „ma lett üdvössége e háznak” „ma velem leszel a paradicsomban” „Isten országa közöttetek van”. Isten országa nem csupán „immanens” (közeli) valóság, hanem „immanens” valóság. Mi már a megváltás idejében élünk. Krisztussal valóban eljött egy új *aion*, új korszak: a történelemben, és az emberi lelkekbe is. Valaki egyszer így mondta: „a szektásoknak nincs idejük” (mindig rohannak, hogy minél több lelket megtérítsenek, mielőtt visszajön az Úr.) Ám Jézusnak van ideje, Ő sohasem rohant, a kicsikre, a jelentéktelenekre is mindig volt ideje. A keresztény embernek is mindig van ideje – bármennyire is küzd az idővel. Ezért adta Isten az ünnepet: a pihenés napját („szenteld meg az ünnepnapot”); a liturgikus év ünnepeit; a családot, a barátságot, szerelem, a bensőséges kapcsolatok idejét; az imádságot: az Istennel való benső kapcsolatot, a lelki feltöltődés idejét.

Tehát nem a bűnbeesés, hanem a megváltás idejében élünk, s ezért mondhatjuk: „Van időm, Uram”, „Ráérek Uram”.

Az alkalmas idő

Nem lenne teljes, ha nem szólnék arról a kronosról és kairosról, amiben magyar népünk jelenleg lázasan él: a két választási forduló közötti időszakról. Steril lenne az ígéhirdetés, ha ezt a kérdést megkerülném. Felfokozottan – várakozva – csalódottan – újra lelkesedve éljük meg mindannyian ezt az időt. „Használjátok fel az időt, mert rossz napok járnak”. „Áron is megvegyétek az alkalmatosságot” „az idők gonoszak”. Nem helyes, ha templomban vagy oktatási intézményben nyíltan politizálunk. Istentől kapott emberi szabadságjogunk az önálló véleményalkotás, állampolgári kötelességünk az állásfoglalás és a szavazás. Egyházi oktatási intézményekben is a szabad, önálló állásfoglalásra, az állampolgári kötelesség teljesítésére biztathatunk csupán. Egy áhítat keretében most azért mégis szabad személyes nézetemet, hitemet megvallanom nektek.

Csodálatosnak, felemelőnek tartom a két nappal ezelőtti Kossuth téri megmozdulást. Emberileg, személy szerint én is nagyon szeretném, ha ez a lelkesedés megfordítaná a matematikai valószínűség törvényszerűségeit. Hiszem, hogy minden tőlünk telhetőt meg kell enni, hogy úgy legyen, ahogy mi szeretnénk: „Használjátok fel az időt, mert gonosz napok járnak”. Igen, tegyünk meg minden tőlünk telhetőt, de ha keresztények vagyunk, ne magunkban, a mi politikai erőnkben, hanem Istenben bízunk! Jeremiás próféta írja: „Átkozott az a férfi, aki emberekben bíz, és testi erőre támaszkodik, az Úrtól pedig elfordul a szíve” (Jer 17,5). Noha én a jelenlegi kormány pártján vagyok, és azt szeretném, ha ők győznének, de hiszem, hogy nem a Fidesz, hanem az Úristen a történelemnek és a magyar hazának is az Ura! Minden földi hatalom – legyen az jó vagy rossz –

ideiglenes! Abba az Istenbe bízunk, aki rejtőzködő Isten, akinek az akaratát mi nem tudjuk sohasem teljesen kifürkészni! Szuverén nagyságát sértjük, ha pogány módon az Ő akaratát befolyásolni akarjuk! Az apostol a fejvesztés ellen figyelmeztet minket: „Ne legyetek meggondolatlanok, hanem értsétek meg mi az Úr akarata”. Ezért hát ne démonizáljuk a másikat!

Bármelyik oldalra is tartozunk, bizonyára nagyon szeretnénk, ha a „mieink” győznének. A keresztény hívő ember számára azonban nem az a lényegi kérdés, hogy „mi győzünk”, vagy „ők győznek” a hétvégén. A keresztény hívő ember számára a lényeg az, hogy *Ő győzött!* Krisztus a halálával és feltámadásával győzött a gonosz ereje felett. A végső csata nem előttünk, hanem mögöttünk van! Oscar Cullmann svájci teológus szavai szerint a Krisztus utáni történelem idejére a „már igen” és „még nem” feszültsége jellemző. A döntő csata megtörtént, de ez csak a történelem végén válik mindenki számára világossá. Ez lesz majd a „kihirdetett győzelem napja”, a „V (victory) day”. Igen, remélhetjük, hogy a mi vágyaink elképzeléseink szerint alakulnak a választások jövő vasárnap. De ha valóban Istenben és nem emberben, testi erőben bízunk, akkor felemelt fejjel, megbékélt lélekkel tudjuk elfogadni a többségi akaratot – mint Isten akaratát. Akkor nem csalódunk, akkor nem lesz a fél ország depressziós, hanem ezt mondjuk: Atyánk, meghajlunk a te akaratod előtt. Noha nem értjük tetteid, arcod fátyollal el van takarva előlünk, akkor is a tied a dicsőség, tiéd a győzelem! Addig azonban természetesen meg kell tennünk minden tőlünk telhetőt „Használjátok fel az alkalmas időt” és „áron is vegyétek meg az alkalmatosságot”:

Egy híres imádság szavaival fejezzük be:

Atyám! Adjál nekem higgadtságot és bölcsességet, hogy elfogadjam azt, amin nem tudok változtatni. Adjál nekem bátorságot, hogy változtassak azon, amin tudok változtatni. És adjál nekem bölcsességet, hogy e kettő között különbséget tudjak tenni. Ámen.

KÖZÉPNEMZEDÉKNEK ÉS KÉTKEDŐKNEK

AZ ELVESZETT (KÖZÉP)NEMZEDÉK

Textus: Mt 18,19–20

Továbbá azt mondom Néktek: ha ketten közületek egyetértésre jutnak a földön valamely dolog tekintetében, amelyért könyörögnek, elnyerik azt az én mennyei Atyámtól. Mert ahol ketten vagy hárman egybegyülekeznek az én nevemben, ott vagyok közöttük. (Karner Károly ford.)

I.

Hatvan megszólító levél ment ki kérdőívvel a gyülekezetünk „középnemzedékéhez” tartozókhoz a most induló új alkalom, a kéthetenként tervezett *Fiatal felnőttek* körével kapcsolatban. Vasárnapig mindössze egy válasz érkezett. Hétfőn jött még egy. Tegnap és tegnapelőtt négyen telefonáltak. S most itt vagyunk heten.

Rossz a szervezés? Ilyen nagy az érdektelenség? Érdemes bármit is kezdeni, amikor mi, a középgeneráció pénzkereséssel, gyermekneveléssel vagy alkotói munkával olyannyira elfoglaltak vagyunk?

A templom, a gyülekezet, a bibliakör valóban csak az öregeké, a nyugdíjasoké, akik gyászukban vigasztalást, magányukban meg közösséget keresnek?

Az övéké is!

Vagy csak a fiataloké, akik talán azért járnak lelkesen ifjúsági közösségbe, mert a párjukat keresik?

Az övéké is!

De mi van a mi nemzedékünkkel, a 25 és 55 év közötti fiatal felnőttekkel? A szétküldött kérdőív egyik kérdése ez volt: „Mit tart magáról fontosnak elmondani?” Így hangzott az egyik beérkező válasz: „*Vagyunk, dolgozunk, küzdünk (néha küszködünk).*” Tömör, sokat mondó, nagyon elgondolkodtató válasz volt ez. Sokunkra nagyon jellemző.

Mi, a középnemzedék, az élet kellős közepén „vagyunk, dolgozunk, küzdünk, néha küszködünk”. Hozzátehetjük: taposunk. Taposuk a sarat, taposuk az aszfaltot, a szürke hétköznapiakat.

Elhangzott az Óbudai evangélikus gyülekezetben, a Felnőtt fiatalok körének első bibliaóráján, 1998. október 14-én.

Mi már nem vagyunk lelkes fiatalok, de még nem vagyunk elfáradt öregek. Mi kérem: valódi világban élünk. József Attilával együtt elmondhatjuk: „nem élek a mesék tején / Hörpintek valódi világot / Habzó éggel a tetején.”

II.

Mi, a közép-nemzedék, az egyház számára „*elveszett nemzedék*” vagyunk. Nemcsak azért, mert templomba vagy gyülekezeti alkalomra elfoglaltság, pénzkere-sés vagy pihenés miatt nem jutunk el.

De „történelmi helyzetünk” okán is elveszett nemzedék vagyunk. Mi az ötve-nes, hatvanas, hetvenes, nyolcvanas években nem jártunk, járhattunk sem isko-lai, sem gyülekezeti hittanoktatásra. Mi nem tudunk nosztalgiával visszanézni a kommunizmus előtti egyházi iskolákra. Minket a kommunista iskolákban sok-szor megszegényítettek egyházi kötődésünk miatt – s ezért szégyelltük is ezt a kötődésünket. (Én is szégyelltem, amikor az általános iskolában a „pap fiának” neveztek, sőt csúfoltak, s gyermeki sznobériámnak jól esett, amikor azt írhattam le és azt mondhattam, hogy „teológiai tanár fia” vagyok.)

Elveszett nemzedék vagyunk.

A rendszerváltozás életünk delén köszöntött ránk.

Próbálunk az egyházhoz kötődni, de sok mindent nem értünk.

Nem ismerjük a Bibliát.

Nem ismerjük egyházunk tanítását.

Nem értjük az istentisztelet liturgiáját.

S imádkozni – azt már végképp nem tudunk.

III.

De elveszett nemzedék vagyunk-e Isten számára?

Isten számára nincs elveszett nemzedék.

Isten számára nincs elveszett ember! Isten azért adta egyszülött Fiát, hogy az ember *el ne vesszen*, hanem örök élete legyen!

Isten megkeres, megszólít bennünket: „Neveden szólítalak, enyém vagy!” Fel kell ismernünk:

Nála van az otthonunk. Benne van a helyünk.

Benne van nyugalmunk.

Kevesen vagyunk? Távol legyen!

Jézus azt mondta tanítványainak: „Mert ahol ketten vagy hárman egybe-gyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.”

Ahol két testvér egyetértésre jut, ott testvérközösség található. Ha csak ket-ten vagy hárman vannak „Jézus nevében”, azaz, úgy, hogy közösségünk alapja Krisztus neve, akkor ő is közöttünk lesz. Jézus bizonyára ismerte a zsidó mon-dást: „Ha ketten együtt ülnek, s ha a Tóra igéi vannak köztük, úgy köztük időzik

az istenség.” Ahol a zsidó írásmagyarázók a Tóra tanulmányozásáról szólnak, ott Jézus az Ő nevében összejött tanítványokról szól. Ahol a zsidó írások Isten jelenlétét ígérik, ott Jézus önmagát adja. Természetesen Jézus jelenléte az Isten jelenlétének megtapasztalása, mert „Én és az Atya egyek vagyunk”.

Kicsik vagyunk, kevesen vagyunk.

De „Ne csüggedj el kicsiny sereg”!

A mustármag is icike-picike, de hatalmas fa sarjadhat ki belőle – ha Isten is úgy akarja!

Legyünk egy akaraton, hogy egymást tápláljuk, tanítsuk, a hitben erősödjünk és növekedjünk, az élet kemény csatáiban megpihenjünk, és lélekben felüdüljünk. Most és mindörökké. Ámen

8.

BOLDOGOK A LELKI SZEGÉNYEK

Textus: Mt 5,3–10

*Boldogok a lelki szegények
mert övék a mennyek országa.
Boldogok, akik sírnak,
mert ők megvigasztaltatnak.
Boldogok a szelídek,
mert ők öröklik a földet.
Boldogok, akik éheznek
és szomjúhoznak az igazságra,
mert ők megelégtetnek.*

*Boldogok az irgalmasok,
mert ők irgalmasságot nyernek.
Boldogok a tiszta szívűek,
mert ők meglátják az Istent.
Boldogok, akik békét teremtenek,
mert ők Isten fiainak neveztetnek.
Boldogok, akiket az igazságért üldöznek,
mert övék a mennyek országa.*

Csodálatosan megkomponált gondolatfűzér ez! Van, aki a fokozatosságot hangsúlyozza, mások arra mutatnak rá, hogy két szerkezetegységet különböztethetünk meg. Az első négyben valami negatív, „hiány”-állapot beismeréséről (passzív állapotról) van szó, a második négyben viszont konkrét cselekedetéről, aktivitásról. A negyedik és a nyolcadik boldogság is az igazságra történő utalás. S ráadásul az utolsó boldogság visszaüt az elsőre, s a „gyöngyfűzér” így bezáródik.

Jézus boldog-mondásai hasonlítanak a példázatokhoz. Mint egy égen cikázó villám, egy pillanatra felvillantanak egy „másik”, „valódibb” valóságot, a mennyek országát.

Mi a következő hetekben megpróbáljuk e villámfényeket „megragadni”, „a pillanatban elidőzni”, s arról töprengeni, hogy milyen is az a mennyek országa.

Elhangzott az Óbudai evangélikus gyülekezetben, a Felnőtt fiatalok körének bibliaóráján, 1998. október 28-án.

Az első boldogság:

„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.”

Kik a „lelki szegények”?

A tanítványok mindent elhagytak, amikor Jézus követésére szegődtek. Ott hagyták hálójukat (Péter és András), otthagyták a hajójukat (Jakab és János), s lemondtak mindarról, amihez kötődtek, a tulajdonról, a családról, a hivatásról, a közösségről. Szegényekké, védtelenekké, kiszolgáltatottakká váltak. Üreseké, nyitottakká váltak, olyanokká, mint az edények, a kelyhek és a szelencék. Áadták magukat Jézusnak, hogy egyedül Jézus töltsen be őket, mint ahogyan a 387. énekünkben énekeltük: „Életem, Jézus, egyedül Te töltsd be”.

A Biblia jól ismeri a „lelki szegény” ellentétét is. Ez a túlságosan magabiztos, zárt, gőgös, öntelt, felfuvalkodott ember. A „pöffeteg”. Mária így énekel róluk a Magnificat-ban: „Hatalmas dolgokat cselekedett a karjával szétszórta a *szívük szándékában felfuvalkodottakat*” (Lk 1,51). A Jelenések könyvében olvasunk a Laodiceabeli gyülekezetről, aki azt tartja magáról, hogy gazdag és nincs szüksége semmire, ám valójában „szánalmas”, „szegény”, „vak”, „mezítelen” (Jel 3,17). Lelki szegény a vámszedő, az ő ellentéte a farizeus; az előbbinek bevallottan szüksége van Istenre, az utóbbinak nincsen.

Mivel „telítheti”, mivel fújhatja fel magát az ember? Ez lehet a bölcsesség, a tudomány. Ne felejtsük, hogy Isten e világ bolondjainak nyilatkoztatja ki magát. De lehet a „vallásosságunk” is. Ha önmagunk vallásosságával annyira be vagyunk telve, hogy nincs kérdésünk, kételyünk. Vannak, akik talán saját megtérés-élményükkel telítettek, s állandóan azt recitálják olyannyira, hogy már nem tudnak kapni, nem éri őket meglepetés, nem tudnak rácsodálkozni Isten világára.

A „lelki szegény” mindennek ellentéte. Az üres. Aki fogadni tudja, fogadni akarja, fogadni vágyik az Istent. Aki bármilyen nagy hittapasztalattal rendelkezik, mégis mindig felismeri, hogy rászorul a kegyelemre. „Koldusok vagyunk mindannyian!” – mondta Luther a halála előtt.

Lukács evangélista ezen a helyen arról beszél, hogy „boldogok a szegények”. Abszolút érték lenne a szegénység? Osszuk szét minden vagyónunkat, mint azt a 16. században a rajongók tették? Luther azt írja, hogy „Istennek nem bolond szentekre van szüksége”, hanem az a lényeg, hogy „min csüng a szívünk”. Ha Istenen csüng, akkor tudunk józanok, normálisok lenni, a Példabeszédek könyvével így imádkozni: „Se szegénységet, se gazdagságot ne adj nekem! Adj annyi eledelt, amennyi szükséges, hogy jóllakva meg ne tagadjalak és ne mondjam: kicsoda az Úr? El se szegényedjek, hogy nem lopjak, és ne gyalázzam Istenem nevét” (30,8b–9).

Ha Istenen csüngünk, Őt szomjúhozzuk, ha lelkileg *nyitottak*, szegények vagyunk, akkor vagyunk boldogok. Csak ha koldusok vagyunk, akkor lehetünk „királyfiak” (Scholz László).

Mi a „mennyei ország”?

Az a *más* világ, ami Jézus Krisztussal betör az életünkbe. Amikor egyszerre megfordul minden evilági értékrendünk. Az igazi, a valódi, az isteni valóság. Ami egyedül létezik, s amihez képest minden csak káprázat, talmi villogás.

Mi a „boldogság”?

Noha az életben mindnyájan boldogságra törekszünk, a mennyek országa mégis más. Jézus azt mondta: „az én békémet adom, de nem úgy, ahogy a világ adja”. De ezt is mondhatta volna: „az én boldogságomat adom, de nem úgy, amint a világ adja”. A boldogság a mennyek országa, a mennyek országa a boldogság. Nem a gazdagok boldogok, hanem a boldogok gazdagok. Ámen.

BOLDOGOK, AKIK SÍRNAK

Textus: Mt 5,4

Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

Egyes fordítások ezt így adják vissza: „Boldogok, akik gyászolnak, mert ők vigasztalást (bátorítást) nyernek”. Szó volt arról, hogy Jézus a boldogmondásokkal sokszor ugyanúgy meghökkenti, megbotránkoztatja a hallgatóságot, mint a példabeszédeivel. Körünkben is szóvá tette valaki, hogy ez is bizony „furcsa” mondás, hiszen a valóságban mintha ennek az ellenkezője lenne igaz: aki sír és gyászol, az azért teszi ezt, mert valami csapás érte, tehát boldogtalan.

Annai bizonyos, hogy itt a *sírásról* (a gyászról) és a *vigasztalásról* van szó. A zsidó nép a történelme folyamán sokat szenvedett és sírt. A babiloni fogságból való szabadulás után énekelték: „Kik könnyhullatással vetnek, vigadozással aratnak majd” (Zsolt 126,5). Az evangélium lényege az örömhír és a vigasztalás: Jézus magára veszi Ézsaiás szavait: „Az Úr lelke van énrajtam, hogy a szegényeknek örömet mondjak, (...) hogy megvigasztaljak minden gyászolót” (61,1–2). Akinek őszinte bánata, fájdalma, szenvedése, gyásza van, az Istentől az evangéliumon keresztül *kárpótlást* kap, hiszen Jézus a Vigasztaló (*Christus Consolator*). Az evangélium szavával tehát vigasztalhatunk.

Luther szerint nemcsak a négy evangélium „evangélium”, hanem e győzelmi örömhír, híradás hangját már az Ószövetségben is halljuk, különösen a Zsoltárookban. Amikor a lutheránusok ügyét pártoló Mária magyar királyné 1526-ban özvegyen maradt, mivel a mohácsi csatában elveszítette a férjét, Luther neki dedikálta négy zsoltármagyarázatát (37., 62., 94., 109.), s így szólította meg a királynét: „a Szentírás vigasztaló irat, és türelemre tanít minket (...) azért (...) kiadtam a Zsoltárokat, hogy vigasztaljam Fenségedet. (...) Mert bármennyire keserű és nehéz ez a halál – és joggal az Fenséged számára –, hogy ilyen fiatalon özvegyé lett, és elvesztette kedves hitvesét, azonban az Írás, különlegesen a Zsoltárok azok, amelyek Fenségednek bőséges vigasztalást adnak...” (*Négy vigasztaló zsoltár Mária magyar királynéhez 1526*, Magyar Luther Könyvek 5, Magyarországi Luther Szövetség, 1996, 29-30. old.)

A második boldogmondást öt oldalról közelíthetjük meg:

Elhangzott az Óbudai evangélikus gyülekezetben, a Felnőtt fiatalok körének bibliaóráján, 1998. november 11-én.

Szó szerinti magyarázat

Bár első hallásra furcsálljuk ezt a boldogságot, némi gondolkodás után beláthatjuk, hogy emberi-pszichológiai igazság is van abban, hogy a gyász, a fájdalom pillanatában benső békességet is kapunk, kaphatunk. „Aki kisírja magát, megnyugszik” – szoktuk mondani. Akik gyászolnak és sírnak, szenvedést hordoznak.

Engem nagyon elgondolkodtattak Lelkésznőnknek (akit Mária királynéhez hasonló csapás ért) sorai az *Evangelikus Életben*: „a gyászunknak súlya van”. A gyász szinte fizikai teher, amit hordoznunk kell. Ezért nyilvánítanak a testvérek, a szerető barátok „rész-vét”-et: kinyilvánítják, hogy e teher, e nagy súly hordozásából ők is vállalnak valamit (mint a gyülekezet, a testvérek, a barátok is hordozzák a Laci² elvesztése okozta terhet). S íme a sírók, a gyászolók azonnal vigasztalást nyernek. Akit Isten veszteséggel sújt, azt váratlan örömmel is megajándékozza. A sírással szó szerint fizikailag is könnyítünk magunkon. Ne szégyenüljünk hát sírni: akik igazán tudnak sírni, azok tudnak igazán örülni. Sírt Jeremiás is, sírt Jézus is (Lázár sírjánál: Jn 11,35 és Jeruzsálem felett: Mk 23,27–38). Aki megtagasztalta, hogy mi a halál, csak az tudja, hogy mi az élet.

(Itt felvetődik egy aktuális kérdés: tudunk-e őszintén, hiteles szóval vigasztalni, nem lesz-e kegyes frázissá a vigasztalásunk? Ha nem talál és gyógyít a szó, nem hitelesebb-e csak csendben kezét fogni, vagy hallgatni?)

Luther magyarázata

Luther kiindulópontja, hogy Jézus – amikor a sírók boldogságáról beszél – a korabeli vallásos zsidók nézeteinek mond ellen, sőt felforgatja („szubvertálja”) gondolkodásukat, miszerint az erkölcsösen élő ember a boldog, tehát a síró ember boldogtalan és nem lehet erkölcsös. Lukács evangélista a boldogmondások mellett a „jaj-mondásokat” is feljegyezte: „Jaj, akik most nevettek, mert egykor gyászolni fogtok” (Lk 6,25). A világ és a farizeusok értékrendje tehát 180 fokban (diametrális) ellentétben van a jézusi értékrenddel, ami az Isten országának az értékrendje.

Bonhoeffer magyarázata

Bonhoeffer magyarázata meglepő és teljesen eredeti. A sírás szerinte a Krisztus-követés, a tanítványság szimbóluma, a tanítványok ugyanis lemondanak a világ boldogságáról: „Szenvednek a világért, annak bűne, sorsa, boldogsága miatt. A világ ünnepel, ők pedig félreállnak, a világ kiáltja: Örüljete az életnek – ők pedig gyászolnak. Látják, hogy a hajó, amelyen ünnepi ujjongás tombol, már léket kapott. A világ haladásról, erőről, jövőről ábrándozik, a tanítványok a végről, az ítéletről. (...) Ezért idegenek a tanítványok a világban, kellemetlen vendégek,

² Bálint László evangélikus lelkész váratlanul, szívinfarktusban hunyt el 1998 tavaszán.

békebontók, akiket elvetnek. Miért kell Jézus gyülekezetének kívül maradnia? Vajon már nem érti embertársait? (...) Senki sem érti jobban embertársait, mint Jézus gyülekezete. Senki sem szereti jobban embertársait, mint Jézus tanítványai-, éppen ezért maradnak kívül, éppen ezért szenvednek. (...) A tanítványi gyülekezet nem rázza le a szenvedést...hanem hordozza azt.” (Követés, 52. old.)

Mindez egybecseng Luthernek azzal a gondolatával, hogy a világban vendégek, jövevények vagyunk, a világban teljesen sohasem „oldódhatunk” fel. De érvényes ez az elvilágiasodott egyházra is: nem azért küldettünk, hogy feloldódjunk, hanem hogy só maradjunk.

Ezen a ponton több aktuális kérdés is felmerült:

a) Mennyiben lehetünk „otthon” ebben a világban? Azonosulhatunk-e a világgal, például a politikával? Fenntartás nélkül támogathatunk-e „jó” politikai kezdeményezéseket? Természetesen nem szerencsés, ha a keresztény ember apolitikus és elzárkózik a világtól, de sajátos (fenn)tartásra azért szükség van, mert a hívő tud valamit, amit a világ nem tud. Ahogy Bonhoeffer mondja, a hívő tudja, hogy a hajó léket kapott. A keresztény hitnek tehát saját üzenete van. Sok pozitív kezdeményezésért, mint például az Európai Unióért lelkesedhetünk, de ne a világ eszményeiben higgyünk, hanem maradjunk *reálisak és legfőképpen éberek*. Nehogy akár a legnemesebbnek tűnő, de mégiscsak emberi eszmények eufóriája ragadjon el bennünket! Hitünk alapja ugyanis *nem emberi* bölcsesség!

b) Szükségszerű-e, hogy „síró” ember legyen a hívő? Hogyan viszonyuljon a keresztény ember a nevetéshez? A középkorban sokszor a nevetést egyes szerzetesek bűnnek tartották, mondván, „Jézus urunkról sehol sem jegyezték fel, hogy nevetett volna”. Erről szól Umberto Eco izgalmas krimije, *A rózsza neve*. Luther józanságra int bennünket: ahogyan Istennek a vagyonukat ész nélkül szétosztó „bolond szentekre” sincs szükség, ugyanúgy az örömet, a vidámságot sem kell feladnunk, sőt „örüljete, mindenkor örüljete”, mondta Pál apostol is. Luther Jézus Sirák fia könyvét idézi, hogy a túl sok gyász gyengíti az ember erejét, s a „szomorú lélek megszárazítja a csontokat” (Péld 17,22). Érdekességgént megjegyezzük, hogy ma Magyarországon is vannak olyan szekták, akik tudatosan „nevetetik” a hívőket.

Miért sír(jon) a síró? A bűnbánat kérdése

A Bibliában *kétféle szomorúságról* és *kétféle fájdalomról* (vagy sírásról) olvasunk. Pál apostol különbséget tesz az „Isten szerinti szomorúság”-ról és a „világ szerinti szomorúság”-ról. 2Kor 7-ben ezt írja: „Mert, ha megszorítottalak is titeket azzal a levéllel, nem bánom, most már örülök. Nem annak, hogy megszorítottatok, hanem hogy megtérésre szomorítottatok meg: mert Isten szerint szomorítottatok meg, és miattunk semmiben nem vallotok kárt. Mert az Isten szerinti szomorúság megbánhatatlan megtérést szerez az üdvösségre, a világ szerinti szomorúság pedig halált szerez.” (8-10)

Íme, néhány bibliai példa az emberi, „világ szerinti” szomorúságra és sírásra: a testvérgyilkos Káin feljajdult: „nagyobb az én büntetésem, hogysem elhordoz-

hatnám”, Ézsau pedig sírt, de „nem találta a megbánás helyét, noha könnyhullatással kereste azt” (Zsid 12,17). Ők nem a bűneik, hanem a *büntetés miatti félelmükben vagy fájdalomukban* jajdultak fel vagy sírtak.

Az igazi sírás azonban *bűnbánat*. A bűnbánó sírás példái Jákób, aki „sírt és könyörgött az angyalnak” (Hós 12,4), Dávid (Zsolt 51) vagy Péter, aki miután rájött arra, hogy megtagadta Urát, „keservesen sírt” (Lk 22,61–2).

A „megtérésre való megszorodás” tehát bűnbánatot és sírást eredményezhet. Scholz László idézi Spurgeont, a múlt századi híres angol igehirdetőt: „Nedvesített papirosra, vászonra lehet a legégőbb színű mintákat nyomtatni, ráfesteni. Épp így kell a bűnbánat könnyeitől megnedvesíttetnünk ahhoz, hogy Isten ránk festhesse az öröm színeit”.

Felmerült aktuális kérések:

- Kell-e a bűnomet megbánnom ahhoz, hogy bocsánatot nyerjek?
- Miért oly nehéz *nekünk kimondani azt, hogy: bánom?*
- Nem hiányoljuk-e egyházunkban a négy évtizedes kommunizmussal való közreműködés miatt a „Bánom” hangját? Scholz László 1956-ban híres „Bánom!”-ként emlegetett beszédet mondott, amit olyan jó lenne ma is hallani és a kényszer vagy a karrier miatti kollaboránsokkal együtt mondani („Besúgó voltam... bánom, pozíciót, hatalmat szereztem... bánom, cikkeket írtam, amik nem álltak meg az ige mérlegén, bánom... Többször is megforgattam a köpönyegemet... bánom stb.” – Érdeemes ezt az egész beszédet ma is, újra és újra elolvasni! Ld. *Keresztény Igazság* 4. szám, 1989. december, főleg 31. old.)

A vigasztalás

A sírni tudó s a bűne miatt őszintén bankódó ember Istentől vigasztalást kap, s a vigasztalásban erőt nyer. Nem véletlen, hogy Jézus a tanítványainak a Vigasztalót, a Paraklétoszt, a Szentlelket ígéri: „Mikor eljön majd a Vigasztaló, akit én küldök néktek az Atyától, az igazságnak Lelke, aki az Atyától származik, az tesz majd rólam bizonyosságot.” (Jn 15,26)

Csak akit megérintett az igazi Vigasztaló (új fordítás szerint: Pártfogó) lelke, azaz a Szentlélek, az tud majd igazán másokat is igazán, hitben vigasztalni. Csak az tud vigasztalni, aki maga is vigasztalt. (Lásd ehhez: Vajta Vilmos: A vigasztaló Isten szolgálatában, in: *Amíg időnk van*, 70–73. old.)

Pál apostol ezért ad hálát a vigasztalásért:

Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene, aki megvigasztal minket minden nyomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhassunk másokat minden nyomorúságban, azzal a vigasztalással, amellyel az Isten vigasztal minket. Mert amilyen bőséggel részünk van a Krisztus szenvedéseiben, Krisztus által olyan bőséges a mi vigasztalásunk is. Ha szorongattatunk, ez a ti vigasztaláso-

tokért és üdvösségetekért van, ha vigasztaltatunk, az a ti vigasztalásotokért, amely elég erős ugyanazoknak a szenvedéseknek az elhordozására, amelyeket mi is szenvedünk. A mi reménységünk bizonyos felőletek, mert tudjuk, hogy amiképpen résztársak vagytok a szenvedésben, ugyanúgy a vigasztalásban is. (2Kor 1,3–7)

BOLDOGOK A SZELÍDEK

Textus: Mt 5,5

Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet

Miért abszurd ez az állítás?

Jézus boldogmondásai, akárcsak példázatai első hallásra furcsák és meghökcentőek. Láttuk ezt az előző boldogmondásnál is: miért lennének boldogok a sírók, hiszen, ha valaki sír, azért teszi ezt, mert nem boldog. Hogy aztán „a szelídek” „örökölnék a földet” – ez már végképp ellene mond a józan észnek és a tapasztalatnak. Hiszen nap mint nap azt tapasztaljuk, hogy a könnyöklőké, az erőszakosoké ez a világ, a szelídség nemcsak, hogy nem érték, hanem egyenesen a bambaság, az életképtelenség szinonimája ebben a világban. Mi hiába próbálunk becsületesen élni, lelkiismeretünkre hallgatni, Istennek engedelmeskedni, az istenteleneknek, a bűnösöknek kedvez ez a világ. Ők a szerencsések és a sikeresek, s mi bizony csak balekok vagyunk, mondjuk magunkban sokszor elkecserevedve.

De mégsem így van, miképpen azt a látszat diktálja! – hangzik a jézusi vigasztaló szó. Jézus a zsoltárokhoz fordul, amikor vigasztalja tanítványait és bennünket.

Mit jelent az, hogy „öröklik a földet”?

A Bibliában sokat olvasunk az öröklésről. Ha Isten gyermekei vagyunk, akkor „örökösök” is leszünk, mondja lelkesen Pál apostol (Róm 8,10). Igen, a Biblia Istene Úr és Atya, aki a benne hívőket ígéretekkel halmazza el. Az Úr Ábrahámnak ígérte a földet örökségül (1Móz 15,8), s Jézus az utolsó ítélet kapcsán hívja „Atyjának áldottai”-t, hogy „örököljétek a világ kezdete óta számotokra elkészített országot” (Mt 25,31–46). A „föld örökléséről” legtöbbit a zsoltárokban olvashatunk: „Aki féli az Urat...élete boldog marad és utódai öröklik a földet” (Zsolt 25,13).

Ez a boldogmondás pedig egyenesen idézi a 37. zsoltár 11. versét: „a szelídek [az új fordítás szerint: „alázatosok”] öröklik a földet. De ez a kifejezés nemcsak

Elhangzott az Óbudai evangélikus gyülekezetben, a Felnőtt fiatalok körének bibliaóráján, 1998. november 25-én.

egyszer, hanem öt alkalommal fordul elő ebben a zsoltárban (9, 11, 22, 29, 34. versek). Ez a Biblia egyik legszebb vigasztaló zsoltára, s végtelen biztató szerepével azt tanítja, hogy ne irigyeljük a bűnösök szerencsését, hiszen a gonoszok „elhervadnak mint a fű, elfonnyadnak, mint a zöld növények” (3. vers), „Láttam egy erőszakos bűnöst: olyan volt, mint egy terebélyes zöldellő fa, de egyszer csak eltűnt, nem volt többé, kerestem, de nem lehetett megtalálni” (35. vers). A zsoltáros biztat, hogy aki „bízik”, „gyönyörködik” az Úrban, akik „csendben várnak” az Úrra, azok öröklik majd a földet. Ezt a vigasztaló, simogató zsoltárt együtt elolvastuk és gondolkodtunk néhány mondatán. Nem véletlen, hogy Luther is ezt a zsoltárt választotta ki elsőnek, amikor a fiatalon özvegyen maradt Mária királynét vigasztalta.

Miért kell a keresztényeknek harcolni?

Rendben van. Mi megpróbálunk csendesek maradni, a világban nem könyökölni, de megmaradhatunk-e nyugodtan és kényelmesen a mi kis privát békénkben? Pacifista magatartás-e a keresztény élet? Ellenkezőleg! Az Istenhez való fordulás, a hozzá való hűség azonnal irritálja, bosszantja az ember ellenségét. A keresztény hit, a keresztény élet bizony harc, hiszen ahol a Gazda elveti a magot a szántóföldbe, vagyis az ember szívébe, ott az ellenség is megkezd munkáját: konkolyt vet a búza közé (Mt 13, 24–30). Hitünkért, hitbeli felismeréseinkért ezért minden nap meg kell harcolni, mint Pál is írja Timóteusnak: „harcold meg a hit szép harcát!” Pál önmagában is felismerte ezt a keserves harcot: „Mert gyönyörködöm az Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaimban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelmem törvénye ellen, és foglyul ejt a bűn tagjaimban lévő törvényével. Én nyomorult ember...” (Róm 7,22–24).

A „küzdelem”, a „harc” többnyire olyankor következik be, amikor valamilyen igazsághoz, meggyőződéshez, hithez igyekszünk hűségesen ragaszkodni.

Felmerült a szeretetnek és az igazságnak egymáshoz való viszonya. Kétpólusú (igazság és szeretet), vagy egypólusú-e (szeretet) a keresztény hit? Természetes, hogy a keresztény hit lényege a szeretet, de Jézus sohasem kényszerítette követőit az igazság feladására. Ellenkezőleg. Erre majd a következő boldogmondásnál visszatérünk. Most elég azt látnunk, hogy a keresztény hit mennyire „militáns” dolog is, s hogy a hívő „miles Christi”, azaz Krisztus katonája. Pál apostol az Efezusbeliekhez írja: „Öltsétek magatokra az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög mesterkedéseivel szemben. Mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak” (Ef 6,11–12). Ezek után Pál szinte „lerajzolja” a keresztény katonát: a „megigazulás páncéljára”-ról, a „hit pajzsára”-ról, az „üdvösség sisakjára”-ról, a „Lélek kardjára”-ról beszél.

Mit jelent a harcban szelídek maradni?

A keresztény embernek tehát nem lehet a harcot megkerülni, csak éppen más-képpen kell harcolni. Erőszak nélkül, de szívósan, szelíden. Kik a szelídek? Bonhoeffer írja: „Ha szidalmazták őket, csendben vannak, ha erőszakosak velük, azt is tűrik, ha félrelökik őket kitérnek. Nem pereskednek jogaikért, ha jogtalanság éri őket, nem okoznak feltűnést. Nem ragaszkodnak saját jogukhoz. Minden jogot egyedül Istenre hagynak: *non cupidi vindictae* (nem vágnak megtorlásra).” (Követés, 52. old.) A „természetes” emberi reakció a jogra, az igazságtételre, a revansra és a bosszúra épül. Luther a Magnificat-kommentárjában különbséget tesz a pogány emberre jellemző hamis igazságtétel és a hívőre jellemző bizony-ságtétel között. Fontos, hogy az utóbbi sem adja fel az igazságot, de ő nem „érvényesíteni” akarja, hanem „tanúskodik” mellette. „Elégedj meg a bizonyágtétellel, hogy igazad van, ha igazadnak nem tudsz érvényt szerezni, bízd Istenre az ügyet, a Te kötelességed, hogy hitet tegyél mellette, a győzelmet Isten magának tartja fenn. Ha ő azt akarja, hogy győzz, úgy ő maga megcselekszi azt... Ha pedig nem akarja, elégedj meg az ő irgalmasságával, ha el is veszik tőled az igazság győzel-mét, a bizonyágtételt azonban nem vehetik el. Mert ebben nyilvánul meg Isten irgalmassága. Az életet elvehetik, de a hitet és igazságot nem.”

Honnan a keresztény szelídség?

Beszéltünk arról, hogy a keresztény szelídség különbözik a többi boldogmondás eddigi erényeitől, hiszen a lelki szegénység valamilyen kezdeti állapot, a sírás (ha a bűnbánati sírásról van szó) már egy lépcsőfok, ám a szelídség egy beérett folyamat eredménye. Fokozatosan szelíddé válik a hívő, részint a tanulás, részint a hit harcában való edződés révén. Mózes példáját említettük, aki fiatal korában hevesességében megölt egy egyiptomit. Élete végéről viszont azt jegyzi fel a Biblia, hogy „Mózes minden embernél szelídebb [új fordítás: alázatosabb] volt.” (4Móz 12,3).

A szelídség nem gyávaság, hanem kiharcolt benső erő. Scholz László írja: szelídek „azok, aki legyőzték önmagukban a gőgöt, a bosszúvágyat és bizonyos függetlenségre tettek szert”.

A szelídség egyetlen mintája Jézus. A tanítványainak azt tanította, hogy „le-gyetek ravaszak, mint a kígyók, szelídek, mint a galambok” (Mt 10,16). Magáról pedig ezt mondta: „szelíd és alázatos szívű vagyok” (Mt 11,29). Ő az, aki „mikor gyalázták, nem viszonzta a gyalázást, amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta azt arra, aki igazságosan ítélt.” (1Pt 2,23)

Az Ószövetségben Ézsaiás próféta többször is jövendölt Jahve szenvedő szol-gájáról, aki „a mi betegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta a mi vétke-ink miatt kapott sebeket, bűneink miatt törték össze. Amikor kínozták, alázatos maradt, száját sem nyitotta ki. Mint a bárány, ha vágóhídra viszik, vagy mint a juh, mely némán tűri, hogy nyírják, ő sem nyitotta ki száját.” (Ézs 53,4–7)

Kik tehát a szelídek? Scholz László szép megfogalmazásában: azok, „akik nagy küzdelmek árán magától Istennek ama Bárányától tanulták és tanulják szakadatlanul naponta a megaláztatás, a tűrés és a szelídség művészetét”.

Adja Isten, hogy mi is részesei lehessünk ennek a szakadatlan tanulási folyamatnak! Ámen.

OLTALOM ÉS VESZÉLY

Textus: Mt 23,37–39

Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megölöd a prófétákat és megkövezed azokat, akik hozzád küldettek, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit, de ti nem akartátok! Íme, elhagyottá lesz a ti házatok. Mert mondom nektek: nem láttok engem mostantól fogva mindaddig, amíg azt nem mondjátok: Áldott, aki az Úr nevében jön!

A vasárnapra kijelölt textust választottam az egyhetes családós táborunkat lezáró istentiszteletünk igehirdetésének alapigéjeként. Az Úr napjának megszentelésére készülünk, s ugyanakkor hálát adunk a minket lelkiekben és testiekben gazdagító, megújító és felfrissítő hétért.

Az oltalom védettsége

Lassan egy évtizede minden nyár kezdetén összejövnék itt Szárszón.

Örülünk:

- egymásnak
- az újratálalkozás lehetőségének
- a gondtalanságunknak
- a minket körülvevő szeretet kényeztetésének
- gyermekeink társaságának
- a szövődő barátságoknak
- a sportolásnak, a versenyeknek
- a napsütésnek
- a Balaton üdítő hullámainak
- a pécsiek kórusának
- a reggeli áhítatoknak
- az éjszakába nyúló tartalmas beszélgetéseknek

Jó minden nap Jézus közelében lenni ebben a táborozók, sátoros világban, s mi is azt érezzük, amit Péter mondott Jézusnak a megdicsőülés hegyén:

„Mester, jó nekünk itt lennünk, készítsük ezért három sátrat.” Egy hétig oltalomban, védelemben élünk, mentesen a külvilág zajától, bajától. Idejöttünk, s szinte egyik percről a másikra elfeledkezhettünk az otthoni hajszáról, stresszről, feszültségekről, konfliktusokról.

Egy hétre összegyűltünk itt az ország minden tájáról, keletről és nyugatról, sőt néhányan határainkon túlról: Dániából, Hollandiából, Belgiumból. De hisszük, hogy nem egyszerű emberi kényelem-szeretetből jöttünk ide, hanem Jézus az, aki összegyűjtött minket, gyermekeit. Jézus Krisztus összegyűjt – a sátán szétszór.

Olyan jó az oltalmazó anyai szárnyak védettségében, melegségében lenni. Egyik este az angyalokról beszélgettünk, és Luther imádságát imádkoztuk: *„Szent angyalod legyen velem, hogy a gonosz ellenség erőt ne vehessen rajtam!”*

Mennyire szép Jézusnak az a hasonlata, amikor önmagát a tyúkhöz hasonlítja, aki szárnyai alá gyűjti a csibéit! Nem igazságtalan-e korunk feministáinak a vádja, amikor a Bibliát és Jézust egyoldalúan patriarchális istenképpel vádolják? Pedig itt Isten szeretete az anyai, a tyúkanyó szereteteként jelenik meg. A madarak, a szárnyas állatok már az Ószövetségben is isteni szimbólumokat hordoznak. Ézsaiás meg ezt írja a Seregek uráról:

„Mint repdeső madársereg, úgy oltalmazza a Seregek ura Jeruzsálemet: oltalmazza és megmenti, megvédi és megtartja.” (Ézs 31,5)

Végül a zsoltáros így fakad dalra: *„Mily drága a te szereteted, Istenem! Szárnyad árnyékába menekülnek az emberek.”* (Zsolt 36,8)

A külvilág veszélyessége

A szárszói tartózkodás azonban ma sajnos véget ér. „Szárszónak is egy a vége” – hirdették a pályázati rajzok.

Az Édenkerti önfeledtségből, a paradicsomi gondtalanságból visszalépünk a gondok hétköznapi világába. Abba a világba, ahol nem lehetünk ennyire közvetlenül megtapasztalható módon „Áldott hatalmak oltalmába rejtve” – mint amiképpen azt az imént is énekeltük.

Odakint nem érezzük ennyire egyértelműen az anyai öl melegét, a szárnyak védettségét. Az Édenkertet azért kapta az emberiség, hogy emlékezzék az eredeti állapotára.

De ki kell lépünk a felnőttiség veszélyekkel teli felelősségteljes világába. A védettségéből a veszélyeztetettségébe. Odakint a világban kísértések várnak, leselkednek ránk. Olyan jó, hogy ezekre a kísértésekre estéről estére felkészülhettünk. Leselkedik ránk a pénz, a kényelem, a „megállapodottság”, a karrier, a hírnév kísértése, amikor vágyaink már nem Istenre, vagy helyünk megtalálására, hanem narcisztikusan önmagunkra irányulnak.

Fiatal felnőttek generációja, vigyázzunk! A megállapodottság lelki megkeményedéssel is járhat! Házat vásárolunk, főnökök leszünk, beosztottjaink vannak.

Vigyázzunk lelkünk épségére, legyünk éberek, ne engedjünk a megállapodottság, a jólét, vagy esetleg a hatalom kísértésének!

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?” Ismételten kérlek Titeket feleségek és férjek: vigyázzatok társatok lelki épségére!

Persze, örüljétek egymás sikerének, de fogjátok társatokat vissza, ha a pénz vagy a hírnév révén a világ túl magasba repíti őket, mert az a másik lelkére is veszélyes!

A hiúságunkat csiklandozó karrier lélekromboló! A világ csábító káprázatában oly könnyen elfeledkezünk eredeti helyünkről, életet adó Gazdánkról! Az elfeledkezés megkeményedéssel, lelki vaksággal jár. Shakespeare Antonius és Kleopatra-jában Antonius mondja: „*De jaj, ha bűnben megkeményedünk, Szemünk befogják a nagy istenek. Önnön mocskunkba fojtják ép eszünket, hogy bálványozzuk bűneink, s kacagnak, míg vesztünkbe futunk.*” (3, 13,111–51)

De a pogány istenekkel ellentétben Ábrahám, Jákób és Jézus Istene a megkeményedésünk közben sem hagy cserben bennünket. Prófétákat küld Isten az ő „felnőtté vált”, önálló utat jární akaró gyermekeinek. A proféták nyugtalanító személyek. Isten küldöttei, Isten kiáltó emberei, akik szemben az árral, az áramlatokkal Isten nyugtalanító, népszerűtlen üzenetét hirdetik a megkeményedett népnek. Amiképpen az útról letérő, hűtlenné vált választott népnek egykor, úgy az elvilágiasodott, kényelemkedvelő, torzan tanító egyházába ma is küld profétákat az Isten!

Ahogy Jeruzsálem megölte, megkövezte a profétákat, ugyanúgy ma is zavartkeltőnek, egyházzrombolónak nevezetnek azok, akik lelkiismeretük által, Istentől indítva felemelik hangjukat a lelki, szellemi, teológiai eltorzulások ellen! A hivatalosak ma is elutasítják a profétai hangot. A látható - látványos eredményekre: a visszkapott intézményekre, iskolákra, az újonnan épült templomokra hivatkoznak. Pedig nekik szól igazán Jézusnak a laodíciabeli gyülekezethez intézett intelme. „*Mivel ezt mondod: Gazdag vagyok, meggazdagodtam, és nincs szükségem semmire; de nem tudod, hogy te vagy a nyomorult, a szánalmas és a szegény, a vak és a mezítelen: tanácsolom neked, végy tőlem tűzben izzított aranyat, hogy meggazdagodj; fehér ruhát, hogy felöltözz, és ne lássék szégyenletes mezítelenséged; és végy gyógyító irt, hogy bekend a szemed, és láss!*” (Jel 3,17–18)

Ha a választott nép vagy az egyház népe nem hallgat az Isten által küldött profétákra, akkor be kell teljesednie annak, amit Jézus mondott: „*Íme elhagyottá lesz a ti házatok.*”

A régi fordítás szerint: „*Ímé pusztán hagyatik néktek a ti házatok.*”

Pusztaság lesz az Édenből, szárazság az oázisból.

„Pusztaság” – így hangzik Eliot egy költeménye.

Ti gyermekek biztosan mind ismeritek az „Oroszlánkirály” történetét. Talán videón is már láttátok. Jól emlékeztek bizonyára arra, hogy Szimba, a fiatal oroszlánkölyök édesapját megöli annak testvére, a gonosz Zordon. Szimbának menekülnie kell, és gonosz nagybátyja a, trónbitorló Zordon lesz az uralkodó. S

milyen lesz az ország Zordon uralma alatt? A fák elszáradnak, az élőlények kihalnak – pusztá az ország! A bűn, a gonoszság eredménye: szárazság, ítélet, halál.

Az eljövendő győzelem

A Bibliában azonban nem a pusztá országé, a fagyhalálé az utolsó szó. A prófétákat megkövezik, Jézust keresztre feszítik. A bűnnel tönkre tesszük a teremtettséget, a környezetet, a családot és – önmagunkat: „*pusztává hagyatik a ti házatok*” – mondja Jézus

Nem azt mondja, amit egykor, hogy az „*Én házam*” – amikor a templom tisztításakor, azt mondja: „*Az Én házam az imádság háza*”. Bűneink miatt kimegy Jézus a mi házunkból.

De nem ez a vég! Istené, az ő ítéleté az utolsó szó. Jézus visszajön a mi bűneink miatt elpusztított földünkre, a pusztán hagyott házunkba, a kiüresedett templomunkba. És ekkor, mint az Oroszlánkirály országában, a szárazságból újra oázis, a halálból ismét élet lesz. Visszkapjuk az Élet vizét és az Élet fáját.

A szenvedés és a szárazság után a zsoltárossal újra elmondhatjuk: „*Füves legelőkön nyugtat engem, és csendes vizekhez terelget engem.*” (Zsolt 23,2) Ezért fontos, hogy ma is várjuk őt, a legnagyobb nehézségben se keseredjünk el, a világ csábító szirénhangjának, káprázatának, kísértésének ne engedjünk, s bármiféle hatalom vagy erőszak nyomására se váljunk kiábrándulttá, cinikussá vagy hitehagyottá.

Adja Isten, hogy a Jézus által jelzett, reánk reálisan leselkedő megpróbáltatásokban tudjunk hűségesek maradni, a hitünket megőrizni. Tudjunk egyéni életünk és egyházunk girbe-görbe útjai után nyílegyenesen befutni a célba, mint a tegnapi tájékozási futóversenyen, és arra az örömhírré érkezni, amit tegnap a rejtett betűkből kiolvastunk, s amit ma is örömmüzenetként az ítéleten túl meghallottunk az evangéliumban *Áldott, aki jön az Úr nevében.*

Nem a siker a fontos, hogy első vagy másodikok legyünk, hanem az áldás! Minden futó áldást kapott. Ezzel az áldással menjünk haza! Ámen.

FELNŐTTEKNEK ÉS KERESŐKNEK

ISTEN NÉPE

Textus: 1Pt 2,1–10

Levetve tehát minden gonoszságot, minden álnokságot, képmutatást, irigységet és minden rágalmazást, mint újszülött csecsemők a hamisítatlan lelki tejet kívánjátok, hogy azon növekedjete az üdvösségre; mivel megízleltétek, hogy jóságos az Úr. Járuljatok őhöz, mint élő kőhöz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, amely azonban Isten előtt »kiválasztott és drága«; ti magatok is, mint élő kövek épüljete fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által. Ezért áll ez az Írásban: »Íme, leteszek Sionban egy kiválasztott drága sarokkövet, és aki hisz benne, nem szégyenül meg.« Néktek, a hívőknek drága kincs; a hitetleneknek pedig az a kő, amelyet megvetettek az építők, sarokkővé lett, megütközés kővé és botránkozás sziklájává; azok beleütköznek, mert nem engedelmeskednek az igének. Ők erre is rendeltettek. Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket. Akik hajdan nem nép voltatok, most pedig Isten népe vagytok, akik nem kegyelmezettek voltatok, most kegyelmezettek vagytok.

Egy református értelmiségi bibliakörbe kaptam meghívást, hogy igemagyarázattal szolgáljak és beszélgetést kezdeményezzek. A feladat nem könnyű, mivel a bibliakör tagjait – egy kivételével – nem ismerem. Mindössze annyit mondtak magukról, hogy keresztény hitük és magyarságtudatuk összeegyeztetésén fáradoznak. Ráadásul, a bibliaóra vezetésére meghívottak közül én vagyok az első nem gyakorló lelkész. S hogy a dolgom még ennél is nehezebb legyen: ígét és témát is nekem kellett keresnem és választanom.

Hosszas töprengés, gondolkodás, keresgélés után egy igeszakasz bukkant fel a mélyből: „Akik hajdan nem nép voltatok, most pedig Isten népe vagytok.” A mai

bibliaórán az „Isten népe” kifejezés jelentéséről, a „nép”, „nemzet”, „nemzetség” fogalmak bibliai értelméről, jelentéséről kívánok szólni.

A kontextus

Péter apostol első levele a Krisztusban újjászületett hívőkhöz szól, azokhoz, akiket Isten Jézus Krisztus halálából való feltámadása által „újonnan szült” (1Pt 1,3), akik Isten ígéje által „nem romlandó magból”, hanem „romolhatatlanból” születnek újra.

Ravasz László ezt a szakaszt így foglalja össze: „a szent nép bizonyágtétele” (2,1–10). Lenkeyné Semsey Klára pedig így: „Isten új népének létformája, méltósága és szolgálata”. Miről is szól ez a képekben és gondolatokban rendkívül sűrű szakasz? Talán az őskereszténységben kereszteleési lekcio volt.

1. Levetkezés – felöltözés (óember: gonoszság, álnokság, képmutatás, irigység, rágalmazás levetkezése), új ember felöltözése. Ruha, tiszta, fehér ruha = megigazultság, megváltottság, megszentelődés képe a Bibliában.
2. Újjászületett csecsemők – „tiszta, hamisítatlan tej” után vágyakozzanak. Tisztaság, csak a „tiszta”, „igei tej” az, ami táplál; *logikos gala* = ua. mint az 1Kor 10-ben a *pneumatikos gala*, „lelki ital”. (Vö. Zsid 5,12: „tejre van szükségetek, nem kemény eledelre”).

Csak az ígével való táplálkozás adja/teszi lehetővé a növekedést. Fontos, hogy vágyakozunk a méz/a tej, a paradicsomi táplálék után.

3. „Megízleltétek, hogy jószágos az Úr” – Zsolt 34,9: „Éreztétek és lássátok, hogy jó az Úr!”

Szójáték: krestos ho kyrios = jó az Úr
 hoti krestos ho Khristos = jó a Krisztus
 Khristos ho Kyrios = Krisztus az Úr
 (Olyan, mint az angolban: God is good.)

4. „Akihez járulván, mint élő, az emberektől ugyan megvetett, de Istennél választott becses kőhöz.” – A növekedésből épülés lesz! A szerves világ képe után a szervetlen világ képe.

A kő képe

Zsolt 118,22: „A kő, amit az építők megvetettek, szegletkő lett.” (idézi: Mt 21,42; Mk 12,10; Lk 20,17; ApCsel 4,11; Róm 9,33.)

Ézs 28,16: „Ímé Sionban egy követ tettem le, egy próbakövet, drága szegletkövet, erős alappal, aki benne hisz, az nem fut el.”

Dán 2,34,36: „Kő szakad le kéz érintése nélkül, letöré az állókövet... az nagy hegyé lőn és betölté az egész földet.”

Mindre igaz: emberektől megvetett, de Istennél becses kő.

- Ti magatok, mint „élő kövek” épüljetelek lelki házzá. Növekedés – épülés – szent papsággá válás: folyamat (az újjászületés nem érzelmi fellángolás).

Az Újszövetség szerint Isten népének kell Isten templomává lenni. (6-7-8.) Idézi: Ézs 28,16; Zsolt 118,22; Ézs 8,14. Meg van írva: „szegletkövet veszek Sionban.” Hívőknek: „becses, drága, érték” (Semsey), hitetleneknek: „megütközés, botránkozás sziklája”. Ézs 8,14: „*És ő néktek szent hely lesz, de megütközés köve és botránkozás sziklája Izrael két házának, s tőr és háló Jeruzsálem lakosainak.*” – Péter itt az üdvtörténetet foglalja össze.

A kő = Jézus

- A zsidók elvetik Jézust
- A megvetetten felépül az újszövetségi gyülekezet, a lelki Izrael háza
- A zsidó hitközösség széthullik

De nemcsak lelki házzá, hanem „papsággá” kell lenniük. Az eredetileg Izraelnek adott jelzők az Újszövetség népére illenek.

A 9–10. versben érkezünk el a tulajdonképpeni textusunkhoz:

Ebben a szakaszban hangzanak el e kifejezések: nemzetség, nemzet, nép: „választott nemzetség” – genos ekleton [választott faj]

„szent nemzet” – ethnos hagion [szent, megszentelt ethnosz]

Károli-fordításában: „megtartásra való nép”

Új fordításban: „Isten tulajdonába vett népe”

– laos eis peripoiésin [Isten tulajdon népe, laosza (Semsey)]

„nem nép voltatok” – on laosz

„Isten népe vagytok” – laos theou – Ez a legerőteljesebb kifejezés!

Itt Hóseás könyve elevenedik meg, azzal a különbséggel, hogy ott az engedetlen nép lett „nem néppé” („ti nem vagytok az én népem, és én sem leszek a tiétek” 1,9), s azután a „nem népből” lett újra „Isten népe” („én népem vagy te, ő pedig azt mondja, én Istenem” 2,22). Egy nép elvesztette létét: senki, semmi lett (Nichtigkeit), majd visszanyerte létét, és minden lett.

A Római levél is idézi Hóseást, aki ki is mondja: „*hívom a nem én népemet én népemnek*” (Róm 9,24) Az Istenhez való tartozás, a hozzá ragaszkodás adja életünk értékét! Shakespeare *Othello*-jában: „*If I love thee not chaos is come again!*”

Persze itt a Péter-levél megszólítottjai nem rendelkeztek ilyen régmúlttal, ők mindig senkik voltak, belőlük teremtett Isten magának népet, ahogy keresztlő János is mondta: „*Isten a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak.*” (Mt 3,9, Lk 3,8)

Laosz és ethnosz

A Biblia különbséget tesz az ethnosz (héberül: goyim = az idegen) és a laosz (héberül: lam = az Istenhez tartozó) között.

Mennyivel jobb az Isten népe, a laosz theou kifejezés, mint az egyház. Az egyház nem Pünkösdkor született, hanem már az Ószövetségben is ott van. Az őskeresztények is Isten népéről beszéltek, annak eredete nem Jézus születése, szolgálata, halála, feltámadása.

Az *Isten népe* kifejezés arra utal, hogy Isten „nemzetsége”, azaz Isten „nemzette”, „szülte” (Pál apostol ír erről), tehát szerves, genetikus kapcsolat van Isten és népe között. Másrészt arra utal, hogy Isten választotta, azaz megszentelt egy népet a sok közül, „tulajdonává tette” az ethnoszt; az ethnosz hágion így lesz laosszá. A laosz szóból származik a laikus: Isten népébe nem csak a papok, hanem mindenki beletartozik.

Hogyan jelenik meg ez az Ószövetségben?

Mostan, ha figyelmesen hallgattok szavamra és megtartjátok szövetségemet, úgy ti lesztek nékem valamennyi nép között az enyéim! (2Móz 19,6)

Titeket kézen fogott az Úr, és kihozott titeket a vaskemencéből, Egyiptomból, hogy legyetek örökös népe. (5Móz 4,20)

... miként a derekára kapcsolja a férfit az övet, akként kapcsoltam magamhoz Izraelnek az egész házát, ...hogy legyenek az én népemmé. (Jer 13,11)

Az Ószövetség végig hangsúlyozza, hogy e kiválasztottságára sohasem lehet „büszke” a nép, nem „dicsekedhet” ezzel, csak megrendülten veheti tudomásul ezt a hatalmas megtiszteltetést és felelősséget!

*Mert az Úrnak, a Te Istenednek szent népe vagy te, Téged választott az Úr, a te Istened, hogy saját népe légy néki, minden nép közül a föld szí-
nén. Nem azért szeretett titeket az Úr, sem nem azért választott Titeket,
hogy minden népnél többen volnátok, mert ti minden népnél kevesebben
vagytok. Hanem mivel szeret Titeket az Úr és megtartja az esküt.* (5Móz 7,6–8)

Az Ószövetség arra is példa, hogy Isten a hivatását nem teljesítő Izraelt meg-
tizedelte, de a maradékot nép gyanánt fogadta vissza (Jer 30,22, Ez 14,10–11, Hós 1,8). Kik alkotják a maradékot? Krisztus idején a farizeusok, esszéusok, kumrá-
niak mind maguknak igényelték e címet.

Mit jelent a „nép” az Újszövetségben?

Az Újszövetség bizonyossága szerint az Isten népéhez tartozik minden ember, aki Krisztust megváltójaként befogadta. (A laosz szimbolikus jelentése csak a levelekben, nem az evangéliumban szerepel.) Jézus vére által megpecsételt új szövetség új népet teremt (2Kor 6,16 „*leszek nékik Istenük, és ők én népem lesznek*”). De jelent elhívást, választást a zsidók és a pogányok közül is: „*Aki el is hívott minket, nemcsak zsidók, hanem a pogányok közül is, amint Hóseásnál is mondja: »Hívom a nem én népemet én népemnek, és a nem szeretettet szeretettnek. És lészen, hogy azon a helyen, ahol ez mondatott nékik: Ti nem vagytok az én népem, ott az élő Isten fiainak fognak hívni.«*” (Róm 9,24–26)

Jézus mondja: „*Annakokáért elvételtek tőletek Isten országa, és oly népnek (ethnosz) adatik, aki megtermi annak gyümölcseit.*” Isten Jézus Krisztusban megforgatta az addigi rendet: a laoszból (zsidóság) ethnosz lesz, és az ethnoszból laosz. (Vö. Magnificat „*Hatalmasokat dönt le trónjaikról, és alázatosakat magasztal fel.*” (Lk 1,52)

A Jelenések könyve gyönyörű látomásában: (Jel 7,9) „*Aztán látám egy nagy sokaságot, amelyet senki meg nem számlálhatott, minden nemzetből (ethnosz) és ágazatból (filon) és népből (laon) és nyelvből (glossa) és a királyi szék előtt állnak vala fehér ruhába öltözve és az ő kezeikben pálmaágak.*”

Isten népe tehát minden ágazatból kihívottakból áll, mint ahogy a Galata levél is írja: „*Nincs görög és zsidó, nincs férfi és nő*” – mindnyájan egyek a Jézus Krisztusban! (Gal 3,28)

Tehát az Újszövetség szerint ethnoszból lesz a laosz „*a pogányok közül népet szerez*” (ApCsel 15,14) – ez a kereszt botránya. Isten népe egy „minőségileg új faj”, az egyházatyák „harmadik fajról”, *tertium genus*-ról beszélnek.

Az Úr csodálatos működésének hatására a régi laoszt az új helyzetben nem ismeri fel, elveti, ezért az ethnoszból terem magának új laoszt.

De folytathatjuk a sort. Az új laosz, az egyház is megkeményedhet, elvilágiasodhat, pogánnyá válhat, miközben büszkén hivatkozik Krisztusra vagy a reformátorokra. Isten akkor megint az ethnoszhoz fordul, hogy megújítsa laoszáat. Itt van a történelmi egyházak nagy felelőssége és hiányossága, hogy nem tudják az ethnoszt meghódítani. Sőt, fennáll az a kísértés, hogy az egyházból politikum, a laoszból démosz lesz! (Bármennyire is nemes emberi igyekezetnek tűnhet ez – alapjában véve démoni folyamat!)

Milyen metaforák fejezik ki a laoszt az Újszövetségben?

Fontos, hogy ne csak a szavakat kutassuk, hanem megvizsgáljuk azokat a képeket és szimbólumokat, amelyek ezt az organikus, kontinuens régi, de új közösség képét fejezi ki.

- a) Izrael – az Újszövetségben „Isten népe” a hívők (Gal 6,15–16, Ef 2,12, Mk 12, Zsid 8–10)
- b) Választott nemzetség (1Pt 5,2)
- c) Szent nemzet – megszentelt 'ethnosz' (1Pt 2)
- d) 12 törzs (Jak 11) teljesség – egység
- e) körülmetéltség – igazi körülmetélkedés (Fil 3,3–11) keresztény (Kol 2,11–12)
- f) Ábrahám fiai – (Gal 3,29, Róm 4,16) a fiúság lelke (atyák – leszármazottak)
- g) Exodus – rabságból szabadult nép (ApCsel 3,22, Zsid 11,23–29)
- h) Dávid fia, királyságának örökösei
- i) Maradék (Róm 9,27, 11,5–7)
- j) A kiválasztottak

Képi illusztrációk a középkorból

Az idegen népek „beoltódását” Isten népének történetébe, az eredetileg választott nép privilegizált státuszának elvesztését jól illusztrálja a 13. századi *Biblia Pauperum*, „A szegények Bibliája”. A mély teológiai mondanivalót hordozó vizuális kompendium (amelynek elnevezése csak a 18. századra nyúlik vissza) tipológiai alapon helyezte egymás mellé az Ó- és Újszövetség eseményeit. A tipologikus gondolkodás lényege, hogy különböző szituációkban ugyanaz a lelki történés zajlik. Középen látható egy újszövetségi epizód, jobb ill. bal oldalon egy-egy ószövetségi előkép.

Az „Isten népének” bibliai gondolatát jól illusztrálja a napkeleti bölcsek története. A háromkirályok idegen nép tagjai voltak, mégis felismerték a Messiást. Ennek egyik ószövetségi előképe, amikor Ábner, Saul kapitánya átáll Dávidhoz (2Sám 3,6–21). A másik előkép, amikor Sába királynője Salamon királyhoz járul, ami szintén azt jelképezi, hogy a népek, az idegenek, a pogányok is eljutnak Krisztushoz, ha keresik az igazságot. A kereszténység, a krisztushit inkluzív, tehát minden ethnos számára nyitott.

Egy másik kép viszont arra figyelmeztet, hogy a kiválasztottság tudatában megmerevedettek könnyen elveszíthetik az egykor elnyert státuszukat. A tíz szűz újszövetségi példázatának előképei az angyalok bukása és a zsidó nép eltaszítódása. Ám ez egyúttal mindenki számára tanulsággal járó történet. Isten népe minden nép, ethnosz számára nyitott, de akik visszaélnék helyzetükkel, azok elbuknak és elvesznek.

A zsidóság és a kereszténység kapcsolatából a 13. századi Fiorei Joachim egy érdekes víziót vázolt. A történelmet három korszakra osztotta: az Atya, a Fiú és a Szentlélek korszakára, és e korszakokat egy fa lombjaival ábrázolta. Az első korszakban a zsidóság fája volt lombos, a pogányoké száraz, a Fiú korszakában viszont elszáradt a zsidóság fája, és a választott népbe beoltódott pogányság fája lombozódott ki. A Szentlélek korszakában, ami a zsidóság megtérésével veszi kezdetét, egyszerre borul majd virágba a zsidóság és a pogányság fájának lombjai.

Mai üzenet

Aktualizáljuk igemagyarázatunkat és verbális ill. vizuális egzegézisünket. Mi a kapcsolat „Isten népe” és a „nemzeti nép” között? Szabad-e vegyíteni, egyesíteni, szintetizálni keresztény hitünket és magyarságtudatunkat?

Ki kell mondanom hitemet és meggyőződésemet: a laoszt nem lehet vegyíteni az ethnosszal. Isten népéhez való tartozás és magyarságtudat: két különböző dolog. Nem gyengíteni, hanem megerősíteni akarom magyarság tudatomat, amikor külön választom azt a hitemtől. Nem jó, ha elcsúszik hitem centruma: hitemnek csak egy pólusa (centruma) és nem két pólusa (centruma) lehet!

Krisztustestet és nációt nem lehet vegyíteni, mert akkor oda jutunk, hova a *Deutsche Christen*ek jutottak.

Dóka Zoltán írja a *Summa Summarum* c. írásában: „Ha az állam és az egyház egymás dolgába avatkozik, ha az állam irányítani akarja az egyházat... és viszont: az egyház részt akar venni a politika irányításában, azaz, a világi hatalom gyakorlásában, akkor kölcsönösen megerőtlenítik egymást. Az egyház klerikalizálja az államot, az állam pedig szekularizálja az egyházat.”

Ha Krisztust és nációt, evangéliumot és magyarságtudatot vegyítünk, szintetizálunk, megerőtlenítjük egymást! (Pl. a szovjet hadsereg kivonulása nem evangélium!) A teológia a szétválasztás művésze.

Dániel könyvében olvassuk (2,43): „*vasat elegyülve láttál agyagcseréppel: azok emberi mag által vegyülnek össze, de egymással nem egyesülnek, minthogy a vas nem egyesül a cseréppel.*” A szintetizáló igény alapvetően emberi, azaz alulról jövő igény: bármennyire is nemes szándékú, racionális, erkölcsös igénynek tűnik az!

Számomra ezért nem fogadható el sem a „Regnum Marianum” katolikus eszméje, sem a reformátusságban kísértő „magyar vallás” gondolata, mindkettő a *theologia naturalis* kísértése.

Számomra a kereszténység titka éppen az, hogy nem lehet felhasználni, nem „használati cikk” – bármennyire is annak tűnik.

Isten felülről jövő igazságát nem lehet alulról, még a legtetszetősebb emberi vagy nemzeti eszmékkel sem házасítani! Ezért vallott kudarcot a zsidóság politikai Messiás-képzete; ezért vallott kudarcot a szintetizáló nagykonstantinuszi kereszténység; ezért vallott kudarcot a *Deutsche Christen*-ek mozgalma.

Emberileg természetesen mindent meg kell tennünk családunk, közösségünk, rokonaink, népünk, fajtánk felemelésére, megvédésére. De Istent nem lehet felhasználni, manipulálni saját céljaink elérésében, mert ha azt tesszük, akkor pogányokká leszünk, „keresztény színezetű” pogányokká!

Álljon itt befejezésül néhány idézet Karner Károlynak az *Evangélium és magyarság* c. könyvéből (Győr, 1942). A kötet az evangélikus teológia tanárának a 30-as évek végén ill. a 40-es évek elején írt írását tartalmazza, de ma is aktuálisak,

Ha a kereszténység politikummá lesz, a politika nem lesz keresztényné. Nekünk protestánsoknak élénk emlékezetünkben van még a háború (I. világháború) keresztény-nemzeti összefogás politikai kurzusa, s ennek legfőbb tanulsága, hogy mennyire veszedelmes hitünkre, ha a vallásból politikát csinálnak...A megmagyarosított kereszténységet éppen az jellemzi, hogy Istent arra akarja felhasználni, hogy biztosítsa nemzeti kívánságait, reménységeit és törekvéseit, de nem akar meghajolni Isten ítélete előtt. Sokszor a kereszténység és az egyházak nevében nem azoknak a beszéde hallatszik legmeszebbre, akiket még keresztényeknek lehetne nevezni, hanem azoké, akik 'híg keresztények', és értenek a világ nyelvén való szóláshoz.

Összefoglalva:

Természetesen szeressük hazánkat, és dolgozzunk a 'város jólétén'. Védjük azt minden diszkriminációval vagy genocídiummal szemben. De ez emberi, huma-

nista, természetes, állampolgári kötelességünk, mivel a magyar nemzet, a magyar nép gyermekei vagyunk. Nemzettudatunkat azonban ne vegyítsük valami „monizmus” jegyében a keresztény hitünkkel!

Isten népe minőségileg alapvetően más kategória, mint a „magyar nép” vagy „német stb. nép” kategória. A nemzet legyen és maradjon nemzet, az egyház legyen és maradjon egyház, mert a laosz nem ethnosz. A laosz maradjon laosz, és az ethnosz maradjon ethnosz. Ugyanúgy, ahogy Isten is legyen és maradjon Isten! „Csak” Isten! Elég ez nekünk! Ámen.

KI A LELKI EMBER?

Textus: 1Kor 2,6–16

A tökéletesek között azonban mi is bölcsességet szólunk, de nem e világnak, sem e világ múlandó fejedelmeinek bölcsességét, hanem Isten titkos bölcsességét szóljuk, azt az elrejtett bölcsességet, amelyet az Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre. Ezt e világ fejedelmei közül senki sem ismerte fel, mert ha felismerték volna, a dicsőség Urát nem feszítették volna meg. Hanem hirdetjük, amint meg van írva: »Amit szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett,« azt készítette el Isten az őt szeretőknek. Nekünk pedig kinyilatkoztatta Isten a Lélek által; mert a Lélek mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is. Mert ki ismerheti meg az emberek közül azt, ami az emberben van? Egyedül az emberi lélek, amely benne lakik. Ugyanígy azt sem ismerheti senki, ami Istenben van, csak Isten Lelke. Mi pedig nem a világ lelkét kaptuk, hanem az Istenből való Lelket, hogy megismerjük mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk. Ezeket hirdetjük is, de nem emberi bölcsességből tanult szavakkal, hanem a Lélektől jött tanítással, a lelki dolgokat a lelki embereknek magyarázva. A nem lelki ember pedig nem fogadja el az Isten Lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes, mert csak lelki módon lehet azokat megítélni. A lelki ember azonban mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg. Mert ki ismerte meg úgy az Úr gondolatát, hogy őt kioktathatná? Bennünk pedig a Krisztus értelme van.

„Aki a világot meg akarja változtatni, annak a szívében kell azt elkezdeni.” Diáként került kezembe ez a Loyolai Szent Ignácnak tulajdonított mondat. Az idézetet kitettem az íróasztalomra, mert középiskolás tinédzserként úgy éreztem,

Elhangzott az Evangélikus Értelmiségi Műhely összejövetelén, 1999. szeptember 29-én a Deák téri evangélikus gyülekezet dísztermében, közvetlenül Tellér Gyula „A lelki rendszerváltozás” című előadása után.

hogy ez az egy mondat alapjaiban rengeti meg az egész félelmetes rendszert, az iskolában naponként belénk fecskendezett világmegváltó, marxista ideológiát. Ugyanilyen erővel hasított belém, amikor itt a Deák téri szerdai ifjúsági órákon meghallottam Jézus szavát: *„Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri, de a saját lelkében kárt vall?”* Valóban: változhat a világ, de mit ér, ha nem változik benne az ember, az emberi lélek?

Az előadásban a „lelki rendszerváltozás” szükségességéről hallottunk. Ám a lelki rendszerváltásra csak a lelki ember képes. De ki is a lelki ember? Ennek megértéséhez Pál apostolhoz fordulunk. Három kérdésre keressük a választ:

1. Mit is jelent a „lelki ember” Pál apostol szerint? – Ezzel részletesen foglalkozunk.
2. Milyen a „lelki ember” és az „értelmiségi ember” viszonya?
3. Miért van szükség az egyházban is „lelki rendszerváltozásra”? – Az utóbbi két kérdést röviden tárgyaljuk.

Kicsoda a „lelki ember”?

Pál apostol a Korinthusbeliekhez írt első levelében először arról szól, hogy a Jézus Krisztus kereszthaláláról szóló tanítás botrány a jelt kereső zsidóságnak és bolondság a bölcsességet kereső görögöknek. A „nem lelki ember” nem érti meg a cselekvő Isten hatalmas erejét, művét, humorát, azt, hogy *„a világ bolondjait választotta ki, hogy megszegyenítse a bölcsüket, a világ szemében erőtleneket, hogy megszegyenítse az erőseket”* (1,27). Isten legnagyobb tette kétségtelenül a kereszt, hogy egyszülött Fiát adta értünk áldozatul. A világ szemében ez kétségtelenül bolondság. De *„Isten bolondsága bölcsőbb az emberek bölcsességénél”* (2,25), s ezért mi is „Krisztusért bolondok” vagyunk (4,10) – írja Pál. A „nem lelki ember” nem érti meg, hogy Isten ítélete alatt szerető kegyelme, bolondsága alatt bölcsessége rejtőzik.

A világ és Isten értékrendje diametrális ellentétben áll egymással: ami a világ szemében nagy, az Istennek kicsi, ami a világ szerint erőtlenség – az Istennek erő. A világ szerinti gondolkodás kétségtelenül sok értékes dolog felismerésére és teremtésére képes: várost – birodalmat – civilizációt képes építeni, csak éppen a lényegét nem látja: Isten furcsa és csodálatos cselekvését a teremtett, a megromlott világban.

Jézus Krisztus kereszthalála értelmetlen epizód a világ bölcsői, fejedelmei számára. „Ők” nem látják, de nekünk „adatott” valami – mondja Pál apostol. *„Nekünk kinyilatkoztatta Isten a Lélek által.”* (2,10) Az evilági gondolkodás a Szentlélek érintettsége nélküli gondolkodás. De, akik Jézus Krisztusban hisznek, azok megkapták az ígért Vigasztalót, a Szentlelket.

Isten a Lélek által részesíti az embert ajándékaiban: a Lélek által olyan tudást, látást kap az ember, amelyet a világ nem képes adni. Ez a benső értelem nyugalmat, világosságot, örömet ad. Ez nem száraz, „steril” értelem, mert kisugárzása, íze, illata van. Dániel prófétánál ezt olvassuk: *„Az okosok fényleni fognak, mint a*

fénylő égbolt, és akik sokakat igazságra vezettek, mint a csillagok” (Dán 12,3). „*Az igazak fénylenek az Atya országában, mint a nap.*” (Mt 13,43)

Valamit a Szentlélek titkáról is megsejtet velünk Pál apostol: „*Mert a Lélek mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is*” (2,10). Első hallásra furcsának, nehéznek tűnik itt az ige. Valószínűleg többről van itt szó annál, mint amit Paul Tillich mond, hogy az „Isten: mélység”. Az eredeti görög kifejezés („*errenao*”) azt jelenti: keresni, kutatni, fürkészni, felderíteni. Az angol fordítás is így hangzik: „*The Spirit searches all things.*” Nem az ember fürkészi ki Istent, hanem az Isten lelke fürkészi ki az embert. Arról van szó, hogy a Szentlélek hatalmas erő: keres, kutat, behatol mindenhova – nem ismer határokat, még az Isten mélységeibe is eljut.

„*A szél fú, ahova akar*” – mondja az evangélium. Valaki egyszer így fogalmazott: ezért a Lélekért mi nem tehetünk semmit, de ellene annál többet! Mi emberek ugyanis tökéletes technikát, mechanizmust fejlesztünk ki magunkban, hogy elhárítsuk Isten Szentlelkét. Pedig imádságban kérhetjük a Szentháromság harmadik személyét – különösen most, egy új tanév elején: „*Veni Sancte Spiritus!*” De ne valami emberi élményen keresztül kérjük Őt, amint azt a karizmatikusok teszik, hanem úgy, ahogy Ő adja magát nekünk: az Ő igéjén keresztül. Így nem „*lelki kalandorok*”, hanem „*normális keresztények*” leszünk!

A Szentlélek János apostol szerint az „*igazság Lelke*”. Ez a Lélek, akárcsak az elektromos áram, láthatatlan, de ereje, munkája megtapasztalható. Mindenhová eljut, behatol egy sajátos áttetsző „*transzparens*” erő.

Az igazság lelke ugyanakkor: kinyilatkoztató erő is. Megnyitja a „*zárt*”, Isten-nel szemben védekező, rejtőzködő embert. Kinyilatkoztatja igazságát és leleplezi az embert. *Apokalipszis* = kinyilatkoztatás, *alétheia* = igazság. Fedetlenség. Akit megérintett, megajándékozott a Szentlélek önmagával az maga is áttetszővé, transzparenssé válik.

A Lélek szétosztja a maga ajándékait: „*a lelki dolgokat a lelki embereknek magyarázza*” (2,13). Az emberi lelkek a Lélekből, majd egymásból részesednek, s így egymásba hatolnak (interpenetráció), s ezáltal épül fel Krisztus teste, az egyház, a *communio sanctorum* (a szentek közössége).

Pál apostol nem az emberi lélekről, a *pszichéről*, hanem a *pneumáról* szól (ami szellemet jelent). A pneuma az ember lényének az az oldala, ahol könnyen érvényesül a gonosz befolyása (Mt 12,43; 1Kor 12,11), de Isten hatása is. Minden ember rendelkezik „*pneumával*”, de csak akkor lesz „*pneumatikus*”, ha Isten lelkének hatása alá kerül. (Cserhádi Sándor). Egy lelkész valójában nem „*pszichológus*”, hanem „*pneumatológus*”.

Pál apostol szembeállítja az „*ember lelkét*” az „*Isten lelkével*”. „*Ami az emberben van, azt az emberi lélek ismerheti meg, de ami Istenben van, azt az Istennek lelke.*” (2,11) Ez a keresztény ismeretelmélet! Az emberi lélek, ha megismer valamit, akkor csupán „*birtokba veszi*” azt; az isteni lélek viszont nem sajátítja ki amit „*birtokba vett*”, hanem azonnal „*továbadja*” azt. A keresztény ember nem tarthatja meg magának azt, amit kapott – ugyanakkor a keresztény ember mégis, mint sajátját adja tovább azt, amit mástól kapott.

A keresztény hit nem ismeri a plágiumot! A puritánok mondták egykor a másoktól kölcsönzött gondolataikról: „Ha egyetértek vele, akkor az enyém!” Vagyis, ami az enyém, az a Gazdámé és a Tied is lehet. Nincs copyright! Egy feltétel van: add tovább a jó hírt, s nem szegényebb, hanem gazdagabb leszel, ha a kincset, az evangéliumot továbbadod!

A lelki ember a Lélektől jött tanítással hirdeti a Lélektől kapott ajándékot. S aki a Lélekre fogékony, az kilép önmaga eredendő zártságából és hajlandó lesz megnyílni másoknak is. S aki megnyílik, annak a Lélek is megnyilatkozik!

A „nem lelki” ember – Károlinál „érzéki”, az angol fordításban „natural” (természetes) ember, az eredetiben „pszichikosz”. Ez a pszichikosz áll szemben a pneumatikossal. Az emberi lélek – pszichikosz anthroposz – nem tudja befogadni Isten „pneumáját”, mert „bolondságnak” tartja és képtelen megismerni azt. A „lelki ember” (a pneumatikosz anthroposz) azonban mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg. (15. vers) Mi ez? Keresztény felsőbbrendűség? Hübrisz? A lelki ember, azaz az Isten pneumájában, Szentlelkében részesedett ember lát valamit, amit az „érzéki ember” (nem lelki ember) nem lát. Ha ugyanis részesülünk az isteni Lélekben, gyökeresen megváltozik, átalakul a látásmódunk. Sőt: elmondhatjuk, hogy *„kinyíltak szemeim, vak voltam és látok!”* De először megkeményített szívünket kell puhítani, megnyitni, hogy behatoljon oda Istennek Szentlelke. S ha abban részesülünk – látást kapunk.

„Mindenkit megítél, de őt senki sem ítéli meg.” (15. vers) Az Isten Szentlelkét befogadó ember „érti” a többi, a másikat, de a másik, a többi nem érti őt. Furcsa szerzetnek, bolondnak tartják. De ez, kedves Testvéreim, nem keresztény felsőbbrendűség, hanem a Lélek ajándéka, ami az enyém, de mégsem tarthatok meg magamnak, azonnal tovább kell adnom. Akkor kerülök bele az isteni áramkörbe, ha ego-mat feladom, és én is áttetszővé, transzparenssé leszek. Ilyenkor – mondja Pál apostol: *„élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”*.

A Lélek által megajándékozott ember nem saját értelmét ajándékozza tovább, hanem a Krisztus értelmét: *„bennünk a Krisztus értelme van”*. Átjárt, áthatott minket, értelmünket a Krisztus értelme, és az igehirdetés „bolondságában” adjuk azt tovább! Nem „hübrisz” ez, hanem szeretet és alázat. Annak az örömhírnek az átadása, hogy megragadott engem a Krisztus, s annak a kívánása, hogy Téged is ragadjon magával ez az isteni Lélek és erő!

Befejezésképpen még a másik két – immár rövid – gondolat.

Milyen a „lelki ember” és az „értelmiségi” viszonya?

Bár Isten valóban a világ bolondjait, az értelmetleneket, a kisemmizetteket választotta ki, hogy megszégyenítse az értelmeseket, a bölcseket – ez az örömhír azonban nem maradhat idegen az értelmiség számára sem. Az örömhír mindenkihez szól. Az orvos Lukács kifejezetten a műveltebbeknek írta az evangéliumot.

De ki is az igazi értelmiségi? Nem egyszerűen egy társadalom elitje, aki diplomával, vagy diplomákkal rendelkezik. Ha így gondolkodnánk, akkor ismét csak

szakadékot támasztanánk a zárt, szűk „elit” és a „nép” között. Pál apostol azonban éppen e pártoskodástól, szakadástól óvja a korinthusiakat.

Egyszer az óbudai felnőtt fiatalok bibliaóráján egy tanárnő így szólt: „Mi ugye értelmiségiek vagyunk?” Tekintetem a körünkbe járó, szemét lesütő fizikai dolgozókra esett. Ekkor jött a gondolat: „Mindenki értelmiségi, aki az élet értelméről gondolkodik.”

Az értelmiségi – a szellemi ember – az, aki bátran gondolkodik és akit előítéletek és korlátok nem kötnek. Az Eötvös Collegium bejáratánál állítólag egykor ki volt írva: „Szabadon szolgál a szellem.” A szellem, az értelmiségi szabad, de egyúttal szolgál is. Luther mondata jut eszünkbe, az, amit *A keresztyén ember szabadságáról* írt: „*A keresztyén ember szabad ura mindenkinek, és nincs alávetve senkinek. A keresztyén ember készséges szolgálja mindenkinek, és alá van vetve mindenkinek.*”

Az értelmiségi, a szellemi ember nagyon közel áll a pneumathikosz anthropolozshoz. Nem ugyanaz, csak nagyon közel áll hozzá. Nem véletlen, hogy a pneumonia eredetileg „szellemet” jelent. Az értelmiségi/szellemi emberre és a pneumatikus szellemi emberre egyaránt a nyitottság a jellemző.

A szellemi ember, az értelmiségi azonban csak akkor lesz pneumathikosz anthropolosz, ha értelmét a Krisztus járja át. A szellem „forma” csupán, de a Krisztus értelme tölti meg azt. Ilyen volt Pál apostol, a par excellence értelmiségi, aki Krisztusért bolondulva tudott zsidóknak zsidóvá, görögöknek göröggé, a rómaiaknak rómaiává válni.

Nemcsak Shakespeare drámáira, a *Hamletre*, a *Lear királyra*, hanem keresztyén hitűnkre is igaz: a „bolond” az egyedül értelmes – a bolond az „értelmiségi” ember.

Miért van szükség az egyházban is „lelki rendszerváltásra”?

Lelki emberek születésére, „lelki rendszerváltásra” nem csak a világnak, hanem az egyháznak is szüksége van. Az egyház ugyanis távolról sem csak a felülről született, lelki emberek közössége. Mennyire tovább él az egyházban is – előadónk szavával – a hatalom régi gyakorlásának módszere: kis csoport uralkodik a többség felett! Újjonnan születni, megtérni, a hitben felfrissülni, megreformálódni nemcsak az egyénnek, hanem a közösségnek, az egyháznak is kell, – folyamatosan. *Ecclesia semper reformanda est.*

A lelki ember elnyert státuszából könnyű visszaesni, és újra megkeményedni. Az egyház népe is kemény nyakú nép, amely az Isten ígéretéről elfeledkezve újra és újra hajlamos arra, hogy táncra perdüljön az aranyborjú körül. Ezért az egyháznak is megtérésre, lelki újjászületésre, lelki rendszerváltozásra van szüksége.

Ma, amikor a keresztyén egyház szinte az egyik pillanatról a másikra üldözött vallásból az állam által kegyelt, anyagilag és erkölcsileg is támogatott intézménnyé válik, amikor az egykor hátrányos megkülönböztetés most társadalmi előnnyé válik, akkor nem vész-e el, nem sorvad-e el a keresztyén botránya és bolondsága?

Örülünk a visszanyert szabadságunknak, de félünk, ha nincs már tétje keresztény hitünknek vagy egyháztagságunknak. Mert hit ott van, ahol ellenállás is van. A sem nem forró, sem nem hideg, elvilágiasodott, elpuhult kereszténységet kiköpi szájából az Úr.

Adja Isten, hogy Szentlelke segítségével megértsük, hogy mit jelent lelki embernek lenni egyéni életünkben és egyházunkban egyaránt! Ámen.

A VILÁG KÍSÉRTÉSE

Textus: 1Jn 2,7–17

Szeretteim, nem új parancsolatot írok nektek, hanem egy régi parancsolatot, amely kezdettől fogva megvan nálatok: ez a régi parancsolat az az ige, amelyet hallottatok. Viszont új parancsolatot írok nektek: azt, ami igaz őbenne és tibennetek, hogy múlik a sötétség, és már fénylik az igazi világosság. Aki azt mondja, hogy a világosságban van, de gyűlöli a testvérét, az még mindig a sötétségben van. Aki szereti a testvérét, az a világosságban van, és nincs benne semmi megbotrányoztató; aki pedig gyűlöli a testvérét, az a sötétségben van, és a sötétségben jár, és nem tudja, hova megy, mert a sötétség megvakította a szemét. Írok nektek, gyermekek, mert megbocsáttattak bűneitek az ő nevéért. Írok nektek, apák, mert ismeritek azt, aki kezdettől fogva van. Írok nektek, ifjak, mert legyőztétek a gonoszt. Írtam nektek, gyermekek, mert ismeritek az Atyát. Írtam nektek, apák, mert ismeritek azt, aki kezdettől fogva van. Írtam nektek, ifjak, mert erősek vagytok, és Isten ígéje lakik bennetek, azért legyőztétek a gonoszt. Ne szeressétek a világot, se azt, ami a világban van. Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atya szeretete. Mert mindaz, ami a világban van, a test kívánsága, a szem kívánsága, és az élettől való kérkedés, nem az Atyától, hanem a világtól van. A világ pedig elmúlik, és annak kívánsága is; de aki Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.

Reggel van. Elmúlt az éjszaka, a sötétség. Szép új napra virradtunk itt a Balaton partján. Ha hajnalhasadáskor kelünk vagy arra ébredünk, mi keresztények két dologra is emlékezhetünk: a teremtsékre, amikor a semmiből valami, a káoszból kozmosz, a sötétségből világosság lett. „Ezt mondta Isten: legyen világosság. És lett világosság. Láttá Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát Isten a sötétséget a világosságtól.”

Elhangzott a Budahegyvidéki evangélikus gyülekezet hétvégi találkozásán, Révfülöpön, 1999. november 6-án.

Ugyanakkor a feltámadásra is emlékezhetünk: Krisztus legyőzte a sötétség, a halál birodalmát. Ha részt vettünk már húsvét hajnali istentiszteleten, akkor megértettük annak a misztériumát: mit jelent, hogy elfogyatkozik a sötétség és győz a fény.

János evangéliuma többször is használja Jézussal kapcsolatban a világosság szimbólumát, már a prológusban is: *„Benne élet volt és az élet volt az emberek világossága. A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be.”* (1,4–5)

A jánosi levél szerzője – akár az apostol volt, akár egy tanítvány – az „új parancsolatról” szól, arról, *„hogy múlik a sötétség, és már fénylik az igazi világosság”*. A szeretet ez az új parancsolat, ami elúzi a sötétséget. A szeretet világosságot, a gyűlölet sötétséget teremt, a szeretet megnyit, a gyűlölet bezár és megvakít.

„Aki szereti testvérét, az a világosságban van, és nincs benne semmi megbotráncztatás; aki pedig gyűlöli a testvérét, az a sötétségben van, és a sötétségben jár (...) mert a sötétség megvakította a szemét.”

Kinek vagy kiknek szól ez a csendes, meditatív hang?

„Írok nektek, gyermekek”

„Írok nektek, apák”

„Írok nektek, ifjak”

Gyermekeknek, apáknak és ifjaknak szól János. A Biblia szerint, ha az apák és fiak, szülők és gyermekek között kibékíthetetlen ellentét van, az a végidők előjele. Jézus ezt mondja: *„Akkor testvér a testvérét, apa gyermekét adja majd halálra, gyermekek támadnak szüleik ellen.”* (Mk 13,12)

Művészi erővel jeleníti meg ezt a konfliktust Shakespeare *Lear királya*, lelkiileg megvakult szülőket gyógyítanak a látó, s ebbe belepusztuló gyermekek.

Az Ószövetség utolsó mondata Malakiás könyvében felvillantja a végítélet, a pusztulás elkerülésének lehetőségét az apák és gyermekek konfliktusában: (Az eljövendő Illés) *„Az atyák szívét a gyermekekhez téríti, a gyermekek szívét az atyákhoz, hogy pusztulással ne sújtsam a földet...”* (Mal 3,24)

János azokhoz a gyermekekhez, atyákhoz, ifjakhoz szól, akik megismerték az Atyát, akik megismerték azt, aki kezdettől fogva van, akik legyőzték a gonoszt.

Krisztusban megtörtént az atyák és fiak közötti kiengesztelődés, a rekonziliáció. S ha itt békeség van, akkor az másokra is kisugárzik.

János azt is mondhatná:

„Írok nektek, presbiterek”

„Írok nektek, felügyelők”

„Írok nektek, püspökök”

„Írok nektek, férfiak és nők.”

Isten igéje ugyanis generációtól, nemtől, származástól, képességtől függetlenül mindenkihez szól. Ahogyan a család is egy test, úgy a Biblia szerint az egyház is az: a Krisztus teste! Ordass püspök szerint az egyház a család előtt

alapított isteni intézmény. Communio. Ahol részesedünk Krisztus halálának gyümölcseiből. Egy test tagjai vagyunk, s nem mondhatja azt a kéz a lábnak, vagy a szem a fülnek, hogy „nincsen rád szükségem”. Hordozzuk egymást és így építsük Krisztus testét, az egyházat! Amit e szakasz végén János üzen, az a test minden tagjának szól!

Mi is ez az üzenet?

„Ne szeressétek a világot és azt, ami a világban van.”

A rendszerváltozás előtti korszak egyházvezetősége a bibliai útmutató előszavában ezt az Igét szokta idézni, mondván: a Bibliát nem lehet szó szerint érteni, hiszen abban az is benne van, hogy *„Ne szeressétek a világot”* és az is, hogy *„Isten úgy szerette a világot...”*. Én nem érzek ellentmondást e két igeszakasz között, s aligha hiszem, hogy az egyiket ki lehetne játszani a másikkal szemben.

Mert miről van szó? Mi a világ?

János apostol szerint a *„test kívánsága, a szem kívánsága és az élet kérdése”*. A kívánság, a látszat, a káprázat, a karrier, a gazdagság, a hatalom, a hírnév. Amivel dicsekszünk, amire büszkék vagyunk. Amikor autóra, nyaralóra, kertes házra, hírnévre sóvárgunk. Nem arról van szó, hogy baj az, ha Isten ad nekünk autót, nyaralót, kertes házat, hírnevet, hanem az, ha azon *„csüng a szívünk”* (amint Luther mondja).

Mert ilyenkor a világ, a sötétség gyermekei vagyunk. A sötétség gyermekei vagyunk, ha ilyen *„kellemes”* dolgokra törekszünk, s nem arra, hogy igazak legyünk.

A sötétség gyermekeinek megvakulnak a szemei, vagy legalábbis elvesztik a lényeglátás képességét. Ilyenkor a világ diktálja neked, hogy mi a valóság. A *„valóság”* – mondja a világ – az, amit közvetlenül magad előtt látsz: a televízió, a sajtó: akik ott megjelennek, azok az igazán fontos emberek.

Mily naivak vagyunk, ha nem vesszük észre, hogy milyen manipulációk eredményeként tesz *„híressé”* egyeseket a világ, a média. Az igazi értékek pedig mindig rejtőznek: Isten is *deus absconditus*, az egyháza is rejtett: *ecclesia abscondita* és a szentek is elrejtettek: *sancti absconditi*.

Hogyan jelentkezik a világ kísértése az egyház életében?

Világi módon gondolkodunk, ha *„csak”* reálisan akarjuk látni magunkat, s azt mondogatjuk, hogy *„még kétszázezren sem vagyunk!”* Ilyenkor nem hiszünk abban, hogy Isten a kövekből is tud fiakat teremteni Ábrahámnak.

Világi módon gondolkodunk, ha azt hajtogatjuk, hogy *„rész”* vagyunk az egészben, rész a magyar társadalomban, rész az egyházak ökumenéjében. Vegyük már észre, hogy mi nem *„kicsik”* vagyunk a *„nagyban”*, hanem mi magunk is

egész vagyunk, nem úgy, mint azt a nyilatkozatokban is sután deklaráljuk. Számbeli töredezettségünkben is hordozhatjuk a teljességet, Krisztus testét.

Világi módon gondolkodunk, ha azt deklaráljuk, hogy ma anakronisztikus dolog a szenvedő vagy a hitvalló egyházzól beszélni. Nem vesszük észre, hogy alapvető hibánk, hogy szociológiai és nem szakrális tényezőként beszélünk az anyaszentegyházunkról. Nem vesszük ilyenkor észre, hogy az egyházzól nem a politika, hanem a teológia az adekvát beszédmód.

Világi módon gondolkodunk, ha reflexeink a hatalom megtartására, és nem Krisztus testének gyógyítására irányulnak.

Világi módon gondolkodunk, amikor megvásároljuk az emberek lojalitását, amikor a „nagy világszervezeteket” éltetjük, és lenézzük az egyszerű nyájat; amikor az értelmiséget fontosabbnak tartjuk a falusi hívőnél; amikor látványosságra, szenzációra éhezünk; amikor felkapunk „sztárokat” az egyházban, s azokat futtatjuk, vagy menedzseljük. Ilyenkor világi módon gondolkodunk, és a sötétség gyermekei vagyunk.

Sajnos egész egyházunk népét kísérti a világi-politikai gondolkodás a hitvalló-teológusi gondolkodás helyett. Fent is – lent is.

Örülünk a politikai demokráciának, s azt hisszük, hogy az egyház is olyan, mint egy kis világi parlament. A „kis” egyház utánozza a „nagy” világot fent és lent is, a vezetők és a vezetettek egyaránt; pedig a nyájnak pásztorra lenne szüksége, akinek a hangját követheti a nyáj. Tudjon a pásztor irányítani, tanítani, szólani, legyen *hitele* a szavának, és akkor engedelmeskedni fog a nyáj.

Szereptévesztés van fent és lent is egyházunkban. A pásztor és a nyáj kölcsönös, szeretetteljes viszonya helyett megbolydult méhkasra emlékeztet egyházunk.

Ítélet alatt vagyunk! Nem tudom, volt-e egyházunk történelmében olyan időszak, amikor ilyen mély hasadás, megosztottság lett volna egyházunkban, mint a rendszerváltást követő elmúlt tíz évben. Jogos János apostol figyelmeztetése: *„itt az utolsó óra, sok antikrisztus támad”*.

János apostol veszélyről szóló figyelmeztetését komolyan a szívünkre kell vennünk. Önigazságunk hangoztatása helyett csendben Isten ígéjére kell figyel-nünk. Igazságra és egységre kell törekednünk!

Dél-Afrikában hirdették meg a „Truth and Reconciliation” (Igazság és kien-gesztelődés) mozgalmat.

Hirdessük meg mi is: Igazság és kien-gesztelődés!

Mindkettőre szükség van, és a sorrend sem cserélhető fel. Ennek teológiai alapja van: Isten irgalmasságának érvényesülése: a mi bűneink Jézus kereszt-halálában való büntetése történt előbb és azután békülhettünk ki az Atyával és egymással.

Mindkettő kell: igazság és egység!

Nemcsak egységre van szükség – igazság nélkül, ahogy ezt fent akarják.

Nemcsak igazságra van szükség – egység nélkül, ahogy ezt lent szeretnék –, hanem mindkettőre: kritikai szolidaritásra! Az igazság szabaddá tesz, megtisztít bennünket, s csak a tisztító vihar, a katarzis után jön a kien-gesztelődés.

Van-e értelme a bűnbocsátnak, ha nem tudjuk, hogy egymásnak mit kell megbocsátani?

Isten azt akarja, hogy világosságban éljünk, s szeressük testvérünket, még ha az ellenfelünk is ő. *„Aki szereti testvérét, az a világosságban van, és nincs benne semmi megbotrántoztató, aki pedig gyűlöli a testvérét (a vele nem egy hullámhosszon gondolkodó hittestvérét), az a sötéttségben jár – és a sötéttség megvakította a szemét.”*

A bűn a hiúságunk, az önzőségünk, makacsságunk – ami megkeményít, megvakít bennünket. De ha nem a világ iránti vágy dolgozik bennünk, ha legyőztük önmagunkban a gonoszt, ha nem a világ kápráztató fénye, bódító illata, hanem az Isten ígéje és az ő fényt és meleget sugárzó szeretete lakozik bennünk, akkor valóban Isten országát, Krisztus testét, a koinoniát építjük.

Nagy a kísértés, hogy a korszellemhez idomuljunk, pedig az eltűnik a korral. Az északi mondás azt tanítja, hogy aki a korszellemmel köt házasságot, az hamar özvegyen marad.

Nagy kísértés a világosságban lévőknek, hogy elcsúsznak, és ismét a sötéttségbe zuhannak. Az elmúlt vasárnapi igében Pál apostoltól hallottuk, hogy „kiestek a kegyelemből”, ha ti, galaták (vagy mai galaták) a törvénynek engedelmességteljeskedtek. A mai szombat reggelen János apostol az, aki óvva figyelmeztet minket: „Vigyázzatok!”

„A világ elmúlik, és annak kívánsága is, de aki Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.”

Adja Isten, hogy mi is tudjunk a világ kísértéseinek ellenállni, a hitben és a szeretetben megállni, hogy el ne vesszünk.

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen!” Ámen.

MEGÚJULÁS

Textus: Ézs 40,27–31

*Miért mondod ezt Jákob, miért beszélsz így Izrael?
Rejtve van sorsom az Úr előtt, nem kerül ügyem
Isten elé. Hát nem tudod, vagy nem hallottad, hogy
örökkévaló Isten az Úr? Ő a földkerekség teremője,
nem fárad el és nem lankad el, értelve kifürkész-
hetetlen. Erőt ad a megfáradtnak, és az erőtlent
nagyon erőssé teszi. Elfáradnak és ellankadnak az
ifjak, még a legkiválóbbak is megbotlanak. De akik
az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek,
mint a sasok, futnak és nem lankadnak meg, járnak
és nem fáradnak el.*

A bibliaolvasó útmutatónk által a ma estére kijelölt ószövetségi igeszakasz össze-
cseng a Magnificat ma hallott üzenetével. Szakaszunkat három részre oszthatjuk:

1. Az Istennel perlekedő ember szava
2. Az Istenről szóló tanúságtétel
3. A hitben megújult, istenfélő ember hitvalló szava

Az Istennel perlekedő ember szava

Ézsaiás közvetve tudósít bennünket a panaszkodó, Istennel perlekedő ember hangjáról. Egy-két generációnyi idő telt el Jeruzsálem pusztulása óta. A szám-
űzöttek nem békéltek meg sorsukkal, szemrehányással illetik Istent: elfeledke-
zett rólunk: „*Rejtve van sorsunk az Úr előtt*” A Károli-fordításban: „*Elrejtetett az
én utam az Úrtól, és ügyemmel nem gondol Istenem.*”

Úgy tűnik, Isten nem teljesítette az atyáinknak tett ígéretét. Mintha Isten elzár-
ta, eltorlaszolta volna az utat öközte és népe között. Pedig Isten útjai mindig
nyíltak és egyenesek, a mi útjaink pedig görbék és zártak, nem Isten, hanem mi
teremtünk akadályokat, hótorlaszokat Isten útjaiba. Az lenne a feladatunk, amit
Advent első vasárnapján is hallottunk: „*Készítsétek az Úrnak útját, egyengessétek
az ösvényét.*”

A hitetlen-türelmetlen ember perlekedik, a hívő engedelmeskedik, hallgat a
prófétai szóra, nyitottan, türelemmel várja az Urat és készíti az Ő ösvényeit.

2. Kicsoda Isten?

A próféta tanúskodik a nyakas, keményszívű, Istennel perlekedő népnek arról, hogy kicsoda Isten: *„Hát nem tudod, vagy nem hallottad, hogy örökkévaló Isten az Úr?”* Először Isten öt jellemvonására hívja fel a figyelmet: örökkévaló, teremő, nem fárad el, nem lankad el, értelme kifürkészhetetlen.

Hozzánk, emberekhez képest Isten hatalmas nagy Úr. Ézs 55,8 jut eszünkbe: *„A ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti utaitok nem az én utaim. Mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én utaim a ti utaitoknál, az én gondolataim a ti gondolataitoknál.”*

De Isten nemcsak egy számunkra elérhetetlen statikus lény. Az isteni attribútumok felvillantása után a próféta a cselekvő Istenre mutat rá: *„Erőt ad a megfáradtnak, és az erőtlent nagyon erőssé teszi.”* (28. vers) – Isten belép a mi emberi, gyarló életünkbe. Mintha ismét csak a Magnificatot hallanánk: *„Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel.”*

Isten ereje kiapadhatatlan – a mi emberi erőnk elfogy; Isten fáradhatatlan – mi elfáradunk.

Az emberek között a legjobbak is megbotlanak! Az emberi életekben, sőt még a nagy hittörténetekben is hatalmas bukásokról olvashatunk. Minél magasabbra jutott valaki, annál mélyebbre zuhanhat. (Gondoljunk Dávid király vagy Salamon nagy botlásaira, egyházunkban is láthattuk nagyszerű hívők hatalmas bukásait!)

Az istenfélő ember hitvalló szava

Ez a harmadik szerkezeti egység. Amíg Isten nélkül megbotlunk, vergődünk, vagy szárnyainkkal verdesünk, addig: *„Akik az Úrban bíznak erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, de nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el.”* Csodálatos vallomás ez! Az Istenben bízó ember életét megújítja az Isten, s amíg nélküle csak vergődünk, addig benne bízva repülünk, mert szárnyat kapunk, isteni erő jár át ilyenkor bennünket, s olyanok leszünk, mint a sasok.

Saját életemről is elmondhatom: Istenben való bizodalom nélkül én is csak botorkáltam, botladoztam, vergődtem. De, amikor az engem megszólító Istennek engedelmeskedtem, egyszerre csak azt vettem észre, hogy ment, mint a karikacsapás! Egyszerre csak „repülni” tudtam. (Nem sikerről beszélek, mint a Hit Gyülekezetének tagjai, hanem áldásról, amit megtapasztalhattam.)

Péterrel is ez történt: amíg Krisztusra tekintett, tudott vízen járni, amikor levette tekintetét a Mesterről, akkor elkezdett süllyedni. Megújulni, újjászületni saját erőnkől sohasem tudunk, csak Isten erejéből, az ő segítségével.

Megújulás! Ezt várjuk a társadalomtól, az egyháztól, a 2000. évtől, a három kerülettől, az újraválasztott presbitériumoktól. Mindez csak Isten erejéből, az ő segítségével történhet meg. Csak az Úrban bízva mehet végbe az igazi megújulás.

Az egyház történetében nem akkor volt megújulás, ha a megújulás jelszavait hangoztatták, hanem akkor, amikor az Úrra figyeltek. Ilyen megújulás volt a reformáció vagy a pietizmus korszaka.

Ma sem akkor lesz megújulás, ha az ökumené divatos szlogenjeit ismételtetjük, hanem akkor, ha az Úrban bízunk, reá tekintünk és tőle kapunk erőt.

Egyéni életünkben sem akkor újulunk meg, ha „jók akarunk lenni”, hanem akkor, ha elfogadjuk Jézus Krisztus érettünk elszenvedett kereszthalálát. Csak ez okozhat megtérést, semmi más!

Hadd illusztráljam ezt egy irodalmi példával: Shakespeare *Ahogy tetszik* című komédiájában egy gonosz testvérbáty, Olivér, halálra üldözi öccsét, Orlandót. Miközben az üldözött testvér az erdőben bolyong, egyszer csak megpillantja az éppen alvó gonosz testvérbátyját, akit éppen egy oroszlan és egy kígyó készül megtámadni. Az első gondolat, ami átsuhan az agyán: tovább megyek s közben elpusztul az engem üldöző gonosz testvérem. De végül mégis visszafordul, és elszántan megküzd az oroszlanval és a kígyóval gonosz testvére életéért, s eközben megsebesül. A gonosz testvért, Olivért annyira megindítja ez a tett, hogy őérte, a bűnösért, az ellenségért a testvére hajlandó volt kockára tenni az életét, hogy „megtér”: megújul az élete, új, testvérét és másokat is szerető ember lesz!

Testvéreim! Mi is akkor újulhatunk meg egyéni életünkben, ha megértjük, hogy mit tett Krisztus érettünk, az Ő gyilkos ellenségeiért a kereszten. Ha megértjük, akkor megtérünk és újjászületünk. Ilyenkor testünket-lelkünket átjárja Istennek ereje, lakozni kezd bennünk egy missziói lendület: futunk – de nem lankadunk meg, járunk – de nem fáradunk el. Nem valami agykontroll, hanem az Istenbe vetett bizodalom ereje ez!

Urunk ügyében való szolgálatra emberileg nézve hihetetlen erőt kapunk, ez a szolgálat nem teher vagy fáradtság, hanem öröm. Erőnk nem magunktól, hanem Istentől van!

*Akik az Úrban bíznak, erejük megújul,
szárnyra kelnek, mint a sasok,
futnak, és nem lankadnak meg,
járnak, és nem fáradnak el.*

Adja Isten, hogy mindnyájunk életében így legyen! Ámen.

ÖNTUDAT VAGY DICSEKVÉS

Textus: 2Kor 10,12–17

Mert nem merjük magunkat azokhoz számítani vagy hasonlítani, akik önmagukat ajánlják. De ezek nem veszik észre, hogy magukhoz mérik, és magukhoz hasonlítják önmagukat. Mi azonban nem mérték nélkül, hanem annak a határnak a mértéke szerint dicsekszünk, amelyet az Isten szabott ki nekünk mértékül, hogy eljussunk hozzátok is. Mert mi nem mentünk túl a nekünk kiszabott határon, mint akik nem jutnak el hozzátok; hiszen hozzátok is eljutottunk a Krisztus evangéliumával. Nem dicsekszünk mértéktelenül mások fáradozásával, de reméljük, hogy hitetek megnövekedésével nagygyá leszünk közöttetek a mi munkaterületünkön. Ennél fogva a rajtatok túleső területeken is hirdetjük az evangéliumot, de nem dicsekszünk olyan munkával, amelyet másutt már elvégeztek. Aki pedig dicsekszik, az Úrral dicsekedjék, mert nem az a megbízható ember, aki magát ajánlja, hanem akit az Úr ajánl.

I.

Pál apostolnak a Korinthusbeliekhez írt második levele az egyik legszemélyesebb, legszenvedélyesebb hangú írás a Bibliánkban. Sokan támadták az apostol szolgálatát. Voltak, akik azt állították, hogy kiismerhetetlen, nem őszinte, hiszen szemtől szembe alázatos, de távollétében erélyes. Testi megjelenése erőtlén, beszéde szánalmas, de levelei súlyosak és kemények. Némelyek – talán a karizmatikusok – azt mondják, hogy test szerinti, azaz nincs benne a Szentlélek. Mások meg azt hányják a szemére, hogy jogtalan, illetéktelen területen munkálkodik. Mennyi támadást kellett kivédenie, mennyi igaztalan vádat kellett elutasítania, s ugyanakkor szolgálatainak védelmezése közben is Isten ügyét kellett képviselnie és a kereszt titkát hirdetnie.

Elhangzott a Magyarországi Luther Szövetség évi közgyűlésén 2000 tavaszán Budapesten, a Deák téri Evangélikus Gimnázium dísztermében.

Mi is a különbség közötté és az őt támadó önjelölt próféták és tévtanítók között? A vita hevületében Pál apostol még az ironikus hangvételtől sem riad vissza: „Hogy is merném én önmagamot azokhoz hasonlítani?!” – vagyis azokhoz az ellenerőkhöz, akik engem vádolnak. Kik is ezek az ellenerők? Mi jellemző rájuk?

Először is az, hogy önmagukat ajánlják, s nem Isten ajánlja őket. Saját személyiségüket, igazságukat, szerepüket Isten ügye elé tolják. Azoknak van szüksége önajánlásra, akik személye mellett más nem kezeskedik (Tőkés István). Ezért mondja a Példabeszédek könyve: „*Más dicsérjen téged, ne a te szájad.*” (27,2)

Az önmagukat ajánlók önmagukhoz mérik, önmagukhoz hasonlítják magukat. Pedig, ha önmagunkkal mérjük magunkat, akkor hamis a zsinórmérték, hamis a mértékegység – hiszen egónkat, önmagunkat Isten helyére ültettük. Ezzel szemben önmagáról ezt állítja Pál apostol:

„*Mi azonban nem mérték nélkül, hanem annak a határnak a mértéke szerint dicsekszünk, amelyet az Isten szabott ki nekünk mértékül.*” (13. vers)

Pál azonban nem mérték nélkül (*ametra*) dicsekszik, hanem annak a *kánonnak* a mértéke szerint, amit Isten szabott neki ki mértékül. Az „Isten normatívája” (Herczeg Pál) szerinti cselekvés hitelesíti egyedül a munkánkat. A tévtanítók viszont mérték nélkül dicsekszenek, mintha bármi is, amit hirdetnek, a sajátjuk lenne: „*Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, miért dicsekszel, mintha nem kaptad volna?*” – írja Pál az első Korinthusi levélben (4,7).

Az apostol ezért Isten kánonjának, akaratszabályának a mértékét tekinti irányadónak (Tőkés István). Isten az, aki kiszabta nekünk a szolgálatunk mértékét. Az győz, aki a mérték szerint és szabályosan fut! Pál apostol a Római levélben egyenesen a „hit mértékéről” beszél: „*Mindenki józanul gondolkozzék az Istentől kapott hit mértéke szerint.*” (12,3) Nemcsak a szolgálatot méri mértékkel reánk Isten, de még a hitet is mértékkel kapjuk. Isten a hitet mindenkinek saját egyénisége, teherbírása szerint adagolja. Vannak, akik erősebbek, vannak, akik gyengébbek a hitben. Az apostol szerint annyit szabad vállalnunk, amennyit a hitünk elbír.

Ha hitből cselekszünk, még ha keveset is, az többet ér, mintha képmutatásból vagy önbecsapásból sürgölődnénk-forgolódnánk az Isten házában és az egyházban. Ha cselekedetünk, életvitelünk nincs összhangban a hit ritmusával, akkor szerénytelenül önmagunkat ajánljuk, és önmagunkkal dicsekszünk. Ilyenkor *hiteltelen* keresztények vagyunk.

Pál apostol nagyon szerethette Jeremiás prófétát, hiszen a két Korinthusi levélben többször is idézi őt:

Ne dicsekedjék bölcsességével a bölcs, ne dicsekedjék erejével az erős, ne dicsekedjék gazdagságával a gazdag. Aki dicsekedni akar, azzal dicsekedjék, hogy érti és tudja rólam, hogy én vagyok az Úr! (9,22–23)

Ez a gondolat visszhangzik az első Korinthusi levélben:

azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszégyenítse az erőseket, és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket; hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt... Aki dicsekszik, az Úrral dicsekedjék (1Kor 1,27–29,31).

Pál apostol így fejezi be gondolatmenetét: „mert nem az a megbízható ember, aki magát ajánlja, hanem, akit az Úr ajánl” (10,17).

A megbízhatót „kipróbálnak” is lehet fordítani. Vagyis: az a kipróbált, a megmérettetett, akit Isten ajánl. Az különbözteti meg

a hamisat – az igaztól

az utáztatott – a márkával, védjeggyel ellátott eredetitől

a tévtanítót – az apostoltól,

hogy ez utóbbi az, aki Isten mértékével is megfelelőnek, az ő mérlegén is nehéznek találtatott. Ő az, aki nem magával dicsekszik, hanem az Urat hirdeti, akinek emberi száján keresztül is a Szentlélek beszél.

II.

A Luther Szövetség mai ülésén az evangélikus öntudatról és identitásról lesz majd szó. Ápolni kell ezt az öntudatot, hiszen a negyven év alatt sokszor lenéztek minket ezért, hitbeli meggyőződésünkért, hitvallásunkért kinevettek vagy megszégyenítettek bennünket. Ráadásul népünk vallásos közegében a protestánsok kisebbségben vannak a katolikusok tengerében; sőt az evangélikusság még a hazai protestantizmuson belül is elenyésző kisebbség. Nyomás alatt voltunk a múltban, nyomás alatt a jelenben. Bátorításra, biztatásra tényleg nagy szüksége van e maroknyi lutherániának. Evangélikus öntudatunk megerősítését, reformatori örökségünk ébrentartását hivatott képviselni a kilenc éve működő Luther Szövetség.

Kiadványaink is ezt az ügyet szolgálják – ma is e cél érdekében jöttünk össze. A most hallott és magunkba fogadott ige szeretettel arra figyelmeztet bennünket, hogy minden identitásnak, öntudatnak *mértéke* van. Önismeretre, bátor hitvallásra és egészséges öntudatra valóban nagy szükségünk van.

De vigyázzunk, nehogy öntudatunk büszkeséggé váljék! Nehogy csak önmagunkra nézzünk, nehogy büszkén önmagunkat, félévezredes lutheránus hagyományunkat, neves értelmiségeinket, egykori híres iskoláinkat ajánljuk.

Ne büszkélkedjünk, dicsekedjünk egyházunk egykori nagyjaival, ne képeket, szobrokat, relikviákat gyűjtsünk. Hiszen ilyenkor – önmagunk lesz a mértékünk. Majd hallani fogunk Urbán Ernőről, aki 1935-ben, azóta sem tapasztalt józan-sággal írja:

Önérzettől dagadó szívvel beszélünk dicső múltunkról, hősieleinkről – és közben nem vesszük észre, hogy a nagy elődök törpe élőködői vagyunk... minél hangosabban öntudatosítjuk magunkat, annál mélyebbre süllyedünk.

A társadalommal szembeni mennyiségi kisebbségi érzésünket ne azzal kompenzáljuk, hogy azt bizonygatjuk: hány híres embert adott evangélikus egyházunk a nemzetnek. Noha a nevelés szerepét nem szabad lebecsülni, a valóban nagyok mégsem evangélikus voltuk, hanem tehetségük és tudásuk okán lettek nagyok!

A katolikusokkal szembeni kisebbségi érzésünket pedig ne azzal kompenzáljuk, hogy gyermeki módon mindenben utánozzuk őket, vagy mámorosan lihegjük a gyors egyesülés divatos jelszavait.

De a másik oldalról azzal se kompenzáljunk, hogy megmerevedve saját igazságainkat hajtogatjuk. Hányszor láthatjuk egyes házasságokban, hogy a hit már végképp elapadt, de duzzad a felekezeti öntudat!

Szintén Urbán Ernő írja, hogy az igazi evangélikus öntudatnak csak az evangélium lehet az egyetlen forrása:

Evangélikus egyház csak ott van, ahol lelkészek és hívek a mindenkori kor-szellemmel, életfelfogással és világnézettel szemben Isten igéjéről tesznek tanúbizonyságot.

Amit Urbán Ernő forrásként említ, azt igénk „mértéknek” nevezi. Ha a mértéket Isten minket megítélő és megmentő igéjét tartjuk szem előtt, akkor sohasem dicsekedhetünk vagy büszkélkedhetünk önmagunkkal vagy a hagyományunkkal.

A dicsekvés bűne ejt rabul minket, ha önmagunkra és nem Istenre tekintünk. Ha önmagunkkal dicsekszünk, magunkat ajánljuk, akkor nem Istenéi vagyunk! Ha dagad az öntudatunk, az éppen annak a jele, hogy elveszett az identitásunk, mert már régen nem azok vagyunk, akiknek gondoljuk magunkat. Ilyenkor észrevétlenül olyanná lettünk, mint a világ: hiú, magamutogató, kérkedő lényekké.

Bármilyen öntudat – az evangélikus is – akkor hiteles, ha szerény és nem önmagára néz. Nem a társadalom, a kultúra vagy a „mások mit mondanak” mértékével kell mérni önmagunkat, hanem egyes egyedül Isten és az ő igéjének mértékével! Most a millennium évében különösen is kísért bennünket ez a hamis mérce!

Igen: helyes és egészséges öntudatunkat akkor nyerjük vissza, ha nem Lutherre, nem is a lutheranizmusra, hazai evangélikus nagyjainkra vagy kormánybiztosok elvárásaira tekintünk, hanem egyes egyedül Krisztusra.

Egyházszeretetünk nem az, ha hitünk példáiból kultuszt teremtünk. Lutherrel és egyházunk történetével azért foglalkozunk, hogy lássuk: mit adott Isten általuk az emberiségnek. Ha őket dicsőítjük, akkor a hagyomány mértékével mérjük őket. Ha Isten mértékével mérünk, látjuk emberi személyiségük hibáit és egyháztörténelmünk szégyenfoltjait is.

Ne a cserépedényt, hanem az Urat magasztaljuk azért, hogy e törékeny cserépedényeket választotta, hogy az Ő örömhírét megossza velünk. Ne csináljunk magunknak faragott képet, nehogy a bálványimádás vétkébe essünk.

Ne önmagunkat ajánljuk, ne önmagunk mértékével mérjünk, ne önmagunkkal, hanem az Isten mértéke szerint dicsekedjünk. Ha így dicsekszünk, akkor Keresztelő Jánossal együtt elmondhatjuk:

Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem. (Jn 3,30).

Így szabad és így kell dicsekednünk!

Aki pedig dicsekszik, az Úrral dicsekedjék! Ámen.

KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS

Textus: 1Kor 12,4–31

A kegyelmi ajándékok között ugyan különbségek vannak, de a Lélek ugyanaz. Különbségek vannak a szolgálatokban is, de az ÚR ugyanaz. És különbségek vannak az isteni erő megnyilvánulásaiban is, de Isten, aki mindezt véghezviszi mindenkinben, ugyanaz. A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele. Mert némelyik a Lélek által a bölcsesség igéjét kapta, a másik az ismeret igéjét, ugyanazon Lélek által. Egyik ugyanattól a Lélektől a hitet, a másik ugyanazon Lélek által a gyógyítások kegyelmi ajándékait. Van, aki az isteni erők munkáit vagy a prófétálást kapta; van, aki lelkek megkülönböztetését, a nyelveken való szólást, vagy pedig a nyelveken való szólás magyarázatát kapta. De mindezt egy és ugyanaz a Lélek munkálja, aki úgy osztja szét kinek-kinek ajándékát, amint akarja.

Mert ahogyan a test egy, bár sok tagja van, de a test valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis egy test, ugyanúgy a Krisztus is. Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg. Mert a test sem egy tagból áll, hanem sokból. Ha ezt mondaná a láb: »Mivel nem vagyok kéz, nem vagyok a test része«, vajon azért nem a test része-e? És ha ezt mondaná a fül: »Mivel nem vagyok szem, nem vagyok a test része«, vajon azért nem a test része-e? Ha a test csupa szem, hol lenne a hallás? Ha az egész test hallás, hol lenne a szaglás? Márpedig az Isten rendezte el a tagokat a testben, egyenként mindegyiket, ahogyan akarta. Ha pedig valamennyi egy tag volna, hol volna a test? Így bár sok a tag, mégis egy a test. Nem mondhatja a

szem a kéznek: »Nincs rád szükségem«, vagy a fej a lábaknak: »Nincs rátok szükségem!« Ellenkezőleg: a test gyengébbnek látszó részei nagyon is szükségesek, és amelyeket a test tisztességtelen részeinek tartunk, azokat nagyobb tisztességgel vesszük körül, és amelyek ékesség nélkül valók, azok nagyobb megbecsülésben részesülnek: az ékeseknek azonban nincs erre szükségük. Isten szerkesztette így a testet egybe: az alacsonyabb rendűnek nagyobb tisztességet adva, hogy ne legyen meg hasonlóság a testben, hanem kölcsönösen gondoskodjanak egymásról a tagok. És így ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi, ha dicsőségben részesül az egyik tag, vele együtt örül valamennyi. Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai.

Ezek közül pedig némelyeket először apostollokká rendelt az Isten az egyházban, másodsor prófétákká, harmadszor tanítókká. Azután adott csodatévő erőket, kegyelmi ajándékokat: gyógyításra, gyámolításra, vezetésre, különféle nyelveken szólásra. Mindnyájan apostolok? Mindnyájan próféták? Mindnyájan tanítók? Mindenki van csodatévő erő? Mindenki rendelkezik a gyógyítás kegyelmi ajándékával? Mindnyájan szólnak nyelveket? Mindnyájan meg tudják azt magyarázni?

De törekedjete a fontosabb kegyelmi ajándékokra. Ezen felül megmutatom nektek a legkiválóbb utat.

A mai nap délutánján azért jöttünk össze, hogy gyülekezeti közösségünket megpróbáljuk Isten segítségével belülről lelkileg építeni és erősíteni.

Egy presbiteri ülésen egyszerre többünkből fakadt fel az igény, hogy egymást jobban meg kell ismernünk! Vasárnapról vasárnapra, vagy hónapról hónapra látjuk egymást, talán köszönünk is egymásnak, de sokszor bizony még testvérünk nevét sem tudjuk!

Természetesen vannak gyülekezetünkben „régiek”, évtizedek óta ide tartozó törzstagok, akik egymást bizonyára jól ismerik, s számukra az újonnan jöttek talán kicsit „idegenek” – hiszen kérdés az is, hogy „megmaradnak-e”.

Én négy éve vagyok e gyülekezet tagja, sőt presbitere, s bizony még mindig nem érzem, hogy a gyülekezetbe való integrálódásom teljes sikerrel megvalósult volna. Bennem is van hiba, és a fogadó közösségben is.

Egészen biztos, hogy nálam is vannak újabbak, akik csak egy-két éve jöttek ide – vagy sajnos, csak fordultak meg – és én, mint számukra „régí”, nem tettem semmit azért, hogy beépüljenek a gyülekezetbe.

Gyülekezeti közösségünkben tehát beépülési-fejlődési „zavarok” vannak: csak „reprezentálunk” és nem „élünk”, „álmos” keresztények vagyunk, „szunnyadozunk” és nem ébredünk.

Úgy vélem, nem szégyen ezt meglátni, s nem tabutéma ezt kimondani. El kell csendesednünk, magunkba kell néznünk, és legfőképpen Isten ígéje fölé kell hajolnunk. Ha diagnózisunk helyes, akkor nekünk, betegeknek orvosra, terápiára van szükségünk. Nem emberi bölcsességre vagy ügyeskedésre, hiszen egyedül Isten ígéje a gyógyír.

Pál apostol az első Korinthusi levél 12. fejezetében, miután korábban a gyülekezeti megosztottságról, szakadásokról szólt, most az ideális keresztény közösségről ír.

Az első örömhír, hogy mindnyájan megajándékozottak vagyunk! Arról szól, hogy különbözőek vagyunk, s a hívő közösségben a Szentlélektől különféle kegyelmi ajándékot (karizmát) kaptunk. Ugyanaz a Lélek osztott nekünk más-más (testre szabott?) ajándékokat.

A Lélek egyenként részesített bennünket az ő ajándékaiban, azért, hogy ezekben az ajándékokban részesítsük az egész közösséget. *„A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele.”* (7. vers) Tehát nem szabad talentumainkat elásni, véka alá rejteni, hanem szaporítani kell őket: s a közösséget éltetni, táplálni kell velük.

Amit kaptunk, nem a miénk, tovább kell adni! A Lélektől kapott energiáinkat egymásba kell áramoltatni.

Van, aki:

1. a bölcsesség ígését kapta – Isten titkainak ismeretét
2. az ismeret ígését – e titkok tudományos elmélyítését
3. a hitet, a hit energiáját (hithősök, mártírok)
4. a gyógyítás ajándékát
5. a lelkek megkülönböztetésének ajándékát – mi az, ami a Lélektől van, s mi az, ami „idegen lélek”
6. nyelveken szólás ajándékát
7. a nyelveken tudás magyarázatának ajándékát.

Ugyanaz a Lélek ad különböző ajándékokat!

„Testre szabott” ajándékot kapunk? – Így mondtam az előbb. Hadd korrigáljam most magam. Nem testre szabott, hanem váratlan ajándékokat! Ha Isten valakit megérint, akkor az a senkiből mindenné lesz! Jeremiás így válaszol az őt megérintő Úrnak: *„nem értek a beszédhez, mert fiatal vagyok”*. De az Úr megérinti Jeremiás száját, és szájába adja ígését: *„Lásd én a mai napon népek és országok fölé rendellek, hogy gyomlálj és irts, pusztíts és rombolj, építs és plántálj.”*

Az evangéliumokban és Pál apostolnál is olvassuk: *„Isten a bolondokat választotta ki, hogy megszégyenítse a bölcseket; az erőtlenekeket választotta ki, hogy megszégyenítse az erőseket; a lenézetteket választotta ki, hogy megszégyenítse az előkelőket; a semmiket választotta ki, hogy megszégyenítse a valamiket.”*

A második örömuzenet: szükségünk van egymásra, egymás talentumaira, karizmáira, energiáira – mert ugyanannak a testnek vagyunk a tagjai.

Pál apostol többször is használja a képet:

Krisztus a Fej, az Egyház a Test (Ef 1,22–23 és Kol 1,18)

Keresztségünk által beleoltódunk Krisztus testébe, a szentségeken keresztül Krisztus táplál az ő tulajdon testével (Ef 5,30). „*Mindnyájan egy lélekkel itattattunk meg*” (1Kor 12,12). Szerves részei vagyunk a testnek; de igazán, látható módon az Úrvacsorában valósul meg a „vérkeringés”. A koinonia – közösség – részesedés.

Pál apostol átveszi, alkalmazza a pogány Menenius Agrippa példázatát a gyomorról: a test végtagjai fellázadnak a gyomor ellen. (Shakespeare *Coriolanus* c. drámájában olvasható ez a kép.) A lényeg: a test sok tagból áll.

„A láb” nem mondhatja: „Mivel nem vagyok a kéz, nem vagyok a test része.” „A fül” nem mondhatja: „Mivel nem vagyok a szem, nem vagyok a test része.” „Ha a test csupa szem, hol lenne a hallás?” „A szem” nem mondhatja a kéznek: „nincs rád szükségem.”

Az egyes testrészeknek, végtagoknak, szerveknek szükségük van egymásra! Más-más a funkciójuk, de ugyanazt a testet éltetik! Nekünk is szükségünk van egymás karizmáira, talentumaira, energiáira! Ezért a „testben”, az egyházban Isten egyeseket prófétául, másokat apostolokul, másokat tanítókul, gyámoltókul, kormányzókul rendelt.

Protestáns örökségünk az „egyetemes papság” - „minden hívő papságának” elve. Mégis vannak külsőleg is elhívott szolgák: lelkészek. Fontos, hogy a hívőknek is szüksége van a lelkészekre, a külsőleg is elhívott szolgákra. De a lelkészeknek is szükségük van a hívők ajándékaira, karizmáira, energiáira.

Ezért fontos, hogy a lelkész se elégedjen meg azzal, ha az istentiszteleten ott ül a padban a hívő. Ne „káposztafejeket” lásson, akik csak „reprezentálnak”, hanem élő, egyedi, pótolhatatlan karizmákat fedezzen fel, „élő köveket” (Péter apostol szavaival), akiknek az energiáiból ő is táplálkozik!

A gyülekezetnek szüksége van a lelkészre, és a lelkésznek is a lelki ajándékokat hordozó gyülekezetre!

A harmadik örömuzenet: nemcsak arról van szó, hogy megajándékozottak vagyunk, nem is csak arról, hogy szükségünk van egymásra, hanem még arról is, hogy e testben: „a gyengébbeknek látszó részek is nagyon szükségesek”.

A testben közösség – koinonia – részesedés – egyenlőség van, és nem „hierarchia”. A világ értékrendjében, a „világ lelkében” vannak kicsik-nagyok, szegények-gazdagok, szolgák-szabadok, fogyatékosok-egészségesek, munkások-értelmiségiek, zsidók-görögök, konzervatívok-liberálisok. Krisztus értékrendjében, Isten lelkében „*nincs zsidó, sem görög, sem magyar, sem sváb, sem tót, sem szolga, sem szabad, sem szegény, sem gazdag, sem egészséges, sem fogyatékos, sem férfi,*

sem nő, sem konzervatív, sem liberális, sem fiatal, sem öreg, se régi óbudai, sem új óbudai, mert Ti mindnyájan egyek vagytok a Jézus Krisztusban” (Gal 3,28).

A világ értékrendje a darwini törvényen alapszik: az erősebb túlél, a selejt kihullik. Krisztus testének, a koinoniának a törvénye szerint pedig a gyengékre is szükség van: *„a test gyengébbeknek látszó részei nagyon is szükségesek”*.

Ezzel kapcsolatban hadd osszam meg a testvérekkel egy tegnapi élményemet. Tegnap, szombaton, a „Gézengúz Alapítvány” több óbudai intézményben „Egészséges gyerekek a sérült gyerekekért” címen tartott összejövetelt. A kisfiaimat vittem, s ők is lelkesen mentek, mert ott ajándékokat lehetett kapni, ám ott ők is megértették, hogy vannak mozgássérültek. A nap végén az Aquincum Hotelben volt fogadás, és ott többek között egy vak kisfiú csodálatos zongorajátékát hallhattuk. A fogyatékkal élő gyerek ajándékozta meg az egészségeseket!

És így van ez az egyházban! Azt olvassuk, hogy „Isten szerkesztette így a testet egybe”, hogy ne csak az erősek adhassanak a gyengéknek, hanem a gyengék is az erőseknek!

A kölcsönhatás-energiaátadás törvénye: *„És ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi, ha dicsőségben részesül az egyik tag, vele együtt örül valamennyi.”* Luther így fogalmazott: *„ki-ki a másiknak szűgyenét el kell fedezze”; „szomszéd a szomszédnak tűzvésznel is elkötelezettje”*.

John Donne angol költő így ír:

*„Senki sem különálló sziget, amely teljes lehet önmagában,
minden ember a kontinens egy szelete, a szárazföld része,
ha egy rögöt mos el a tenger, Európa lesz kisebb...
bárki hal meg, én leszek kevesebb,
mert az emberiség része vagyok,
sose kérdezd tehát, kiért szól a harang,
mert érted szól.”*

Összefoglalva

A keresztény közösség, a gyülekezet, a koinonia, az az élő organizmus, ahol a gyülekezet kiábrázolja, megjeleníti Krisztus testét, az egyházat. Élő organizmus, ahol Isten lelke rendel apostolokat, prófétákat, tanítókat, kormányzókat (*episkoposokat*), gyámolítókat, „nyelveken szólókat”.

A test organizmus és nem organizáció. Tőkés István írja: *„Krisztusnak tagjai nem az egyes felekezetek, hanem az egyes hívők. Az egységet nem a »központok«, a szervezetek biztosítják (bármennyire fontosak és szükségesek azok), hanem a tagoknak a Krisztushoz való viszonyulása.”*

Visszakanyarodva a kezdetekhez: gyülekezetünk is akkor kezd majd élő organizmusként működni, ha felismerjük önmagunk és egymás karizmáit, talentumait, energiáit.

Szeretném hangsúlyozni, hogy nem egyszerűen egyéni tehetségek megosztásáról van szó („én nyelveket tudok, te meg zenélni tudsz”), hanem a Léleknek az általunk hordozott ajándékairól: azokon kell osztoznunk, azokkal kell táplálnunk egymást. Ez az eredeti értelme az agapénak, a szeretet-lakomának, s azért vagyunk ma is együtt, hogy egymás építését, táplálását Isten Szentlelke segítségével elkezdjük. Úgy legyen. Ámen.

AZ IGÉT HALLGATÓKNAK

SZENTEK LEGYETEK!

Textus: 3Móz 19,1–2 és 11–18.

*Azután így beszélt Mózeshez az Úr: Szólj Izráel fiai-
nak egész közösségéhez, és ezt mondd nekik: Szentek
legyetek, mert én az Úr szent vagyok.*

*Ne lopjatok, ne hazudjatok, és senki se csalja meg
honfitársát! Ne esküdjetez hamisan nevemre, mert
meggyalázzátok Istenetek nevét. Én vagyok az Úr!
Felebarátodat ne zsákmányold ki, és ne rabold ki. A
napszámos bére ne maradjon nálad másnap regge-
lig! A süketet ne ócsárold, a vak elé gáncsot ne vess!
Félj Istenedtől! Én vagyok az Úr!*

*Ne kövessetek el jogtalanságot az ítékezésben! Ne
nézd, hogy valaki nincstelen; és ne kedvezz a hatal-
masnak! Igaz ítéletet hozz honfitársad ügyében! Ne
terjessz rágalmakat néped között! Ne törj felebará-
tod életére. Én vagyok az Úr!*

*Ne gyűlöld szívedben atyádfiát! Fedd meg bátran
honfitársadat, hogy ne légy részes a vétkeiben. Ne
légy bosszúálló, se haragtartó a népedhez tarto-
zókkal szemben. Szeresd felebarátodat, mint maga-
dat! Én vagyok az Úr!*

„Szentek legyetek, mert én az Úr szent vagyok.” Újra és újra halljuk ezt a felszó-
lítást a Leviticusban. Egyre erősebben hangzó, állandóan ismétlődő vezérmotí-
vum ez: legyetek szentek, mert Én szent vagyok; legyetek tiszták, mert Én tiszta
vagyok; legyetek méltók hozzám; szenteljétek oda magatokat; Én, az Úr szentel-
telek meg titeket.

De nemcsak az Ószövetség egy érdekes könyvének különös, egyedülálló
hangja ez. Jézus ajkáról is hasonló felszólítás hangzik: „Legyetek tökéletesek,
amint a Ti mennyei Atyátok is tökéletes.” (Mt 5,48) A motívum nemcsak vissz-
hangzik, hanem teljes hangerővel újra felcsendül Péter első levelében: „mivel ő,

Elhangzott a Kelenföldi evangélikus gyülekezetben, 1988. október 2-án. Életem első prédikációja.
Két évvel az Evangélikus Teológiai Akadémia (ma: Evangélikus Hittudományi Egyetem) levelező
tagozatának elvégzése után mertem először szószékre lépni.

a Szent hívott el titeket, magatok is szentek legyetek, egész magatartásotokban, úgy, amint meg van írva: »Szentek legyetek, mert én szent vagyok!«

Az ígehirdetésben három dologról szeretnék beszélni:

1. A „szent” elvesztése.
2. A „szent” jelentésének felidézése.
3. Miért kell nekünk szentnek lenni?

A „szent” elvesztése

Valószínű, hogy a 20. századi szekularizálódott protestáns fülünknek távolinak, idegennek tűnik ez a szólam. Jól emlékszem arra, amikor másfél évtizede egy ifjúsági közösségbe ellátogatott egy világi érdeklődő, akinek így mutatott be minket valaki: „Azért nem vagyunk mi olyan szentek.” Ez a fajta megnyilvánulás nem egyedülálló. Sok protestáns ma úgy gondolkodik, hogy szentek csak a katolikusoknál vannak, vagy esetleg az ortodoxiában találhatunk szentéletű sztareceket.

A reformáció, a protestantizmus sok elnyomott igazságot szabadított fel. Az új felismerések nyereségek, de veszteségek is. Ilyen veszteség a szent elvesztése: protestáns betegség a profanizálás. A reformáció hajnalán „minden hívő szentségről” volt szó, ma pedig a hívők tiltakoznak: „nem vagyunk mi szentek”. S talán egymásra kacsintva hozzátesszük: „mi tudjuk azt, hogy szentek nincsenek.” – A gyakorlat, a tapasztalat még igazolja is őket. A reformátori iratok szerint az egyház a szentek közössége: *communio sanctorum*. Ám ismervén az egyház történetét (keresztes háborúk, inkvizíció, vallásháborúk), és kicsit is ismerve az elmúlt negyven év hazai egyháztörténetét (képmutatások, szégyenteljes árulások, torzsalkodások, gyávaságok), joggal kérdezhetjük: ez volna hát a szentek gyülekezete?

Nemcsak a szentet veszítettük el, hanem a szent érzékelésének képességét is: értékrendszerünk összekuszálódott, szemünk elhomályosodott, látásunk elveszett. Összekuszálódott az igaz és a hamis, a jó és a rossz, a valóság és a látszat, a tiszta és a szennyes. Látásunk elhomályosulása és ítélőképességünk elsorvadása azért mehetett végbe, mert elvesztettük a szenttel való bensőséges kapcsolatot. Pedig Isten azt akarja, hogy elménkkel is szeressük, hogy értelmünk is megtisztuljon: „hogy különbséget tudjunk tenni Szent és közönséges között, tisztátalan és tiszta között.” (3Móz 10)

Az apostol is azért imádkozik, hogy megítélhessük „mi a jó és mi a rossz, hogy tiszták és botlás nélkül valók legyünk” (Fil 1). Mindez csak akkor lehetséges, ha zavaros világunkból újra visszatalálunk a szenthez, abból táplálkozunk.

A „szent” jelentésének felidézése

Mi is tehát a szent? A kérdéssel sokat foglalkoztak a vallástörténészek. Van, aki úgy fogalmazott, hogy a szent az a „numinózus”, ami mindenén kívül áll, ami em-

berileg leírhatatlan, megfoghatatlan. Ami más. Amivel való találkozás az embert rémülettel tölti el, és térdre kényszeríti. Van egy vallástörténész, akinek nemrégiben magyarul is megjelent a könyve: szerinte a szent a profán ellentéte; azért tudunk róla, mert megnyilatkozik. Mindkét meglátásban sok igazság van.

Szent = Más. Isten szentsége alapvetően más, mint a bűnös ember világa. „Bizony a ti gondolataitok nem az én gondolataim és a Ti utaitok nem az én utaim, mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én utaim a ti utaitoknál.” (Ézs 55,8) Isten szentsége összeegyeztethetetlen a bűnnel.

Szent = Tiszta. A szent nem ismeri a bűnt, mentes az emberi szennytől, ezért tud ítélni, s azokat, akiket elkülönít magának, megszenteli. Tisztaság, szentség hiányában mi sem tudjuk megítélni mi jó és mi rossz – minden relatívvá válik – csak akkor látok, ha tiszta vagyok.

Szent = Ami a személyesen túl van. Simone Weil: *Ami személyes és ami szent* című könyvében így fogalmaz: nem a mi személyünk szent, hanem az, ami a lényünkben személytelen. A bennünk lévő személyes azonos a bűnnel. A tökéletesség az személytelen. A gyerek, ha téved a leckében, az személyes; ha helyesen csinálja – személytelen.

Szent = Ami nekünk nem tetszik. A bűnös, személyes embernek nem tetszik a szent, mert nem hasonlít rá. De a szent nem népszerűsége vágynak, nem tetszeni akar. Nekünk talán éppen arra van szükségünk, ami nem tetszik.

Szent = Ami mégis az egyedüli valóság. A szenthez képest mi mindnyájan hamisak, falsok, valótlanok, pseudók, ál-létezők vagyunk. A szent mellett kiderül, hogy a világ látszat, ál-ság, képmutatás, a csillogás, a hiúság, a címek, a protokoll világa: maszk, álarc – ahogy János apostol fogalmaz: „az élet kérdése”. A szent az isteni, az egyedül valóságos. A szent állapota nem valami „extra” állapot, hanem a valódiság, a normalitás állapota. A szent az, ami léttel, erővel telített, amiből származik minden élet: „Minden Őáltala lett, és semmi sem lett, ami rajta kívül lett.” A szent a bűnös, személyes embernek túl sűrű levegő, a hétköznapi embernek túlságosan koncentrált izzású létforma. Ezért képtelen azt érzékelni, s ha mégis megpillantja, képtelen azt elviselni: Eliot mondja: az ember nem tud túl sok valóságot elviselni.

Szent = Ami mégsem önmagáért van. Mindeddig úgy tűnt, hogy a szent elkülönített, az emberi világtól idegen. De ez csak féligazság. Az igazság másik fele: a krisztusi szentség. Krisztus tiszta, s ezért mindent lát, mindent átlát, de ennél többet is tesz: cselekszik. A krisztusi szentség több mint különálló tisztaság. Pilinszky: „A szentek nem tartják meg a távolságot a többi bűnösrel szemben; inkább azonosítják magukat velük. Minthogy mindenkit szeretnek, mindenkivel együtt hordják a bűnök terhét. S ha a Bárány leveszi róluk a bűnt, úgy az újra és újra az egész világ bűne. S a megbocsátás, amit elnyernek teszi őket még szeretőbbé, még igazabbakká.”

Ez a krisztusi szentség többlete. Krisztusra mind igaz, amit az előbb elmondunk. Krisztus más: bűntelen, Isten fia; Krisztus tiszta, ellentétes a világgal: az én világom nem e világból való.

Krisztus nem tetszik a világnak, bolondság, botrány. A krisztusi szentségtől valóban irtózik a világ; irritáló, mert tisztasága mellett láthatóvá válik a mi szennyünk. Krisztus szelíd arca mellett még rútabb a világ arca.

Krisztus az egyedüli valóság. Sokan dédelgetik saját Krisztus-képüket, ám ha egyszer csak valami nem várt valódi Krisztussal, vagy krisztusival találkozunk, ők is vicsorognak.

Krisztus minden szenthez képest többlettel rendelkezik, ez a többlet: a szeretet cselekedete. Látja, érzékeli a bűnös világot, de nem különül el, hanem magára veszi azt, és felviszi a keresztre. Nem arról van szó, hogy feloldódik a világban, hanem arról, hogy magára veszi azt, és ebbe hal bele.

Miért kell nekünk is szentté válnunk?

Láttuk, hogy a szent elveszett számunkra, most, hogy megpróbáljuk felidézni annak jelentését, azt láthatjuk, hogy nem a szent veszett el, hanem az mindig is megvolt, csak mi szakadtunk le róla, mi veszünk el. Isten viszont azt akarja, hogy az Ő népe legyünk: „Szentek legyetek, mert én szent vagyok.” Behelyettesítve ez azt jelenti: „Mások”, „tiszták”, „ne a világnak tetszőek”, „valóságosak”, „normálisak...” legyetek, és legfőképpen: szeressetek!

Az oltári igében Krisztus összekapcsolja az Istenszeretetet és az emberszeretet törvényét. „Szeresd a Te Istenedet teljes szívedből, teljes elmédből, teljes lelkedből.” Ez azt jelenti: „Legyetek szentek, legyetek olyanok, mint Ő!”

Ám az istenszeretet törvényéből következik az emberszeretet: „Szeresd felebarátodat, mint magadat.” Minden törvény, a tízparancsolat utasításai (szülő szeretete, munkás megbecsülése stb.) a „Szeresd Istenedet” parancsából következik.

A keresztény emberszeretet nem filantropizmus, nem humanizmus, nem olcsó érzelem vagy fellángolás, hanem a szent szeretetéből táplálkozik. Csak akkor tudsz igazán másokat szeretni, ha először Istent szereted, s ha magad is megpróbálsz olyan lenni, mint Ő.

Istenszeretet nélkül hiába igyekszel „jó” lenni, hiába igyekszel a törvény előírásait lelkesen betartani, hiába „akarod” a másikat szeretni! Ám ha Istent teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből szereted, akkor fokozatosan szent leszel. El kell jutnod egy olyan pontra, ahol nem tudod embertársaidat nem szeretni. A törvény betöltése, az embertárs szeretete Isten szeretetéből következik!

Isten szeretetében szentté kell válni, s ez egy folyamat, amit úgy hívnak: megszentelődés. Sokan vitatják a megszentelődés fontosságát. Én úgy vélem, hogy értelmünk, gondolkodásunk megváltozását, száznolcva fokos fordulatát jellemünk átalakulásának kell követnie. „Szentek legyetek, mert én szent vagyok.”

Vannak, akik szomorúan panaszkodnak, hogy hitük már nem „lángol” úgy, mint 30–40 évvel korábban, a megtérésük idején. De talán éppen azért van ez így, mert az akkori mozgalmak nem hangsúlyozták eléggé, hogy a sokszor látványos megtérést a kevésbé látványosabb, de szívósabb folyamatnak, a megszen-

lődésnek kell követnie. Ez a jellem, a személyiség fokozatos, radikális átalakulása, megtisztulása – a hitben való növekedés.

Ha megértjük Isten értünk hozott áldozatát, akkor ennek egyéni életünkön is látszódnia kell. Isten szeretetének következményei vannak: a hitnek tetté és életté kell válnia. Ha Krisztus vére megváltott minket, akkor vegyük fel e vérben megmosott fehér ruhát, mert e nélkül nem lehetünk jelen a lakomán.

De nemcsak saját üdvösségünk a cél: a világnak ma is ugyanúgy szentekre van szüksége. A felszólítás ma is hangzik, ma is érvényes: „Szentek legyetek, mert én az Úr szent vagyok.” Ámen.

A KERESZTÉNY ÖRÖM

Textus: Jn 16,16–23

Egy kis idő még, és nem láttok engem, de ismét egy kis idő, és megláttok engem. A tanítványai közül egyesek ezt kérdezték egymástól: Mi az, amit mond nekünk: Egy kis idő, és megláttok engem, és ez: Mert én elmegyek az Atyához? Így szóltak tehát: Mi az a kis idő, amiről szól? Nem tudjuk, mit beszél. Jézus észrevette, hogy meg akarják kérdezni, és ezt mondta nekik: Arról kérdezősködtök egymás között, hogy ezt mondtam: Egy kis idő még, és nem láttok engem, de ismét egy kis idő, és megláttok engem? Bizony, bizony, mondom néktek, hogy ti sírni és jajgatni fogtok, a világ pedig örül; ti szomorkodtok, de szomorúságotok örömmre fordul. Amikor az aszszony szül, fájdalma van, mert eljött az ő órája, de amikor megszülte gyermekét, nem emlékszik többé a gyötremre az öröm miatt, hogy ember született a világra. Így most titeket is szomorúság fog el, de ismét meglátlak majd titeket, és örülni fog a szívetek, és örömtöket senki sem veheti el tőletek: és azon a napon nem kérdeztek éntőlem semmit.

I.

Bibliánk egyik legszebb, legmegindítóbb, legemberibb része János evangéliumának az a három fejezete, amelyben Jézus elbúcsúzik a tanítványaitól. Irányítsuk tekintetünket először az egész beszédre, s utána majd különösképpen a felolvasott szakaszra.

Szabad legyen először egy személyes megjegyzést tennem. Amikor 16 évesen először kezdtem forgatni a Bibliát, számos érthetetlen vagy számomra akkor elfogadhatatlan helyet találtam, s ide általában egy kérdőjelet tettem. János evangéliuma azonban magával ragadott, s különösen közel került a szívemhez Jézus tanítványainak szóló búcsúbeszéde. Ezeket az igéket sokszor, újra és újra elolvastam, s az egyes szakaszokat különféle színű tollakkal aláhúztam.

Elhangzott a Hévízgyörki evangélikus gyülekezetben, 1991. április 21-én, Dóka Zoltán lelkész távollétében.

Miért ragadhatott meg ez a beszéd egy tinédzsert húsz évvel ezelőtt, s miért ragad meg ma is minket ez a beszéd?

Ez a rendkívül személyes, közvetlen beszéd egyszerre szól a tanítványokhoz és hozzánk. A szerető és a szeretett Mester hangját halljuk. Azokhoz szól, akiket ő nagyon szeret, s azokhoz, akik őt is nagyon szeretik. Ha Jézust szeretjük, akkor ez a búcsúbeszéd hozzánk is szól: „Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben és higgyetek énbennem.”

Arról szól, hogy elmegy, de visszajön. Mire is vonatkozik ez egyáltalán? Húsvétra? Pünkösdre? A második visszajövetelre? Elsősorban a feltámadásra, de ugyanúgy érvényes a Pünkösdre vagy a második visszajövetel előtti várakozásra is. Nekünk is szól személyesen!

Lássuk, hogy miért.

1. Az aggódó, féltő, felelős szeretet hangja. Jézus a tanítványait barátainak nevezi. A Mester és a tanítvány közötti viszonyra nem az úr és a szolga alárendeltségi kapcsolata, hanem a szerető baráti viszony jellemző.
2. Ebben a beszédben Jézus felvillantja az Atya, a Fiú és a tanítványok közötti teljes egység lehetőségét: „Én az Atyában vagyok és az Atya énbennem van” (14,10); majd: „Maradjatok énbennem és én tibennetek” (15,4). Az Atya a Fiúban, a Fiú az Atyában, a tanítványok a Fiúban, a Fiú a tanítványokban lesz, tehát: a tanítványok is az Atyában, s az Atya is a tanítványokban lehet! A szeretet megvalósítja a teljes egységet, mert a szeretet nyitottság. Krisztus a váltságahalálával, engesztelő áldozatával utat nyitott az Atyához, s a bűnös ember, aki Krisztusban elfogadja a szabadítást, szintén nyitottá válik az Atya iránt.
A bűn zártság, keménység, sötétség. A szeretet nyitottságában viszont egyé válhatunk.
3. A tanítványok, a majdani apostolok ekkor még szánandóan emberek, szinte együgyűek, hiszen nem értik a Mesterüket. Péter nem érti, hogy miért akarja Jézus megmosni a lábát. Tamás nem érti, hogy mit ért Jézus az „út” alatt – „hogyan tudjuk meg az utat?” Júdás (nem az Iskáriótes) nem érti, hogy miért nem a világnak jelenti ki magát Jézus.

Jézus pedig olyan, mint egy jó tanár: látja rögtön tanítványai értetlenségét, együgyűségét, de csak annyit mond, amennyit éppen megértenek, vagy szeretettel figyelmezteti őket, hogy később a Vigasztaló, a Pártfogó majd mindent megértet velük. Tudja, hogy az idő előtt adagolt nyers igazság nem jó, nem „talál”, nem gyógyít, hanem talán csak pusztít.

Számomra mindig hihetetlen és bámulatos, hogy ezekből a naiv, szinte bugyuta tanítványokból Pünkösöd után nagyszerű apostolok lesznek, s a Szentlélek segítségével mindent megértenek.

Testvéreim! Isten lelke segítségével egyszerű halászokból apostolok, a senkiből mindenek lesznek! Már Keresztelő János is azt mondta: „Isten akár a kövek-ből is támaszthat fiaat Ábrahámnak.”

Örömhír ez számunkra, mi is, mint Péter apostol mondja, „akik nem nép voltunk” most Isten népe vagyunk, választott nemzetség és királyi papság (1Pt 2,9) – a senkiből mindenek lehetünk.

II.

Nézzük meg ezután közelebbről textusunkat, s figyeljük meg, hogy Jézus mit tanít az őt szerető tanítványoknak.

Jézus itt az igazi örömről tanít, s ma, Jubilate vasárnapján halljátok meg az örömről szóló evangéliumot, s mivel az evangélium maga is „jó hír”, „örömhírt”, ezért figyeljünk az örömről szóló örömhírekre.

Az előzőekben Jézus az igazságról, a békéről, most pedig az örömről tanítja a követőit. Hallottuk, hogy az Isten országában más az igazság, mint a világban. „Az igazság lelkét nem fogadja be a világ, mert nem ismeri őt.” (14,17)

Isten országában más a békesség: „Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek, nem úgy adom nektek, mint a világ adja.” (14,27)

Isten országában más az öröm: úgy is fogalmazhatnánk: „örömet adok nektek, nem úgy, mint a világ adja.” Mi következik ebből? Isten országának az értékrendje alapvetően más, mint a világé. Az egyház is addig egyház, amíg megőrzi „más” voltát. Az az egyház, amely feloldódik a világban, olyan, mint az ízét veszített só, tehát nem egyház.

A világ nem érti Isten világának törvényeit, mert a bűn a feje tetejére állította, felfordította Isten rendjét és törvényét. A „világ” Isten eredeti teremtésének a feje tetejére állítása, felfordítása. A világban is van békesség, igazság, öröm, de az más, sokszor éppen ellentétes Isten országával. Krisztus megváltó művének a lényege az, hogy ezt a feje tetejére állított világot ismét visszafordítja Istenhez.

A tanítványok nem értik, hogy Jézus mit mond azzal, hogy „Egy kis idő még és nem láttok engem, de ismét egy kis idő és megláttok engem...” Valószínűleg csak utólag értették meg, hogy ezzel halálára és feltámadására utalt.

De Jézus felkészíti, tanítja őket: ha most teljesen még nem is értik, utólag majd bizonyosan megvilágosodik előttük minden, amit az Uruk mondott. Jézus prófétaként előre látja a jövőt, s ezért figyelmezteti is őket, hogy eljön majd az idő, amikor sírni és jajgatni fognak, mert szeretett Mesterük nem lesz velük. Felkészíti tanítványait arra, hogy amíg ők sírnak és jajgatnak, a világ majd örül. Valóban, mennyire ellentétes a világ törvénye Isten országának a törvényével. A „világ fejedelme”, a sátán örül, „kárörvend”, amikor Isten népe látszólag vereséget szenved. Luther így fogalmazta ezt meg: „Ez az ördögfattyú világ semminek sem örül úgy, mintha Krisztust hanyatlatni, övéit pedig szégyenletesen kárhozatba veszni látja.”

De Jézus vigasztalja a tanítványait, hogy e világ fejedelme megítéltetett, a csatát elvesztette: „E világon nyomorúságok lesz, de bízzatok, én legyőztem a világot!” Ezért mondja, hogy *a szomorúságok örömmé változik*. Ez az öröm alapvetően más, mint a világé, más, mint az üres, sokszor kárörvendő öröm.

III.

Végezetül vizsgáljuk meg: milyen a keresztény öröm. Vannak örök vidám, optimista természetű megáldott emberek. A keresztény öröm nem könnyed lelkesedés, vagy valami hurrá-optimizmus. A keresztény örömben van valami váratlan, meglepetésszerű, mint például, amikor a szántóföldben elrejtett kincset megtalálja az ember, s örömeiben elmegy, s eladja mindenét, hogy megvegye a földet. Egy angol irodalomtudós a megtéréséről a *Meglepett az öröm* című könyvében számolt be.

A keresztény öröm nem felületes megtéréselemény. Az ilyenek a sziklás földbe esett maghoz hasonlóak: amikor hallják, örömmel fogadják [az evangéliumot], de ezeknek nincs gyökerük, csak ideig-óráig hisznek, a kísértések idején elbuknak. (Lk 8,13)

A keresztény öröm nem álmodozás vagy idealizmus, hanem végtelenül valódi íze van: Tagore, indiai költő így írt erről:

*Mikor aludtam, arról álmodtam,
hogy az élet öröm.
Amikor felébredtem, azt láttam,
hogy az élet kötelesség.
S ekkor cselekedtem, s beláttam,
hogy a kötelesség öröm.*

Testvéreim! A keresztény öröm mögött ott van a kereszt keserű és könnyörtelen valósága! A keresztény örömben benne van a szenvedés, elsősorban Krisztus urunk keresztvállalása és szenvedése, és sokszor a nekünk járó szenvedés vállalása, a nekünk járó kereszt hordozása is. Kereszt és szenvedés nélkül nincs öröm; a kereszt nélküli öröm svihákság, léhaság vagy lopás.

Krisztus a szülő anya példáját adja tanítványainak: „Amikor az asszony szül, fájdalma van, mert eljött az ő órája, de amikor megszülte az ő gyermekét, nem emlékezik többé a gyöttelemeire amiatt az öröm miatt, hogy ember született a világra.” Sok édesanya itt közöttünk bizonyára személyesen tapasztalhatta ezt az érzést, nekem, az édesapának csak az adatott meg, hogy ott álljak a feleségem kórházi szülőágya mellett, s látván a gyötrődéseit, bátorítsam és vigasztaljam, s amikor több órás vajúdás után a kisfiunk felsírt, a feleségem után könnyes szemekkel én is mondhattam: „Glória, Halleluja!”

S ha van Isten szerinti öröm és világ szerinti öröm, akkor van kétféle szomorúság is: Isten szerinti szomorúság és a világ szerinti szomorúság. Pál ezt írja erről: „Az Isten szerinti szomorúság megbánhatatlan megtérést szerez az üdvösségre, a világ szerinti szomorúság pedig halált szerez.” (2Kor 7,10)

Krisztus arra tanít bennünket, hogy a keresztény élet nem könnyed vidámság, hanem mély, valódi öröm, s ne felejtjük el soha, hogy a mi örömünkért Krisztus az életét adta! Mint azt 1Pét, 2-ben olvashatjuk: „Az ő sebei által gyógyulunk meg. S nekünk példát hagyott, hogy az igazágtalan gyalázást ne viszonzozzuk.”

Ha nem utasítjuk vissza a ránk mért keresztet, akkor a könnycsepp örömmé, a szenvedés kedvessé, a keserű édessé változik. Ilyenkor boldogan, felszabadultan, ujjongva mondhatjuk Pál apostollal: „Örüljete az Úrban mindenkor, ismét mondom, örüljete!” (Fil 4,4)

Ám keresztény életünkben is gyakran érhet bennünket bánat vagy csalódás, gyász és szomorúság. De Jézus arról beszél, hogy a teljes öröm kibontakozása az, ami a földi életünkben nem teljesezhet ki. Van azonban ígéretünk arra, hogy az új égen és új földön, az Új Jeruzsálemben: „az Isten sátora az emberekkel van, és ő velük fog lakni, ők pedig népei lesznek, és maga az Isten lesz velük, és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé.” (Jel 21,4) Ámen.

AZ ÚRTÓL TANULT IMÁDSÁG

Textus: Lk 11,1–4

Történt egyszer, hogy valahol imádkozott, és mikor befejezte, így szólt hozzá egyik tanítványa: »Uram, taníts minket imádkozni, mint ahogy János is tanította a tanítványait.« Ő pedig ezt mondta nekik: »Amikor imádkoztok, ezt mondjátok: Mi Atyánk, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk naponként. És bocsásd meg a mi bűneinket, mert mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek. És ne vígy minket kísértésbe.«

„A Miatyánk a legnagyobb mártír a világon – mondotta Luther Márton –, mert – tette hozzá – igen-igen nagy baj, hogy a Mesternek ezt az imádságát mindenféle áhítat nélkül fecsegőként s gépiesen mormolják (...) Mert mindenki kínozza, visszaél vele, csak kevesen merítenek erőt belőle, s telnek meg örömmel, hogy helyesen használják.”

Egyházunk rendje szerint a Húsvét utáni ötödik vasárnap Rogate vasárnapja. Ezen a vasárnapon az igehirdetés az imádságról szól, a Mi Urunk által tanított imádságról tanulunk.

Miután Jézus befejezte, elvégezte imádságát, az egyik tanítvány szívében megfogant a vágy: mi is szeretnénk így imádkozni; s ezért így szólt a Mesterhez: taníts minket imádkozni!

Az imádságot tanulni kell. Űljünk le most mi is tanítványként Jézus lábaihoz és tanuljunk együtt az imádkozásról.

Először:

1. Szóljunk az imádkozásról általában.
2. Szóljunk a hamis és az igaz imádság különbségéről.
3. Szóljon hozzánk az Úrtól tanult imádság minden egyes kérése külön.

Az imádkozásról általában

Az imádkozásról nem könnyű beszélni, különösen akkor, ha az imádkozás iskolájában sokan talán még csak alsó osztályos tanulók vagyunk. Könnyebb lenne arról

beszélni, hogy Isten igéjében megszólít bennünket, beszél hozzánk, hozzánk szól. S hogy nekünk hallgatni kell, mert a hit hallásból van, mondja Pál apostol.

Sokkal nehezebb arról prédikálni, hogy nemcsak Isten szól hozzánk, hanem nekünk is beszélni kell hozzá, hiszen mi csak dadogni, vagy szemlesütve morgogni tudunk. Ordass Lajos, a mártír sorsú evangélikus püspök könyvet írt imádkozni tanulóknak ilyen címmel: *Nem tudok imádkozni*.

Pedig, ha megszólítottak vagyunk, akkor nem elég mindig csak hallgatni, hanem előbb-utóbb válaszolnunk is kell. Ez az Isten szavára adott válasz az imádság.

Az imádás/imádság minden vallás elengedhetetlen tartozéka. Keresztény hitünk sajátossága, hogy nem mi indulunk el, nem mi közelítünk Istenhez áldozat, kultusz, imádás formájában, hanem Isten az Ő igéjén keresztül már réges-régen megszólított, és újra és újra naponként ismét megszólít bennünket!

Az imádság hálaadással kezdődhet, mert valami történt. Húsz-harminc évvel ezelőtt, Isten-kereső tizenévesként naplót írtam, s naplómnak ezt a címet adtam – Adyt parafrázálva –: „Hitetlenül hívő imái”. (Ezt a címet is adhattam volna: „Isten, hol vagy?”)

Minden emberbe, a hitetlen emberbe is elülteti Isten az iránta érzett vágyat, a szomjúságot. A „hitetlenül hívőből” akkor lesz „hívő hívő” az ember, ha megismeri az Isten neki szóló beszédét, a Szentírást. A Biblia ismerete, Isten igéjéből való rendszeres táplálkozás nélkül Adyval együtt „hitetlenül hívők” maradunk!

Ha azonban meghalljuk a Mester minket kereső, megszólító, megmentő hangját, „Ádám, hol vagy?”- át, akkor nekünk engedelmesen mennünk kell a hang irányába, s a megszólítottásra válaszolnunk kell: „Itt vagyok, Uram.”

A meghallgatás – írta valaki – a megszólítás bizalmától függ. Tudunk-e a szívünkkel és nem csak a szánkkal imádkozni? Képes-e imádságunk keresztény életünk egyértelmű jelévé, a lélek lélegzetvételévé válni?

Ezért kell szólnunk a hamis és az igaz imádság különbségéről.

A hamis és az igaz imádság különbsége

Az imádsággal is könnyen vissza lehet élni, az igazi imádság helyett lehet azt hamisan, képmutatóan, önmagunkat becsapva gyakorolni.

A hamis imádság jellemző vonásai:

a) Ahelyett, hogy élnénk az Úrtól tanult imádsággal, és táplálkoznánk belőle – milyen gyakran visszaélünk vele: gondolataink máshol kalandoznak. Tényleg a Miatyánk a legnagyobb mártír a világon! – mint Luther is mondta.

b) A „kiimádkozás”. Az imádsággal való egyik legsúlyosabb, legpogányabb visszaélés, amikor saját akaratunk, vágyunk, elképzelésünk érvényesítésére akarjuk használni Istent. Ez a „kiimádkozás” egocentrikus imádkozás, amely agresszivitásunk használati cikkévé degradálja Istent! Ez a „legyen meg az én akaratom” imádsága. A Miatyánk az ellenkezőt tanítja: „Legyen meg a Te akaratod” – s ne az enyém!

Amíg a hamis imádság egocentrikus – az igaz imádság teocentrikus. Az egocentrikus imádkozás azért pogány „bálvány-imádás”, mert az irányítani, korlátozni,

befolyásolni akarja a szuverén Istent. Luther írja: „Tanuld meg azt is, hogy Istent imádságodban soha ne kísértsd. Ne szabj eléje se időt, se mértéket, se célt, se módot, se személyt, kikötven, hogy mikor, hogyan és hol segítsen. Majd eltalálja Isten az Ő megfoghatatlan bölcsességével. Mindazonáltal még a látszat ellenére se kételkedj abban, hogy imádságod bizonyára meghallgatásra talál!”

c) A szószátyárság, bőbeszédűség, locsogás. Az az imádság, amelyik nem intim, hanem bőbeszédű, amely az emberek elismerésére kacsint, az képmutató, hamis imádság. Az az imádság, ahol a szó díszletté, ornamentummá válik, és így elveszíti erejét, hamis imádság. Máté evangélista szerint Jézus így vezeti be a Miatyánkot: „Amikor imádkoztok, ne legyetek olyanok, mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógákban és az utcasarkokon megállva imádkozni, hogy lássák őket az emberek... Te pedig, mikor imádkozol, menj be a te belső szobádba, és ajtódat bezárva imádkozz Atyádhoz, titokban... Amikor pedig imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, akik azt gondolják, hogy bőbeszédűségükért hallgattatnak meg. Ne legyetek hozzájuk hasonlók, mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek tőle.” (Mt 6,5–8)

d) A „pánik-imádság”: újra és újra csak akkor fordulunk hozzá, ha bajba kerülünk, s elfelejtünk köszönetet mondani. Folytathatnánk annak illusztrálását, hogy milyen a hamis imádság, forduljunk inkább most az igaz imádság felé!

Az igazi imádság jellemzői:

Az igazi imádság a hála és a dicsőítés hangjával kell, hogy kezdődjön. Hála azért, hogy Isten megteremtett, megszólított és megváltott bennünket! Legyen ezért áldott az ő szent neve! Legyen ezért Ővé a dicsőség örökkön örökké!

Az igazi imádság bűnvallás is: annak beismerése, megvallása és bevallása, hogy az Ő szentségéhez, tisztaságához képest mi mindig beszennyezettek, mocskosak, foltosak vagyunk – bűneink következtében letértünk az egyenes Útról.

Az igazi imádság hiten alapuló kérdés – könyörgés, hogy visszatérjünk Hozzá, s adja meg azt, amire szükségünk van.

Az igazi imádság ugyanakkor védelem és oltalom, védőfal számunkra. Védekezés az Ellenséggel szemben, aki el akar téríteni az egyenes Útról. Az imádság annak a beismerése, hogy mi önmagunkban gyengék vagyunk az ördöghöz és táborához képest, aki ha reánk tör, biztosan eltapos bennünket. Az imádságban Istenhez menekülünk, Istenhez tartozunk: Ő a mi erős várunk!

Az igazi imádság a szív kinyitása. Az Istentől távol került ember bűnös, a szíve zárt és kemény. A keményszívű emberek pedig nem tudnak imádkozni. Az Istenhez megtért ember korábban görcsbe rándult szíve felenged, „megpuhul”, kinyílik Isten felé, és aztán csak ömlik belőle az imádság! Az igazi imádság a keresztyén lélek lélegzetvétele: *„Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.”*

Az igazi imádság a szavakon való csüngés. Luther írja: „Az az igazi imádkozás, amikor rajta csüngünk szívvel-lélekkel az imádság minden szaván, gondolatán elejétől végig.”

Az igazi imádság: koncentrált munka és kemény harc. Az igazi imádság erős odafigyelést, koncentrált igényel; a dekoncentrált, a gondolatban elkalandozó imádság isten-káromlás. Luther egy borbélyhoz így írt az imádkozásról: ahogy egy borbélynak is a beretvéra kell koncentrálnia, nehogy elvágja a száját, a nyakat: az imádság is egészen igényli a szívet!

Az igazi imádkozás példája Jézus. A Gecsemáné-kertben hosszasan imádkozott, még neki is szüksége volt egy angyalra, aki erősítette őt. „Halálos gyötrődésben még kitartóbban imádkozott, és verejtéke olyan volt, mint a földre hulló nagy vércseppek.” (Lk 22,44)

Az igazi imádságnak modelljei vannak: Mózes, Dávid zsoltárai, Salamon templomszentelési imája (2Krón 6), Illés, Jeremiás imái. A zsoltárok könyve volt Jézus imádságos könyve.

Vannak szabad és kötött imádságok. Nagy dolog a szabadon megfogalmazott imádság, de ne tartsuk alacsonyabb rendűnek a kötött imádságokat! Jézus is kötött imádsággal, a zsoltárok szavával imádkozott a kereszten: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?,” és kötött imádságot tanított nekünk is.

Ordass püspök írja az imádságoskönyvében: „Elmondott imádságaink a mennyben együtt vannak. A múlt egy-egy imádsága olyan izzó lehet Isten oltárán, hogy ha odavisszük melléje magunk kihűlt szívét, azt is áttüzesíti.”

A Miatyánk

Végezetül, szóljunk most már a modellek modelljéről, a Miatyánkról, az Úrtól tanult imádságról. Hadd idézzem ismét Luthert: „Én még ma is úgy csüngök a Miatyánkon, mint a gyermek: magamba szívom, s mint öreg ember sem tudok vele betelni. Ez a legdrágább imádságom. Jobban szeretem még a Zsoltárok könyvé-nél is, pedig azt nagyon kedvelem, mert hisz az a legjobb imakönyv. Valóban, a Miatyánkon meglátszik, hogy igazi Mester szerezte és tanította.”

Az Úrtól tanult imádságot két evangélista jegyezte föl: Máté evangéliumának 6. fejezetében találjuk a hosszabb, a „teljes” változatot; mai textusunkban a rövidebb változatot.

Máténál	Lukácsnál
Megszólítás – hosszabb	Megszólítás – rövidebb
7 kérés	5 kérés
Dicsőségmondás (doxológia)	Nincs doxológia

Lássuk tehát a Miatyánk „anatómiáját”, vegyük sorra a kéréseket egyenként – gondolkodjunk röviden arról, hogy mit és miért kérünk a Mi Urunktól a mindennapi imánkban!

Megszólítás

[Mi] Atyánk, [ki vagy a mennyekben]

Két fontos jellemző vonást figyelhetünk meg:

1. Atya = Abba: rendkívül bátor, személyes megszólítás. Az Ószövetség csak az Úr megszólítást ismeri, ez pedig olyan, mintha azt mondanánk „Apuci”, „Papánk”. Isten nem félelmetes, idegen Fenség, hanem olyasvalaki, aki atyai szeretettel fordul hozzánk, mi pedig gyermeki bizalommal szólíthatjuk meg úgy, ahogy engem is megszólít a hároméves Lenci és a hétéves Félix fiam.
2. Nagyon fontos a többes szám első személy: a Krisztus-követés közösségi jellegére mutat rá – nemcsak az én atyám, a te atyád, hanem a mi atyánk. Mi Krisztus-követők mindnyájan testvérek vagyunk Krisztusban: vertikálisan: atya – gyermek viszony, horizontálisan: testvéri viszony van. Méltán imádkozzák a Miatyánkot úgy, hogy a hívők megfogják egymás kezét!

1. kérés:

Szenteltessék meg a Te neved!

Isten neve szent. Nekünk nem szabad azt hiába venni – megszentelteleníteni. Megszenteltelenítjük a tévtanítással, megbotránkoztató életmódunkkal, méltatlan használattal.

2. kérés:

Jöjjön el a Te országod.

Isten országa akkor is eljön, ha mi nem kérjük, de fontos, hogy azt kérjük: hozzánk jöjjön el. Hinnünk és akarnunk kell, hogy megszabadulunk az ördög országából – jelenleg ugyanis ő a világ fejedelme. Szívünkben kell forгатni, amit Jézus mondott: „keressétek először az Isten országát és az ő igazságát – a többi majd megadatik nektek.”

3. kérés:

Legyen meg a Te akaratod, mint a mennyekben, úgy a földön is.

Ez a kérés csak Máténál szerepel, Lukácsnál nem. Azért imádkozzunk, hogy az Isten akarata legyen meg, ne az ördögé, ne azoké, akik üldözik Isten szent igéjét, és ne azoké, akik országát gátolni szeretnék.

4. kérés:

Add meg a mi mindennapi kenyerünket.

Ebben a kérésben a világi dolgokért könyörgünk. Mindent Istentől kapunk: táplálékot, anyagi javakat, felsőbbiséget, kormányzatot, társakat stb. Minden anyagi jó Istentől van, azért kérjük, hogy tudatosítsuk magunkban, hogy mi mindenért lehetünk hálásak Neki.

5. kérés:

És bocsásd meg a mi bűneinket, mert mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek.

A bűn szóra az eredeti görögben az „adósság” szót találjuk. A bűnesettel Istent megraboltuk, adósai lettünk. Jézus Krisztus az adóslevelünket a keresztre szegezte, ezért nekünk is el kell engedni mások adósságait. Akkor is meg kell bocsátanunk, ha a másik nem kéri a bűnbocsánatot! Mert mennyei Atyánk nekünk is elengedte az adósságunkat!

6. kérés:

És ne vígy minket kísértésbe.

Ne szolgáltass ki bennünket a sátánnak, az Ellenségnek. Luther a Nagykátében írja: „Ez az imádság azonban főként legnagyobb ellenségünk, az ördög ellen szól.” Itt arra kérjük Istent, hogy segítsen nekünk helytállni, megmaradni, megállni a hitben, hiszen az ördög állandóan környékezik minket! Az egyháztörténelemben, a közelmúltban is nagy hívők nagyokat estek. Megkísértettek és alulmaradtak. Adj a Isten, hogy velünk ne így legyen!

7. kérés:

De szabadíts meg bennünket a gonosztól.

Ez a kérés is csak Máté evangéliumában található meg, mintegy összefoglalva az összes eddigi kérésünket. Csak akkor szabadulunk meg minden bajtól és szenvedéstől, bűntől és gonoszságtól, ha Isten végleg legyőzi a Gonoszt.

A döntő csata már eldőlt, mert Krisztus kereszthalálával legyőzte a legnagyobb Ellenséget. A győzelmi nap kihirdetése – a virradat – azonban még nem érkezett el. A jelenben a „már igen” és a „még nem” feszültségében valljuk Urunk váltságot szerző halálát, és feltámadását, és várjuk az Ő dicsőséges eljövetelét! Ámen.

NÖVEKEDÉS ÉS ROTHADÁS

Textus: Mt 13,31–33

Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, amelyet fog az ember és elvet a szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél, és fává lesz, úgyhogy eljönnek az égi madarak, és fészket raknak ágai között... Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel.

Egy kisebbségi evangélikus egyház tagjainak, a kis Magyarországon élő hittestvérek üdvözlését és imádságát szeretném tolmácsolni Nektek.

Először vagyok közöttetek, először ebben a hatalmas és gyönyörű országban. Nagy várakozással jöttem ide, mivel sokat olvastam arról, hogy egyházatok és teológusaitok mily nagy hatást gyakoroltak egykori püspökünkre, Ordass Lajosra, aki a kommunizmus egyházüldözése idején a rendíthetetlen keresztény hit és megállás szimbólumává vált.

A mai vasárnapon az üdvözlések átadásán túl más feladatom is van: nem felszentelt lelkészként, hanem Jézus Krisztus hangjára figyelmesen hallgató civil szolgaként az evangéliumot szeretném hirdetni közöttetek.

Jézus nem dogmatikus teológus volt, talán nem is nevezhetnénk teológusnak a szó mai értelmében. Zsidó rabbi volt, aki az Isten országáról tanított. Sohasem elvont formulákat, absztrakt fogalmakat használt, hanem tanításához a hétköznapi élet nyelvéből vette a képeket. Képeket, egyszerű példázatokat használt, hogy mindenki értse, mit is akar mondani. A hallgatóságot gyakran a szokásosba rejtett szokatlan fordulat döbbsentette meg.

Mily szerencsés helyzetben vagyunk a mai vasárnapon itt Linköpingben, hogy ugyanazokat a példázatokat hallhatjuk, amit Jézus kétezer évvel ezelőtt mondott tanítványainak!

A következőkben két iker-példázatra figyelünk, amelyek egy olyan példázat-sor végén találhatók, amelyek a korabeli mezőgazdasági élet képeit alkalmazzák. Ezek a magvetőről, a búzáról és a konkolyról, a mustármagról és a kovásról szóló példázatok. Az utóbbi két példázat sűrített képben villant fel egy folyamatot, ami az Isten országának *növekedését* illusztrálja.

Elhangzott angol nyelven a svédországi Linköping Tannefors gyülekezetben, 1999. február 7-én.

A következőkben először mindkét példázatot külön vesszük szemügyre, majd *a két példázat kapcsolatát kutatva próbáljuk megfogalmazni mondanivalónkat.*

A példázatok külön-külön

A mustármag

Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, amelyet fog az ember és elvet a szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél, és fává lesz, úgyhogy eljönnek az égi madarak, és fészket raknak ágai között...

E villanásszerűen rövid példázatban négy dolgot figyelhetünk meg: az aktívan dolgozó magvetőt, a mustármagot, mely hatalmas lehetőséget rejt magában, a talajt, amely befogadja a magot és végezetül a szárba szökkenő növény növekedését. Mit is jelképeznek ezek? Istent? Az igét? A világot? Isten országát vagy az egyházat? Mindez lehetséges, de talán nem oly egyszerű a beazonosítás.

Jézus azt kívánja hangsúlyozni, hogy a *legapróbb* magból a *leghatalmasabb* fa nőhet ki. A legkisebből – a legnagyobb!

Mintha a kereszténység történetét sűrítette volna Jézus egy egyszerű dinamikus képbe! Jézus tanítványai egyszerű emberek voltak, a társadalom lenézettjei, s ezek az emberek egyszer csak az egyház oszlopai lettek! Senkik voltak és mindenek lettek!

A mustármag hatalmas fává fog növekedni, amelyen madarak lakoznak.

A növekedő fa képét több helyen is megtaláljuk az Ószövetségben, Ezékiel és Dániel prófétáknál, valamint a Zsoltárokból. Ezékiel arról ír, hogy a cédrus olyan magasra nő, hogy Isten letör róla egy gyenge hajtást és elplántálja azt. (Ez 17,22–24) Dániel könyvében Nebukadneccar király lát álmában egy növekedő fát és azt hallja, hogy Isten kivágatja azt, de tövét gyökerestül a földben hagyja. (Dán 4,1–15) Mindezek a képek persze az *emberi növekedést és a világi hatalmak ambícióit* illusztrálják. Isten azonban ilyenkor közbeavatkozik, s megment magának egy részt, Izrael *maradékát*. (Jer 31,7)

A mustármagról szóló példázat viszont Isten országának *belső növekedését* jeleníti meg. Amíg emberi-világi kezdeményezések nagy hangon, büszkén indulnak, de szánalmas módon érnek véget (például a Babel tornya), addig Isten országának *szerény kezdete*, ám nagyszerű és dicsőséges a végkifejlete.

A kovász

Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel.

Ez a példázat az otthoni életből meríti a képet. Hát nem örülhetünk, hogy Urunk ennyire nem a nemek szerint személyválogató: előbb egy férfi, most meg egy háziasszony szimbolizálja az Isten országának növekedését!

Minden jó háziasszony valami idegen anyagot, kovászt kever a tésztába, hogy az megdagadjon. A kovász (vagy az élesztő) ugyanúgy idegen a tésztától, mint ahogyan Isten ígéje is idegen számunkra. Továbbá belülről kifelé hat (hasonlóképpen vagyunk mi is: ha a világot meg akarjuk változtatni, akkor a szívünkben kell azt elkezdni). Végezetül a kovász rejtett és láthatatlan, de éppen e rejtett, láthatatlan erő miatt történik a növekedés.

E rövid példázat arról szól, hogy a rejtett kovász mily nagy hatással lehet a növekedésre.

A két példázat kapcsolata

Miért hangzik el e két példázat egymás után? Ugyanarról szólnak? Vagy csak hasonlóak? Vagy egészen másról? Csupán esetleges, hogy egymás után következnek? Az utóbbi csak megerősíteni akarja az elsőt? Vagy talán módosítani?

A következőkben egy rövid értelmezést szeretnék megkockáztatni, annak alapján, hogy a „kovász” két különböző értelemben fordul elő az Újszövetségben.

A fent idézett példázatban Jézus pozitív értelemben, *in bonam partem* használja a képet, ám vannak olyan helyek az Újszövetségben, ahol negatív értelemben, *in malam partem* találkozunk a szóval. Jézus így figyelmezteti tanítványait: „Óvakodjatok a farizeusok kovászatól, vagyis a képmutatástól.” (Lk 12,1) Pál apostol ekképpen figyelmezteti a korinthusi gyülekezetet: „Takarítsátok ki a régi kovászt, hogy új tésztává legyetek!” (1Kor 5,7)

Talán nem tévedünk, ha a kovász szimbólumának két jelentését megpróbáljuk összekapcsolni, ugyanis a kovász egyszerre a *növekedés és hanyatlás, az érés és a rothadás* szimbóluma.

A kovász tehát olyan hatóanyag, amely felgyorsítja a növekedést, ám egy idő után a rothadás eszköze lesz.

A kovászról szóló példázatot Jézus közvetlenül a mustármagról szóló példázat után mondta el, hasonlóképpen a búza és a konkoly példázatahoz, amely a magvetőről szóló példázat után hangzott el.

Igen, Isten országának története egy rejtett, de erőteljes növekedést mutat.

Ám ha csak a mustármag példázatát hallottuk volna, könnyen és felelőtlenül azt gondolhatnánk, hogy az Isten országának története egy olcsó siker-történet!

De erről szó sincs. Isten országának története távolról sem egy triumfáns siker-történet. Jézus figyelmezteti tanítványait, hogy miközben növekszik a kereszténység, veszélyek is leselkednek rá.

Egyéni, fiziológiai életünkben, a testünkben közvetlenül is tapasztalhatjuk, hogy a növekedés és a hanyatlás, az érés és a rothadás ugyanaz a folyamat. Shakespeare *Ahogy tetszik* című komédiájában a melankolikus Jacques mondja a következőket:

*így óráról órára egyre érünk,
s így óráról órára, rothadunk*

Nem fedezhetjük-e fel a kereszténység történetében is e Janus-arcúságot? Hány olyan mozgalom volt, amely csodálatosan kezdődött és kudarccal végződött!

Büszkék vagyunk, hogy a kereszténység századunkban mily nagy sikereket könyvelhet el magának az egység keresésének folyamatában. Hálásak lehetünk azoknak, akik életüket tették fel arra, hogy a megosztott kereszténységben látható egység jöhessen létre.

De biztosak vagyunk mi abban, hogy a huszadik század végén a mi hitünk nagyobb, mint a 16. századi reformátori őseinkké? Nem azt kérdezte Jézus, hogy talál-e hitet az Emberfia a földön, amikor visszajön? (Lk 18,8) Minden növekedés rothadás is egyszerre: „óráról órára egyre érünk / óráról órára, rothadunk”.

Miután láttuk a kovászról szóló példázatot drámai kettősségét, térjünk csak vissza a mustármagról szóló példázathoz!

Valóban igaz, hogy az Isten országáról szóló történet növekedésről szól, de ne gondoljuk egy pillanatra sem azt, hogy ez a növekedés problémamentes!

A kovászról szóló példázatot talán úgy is felfoghatjuk, hogy az *korrektívum*, nevezetesen a mustármagról szóló példázatot könnyed félreértésével szembeni korrektívum.

Jézus *vigasztal és figyelmeztet is minket egyszerre*. Igen egy csodálatos siker-történet részei vagyunk, de egy percre se legyünk naivak, büszkék vagy triumfánsak!

Csak a kovászról szóló példázatot figyelmeztető korrektívumának megértése után értékelhetjük igazán a mustármagról szóló példázatot. Csakis, ha megértettük a növekedésben rejlő örömeket és veszélyeket, csakis akkor reménykedhetünk, hogy a hatalmas fa árnyékában a madarakkal együtt élvezhetjük a védettséget.

Ekkor már tényleg felszabadultan örülhetünk az Isten országában elnyert ottalmunknak, s biztonságos fészünkben boldogan énekelhetünk együtt a madarakkal! Ámen.

MEGIGAZULÁS

Textus: Gal 5,4–6

Akik törvény által akartok megigazulni, elszakadtatok a Krisztustól, a kegyelemből pedig kiestek. Mi ugyanis a Lélek által, hitből várjuk az igazság reménységét. Mert Krisztus Jézusban nem számít sem a körülméltelkedés, sem a körülméletlenség, csak a szeretet által munkálkodó hit.

A mai vasárnap hármas ünnep. Először is: istentisztelet, a Szentháromság ünnepe utáni 22. vasárnap. Másodsor: ma éppen vasárnapra esik a reformáció ünnepe, amit mi evangélikusok és reformátusok – különösen itt Magyarországon – évről évre kitüntetetten ünnepelünk. Harmadszor: a mai napon, ebben az órában, ezekben a percekben a németországi Augsburgban (Ágostában) – ahol evangélikus hitvallásunkat 1530-ban megfogalmaztuk – a Római Katolikus Egyház és a Lutheránus Világszövetség közös nyilatkozatot ír alá arról, hogy a megigazulás ma újra és közösen megfogalmazott tanítása nem esik a Tridenti Zsinat elítélő határozatai alá, és az evangélikus hitvallások elítélő nyilatkozatai sem illetik a Római Katolikus Egyház most kifejezésre juttatott tanítását.

Ráadásul az egyházunk által a mai vasárnapra előírt igeszakasz is éppen a megigazulás kérdéséről szól. Reformátor őseink számára központi kérdés volt a hit általi megigazulás, ill. a hit általi megigazítás kérdése: szerintük ezen a télen áll vagy bukik a kereszténység ügye. Keresztény hitünk leglényegéről van szó tehát, s ezért is illő és méltó, hogy figyelmesen hallgassuk meg a Szentírás és reformátor őseink erről szóló üzenetét és tanúságtételét!

Sokat hallottunk már erről gyermekként hittanórán, konfirmációra való készüléskor, vagy éppen a reformáció napján. De értjük-e ezt a tanítást, beszéljük-e még a hit nyelvét? Nem vált-e számunkra afféle régimódi, elkoptatott „papos” üzenetté, mára már nem sokat mondó, úgynevezett „kánaáni nyelvvé”? Próbáljuk meg újra kibontani, élővé tenni e tanítás régi és ma is aktuális üzenetét!

I.

Amióta ember él a földön mindig is volt valami elképzelése arról, hogy létezik valami nála magasabb rendű lény, aki a „végső valóság”, a „végső értelem”, aki va-

Elhangzott a Miskolci evangélikus gyülekezetben a Reformáció ünnepén, 1999. október 31-én, azon a vasárnapon, amikor Augsburgban aláírták a megigazulásról szóló katolikus – evangélikus Közös Nyilatkozatot.

lamiképpen még gondot visel róla, s akihez krízis-helyzeteiben bátran kiálthat: „Én Istenem!” (Harcos ateisták mindig csak kevesen voltak.)

Aztán azt is tapasztalta az ember, hogy valami alapvetően elromlott az Isten–ember kapcsolatban. „Ha van Isten, miért ilyen rossz, szerencsétlen az életem?” „Miért van bűnözés, igazságtalanság, nyomor, szegénység, szenvedés, halál?” Most halottak napja előtt sokan gondolunk előre ment szeretteinkre.

Hitünk szerint Isten folyamatosan gondoskodott arról, hogy az ember engedetlensége miatti megromlott viszony helyre álljon, s az ember Istenéhez hazataláljon. Először Izraelt választotta ki magának a népek tengeréből, s kinyilatkoztatta magát neki. Törvényt adott neki, amiben megmutatta, hogy mi a jó és mi a rossz.

A zsidó nép ezért tapasztalta és tudta is, hogy a bűn az Istentől való eltaszítottság állapota. Azt, hogy Isten jóságból, szeretetéből teremtetten az embert, de az ember nem tud ennek a szeretetnek megfelelni. A bűntudat rémisztő felismerése, hogy adósok vagyunk, s nem tudunk semmit törleszteni!

Amikor Isten kinyilvánítja hatalmas lényét, szentségét, tisztaságát, akkor az ember megrémül, kétségbe esik saját tisztátalansága, fertőzöttsége vagy adósága miatt. Ézsaiás így kiált fel: „Jaj nekem! Elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok, és tisztátalan ajkú nép között lakom. Hiszen a Királyt, a Seregek Urát látták szemeim!” (6,5)

De Isten segít azon, aki bevallja, elismeri elveszettségét. Megérint egyeseket (mint ahogyan Ézsaiás száját megérintette égő parázssal), törvényeket ad és áldozati előírásokat is kiszab. Az Ószövetség embere tudja, hogy a prófétára, Isten emberére hallgatni kell, a törvény parancsainak eleget kell tenni, s a bűne miatt rendszeresen áldoznia kell Istennek. A zsidók egy szimbolikus állatra, bárányra vagy kosra helyezték a nép bűnét és megölték azt.

Ebben a folyamatban Isten szeretetének legnagyobb megnyilatkozása az volt, hogy ő maga hozott áldozatot az emberért, amikor egyszülött Fiát halálra adta. Tehát immár nem az embernek kell meghoznia, hanem Isten hozott áldozatot értünk. A büntelent bűnné tette értünk, amikor egyszülött Fiát, mint áldozati bárányt feláldozta értünk.

Krisztus értünk hozott helyettes áldozatának ez a lényege: ő az Isten báránya, aki magára veszi a világ bűneit, s a keresztfán elszenvedi a bűnt illető halált, a megsemmisülést, a kárhozatot. Krisztus halálával kifizette a mi adósságunkat, amit nekünk kellett volna törleszteni, ahogy Pál mondja: „a keresztfára szegezte az adósslevelünket”. Érettem és helyettem.

A bűn elnyerte büntetését, de a bűnös ember mégis megmenekült: Isten igazsága sem sérült és irgalmassága is megmaradt. Ez a kiengesztelődés nagy drámája: Krisztus kereszthalálában az ember kibékül Istennel.

Ha bűneimet Isten magára vette, ha elszenvedte a bűn büntetését helyettem, akkor én csodálatosképpen megmenekültem. Isten ezt tette érettem és éretted! Érted, hogy *érted*? Megérted, hogy *Teérted*? Érted és értem történt ez testvérem! Rajtunk kívül valami hatalmas dolog történt érettünk.

Ezért nekem nem kellett sem egykor, sem ma bármit is tennem. Csak egy dolgot: elfogadni. Ingyen kegyelemből: de ez nem olcsó, hanem drága kegyelem! (Bonhoeffer) Ha elfogadom, hogy önmagamban elvesznék, de az ártatlan Krisztus halála megment, „kivált” engem, akkor Krisztus igazsága, büntelensége nekünk tulajdoníttatik. Miénk lesz az ő igazsága!

A Biblia ezt sokszor a ruha képével illusztrálja: „minden mi igazságunk olyan, mint a szennyes ruha” (Ézs 64,5). De Isten elveszi bűnünket (a szennyes ruhát), s díszes ruhát ad ránk (Zak 3,4), mint ahogy a tékozló fiúra is a megbocsátó Atya a legszebb ruhát adja (Lk 15,22). „Menyegzői ruhát” kapunk, „Krisztusba öltözünk” – „boldog, aki vigyáz és őrzi az ő ruháját” – olvassuk a Jelenések könyvében (16,15).

Ez a hit általi megigazulás titka. Elfogadjuk-e ezt a ruhát, elfogadjuk-e, hogy Krisztus után nincs szükség a törvény betöltésére, áldozatok hozatalára, hogy a törvényt nem nekem kell betöltenem, mert Krisztus betöltötte azt az értem hozott áldozata szeretetével? A törvény betöltése a szeretet.

Luther úgy beszél a megigazulásról, hogy az olyan, mint egy csodálatos csekereszkedelem: én odaadom a bűnömet (fenti képpel élve: a szennyes ruhámat), cserébe pedig örök életet (menyegzői ruhát) kapok ajándékba.

Luther egy másik szép hasonlata szerint a Krisztusban való hit olyan, mint egy eljegyzés: „Ha a hívő ember Krisztushoz kötötte, Krisztussal jegyezte el magát, akkor a tiszta és büntelen vőlegény a hit gyűrűjéért magára vállalja a menyasszony bűnét, s a menyasszony pedig ajándékkul kapja a vőlegény folt nélküli örök igazságát és üdvösségét.”

A keresztény hit ezért nem egy a világvallások közül, hanem *krisztushit*. Nem a cselekedetem, hanem a hitem tulajdoníttatik igazsággul. Ennek ószövetségi példája Ábrahám, „aki hitt Istennek, és a hite tulajdoníttatott néki igazsággul”.

II.

Eddig arról szoltunk, ami megtörtént. A felszabadulásról, az örömhírről, vagyis az evangéliumról. Most azonban lássuk, hogy mi történt e történettel. Az ember felejtő, félreértő lény, aki történelme folyamán újra meg újra elfelejt emlékezni. Azt figyeljük majd meg, hogyan értették félre ezt az üzenetet 1) Pál apostol idejében az első keresztények (a galáciabeliek), 2) a 16. századi katolikus egyház, 3) s miképpen kísért a protestantizmusban ma is a félreértés veszélye.

Pál és a galaták

Pál apostol ebben a levélben azokhoz szól, akik egyszer már elfogadták és megértették ezt az üzenetet. A galaták között egyszer csak azonban elterjedt az a zsidó-keresztény tanítás, hogy a törvényt is szigorúan be kell tölteni megigazulásuk érdekében. Azt kezdték hirdetni, hogy a pogányból lett keresztényeknek, a régi zsidó szokás szerint körül kell metélkedniük.

Pál apostol ezt nagyon veszélyesnek tartja, s azt gondolja, hogy a galaták Krisztusban nyert szabadságukat veszítik el, és ismét a törvény szolgasága alá kerülnek. Pál apostol Ábrahám két feleségétől és tőlük származó két fiával szimbolizálja a két szövetséget és állapotot. A rabszolganő Hágártól született fiú a szolgaságot, míg a Sárától született gyermek az ígéretet, a szabadságot jelképezi.

Kemény szavakkal szól a galatákhoz Pál: kiestek, „kiszakadtok”, „kidobódtok” a kegyelemből. A levél elején Pál apostol kétszer is átkot mond azokra, akik más evangéliumot hirdetnek, vagy akik el akarják ferdíteni az evangéliumot. Az igazságot, a megigazulást a Lélek szabadságában csakis hitből lehet várni, nem pedig cselekedetekből, a körülmetélkedés betartásából.

Krisztusban szabadság van, s ebben a szabadságban kell szilárdan megállni, s nem szabad újra a szolgaság igájába hajtani nyakukat (5,1). S ha így van, akkor nem számít sem a körülmetélkedés, sem a körülmetéletlenség, csak a szeretet által munkálkodó hit. Nem a mi szeretetünk, hanem az Isten szeretete által munkálkodó hit. S ha az Istentől kapott krisztushit él és dolgozik bennünk, akkor az természetesen gyümölcsöket, jó cselekedeteket is terem.

Luther és a katolikus egyház

Luther a katolikus egyháznak hirdette új erővel a hit általi megigazulás tanítását. Ha Krisztus halála után egy-két évtizeddel a galatáknál eltorzult ez a tanítás, miért ne torzult volna el a másfél évezredes kereszténység ideje alatt?

A középkori egyház az érdemszerző cselekedetekre helyezte a hangsúlyt: „Az üdvösséget ki lehet érdemelni!” – tanították. Szerzetesi életformára, böjtre, jó cselekedetekre van szükség.

Ennek legriasztóbb megnyilvánulása volt a bűnbocsátó cédulák árulása. Tetzel János azt hirdette: minél többet fizet a bűnös, annál kevesebbet kell majd szenvednie a purgatóriumban. Luther és a reformátorok ezzel a torzulással szemben hirdették újult erővel a hit általi megigazulás tiszta tanítását. Luther jól ismert „toronyélménye” volt, amikor a Római levélben felfedezte a Habakuk könyvére vonatkozó utalást: „Az igaz ember pedig hitből él.” Vagyis: a hitem lesz az én igazságom.

A mai protestantizmus

Végezetül a mai protestantizmushoz is szól a Biblia radikális üzenete. Nálunk minden rendben van? Ha a kora-keresztények eltorzulhattak, a középkori egyház eltorzulhatott – mi protestánsok nem torzulhattunk el? Mi csak „fejlődhettünk”? Isten ígéje fényében nekünk is újra és újra önvizsgálatra van szükségünk!

Nagy dolog és hálásak vagyunk Istennek azért, hogy az elmúlt évek ökumenikus párbeszéde oly eredményekhez vezetett, hogy ma Ausburgban ünnepélyesen aláírják a közös nyilatkozatot. Örülünk az egység felé megtett hatalmas útnak.

De örömünk ne váljon – a ránk oly gyakran jellemző – eufóriává, s ne a külső, látványos ünnepekre figyeljünk, hanem Isten ígéjére! Arra, hogy mit is

jelent a megigazulás a mi életünkben. Mert ha csak a látványos eseménnyel foglalkozunk, akkor „dicsekszünk”, akkor mi is csak a cselekedetekre koncentrálunk – s így mi is kieshetünk a kegyelemből! Talán nyugtatjuk magunkat, hogy íme a megbékélés jócselekedetét gyakoroljuk, s ezzel máris érdemeket osztogatunk önmagunknak.

Ne a televízióra, a hangos híradásra, a sajtónyilatkozatokra, a külsőséges ceremóniákra figyeljünk, hanem arra a benső ceremóniákkal meg nem jeleníthető tartalomra, hogy Isten a Krisztusban megbékéltette magával a világot, s arra, hogy ezt csak hittel lehet elfogadni, mert csak hit által lehet megigazulni.

Maradjunk meg szilárdan e hit szabadságában, amelyre Krisztus hívott el minket. S ha ezt hisszük, akkor örök életünk van. S ekkor az egész kereszténységgel együtt valljuk: *„Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen!”* Ámen.

AZ IGAZ ÉS A HAMIS VALLÁSOSSÁG

Textus: Lk 12,1–12

Miközben megszámlálhatatlan sokaság gyűlt össze, úgyhogy majd letaposták egymást, beszélni kezdett, de először csak tanítványaihoz: »Óvakodjatok a farizeusok kovászatól, vagyis a képmutatástól. Nincsen olyan rejtett dolog, amely le ne lepleződnék, és olyan titok, amely ki ne tudódnék. Ezért tehát amit a sötét-ségben mondtatok, azt a világosságban fogják hallani, és amit fülbe súgva mondtatok a belső szobában, azt a háztetőkről fogják hirdetni. Nektek, barátaimnak mondom: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de azután többé nem árthatnak. Megmondom nektek, kitől féljete: attól féljete, akinek azonfelül, hogy megöl, arra is van hatalma, hogy a gyehennára vessen. Bizony, mondom néktek: Tőle féljete.«

»Ugye öt verebet adnak két fillérért: mégsem feledkezik meg közülük egyről sem az Isten. Nektek pedig még a hajatok szála is mind meg vannak számlálva. Ne féljete, ti sok verébnél értékesebbek vagytok!«

»Mondom nektek: ha valaki vallást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is vallást tesz arról az Isten angyalai előtt. Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, azt én is megtagadom az Isten angyalai előtt. Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak megbocsáttatik, de aki a Szentlelket káromolja, annak nem bocsáttatik meg.«

»Amikor a zsinagógákba a hatóság és a felsőbbtség elé hurcolnak titeket, ne aggódjatok amiatt: hogyan vagy mivel védekezzetek, vagy mit mondjatok, mert a Szentlélek abban az órában megtanít majd titeket arra, amit mondanotok kell.«

Elhangzott a Móri és a Pusztavámosi evangélikus gyülekezetben, 2000. október 31-én, Reformáció ünnepén.

Október 31-e van, s ilyenkor évről évre a reformációt ünnepeljük. A reformáció nem valami újat akart hozni, hanem arra akarta irányítani a figyelmet, ami mindig is megvolt, csak, amit emberi bűneink, egyházunk mulasztásai miatt elfelejtettünk.

Keresztény hitünk szerint ugyanis az ember és az Isten közötti, az emberi bűn okozta néma hallgatás csendjét Isten törte meg azáltal, hogy beszélt hozzánk, megszólított bennünket az ő igéjében.

Az isteni ige, a beszéd teremtette az egyházat és nem fordítva. Az egyház akkor élt és virágzott, amikor az isteni ige erővel és hitelesen megszólalhatott. Amikor nagyhatalmi, politikai ambíciók fűtötték az egyházat, akkor elnémulásra ítéltetett Isten igéje.

Így volt ez a középkorban. Az oltár a trónnal szövetkezett; az egyháznak nemcsak a lelkek, hanem a királyok felett is hatalma volt. A külső erő azonban benső erőtlenséggel társult, burjánzott a tévtanítás:

- papi hivatalokat pénzért lehetett megszerezni
- búcsúcédulák megvásárlásáért a léleknek a purgatóriumbeli szenvedését helyezték kilátásba
- terjedt a babona.

Luther fellépése benső nyugtalanságából adódott: elégedetlen volt kora hamis vallásosságával, de bizonyára nem lett volna bátorsága fellépni, ha nem szólítja meg őt Isten igéje: „Szívem az Isten igéjének foglya – itt állok, másként nem tehetek” – mondta a wormszi birodalmi gyűlésen.

Nem azért emlékezünk a reformációra, hogy Luthert és követőit heroizáljuk, hogy emberi nagyságuknak szobrot állítsunk. Luther maga tiltakozna leginkább ilyen emberi hódolat ellen. A lutheri reformáció lényege, hogy az isteni ígét szabadította ki a ráerakódott emberi hagyományból. Így a reformáció napján nem akkor járunk el helyesen, ha egyszerűen Lutherra és a reformáció hőseire nézünk, hanem akkor, ha abba az irányba nézünk, amerre ő mutatott.

Forduljunk ezért mi is Isten igéje felé, hiszen nem az emberi emlékezés, hanem egyedül az ő beszéde teremthet hitet ma is a mi szívünkben.

A felolvasott igeszakaszban az evangélista arról tanúskodik, hogy Jézus, a Mester miként tanított. Azt olvassuk, „megszámlálhatatlan sokaság gyűlt össze, úgyhogy majd eltaposták egymást”. De először Jézus a tanítványokhoz beszélt. Jézus nem nagy rétor, vagy hitszónok volt, aki a tömegeket akarta meggyőzni, hanem volt egy benső köre, akiket arra készített fel, hogy „tegyenek tanítvánnyá minden népet”.

Miről is tanítja Jézus tanítványait, majd a sokaságot? Tanításának összefoglalóan ezt a címet is adhatnánk: „A hamis és az igaz vallásosságról”. Mennyire aktuális ez a reformáció napján! Jézus itt úgy jelenik meg előttünk, mint reformátor!

Vegyük csak közelebbről szemügyre Jézus, a reformátor tanítását. Három pontban ragadhatjuk meg mondanivalóját:

1. Ne hamis/farizeusi hitetek legyen!
2. Ne féljete!
3. Tegyetek vallást rólam!

Mindhárom felszólítás határozottan reformációi üzenet.

Ne hamis/farizeusi hitetek legyen!

„Óvakodjatok a farizeusok kovászáától, vagyis a képmutatástól.”

A farizeusok nagyon vallásos emberek voltak Jézus idejében – ők voltak a vallási elit, a szuperhívők. Nagyon nagy gonddal ügyeltek arra, hogy Izrael vallása meg ne romoljon, ezért számos törvénynek, előírásnak engedelmeskedtek, s ezek betartását másoknál is árgus szemmel figyelték. De a vallásosságuk külsődleges vallásosság volt!

„a pohár külsejét megtisztítjátok, de belül tele vagytok rablással és gonoszossággal”,

„tizedet adtok [...], de elhanyagoljátok az igazságos ítéletet és Isten szeretetét.”

Akik tele vannak saját vallásosságukkal, azok nem viselik el a tőlük szokatlant, az újat, az igazi világosságot. Pedig ahol Jézus van, ott valódi fény támad, ő és az ő beszéde *„sötétségben világító szövétnek”*.

Jézus pusztá léte *„átvilágító erővel bír”*. Átvilágítja hamis életünket, öncsalásainkat, magunk előtt is titkolt sötét szándékainkat. Jézus és az ő beszéde leplező erő. Ezt jelenti az itt használt görög szó: *apokalipszis* = 'a valóság fel-fedése, fel-tárása'.

Azért rökönyödnek meg a farizeusok, mert Jézus önmaguk előtt is leplezi őket: *„Nincsen olyan rejtett dolog, amely le ne lepleződne, és olyan titok, amely ki ne tudódna.”*

Amiképpen Jézus fénye leleplezte a farizeusok hamis vallásosságát, a reformáció ugyanúgy leleplezte a középkori vallásosság képmutató jellegét. A cselekedetek hangsúlyozása „érdemkereszténységet” eredményezett, a búcsúcédulák árusítása mögött pénzsóvár, hatalmi érdekek húzódtak meg. Így lett a vallás – képmutatás.

De a „farizeusok kovászáától” nemcsak Jézus korában, vagy a reformáció idején kellett óvakodni, hanem ma is. Az egyháznak – mint Luther mondta – állandó reformációra van szüksége. Mert a lutheránus kereszténység is farizeusivá válhat, ahol már nincs élet, csak formáság, csak hagyománytisztelet. Ahol a Biblia csak külső eszmény, de már régen nem olvassuk, tanulmányozzuk rendszeresen. A reformáció egyházai nem egyszer elhagyták az „első szeretetet”. Ezért mondja Jézus a Jelenések könyvében: *„Az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy”*.

Adja Isten, hogy ne csak nevünkben legyünk a reformáció egyházai, hanem élő és sugárzó hitű keresztények legyünk!

„Ne féljete!”

Lehet, hogy az igaz és a hamis közötti különbséget felismertük, de még félünk a sötétség erejétől és hatalmától.

Hányszor féltünk a háborúban vagy a kommunizmus idején!

Féltünk a csengőfrásztól,

Féltünk az ÁVÓ-tól,

Féltünk az elhurcolástól, a deportálástól,

Féltünk a puha diktatúra idején a megaláztatástól, a megszégyenítéstől.

Ma is félünk az állásunk elvesztésétől, a munkanélküliségtől, az elszegényedéstől. Féltünk a betegségtől, a haláltól, a világvégétől.

Jézus viszont tudatosan így szólít meg bennünket: „Ne féljete!” Jézus halála után a tanítványok a „zsidóktól való félelem miatt” (In 20,19) bezárkóztak. És Jézus megjelent közöttük ezt mondván: „Békesség nektek!” Ez azt jelenti: „*Ne féljete!*” Jézusban Isten szeretete kiűzi a félelmet. A félelem a kicsinyhitűség jele. Az igazi hitben nincs kicsinyhitűség.

Mi emberek állandóan aggódunk: „Mi lesz velünk holnap? Hogyan fogom felnevelni a gyermekemet? Tudom-e iskoláztatni?” Ugyanígy aggódunk a hétköznapiakban, mint a történelem viharában, amikor a keresztény hitért életet kellett kockáztatni.

De Jézus figyelmeztet bennünket, hogy ne a testi életünket féltsük, hanem a lelkünket: „*Mert mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri, de a lelkében kárt vall?*” – halljuk a Hegyi Beszédben.

Istennek mindig is voltak hitvalló emberei, akik nem féltek. Csupán hűségese tanúskodtak. A hűséges tanítványt görögül „martír”-nak hívják. Tertullianus, az egyházatyja mondta, hogy a „mártírok vére magvetés”. A lehullott vércepp az a mag, amiből később létrejött az egyház.

Amerikában, Minnesota államban láttam egy evangélikus templomot, ahol a belső térben, egy körben a „bizonyágtevők fellege”, az egyháztörténelem nagyjainak neve volt olvasható. Ábrahám, Mózes, Dávid, Pál, Ágoston, Luther, Kálvin – és a 20. század nagy hitvallói: Bonhoeffer, Bergmann és Ordass! Akik azért voltak és lehettek hűséges tanúk, mert nem féltek! Mertek az árral szemben hűségesek maradni hitükhöz, Istenükhöz!

Ne attól féljete, hogy mi lesz a testetekkel, hanem hogy megmarad-e a lelketek. Jézus ezt mondja Péternek: „*A sátán kikért, hogy megrostáljon titeket, de én imádkoztam értetek, hogy el ne fogyatkozzék a ti hitetek.*”

Az ember ellenségének, a sátánnak van arra hatalma, hogy a gyehennára vessen bennünket, mert ő „Emberölő volt kezdettől fogva”. Ő elveszíteni akar bennünket, de Isten azért küldte egyszülött Fiát, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen!

Ha Istenben bízunk, az ő szeretetében megkapaszkodunk, akkor biztonságban tudhatjuk magunkat, s nincs miért félnünk. Isten a mi szerető mennyei atyánk még a verebegről is gondoskodik, s nekünk még a hajunk szálait is számontartja. Mert mennyivel értékesebbek vagyunk a verebeknél.

Tegyetek tanúbizonyyságot!

Jézus csodálatos pedagógiájába nyerünk itt bepillantást. Az első üzenet: „óvakodjatok a farizeusok kovászatól” – szemnyitogatás volt. Vigyázzatok, legyetek éberek! Ne hagyjátok félrevezetni magatokat a hamis vallásos vezetőktől!

A második üzenet: „Ne féljete!” – bátorítás, Jézus mintegy „lelket öntött” tanítványaiba.

A harmadik üzenet: konkrét cselekedetre való felszólítás: *„ha valaki vallást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is vallást tesz arról az Isten angyalai előtt”*.

Micsoda fokozatosság figyelhető itt meg.

Első buzdítás: „Nyissátok ki a szemeteket”, a második: „Ha már látjátok az igazságot, ne féljete”, A harmadik: „Valljátok meg a hiteteket.”

Nemcsak a történelem nagy csarnokaiban voltak hitvallók, konfesszorok. Hitünk lényege, hogy nem titkolhatjuk, nem mondhatjuk, hogy „magánügy”. Kerestény hitünk lényegéhez tartozik, hogy beszélni kell róla, meg kell vallani.

Természetesen megvalljuk hitünket itt az istentiszteleten, amikor együtt elmondjuk az Apostoli hitvallást. De más közegben is meg kell vallani hitünket. Bizony nehéz egy kolléga előtt elmondani, hogy mi azért nem jövünk el egy társaságba, mert templomba megyünk. Bizony nehéz a szomszéd előtt megmutatni, hogy mi templomba járó, hitünket megvallani akaró emberek vagyunk!

„Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, azt én is megtagadom az Isten angyalai előtt.”

S ebben az összefüggésben említi Jézus a Szentlelket. A lelkiismeretünk elleni cselekedet, a benső készítő hang elutasítása a „Szentlélek káromlása”. Viszont, ha engedelmeskedünk a benső hangnak és megvalljuk a Krisztusba vetett hitünket, akkor bármilyen üldöztetésben is legyen részünk – a Szentlélek segítségünkre siet: *„ne aggódjatok amiatt: hogyan vagy mivel védekezzetek, vagy mit mondjatok, mert a Szentlélek abban az órában megtanít majd titeket arra, amit mondanotok kell”*.

És ezt példázza Jézus tanítványainak vagy az egyház reformátorainak élete: hitük fényében élesen láttak, már nem féltek és a hitükről bizonyyságot tettek.

A tanítványok és a reformátorok hite fénylik előttünk, amikor most őseinkre, kitelepített rokonainkra és Krisztusban elhunyt szeretteinkre gondolunk. A „minden szentek” előttünk járnak, őseink is Krisztushoz mérték hitüket: ha botladoztak, bukdácsolnak is, az a reményünk, hogy Krisztus megbocsátó szeretete őreájuk is kiárad.

Mert Krisztus szeretetétől nem választhat el bennünket sem magasság, sem mélység, sem halál, sem élet. Ámen.

CSELEKEDETEK VAGY HIT

Textus: Róm 4,1–8

Mit mondjunk tehát, mit ért el Ábrahám, a mi test szerinti ősatyánk erejéből? Ha ugyanis Ábrahám cselekedetekből igazult meg, akkor van mivel dicsekednie, de nem Isten előtt. De mit mond az Írás? Hitt Ábrahám az Istennek, és Isten ezt számította be neki igazságul. Aki fáradozik, annak a bért nem kegyelemből számítják, hanem azért, mert tartoznak vele. Aki pedig nem fáradozik, hanem hisz abban, aki megigazítja az istentelent, annak a hite számít igazságnak. Ahogyan Dávid is azt az embert mondja boldognak, akinek az Isten cselekedetek nélkül tulajdonít igazságot: Boldogok, akiknek megbocsáttattak törvényszegéseik, és akiknek elfedeztettek bűneik. Boldog az az ember, akinek az Úr nem tulajdonít bűnt.

A nyár vége felé közeledünk. Talán még tart a szabadság, a nyaralás, a szünidő, de fél szemünkkel az új munkaév, a dolgozós hétköznapiak, az iskolaév felé tekintünk. Az elmúlt hetekben-hónapokban bizonyára pihentünk, talán tartalmas feltöltöztetésre is sikerült felhasználnunk a kikapcsolódást. De az is lehet, hogy a nagy meleg, a kánikula elkábított bennünket. Talán testileg és lelkileg is eltunyultunk, talán Istenről, az ő dolgairól is kevesebbet gondolkodtunk az elmúlt időszakban. A 32. zsoltárban ezt olvassuk: „erőm ellankadt, mint a nyári hőségben”. Jó azért, hogy ma este – hacsak néhányan is – Istennek szenteljük ezt a félórát. Jó azért, mert Isten ígéje mindig felráz és eligazít bennünket. Felráz elkényelmesedett, lelki tespedtségünkből és eligazít bennünket a szürke hétköznapiak és a fényes ünnepnapok világában.

Ma vasárnap este van, de nemcsak ma ünnepelünk, hanem ünnep után és ünnep előtt is vagyunk. Ma zárult a kétnapos országos evangélikus találkozó, amit harmadik alkalommal rendezett meg egyházunk, ezúttal Orosházán.

Holnap, augusztus 20-án államalapításunkat ünnepli magyar nemzetünk. Véget ér a millezáró ünnepségsorozat! Szükségünk van az ilyen ünnepekre. Szükség arra, hogy a kisebbségben élő evangélikus egyházunk a hazai katolikusok és reformátusok tengerében önazonosságát, értékeit, múltját, jelenét felfedezve magára találjon.

Elhangzott a Budahegyvidéki gyülekezet esti istentiszteletén, 2001. augusztus 19-én.

„Nem vagyunk egyedül” – ezt sugallja egy országos egyházi találkozón. „Ismerjük meg jobban egymást!” „Kelj fel és járj!” Értékeket hordozott és hordoz a Kárpát-medencében ez a maroknyi evangélikusság! Holnap pedig az egész nemzet ünnepel. Ezt a nyárvégi nagy nemzeti ünnepünket nevezték Szent István-, államalapítás, új kenyér ünnepének. Évtizedek óta légi parádéval és tűzijátékokkal teszik színessé a szervezők ezt az ünnepet. Kell nekünk ez a nemzeti ünnep, hogy fennmaradjon népünk és nemzetünk, ez a Kárpát-medencébe szorított, szóródó magyarság, akiről Herder 200 éve azt jósolta, hogy el fog tűnni a szlávok és a germánok tengerében. Igen testvérek, emberileg szükségünk van az egyházi és a nemzeti ünnepre is.

II.

De az ünneplés cselekedet, s a cselekedet önmagában nem üdvözít. A két (az egyházi és az állami fénylő ünneplés szorításában itt – e szerény keretek között – vasárnap este utat kell, hogy törjön magának az evangélium üzenete: a cselekedet nem üdvözít. A hit üdvözít egyedül.

Az ünneplés: erődemonstráció. Emberileg szükség van erre is. De hogy is hangzott a kijózanító ige? „Mit ért el Ábrahám, a mi test szerinti ősatyánk saját erejéből?” Az ünneplés – jó értelemben vett dicsekvés is. De mit mond az ige? „Ha ugyanis Ábrahám cselekedetekből igazult meg, akkor van mivel dicsekednie, de nem Isten előtt.” Isten előtt nincs mivel dicsekednünk. Ahogy a dán filozófus, Kierkegaard mondja: „Istennel szemben nekünk soha sincsen igazunk!”

Az ünneplés: rengeteg szervezés és fáradozás. De mit mond az ige? „Aki fáradozik, annak a bért nem kegyelemből számítják, hanem azért, mert tartoznak vele.” Nem: semmilyen emberileg jogos ünneplésnek, fennkölt, nemes jócselekedetnek nincs üdvözítő értéke. Nem az a kérdés, hogy kevesen vagyunk evangélikusok, kevesen vagyunk, riasztóan elfogyóban vagyunk magyarok. Hanem a kérdés az, (s ezt a templomban nemcsak lehet, hanem kell is mondanunk) van-e, lesz-e üdvösségünk? Elfogad-e bennünket az Isten, vagy kitaszítottak és örökre elveszettek leszünk?

A Biblia nyelvén szólva: be lesz-e a nevünk írva az élet könyvébe? Megtartunk-e? És nem egyszerűen a hazai ökumené vagy az Európai Unió által, hanem Isten által. Ahhoz, hogy elismert történelmi egyház legyünk, tetteket kell felmutatni. Ahhoz, hogy bekerüljünk és megmaradjunk az Európai Unióban, szintén cselekedetekre van szükség. De ahhoz, hogy Isten elfogadjon bennünket egyes egyedül hitre van szükség. Ábrahám hitére, mert Ábrahám a hit ősatya, mintája, típusa.

De miért is Ábrahám a hit példaképe? Azt olvassuk róla, hogy Isten hívta őt és ígéretet adott neki: „nagy néppé teszek, és megáldalak, nagyra teszem nevedet, és áldás leszel”, és Ábrahám engedelmeskedett Istennek.

A hit és az engedelmisség összetartozik. Istennek engedni = hinni, engedetlenség = hitetlenség. Milton szerint a bűnbeesés az engedetlenség. Miért

példakép Ábrahám? Mert emberileg több volt, mint mások? Nem! Emberileg gyenge volt. Félt az idegenek között Egyiptomban. Akkor még Ábrámnak hívták, feleségét Szárajnak. S a feleségét rávette, hogy mondja azt, hogy a húga. S a felesége a fáraó ágyasa lett, s neki pedig így lett jó sora. Noha Ábrám öreg és gyermektelen volt, Isten azt ígérte neki, hogy annyi utódja lesz, mint csillag az égen (1Móz 15,5). Emberileg Isten lehetetlent ígért, de „Ábrám hitt az Úrnak, aki ezért igaznak fogadta el őt” (1Móz 15,6). Aztán Isten szövetséget kötött vele ezután Ábrahámnak hívta, s azt ígérte neki, hogy utódaiból hatalmas nép lesz. A szövetséget egy jellel, a körülmetélkedés jelével pecsételte meg Isten. Ábrahám 100 esztendő volt, Sára pedig 90, amikor azt ígérte Isten, hogy gyerekük lesz. S így született meg Izsák, az ígért gyermeke. Mert Ábrahám hitt Isten ígéretének.

De Isten meg is próbálja a hitünket! Ábrahám hitét is megpróbálta, amikor azt kérte tőle, hogy az egyetlenegy szeretett fiút, az ígért gyermekét Ábrahám áldozza fel! Mit gondolhatott Ábrahám, amikor ezt az ember- és Istenellenes, drámai parancsolatot kapta Istentől? Nem tudjuk, csak azt, hogy engedelmeskedett! De mégis hitt abban, hogy Isten megtartja ígéretét. Ennek az értelmetlenségnek az érzése a hit paradoxona, ahogy Kierkegaard mondja.

Igen, testvérek, Isten a mi hitünket is megpróbálja. Egy baráti család 1-2 évtizede a hívő életformát választotta a hitetlen helyett. Szépen gyarapodott a családjuk. Ám egy vadul vezető 18 éves fiatalember halálra gázolta a szép, értelmes nagyobbik lányt. A barátokat, ismerősöket, az egész falut megrendítette az esemény, őket is. De Isten hatalmas hitet adott nekik. A temetés megrázó, de csodálatos istentisztelet és tanúságtétel volt.

Ábrahám sem értette Istent. Csak hitt neki. És a hitet a megpróbáltatások idején is megtartotta. Ha megpróbáltatás, szenvedés, gyász sújt minket, tudjuk-e mi is áldani ezért is az Istent? (Vagy Jób feleségeként azt mondjuk: „átkozd meg az Istent, és halj meg!”) Ábrahám ezért a hit példaképe! Nem a jelleme, nem az erkölcsi nagysága, nem a cselekedetei, hanem a hite miatt tartja Isten őt igaznak, ezért ad neki örök életet, ezért üdvözíti.

Mert megigazulás, örök élet, üdvösség egy és ugyanaz a dolog. Olyan szépen fogalmazza meg ezt a Zsidókhoz írt levél 11. fejezete 8-12 verse.

III.

Nekünk ma milyen hitre van szükségünk? Nem humanista hitre! – persze az emberszeretetre szükség van. Nem politikai hitre! – persze jóléti államra, igazságos társadalomra szükség van! Nem Európa-hitre! – persze egy igényes Egyesült Európára szükség van! Nem Ökumené-hitre! – persze az egyházak megbékélt különbözőségeire szükség van! Még csak nem is egyház-hitre! – pedig ez Krisztus teste, a hívők közössége, amire persze, hogy szükség van!

Hanem Krisztus-hitre! Mert a Krisztus-hit a kereszténység lényege! Mit jelent ez? Hogy Isten, az Atya érettem, bűnösért valóban feláldozta az ő egyszülött fiát. Mint ahogy Ábrahám is hajlandó volt feláldozni Izsákot. Így Ábrahám hite

az Isten érettünk hozott áldozatának az előképe! „Ábrahám látta az én napomat” – mondta Jézus. Az Atya minden bűnömet a tiszta és büntelen Szent fiára, Krisztusra, az áldozati báránnyra hárította. Őt bűnné tette értünk. És Krisztus magára vállalta a nekünk járó kárhozatot. Igen, Krisztus elveszett, elkárhozott érettünk, hogy nekünk életünk legyen! Ez a Krisztus-hit! Ez nem mese! Ábrahámnak, Pál apostolnak, Luther Mártonnak a hite. Ha ezt nem hisszük és valljuk, nem vagyunk keresztények!

Ez a Krisztus-hit, hogy az istentelent megigazítja; a szennyes bűnösnek – Krisztus tiszta ruháját adja. Krisztus elfedezi, betakarja a bűneit, s aki ezt elfogadja, azt Isten igaznak fogadja el! Noha önmagában nincs igazságom, hanem csak hamisságom, de ha Krisztushoz tartozom, mint bűnös menyasszony a tiszta vőlegényhez, akkor a vőlegény tisztaságára nézve engem is elfogad igaznak! És ezért semmit sem kell tennem! Nem kell jócselekedet, gyónás, elégtétel, csak ezt az ajándékot, ezt a kegyelmet kell elfogadnom! Ábrahám, Dávid, Pál apostol, Luther üzenete, hogy: „Boldogok, akiknek megbocsáttattak törvényszegéseik, és akiknek elfedeztetek bűneik. Boldog az az ember, akinek az Úr nem tulajdonít bűnt.”

Ezzel az evangéliumi boldogsággal, a megigazító és az egyedül üdvözítő hit tudatával menjünk haza otthonainkba és tudjuk az egyházi és a nemzeti közösségünk ünnepeit az őket megillető módon, méltón ünnepelni. Ámen.

„MEGTETSZETT-E MÁR AZ ÓEMBERED?”

Textus: Fil 3,7–14

Ellenben azt, ami nekem nyereség volt, kárnak ítélem a Krisztusért. Sőt most is kárnak ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan nagyságáért. Őerte kárba veszni hagytam, és szemétnek ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem. Hogy kitűnjék rajtam óáltala: nincsen saját igazságom a törvény alapján, hanem a Krisztusba vetett hit által van igazságom Istentől a hit alapján, hogy megismerjem őt és feltámadása erejét, valamint szenvedéseiben való részesedést, hasonlóvá lévén az ő halálához, hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra.

Nem mintha már elértem volna mindezt, vagy már a célnál volnék, de igyekszem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott a Krisztus Jézus. Testvéreim, én nem gondolom magamról, hogy már elértem, de egyet teszek: ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának a Krisztus Jézusban adott jutalmáért.

I.

Pár évvel ezelőtt egy erdélyi református lelkész tartott igehirdetést egy budapesti gyülekezetben. Nagy lendülettel, szabadon beszélt és igehirdetése közben újra és újra feltett egy fülünknek furcsán csengő kérdést: „Testvérem, megtetszett-e már neked az óembered?” „Mert addig nem vagy újjászületett, megtért hívő ember, amíg nem teszik meg neked az óembered!” A gyülekezet, a hallgatóság – magamat is beleértve – értetlenül állt e talányos kifejezés előtt még akkor is, amikor a lelkész lement a szószékről. Egészen addig, amíg a helybeli lelkész oda nem állt a gyülekezet elé és nagyon egyszerűen és világosan értelmezte számunkra a vendégigehirdető furcsa szavait:

¹¹ Elhangzott a Budahegyvidéki gyülekezet esti istentiszteletén, 2001. augusztus 26-án.

„Kedves Testvérek – mondta – mifelénk itt Magyarországon azt a kifejezést, hogy „megtetszett-e az óembered” úgy mondják, hogy „megláttad-e az óemberedet?”

És azonnal minden világos lett: a „megtetszik” azt jelenti, hogy „kitetszik”, „észre veszek-e”, „felismerek-e”, „meglátok-e” valamit. Tehát a „megtetszik-e az óembered?” kérdése nem azt jelenti, hogy szimpatizálok-e az óemberemmel, hanem éppen az ellenkezőjét: „Megláttam-e”, „felismertem-e”, „beismertem-e” az óemberemet, a régi, Krisztus nélküli életemet? Mert ha Krisztusban vagyok, akkor nem tudom nem látni a kontrasztot a régi és az új életem között, s ha ezt a kontrasztot Krisztus felől nézem, akkor iszonyodom kell a régi énemtől, az óemberemtől.

II.

Pontosan erről van szó a most felolvasott igében. Pál apostol fogságban van, valószínűleg a rómaiak tartják testi fogságban. Mert kezén bilincsek vannak, de lelkében szabad. Innen írja szeretett gyülekezetének, a filippibeliekhez szóló levelet.

A bibliatudósok ezt Pál legörömtelibb levelének mondják. Ezt a négy fejezetből álló kis levelet érdemes odahaza végig elolvasni és imádságban végigtöprengenünk! Ebben a fogságban Pál apostol átéli a Krisztuskövető ember királyi szabadságát, amit Luther később így fogalmazott meg:

*A keresztyén ember szabad ura mindennek,
és nincs alávetve senkinek.
A keresztyén ember készséges szolgája mindennek,
és alá van vetve mindenkinek.*

Ebben a személyes, szenvedélyes levélben a rabságban lévő Pál apostol biztatja-buzdítja a filippibelieket: „Örüljete, mindenkor örüljete”. (4,4) De nem egy olcsó „hurra-kereszténységet” ajánl nekik, mert ebben a levélben azt is mondja, hogy „félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket.” (2,12)

Miről is szól Pál apostol ebben a szakaszban? Ha röviden, egy mai szóval akarunk ezt kifejezni, akkor azt mondanánk: értékváltásról. Mert Saulus, Pál apostol óembere nem egy egyszerű szürke ember volt korábban. Voltak korábbi énjének is értékei! A választott néphez tartozott, akit az Istennel való szövetség alapján a születése utáni nyolcadik napon körülmetéltek. Büszke volt arra, hogy Benjamin törzsből származott, héber volt a héberek közül. Sőt azok között is a legkiválóbbak, a legtanultabbak, a legvallásosabbak, a farizeusok közé tartozott: „a törvényben követelt igazság szempontjából feddhetetlen voltam” – írja. Értékei voltak, amelyek szerint berendezte életét, az értékrendszerében volt jó és rossz.

Mint az igaznak vélt vallás követőjének, egy zsidóságot bomlasztó, erjesztő, Krisztus-követő szekta „rossznak” tűnt, amit a népe, vallása védelmében köteles

üldöznie. A vélt igazság értékének védelmében állt ott Pál apostol István vértanú megkövezői között, s az igaznak hitt vallás érdekében indult el a damaszkuszi úton. És ezen az úton ledöntötte, nemcsak szó szerint a lováról, hanem énjének, egójának, vallásának büszke paripájáról a feltámadott Úr, aki így szólt hozzá „Saul, Saul, miért üldözöl engem?” A büszke zsidót, a tanult farizeust megragadta a valódi Isten, aki a Názáreti Jézusban emberré lett. Megragadott emberré vált, aki ezentúl csak annyit tudott mondani „Mert nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség”.

És ennek az embernek az életében – nem tudjuk, hogy pillanatok, napok, vagy hónapok kellettek hozzá – értékváltás zajlott le. Ami eddig jó volt az rossz lett, ami rossznak mondatott, az lett a jó „ami nekem nyereség volt, kárnak ítélem a Krisztusért”, „Kárnak ítélek most is mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismertének páratlan nagyságáért.” Ami eddig csillogó-villogó szellemi érték, lelki tőke volt számára, azt most „szemét”-nek mondja.

Mi az a „szemét” (vagy trágya)? Az a farizeusi hit és vallásosság, hogy a törvénynek engedelmeskedve igazak leszünk. Erről hallottunk a legutóbbi vasárnap. Nem a törvény megtartása, hanem a Krisztusban való hit tesz bennünket igazzá. Minden kegyelemből van! Önmagunkban nem lehetünk igazak, de a hitünk számíttatik nekünk igazsággul. Ezért Ábrahám a hit példaképe, mert hitt Istennek és ezért Isten igaznak tartotta őt. A hívő ember hit által ragaszkodik Krisztushoz, és ez a ragaszkodás Krisztus megismerésével jár. Őt megismerni pedig annyit tesz, mint az ő szenvedéseiben részesedni. Igen, mert az egyház a Krisztus teste, s ebbe a testbe a keresztség által kapcsolódunk be. A keresztségben a vízbe való bemerítéssel pedig meghaltunk, mintegy megfulladtunk, azért, hogy Krisztus halálával egyesüljünk. Ám a vízből való felmerülés a Krisztussal való feltámadás szimbóluma. Az egyház közösség, koinónia, amely a keresztség által részesedik Krisztus halálában és feltámadásában.

Ezt a feltámadás-hitet akarja rendületlenül vallani Pál apostol, „hogymint valahányszor eljussak a halottak közül való feltámadásra”. Pál apostol úton van a nagy beteljesedés, a feltámadás felé. A célt még nem érte el, de legjobb úton halad arra felé. Nem halad. Fut! „Nekifeszülve fut!” A hit mozgás, dinamizmus, és Pál apostol hányszor alkalmazza a versenyfutás, az atléta hasonlatát! A keresztény élet célja a koszorú elnyerése, Pál apostol is elmondja: „Futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam és nékem adatott az élet koronája”

A futás lényege:

- ami mögöttünk van – azt elfelejtsük
- ami előttünk van – annak nekifeszülünk.

III.

Egyházban élünk, igehallgató gyülekezet vagyunk. De nekünk is szól Pál apostol üzenete! Ugyanis a hitünk könnyen kopik, fogyóeszközzé válik. Ezért tegyük fel bátran újra és újra a kérdést.

Lezajlott-e az értékváltás bennünk? Egy lelki rendszerváltozás? Mindez Krisztus érdekében! Tudjuk-e, merjük-e Krisztus nélküli életünket, értékeinket, hitünket, vallásosságunkat „szemét”-nek ítélni? Az erdélyi lelkésszel szólva: „megtetszett-e nekünk az óemberünk?” Tudunk-e sajnálattal, bűnbánattal, iszonyodva nézni a Krisztus nélküli életünkre? Ledöntötte-e egónkat a Feltámadott a damaszkuszi úton? Vagy még mindig huncutul összekacsintunk régi énünkkel? Csak egy kicsit engedünk a sátánnak, a régi énünk kísértésének? Aztán, ha volt is megtérésünk, futunk-e a pályán ugyanolyan lendülettel? Vagy talán hátránézünk és csak nosztalgiázunk? Régi ébredési énekeket is talán csak nosztalgiából fújunk? Milyen messze van ez az operett-kereszténység attól, amit Pál apostol mondott: „Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket!”

Nem a megrettetés, a megfélemlítés, hanem a józanságra intés hangja ez. Örüljete, mindenkor örüljete a Krisztusban, de vigyázzatok!

Új munkaév, tanévkezdés előtt állunk. Röviden gondoljuk végig a mögöttünk levő nyarat és az elmúlt esztendőt. Mennyi volt ebből a tartalmas és Krisztusra mutató, és mennyi volt a szemét, a fölösleges, a „salak”? Ha rossz volt az értékrendünk, nem késő az értékváltást végrehajtani most, s ha meglátjuk az igazi értéket, a Krisztusit, feszüljünk neki mi is a célnak, s így kezdjük meg, vagy így folytassuk futásunkat az előttünk álló esztendőben. Ámen.

A MESTER BÚCSÚZIK

Textus: Jn 14,1–14

Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem! Az én Atyám házában sok hajlék van; ha nem így volna, vajon mondtam volna-e nektek, hogy elmegyek helyet készíteni a számotokra? És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek. Ahova pedig én megyek, oda tudjátok az utat. Tamás erre így szólt hozzá: Uram, nem tudjuk, hova mégy: honnan tudnánk akkor az utat? Jézus így válaszolt: Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak énáltalam. Ha ismernétek engem, ismernétek az én Atyámat is: mostantól fogva ismeritek őt, és látjátok őt. Fülöp így szólt hozzá: Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk. Jézus erre ezt mondta: Annyi ideje veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem lát, látja az Atyát. Hogyan mondhatod: Mutasd meg nekünk az Atyát? Talán nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem van? Azokat a beszédeket, amelyeket én mondok nektek, nem önmagamtól mondom; az Atya, aki énbennem van, ő viszi végbe a maga cselekedeteit. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem van; ha pedig másért nem, magukért a cselekedetekért higgyetek! Bizony, bizony, mondom nektek: aki hisz énbennem, azokat a cselekedeteket, amelyeket én teszek, szintén megteszi, sőt ezeknél nagyobbakat is tesz. Mert én az Atyához megyek, és amit csak kértek majd az én nevemben, megteszem, hogy dicsőíttessék az Atya a Fiúban; ha valamit kértek tőlem az én nevemben, megteszem.

Mennybemenetel ünnepére

Mennybemenetel ünnepe van. Sajnálatosan szerény, szürke ünnep lett ez az egyházi esztendőnkben. Vajon miért? Mert hétköznapra, munkanapra esik? Vagy inkább azért, mert a modern ember számára ez már kicsit mitologikusnak tűnik?

Ünnepeljük a Karácsonyt, Jézus születését, az ige testtéételét, mi evangélikusok különösen is fontosnak véljük Nagypénteket, Krisztus értünk hozott áldozati halálának ünnepét. Igen, megemlékezünk Nagypéntekről, Krisztus haláláról, de foglalkoztat minket eléggé a kereszt titka, botránya, csodája, teológiája? És tudjuk-e ősi erővel vallani a húsvéti feltámadás hitet, a halálon győzedelmes Krisztus, a Christus Victor evangéliumát? Nem tudnánk-e tanulni például az ortodox testvéreink feltámadás hitéből?

Igen, Karácsony, Nagypéntek, Húsvét gondolata és hite a mienk, még akkor is, ha a racionális szkepszis sokszor az egyház teológusai között újra és újra felüti a fejét. A mennybemenetel gondolata azonban végképp távolinak tűnik a mai ember számára.

Máté és János evangélista nem is tudósít a mennybemenetelről, Márk is nagyon szűkszavú: „Az Úr Jézus miután ezeket mondta nekik, felemelkedett a mennybe és Isten jobbjára ült”. (Mk 16,19)

Lukács evangélista az evangéliuma végén egy kicsit többet mond: „És miközben megáldotta őket, eltávozott tőlük és felvitetett a mennybe”. (Lk 24,50) Tudósítása második kötetét (vagy tekercsét), az Apostolok cselekedeteiről írt könyvét Lukács hangsúlyozott megisméltésével, az események részletesebb kinagyításával kezdi: „Miután ezeket mondta, szemük láttára felemelkedett, és felhő takarta el őt a szemük elől. Amint távozása közben feszülten néztek az ég felé, íme két férfi állt meg mellettük fehér ruhában, és ezt mondta: „Galileai férfiak, miért álltok itt az ég felé nézve? Ez a Jézus, aki felvitetett tőletek a mennybe, úgy jön el, ahogy láttátok őt felmenni a mennybe. (ApCsel 1,9–11)

„Ez aztán már végképp a '3 szintes' mitologikus, premodern világkép (pokol-föld-mennyország) valahol a térben – s ehhez nekünk nincs sok közünk” – mondják nemcsak racionális liberálisok, hanem sokszor mi is, Krisztust követni kívánó keresztények, evangélikusok. A mennybe elragadtatni – mint annak idején Illés – vagy „Isten jobbján” ülni – ahogy a Zsoltáros mondja (110,1) képies kifejezések, melyekre magyarázatokat keresünk. „Isten jobbján ülni” például azt jelenti, hogy a hatalmat átélni, abban részesülni. (Pröhle K.)

Egyik legújabb igehirdetési előkészítőben is ezt olvastam textusunk kapcsán: „Az Atyához menni és az Atyánál maradni nem topográfiai helymeghatározás naturális értelemben, hanem a vele való személyes kapcsolat felvétele és kiteljesedése. Szimbolikusan értve: a „lélek helyváltoztatása”. (Lelkipásztor, 2002.05.188) A mondat első felével egyet is értek, de a „hanem” több kérdést is felvet bennem. A „személyes kapcsolat felvétele” nem elspiritualizálása a mennybemenetelnek? Ha csak személyes kapcsolat, akkor miért kell külön ünnepelnünk Jézus mennybemenetelét?

Ha ez így van, akkor racionális-modern emberünknek mégis igaza van. Ha ez így van, akkor egyháztagjaink többségének is igaza van, amikor otthon maradnak ezen az ünnepen.

Nincs-e mélyebb jelentése mégis Mennybemenetel ünnepének? Nem indokolt-e mégis, hogy – ha szerényebb is a gyülekezet jelenléte – mégis ünnepel ezen a napon?

A válaszom: de igen! Ha nem ezt mondanám, az igehirdetői szolgálatot aligha vállaltam volna el!

A Szentírás nagyon komolyan veszi az időt, és a történelmet, üdvösségünk történetét, az üdvörténetet: Istennek az emberiséggel való cselekvésének történetét a teremtéstől az utolsó ítéletig. És ebben a történetben kiemelt eseménysor megváltásunk története: a Jézus történet. Ami Karácsonnyal, az Ige testté lételével, az inkarnációval kezdődött, az Krisztus földi szolgálatainak befejezésével, a mennybemenetellel ér véget.

Ha Karácsonyt komolyan vesszük, miért hanyagoljuk el Jézus Urunk mennybemenetelének ünneplését?

Lukács hangsúlyozottan említi, hogy Jézus, feltámadása után még 40 napig tanítványaival volt! A golgotai kereszthalál után elkecsereedett és megfélemlített, a húsvéti üres sír láttán megdöbbsent, a feltámadt Mesterrel való személyes találkozás kapcsán örvendező tanítványok milyen sokat tanulhattak 40 napon át a Mestertől! Jézus bizonyította (1,3) nekik, hogy Mózesről és a prófétáktól kezdve az írások mind róla szólnak (Lk 24,27) Micsoda intenzív bibliakurzus lehetett ez: kezükkel érinthették azt, együtt ehetek, ihattak azzal, akiről immár racionális, kézzelfogható bizonyítékkal is tapasztalhatták, hogy ő a Krisztus, az Ószövetség által várt és ígért Messiás! Ez alatt az intenzív idő alatt felkészítette őket Jézus a Szentlélek befogadására. Ez az intenzív kurzus, a 40 napos együttlét a magyarázat arra, hogy a hozzánk hasonló csetlő-botló tanítványokból, a kételkedő Tamásból, a hangoskodó Péterből, a mennyei nyereszkesedésre vágódó Zebedeus-fiakból apostolok lettek! Senkiből-mindenek!

Jézus búcsúbeszéde

Felolvasott textusunk, Jézus búcsúbeszéde azonban nem a negyven nap alatt, hanem még a szenvedés és a kereszthalál bekövetkezte előtt hangzott el. A Szentírásnak talán a legszebb szakasza ez. Tizenhat évesen, amikor olvasni kezdtem az Újszövetséget, ez a beszéd érintette meg leginkább az akkor még kételkedő-kereső kamasz szívemet, ezen a beszéden keresztül nyílt aztán meg az Újszövetség többi könyve nekem. Könnyekig meghatott: ennyi tapintat, tanítás, szeretet!

Valóban Jézus itt kezdte meg ezt a bizalmas-bensőséges tanítást, ami a negyven nap alatt kiteljesedhetett. A „halálos szeretet” csodálatos dokumentuma ez a beszéd.

Mit csinál itt Jézus?

Jézus vigasztal

Ne nyugtalankodjon a ti szívetek – mondja. A tanítványoknak háborog a lelke: félnek, szoronganak, csalódottak. Péter fogadkozik, Tamás kérdez, Fülöp értetlenkedik. Jézus egy hullámhosszon van velük. Empátiával szól hozzájuk: ne háborogjon a ti szívetek. Jézus a lelkigondozó! Lecsendesíti a háborgó lelkeket ugyanúgy, ahogyan egykoron lecsendesítette a háborgó tengert!

Jézus vigasztal ma is: mai keresztények is sokan csalódtak ebben az országban. Sokaknak nyugtalan a szívük: „Nem így akartuk”. „Nem így gondoltuk a jövőt”. „Másképp képzeltek el az országunk sorsát, a választások kimenetelét”. Jézus azonban arra int bennünket, hogy őbenne higgyünk, ne emberi-testi-politikai eszközökben. Jézus arra int, hogy a keresztény embernek nem az a fontos, hogy melyik politikai párt győz egy választási ciklusban, hanem az, hogy immár 2000 éve Ő győzött. A hívő ember nem csalódhat, nem keseredhet el: „Ne nyugtalankodjon a ti szívetek!”

Jézus tanít

Jézus úgy vigasztalja a tanítványokat, hogy hitre tanítja őket: „Higgyetek énbenem”, „az én Atyám házában sok hely van” „elmegek, helyet készítek számotokra”, „ismét eljövök”.

Hol van Jézus, amíg távol van tőlük? A mennyben! Az Atya házában. Mit csinál Jézus, amíg a mennyben van? Tevékenykedik! Helyet készít számunkra! Mi is a menny? Nehéz ezt nekünk, embereknek elképzelni. A mennyről csak hasonlatokban szólhatunk.

Egy, a tizenhetedik században élt angol költő, John Donne egyik meditációjában arról ír, hogy az emberiség egyetlen szerző könyve. Ha meghal valaki, akkor nem kitépik őt ebből a könyvből, hanem egy szebb nyelvre fordítják. Van, akit az öregség fordít le, van, akit a háború, van, akit az igazságszolgáltatás; „de Isten keze ott van mindegyik fordításban; az ő keze fűzi össze szétszórt lapjainkat egy olyan könyvtár számára, amelyben mindannyian nyitott könyvek leszünk egymás előtt.”

Én ilyennek képzelem el a mennyet: mindnyájan áttetszők, transzparenssek leszünk: nincs bűn, ami eltakarna, elhomályosítana, megrontana. Mindannyian nyitott könyvek leszünk egymás előtt. Jézus ma is tanít bennünket. Azért adta kezünkbe a Szentírást, hogy tanulmányozzuk azt. A hitet ma is tanulnunk kell. A titkok az Úréi, a kinyilatkoztatott dolgok a mieink. A Zsidókhoz írt levél tanít bennünket arról, hogy Jézus helyet készít számunkra, aki Főpapként szüntelenül közbenjár és imádkozik érettünk. Azért szolgál Jézus az Isten előtt, hogy „elnyerjük a bemenetelt” az ő nyugodalmába (Zsid 4,9–10), hogy a helyünkre kerüljünk, oda, ahová teremtettünk.

Augustinus mondta a sokat idézett mondatokat: „Magadnak teremtettél minket, Uram, nyugtalan a mi szívünk, amíg Tebenned meg nem nyugszik”.

„Helyrekerülésünk” a mi életünkben is a legfontosabb: nem porció, hatalom, pénz. Hanem azt akarja Isten, hogy helyünkre kerüljünk. De ez csak Jézuson keresztül lehetséges, „mert ő az út, az igazság és az élet”.

Jézus tanúskodik

A búcsúbeszéd, majd az azt követő főpapi ima az Atya, a Fiú és a tanítványok csodálatos egységéről tanúskodik.

A búcsúbeszéd „az én és ti” viszonyokról szól, s közben megemlíti „Őt”! A főpapi ima az „én és te” viszonyról szól s közben Jézus említi: „ők”! Az „Én-Ti-Ők”-ről „Én-Te-Ők”-re változik a kapcsolatrendszer. Íme az isteni matematika és permutáció.

„Én tibennetek
ti énbennem
én őbenne
ő énbennem
ti őbenne
ő tibennetek.”

Jézus középen van, az Atyát és a tanítványokat köti össze. „Aki engem látott, az látta az Atyát” (14,9)

Mi jellemző erre az isteni egységre?

A teljes áttetszőség, fedetlenség, nyíltság. Az „én”, az „ego” nem takarja el a másikat, hanem tökéletesen áttetszenek egymásba, „nyitott könyvek egymás számára”. Ez a szeretet és az igazság szoros egysége. Jézus erről az egységről tanúskodik ma is! Ráadásul nekünk nemcsak megígérte, hanem meg is adta az igazság lelkét, a Szentlelket. Ez a Szentlélek teremt egyházat, ez a Szentlélek újítja meg az anyaszentegyházat.

Ennek tudatosítására alakult meg megújulási – őrálló mozgalmunk: az EBBE is, amely

- az egész anyaszentegyház ébredését,
- a teológiai-reformátori reflexiót vállalja fel
- nyitottságával, párbeszéd keresésével a Krisztusban elnyerhető kiengesztelődést munkálja.

Jézus azt akarja, hogy Atya és a Fiú szeretet egysége legyen a tanítványok között is: Azért imádkozik: „Hogy mindnyájan egyek legyenek.”

Nem uniformitást, hanem valódi bűnbánaton, megbékélésen és kiengesztelődésen alapuló egységet szeretne látni közöttünk Jézus

- az egyesületekben
- a gyülekezetekben
- az ő egyházában.

Az egyház Ura részesít is bennünket Krisztus javaiban, az egyház közösségében, a communio-ban. „A mi bajaink” és az „ő javai” kicserélődnek! Csodálatos „cse-

rekereskedelem ez!” A szentség, az úrvacsora révén a testével való egységet, az ő vérében való keringést éljük meg különösen.

Jézus buzdít

„Aki hisz én bennem, azokat a cselekedeteket, amelyeket én teszek, szintén megteszi, sőt ezeknél nagyobbakat is tesz”.

Jézus követéséről van szó itt, kedves testvérek! Most már nem olyan közvetlen módon kell követni, ahogyan azt a tanítványok tették, akik felálltak a halászháló mellől és csatlakoztak hozzá. Ezentúl – az ő mennybemenetele után – Krisztust követni azt jelenti: hinni benne. Hinni abban, hogy értünk meghalt, minket, a bűn fogságában vergődő embereket megváltott. Az Ő szerelme, az Ő fogsága a mi csodálatos, nagyszerű szabadságunk!

Ordass püspökkel szólva: az ő halálának gyümölcse az én életem! Jézus buzdít: ha valóban ez a hit, a benne való hit, a Krisztus hit éltet bennünket, akkor nemcsak azt tesszük meg amit ő, hanem annál nagyobbakat is cselekszünk. Az egyház a Krisztus teste, az ő „meghosszabbítása”.

Jézus buzdít bennünket ma is: nagyszerű dolog, számunkra egyedüli élet az, hogy hozzá, az ő testéhez, az egyházhoz tartozhatunk; hatalmas dolgokra lehetünk mi is képesek, bármennyire is talán kevesen vagyunk! Senkiből – mindenek lettünk – akárcsak a Húsvét előtt csetlő-botló tanítványok, akik az anyaszentegyház oszlopai lettek.

Ehhez segítséget, közvetlen személyes segítséget is ígér a mi Urunk, amikor a Pártfogót, a Szentlelkét fogja elküldeni nekünk.

Mennybemenetel napján már arccal a Pünkösöd felé nézünk, máris az Ő Szentlelkét várjuk, hívjuk:

„Jöjj vigasztaló Szentlélek, töltsd be
Szíveinket híven.” Ámen

II.
HATALOMRÓL ÉS HITRŐL
– POLITIKUSOKNAK (1998–2002)

Barátainnak – in illo tempore.

ELŐSZÓ (2003)

Az 1998-ban alakult magyar kormány miniszterelnökének vallásügyi lelkész-tanácsadója meghívott egy felekezeti munkacsoportba. Négy esztendőn keresztül minden parlamenti ülészek kezdetén, kedd reggelenként áhítatot tartottunk az országot irányító, s a hitben elkötelezett – vagy legalább nyitott – politikusok számára a Budapesti németajkú református egyházközség gyülekezeti termében. A liturgia mindig az igehirdető felekezeti hovatartozása szerint történt. Két jól ismert római katolikus és két református lelkész mellett ebben a szolgálatban én képviseltem az evangélikus egyházat – világiként. Kérésemre három alkalommal „szabályos evangélikus lelkész” is hirdetett igét. E számomra nagy megtiszteltetésnek és kihívásnak úgy igyekeztem megfelelni, hogy nagyon sokat készültem. Az ige üzenetét az egyház és az állam terrénumát szétválasztó, a két birodalmat tudatosan megkülönböztető lutheri teológia alapján tartottam a reggeli áhítatokat.

Az igehirdetés textusát eleinte magunk választottuk, az utolsó két évben a közösen tervezett sorozatok (a Miatyánk kérései, a boldogmondások, a zsoltárok) alapján hirdettük az igét és próbáltunk meg biblikus látás szerint rávilágítani a hatalom és a szolgálat etikai kérdéseit is érintő problémákra.

Az utolsó igehirdetés a 2002 évi választások kimenetele után hangzott el. Négy év alatt az első és utolsó áhítatom is a *Magnificatról* szólt, természetesen egészen más kontextusban. Azóta nem kaptam meghívást hasonló igei szolgálatra.

MAGNIFICAT 1998

Textus: Lk 1,46–55.

*Magasztalja lelkem az Urat,
és az én lelkem ujjong
Isten, az én Megtartóm előtt,
mert rátekintett szolgálólánya
megalázott voltára:
és íme, mostantól fogva
boldognak mond engem
minden nemzedék,
mert nagy dolgokat tett velem
a Hatalmas,
és szent az ő neve,
irgalma megmarad
nemzedékről nemzedékre
az őt félőkön.*

*Hatalmas dolgot cselekedett, karjával
szétszórta a szívük szándékában
felfuvalkodottakat.
Hatalmasokat döntött le trónjukról,
és megalázottakat emelt fel.
Éhezőket látott el javakkal,
és bővelkedőket küldött el
üres kézzel.
Felkarolta szolgáját, Izraelt,
hogy megemlékezzék irgalmáról,
amint kijelentette atyáinknak,
Ábrahámnak és az ő utódjának
mindörökké.*

I.

Katolikus, református és evangélikus háttérből jöttünk, de többnyire a világban élünk és dolgozunk országunk, népünk, ifjúságunk felemelkedéséért. Mi, akik e mai kora reggelen itt összegyűltünk, bizalommal vagyunk a Biblia és a kereszténység hiteles üzenete iránt.

A keresztény naptár, az egyházi év szerint Ádvent felé közeledünk. A feszült várakozás, a lelki felkészülés intenzív ideje lehet ez.

Most az ádventi várakozás, az egymás iránti nyitottság és az Isten ígéje iránti bizalom jegyében irányítsuk figyelmünket Szűz Mária jól ismert énekére, a *Magnificatra*!

Hasson ránk a most hallott művészi ének, az ősi zenei feldolgozás, de pár percre értelmünket is nyissuk meg a Szentírás nagyszerű mondanivalójának befogadására!

Lukács evangélista, a precíz történész, Jézus születése kapcsán evangéliumának első két fejezetében három himnuszt, Istent dicsérő éneket is feljegyez: a *Magnificat*ot (Mária énekét), a *Benedictust* (Zakariás énekét) és a *Nunc dimmitist* (Simeon énekét). Mindhárom himnusz Isten ígéreteinek beteljesedését énekli meg.

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben, 1998. november 24-én.

Mindhárom erőteljesen épít az Ószövetség, különösen a Zsoltárok és a prófeciák képanyagára. Mindegyik az ígélet-beteljesedés-dicséret hármasszerkezetére épít.

A *Magnificat*ot akár mint poémát, költeményt is elemezhetnénk. Beszélhetnénk szerkezetéről: a két „strófa”-ról. Az első részben (46-50. versek) Szűz Mária főleg magáról szól: a váratlanul áldott állapota miatt dicséri az Istent. A második „strófában” (51-55 versek) azonban kitágul a versvilág: Isten hatalmas cselekedeteiről, az egyén helyett a közösségről, a népről, az Izraelnek adott ígélet beteljesedéséről zeng az ének.

Figyelhetnénk további költői eszközökre is: az ismétlésre, a parallelizmusokra, az antitézisekre. Rámutathatnánk a vers drámaiságára, ahol az Úr fordulatot, az események irányának megváltozását, drámai nyelven: *peripeteiat* idéz elő a történelemben:

*Hatalmasokat döntött le trónjukról
és megalázottakat emelt fel.*

Csábíthatna bennünket annak a hatásnak az elemzése, amit az ószövetségi Anna éneke (1Sám 2,1–10) jelent a *Magnificat* számára. Itt a Szentlélektől fogant Mária, ott a hosszú idő óta meddő Anna a templomban ad hálát a kis Sámuel születéséért.

„Örvendezz szívem az Úrban...” – halljuk az első versben.

Majd a hetedik verstől így olvassuk:

*Az Úr tesz szegénnyé és gazdaggá,
megaláz és felmagasztal,
Fölemeli a porból a szűkölködőt
és kiemeli a szemétből a szegényt,
leülteti az előkelőkkel együtt,
és főhelyet juttat nekik.*

Folytathatnánk a sort, de az irodalmi elemzés nem ige hirdetés.

II.

Keresztény hitünk értelmében a Bibliában nemcsak különféle korokban és különböző műfajokban született irodalmi alkotásokat olvashatunk, hanem e műveken, műfajokon, közelebbről a szón keresztül Isten szólít meg bennünket. Az Isten által minket szólító szó: ige. Engedjük ezért, hogy a Szentírás hozzánk szóló szaván keresztül az isteni üzenet itt és most bennünk is dolgozzon!

A *Magnificat*ban, Szűz Mária énekében nem Máriáról van elsőrenden szó. Hanem Mária az ige hirdető! Méghozzá az Isten lelkétől ihletett, sugalmazott ige hirdető.

Mária emberi lényé végképp elvész, hiszen ő a teljes lelkével (pszichéjével) magasztal és a teljes szellemével (pneumájával) örvendezik.

Neki nem kell tudományosan megmagyarázni a dolgokat, hanem a benne lévő lélek azonnal felfogja és tovább sugározza a Lélek üzenetét. Milyen nagy az az Isten, akinek a tekintete oly mélyre száll, hogy egy szolgálólányt választ az Istenfiú anyjának!

Luther a *Magnificatról* egy külön kommentárt írt (s ez a kommentár még X. Leo pápához is eljutott, aki anélkül, hogy tudta volna kicsoda az írás szerzője, így kiáltott fel: „Áldott az, akinek a kezei ezt megfogalmazták!”). Ebben a kommentárban Luther így dicséri Mária őszinte és tisztán szerető szellemét: „Olyan gondolkodása volt, hogy akkor is boldog tudott lenni, ha Isten történetesen más nőnek juttatta volna jótéteményét... Csodálatos szív az ilyen! Isten anyjának érzi magát minden e teremtmény fölé emelten, mégis megmarad higgadtan szürke egyszerűségében, úgy hogy a legigénytelenebb cselédleányt sem tekintette önmagánál kisebbnek. Mária egyáltalán nem követel cselekedeteket, tiszteletet, hírnevet: éppen úgy tesz, mint azelőtt, mikor mindebből semmije sem volt, éppen úgy nem törekszik megtiszteltetésre, mint azelőtt sem, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem kürtöli világgá, hogy miként lett Isten anyjává, nem követel önmagával szemben tiszteletet, úgy jár-ke, dolgozik, mint azelőtt, megfeji a tehenet, főz, mosogat, seper, azt teszi, amit egy cselédleánynak, vagy háziasszonynak igénytelen alantas munkát végeznie kell, mintha a szerfelett nagy javakhoz és kegyelemhez semmi köze sem lenne.”

III.

Eddig Máriára, az igehirdetőre figyeltünk. Most azonban lássuk, hogy miről szól maga az igehirdetés!

Természetesen Istenről, közelebbről a „cselekvő”, a történelemben állandóan, dinamikusan mozgó Istenről. Mária prédikációja szinte halmozza a cselekvést jelölő igéket: „cselekedett”, „szétszórt”, „ledöntött”, „felemelt”, „ellátott”, „elküldött”, „megemlékezett”, „kijelentett”. Az Isten: cselekvő Isten.

Századunk egyik irodalomtudósa így fogalmazott. „Az »Isten« mint főnév lehet, hogy halott. De az Isten nem főnév, hanem ige!”

Valóban így van: amint Mózesnek is mondta: „*vagyok, aki vagyok!*” S ez többféleképpen is fordítható: „*vagyok, aki leszek*”, „*leszek, aki vagyok*”, „*leszek, aki leszek*”, „*voltam, aki leszek*”, „*leszek, aki voltam*” stb. A Jelenések könyvének szavaival: Ő „*a van, a volt és az eljövendő*” (Jel 1,8), a kezdet és a vég, aki a Krisztusban, „*az időnek teljességében*” (Gal 4,4) testté lett.

Mi emberek hajlamosak vagyunk arra, hogy a külvilág, a történelem eseményeit valami véletlennek, fátumnak, fortunának, esetleg értelmetlen, kiszámíthatatlan természeti mozgásnak tekintsük. Kitörő, majd elhalkuló viharnek tulajdonítsuk.

A keresztény hit viszont arról vall, hogy a történelemben Isten a végső cselekvő, hiszen Isten a történelem Ura is!

Van ugyanis a történelemnek keresztény olvasata is! Számomra a berlini fal leomlása, a volt Kelet-Európa kártyavárként való, előre senki által álmodni sem mert szétesése, napjaink történelme – Isten tetteiben beszélő prédikációja!

IV.

Lássuk most közelebbről, hogy Szűz Mária éneke szerint a történelemben miként cselekszik Isten! Öt mozzanatra figyeljünk!

Szétszórta azokat, akiknek gőgös a szívük indulata.

Károli szerint „elszéleszté az ő szívük gondolatában felfuvalkodottakat”. A katolikus fordítás szerint: „szétszórta a szívükben gőgösöket”.

A Biblia tanítása szerint az ember leglényege az ő szíve.

A Példabeszédek könyvében olvassuk: „minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet” (4,23).

S ha a szív felfuvalkodik, akkor a lélek megbetegszik, s rákos daganat keletkezik rajta. A „felfuvalkodott szív” gőgössé, „pöffeteggé” válik, s a hatalom kísértésében elbukik. Isten szétszórja, megsemmisíti, elszéleszti, leheletével megsemmisíti az ilyen embert.

Álljunk tehát ellen a karrier, a hatalom örök kísértésének, s emlékezzünk arra, hogy a hatalom: szolgálat. Mint ahogyan az Eötvös Collegium bejáratára is egykor ki volt írva: „szabadon szolgál a szellem”.

De ezt a szolgálatot nem a szájunkkal kell hangoztatni, hanem a szívünkkel megélni, hiszen a kísértés is a szívben kezdődik el.

Hatalmasokat döntött le trónjukról és megalázottakat emelt fel.

Akik fent voltak – lekerültek,
s akik lent voltak, felemeltettek.

„Ez a történelem!” – mondjuk, de a Biblia tanúsága szerint ez Isten „karjának” a cselekedete!

Mária énekéből nemcsak Anna háladalát, hanem Dániel próféta hangját is kihallhatjuk, amint erre Kálvin is utal az evangéliumok harmóniájáról szóló könyvében. Dán 2,21-ben ezt olvassuk:

„Ő szabja meg a különböző időket és alkalmakat. Királyokat taszít le, és királyokat támaszt. Ő ad bölcsességet a bölcseknek és tudományt a nagy tudósoknak”

Dániel próféta leírja Nebukadneccár babilóniai király történetét, aki elbizakodott, s ezért elvesztette királyságát. Az egykor hatalmas és félelmetes királyt „száműzték az emberek közül, füvet evett, mint az ökrök, és az éj harmatja áztatta a testét, míg oly hosszúra nem nőtt a szőre, mint a sasnak a tolla, és olyan karmai nem lettek, mint a madárnak” (Dán 4,30)

A Valakiből Senki, a királyból állat lett.

Éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel.

Isten nemcsak a politikai hatalomnak, hanem a gazdasági hatalmaknak is az Ura – bármennyire is ellene mond ennek a látszat. Isten a gazdagokból – szegényeket, a szegényekből gazdagokat teremt.

Erről énekelt Anna is, a himnusza 5. versében:

„A jóllakottak elszegődnek kenyérért
de akik éheztek, folyton ünnepelnek”.

Erről olvashatunk a Lukács szerinti boldogmondásokban:

„Boldogok vagytok, akik most éheztek,
mert majd megelégtettek.” (6,21)

A zsoltaáros pedig arról énekelt, hogy az Istenhez ragaszkodó embert az Isten anyagilag sem hagyja cserben:

„Gyermek voltam, meg is vénhedtem, de láttam volna, hogy elhagyottá lett volna az igaz, magzata pedig kenyérkéregetővé.” (37,25)

Ha egyedül Istenre figyelünk, ha Istenen csüng a szívünk, akkor a Példabeszédek könyvének szerzőjével együtt így fohászkodhatunk: „Szegénységet vagy gazdagságot ne adj nékem, táplálj engem hozzám illő eledellel.” (30,8)

Felkarolta szolgáját, Izraelt, mert megemlékezett irgalmáról

Isten népet választ magának, szövetséget köt vele, mint egy menyasszonnyal. S noha a közösség, a nép sokszor hűtlen, Isten emlékezik arra, hogy ő irgalmas, s ezért megkönyörül népén és áldást eszközöl.

S ha Isten irgalmas hozzánk, akkor nekünk is irgalmasnak kell lennünk egymáshoz. Luther rámutat arra, hogy az igazságot nem lehet irgalom nélkül, önerőből érvényesíteni. Ezért különbséget tesz az „igazságtétel” és a „bizonyoságtétel” között: „Elégedj meg a bizonyoságtétellel, hogy igazad van, ha igazadnak nem tudsz érvényt szerezni, bízd Istenre az ügyet, s a Te kötelességet, hogy hitet tégy mellette, a győzelmet Isten magának tartja fenn. Ha ő azt akarja, hogy győzz, úgy ő maga megcselekszi azt... Ha pedig nem akarja, elégedj meg az ő irgalmasságával, ha el is veszik tőled az igazság győzelmét, a bizonyoságtételt azonban nem vehetik el.”

Kijelentette atyáinknak, hogy irgalmas lesz Ábrahám és az ő utódai iránt mindörökké

Isten beváltotta ígését, mert magot adott Ábrahámnak, s az asszony magva a kígyó fejére taposott (Gen 3,15). Isten irgalmassága, a teremtett emberiség iránti szeretete az inkarnáció titkában teljesedik ki.

Erről szól Mária éneke.

V.

Végezetül, szóljunk röviden arról, hogy Luther a már többször is idézett *Magnificat*-kommentárját egy fiatal politikusnak, az akkor még csak tizenhét éves János Frigyes hercegnek dedikálta. Neki szól a figyelemre méltó előszó és az epilógus is. Az előszóban Luther a Példabeszédek könyvét idézi: „Ha az Úr kezében van a király szíve, olyan lesz, mint a patak vize, arra vezeti, amerre akarja.” (21,8) Konk-

rét történelemi személyeket idéz fel: vannak olyan fejedelmek, akiket a Szentírás „Isten angyalának” nevez, mint Dávid (1Sám 29,9), sőt isteneknek is hívja őket (Zsolt 82,6). De a gonosz fejedelmeket „ordító oroszlánok”-nak nevezi (Zof 3,3), vagy „sárkány”-nak (Jer 51,34), esetleg „vadállat”-nak (Ez 14,21).

Az epilógusban – amit Luther már a wormszi dráma után írt –, arra hívja fel ismét a fiatal herceg figyelmét, hogy a legnagyobb veszély az, ha az uralkodó szíve „felfuvalkodottá” válik.

Ugyanakkor Luther megemlékezik Izrael istenfélő királyairól: Dávidról és Salamonról.

Szerinte a *Magnificat*ot azért kell újra és újra olvasnia az uralkodónak, mert megtanít imádkozni. A *Magnificat* a szegényeket bátorítja, a hatalmasokat pedig istenfélelemre tanítja.

Luther külön imádságot fogalmaz meg János hercegnek, majd az ifjú Salamon bölcsességet kérő imáját ajánlja figyelmébe.

A Királyok könyve szerint a hatalomra került ifjú Salamon így fohászkodott az Úrhoz:

*Uram, Istenem, te királlyá tetted
szolgádat, az én apám, Dávid után.
De én még egészen fiatal vagyok, nem értek
a kormányzáshoz.
És a te szolgád választott néped között van,
Amely olyan nagy nép, hogy nem lehet számba
venni, nem számlálható meg a sokasága miatt!
Azért adj szolgádnak engedelmes szívet, hogy
tudja kormányozni népedet, különbséget téve
a jó és a rossz között, különben ki tudná
kormányozni a Te nagy népedet? (1Kir 3,7–9)*

Adja Isten, hogy Mária hitével és Salamon nyitott alázatával és bölcsességével tudjuk mi is fogadni Istentől minden tőle kapott ajándékunkat és minden evilági mandátumunkat! Ámen.

A GYÖKÉR HORDOZ TÉGED

Textus: Róm 11,17–24

Ha azonban az ágak közül egyesek kitörettek, te pedig vad olajfa létedre beoltattál közéjük, és az olajfa éltető nedvéből részesültél, ne dicsekedj az ágakkal szemben. Ha mégis dicsekszel: nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér hordoz téged. Azt mondod erre: »Azért törettek ki azok az ágak, hogy én beoltassam.« Úgy van: azok hitetlenségük miatt törettek ki, te pedig a hit által állsz. Ne légy elbizakodott, hanem félj! Mert ha az Isten a természetes ágakat nem kímélte, téged sem fog kímélni. Lásd meg tehát Isten jóságát és keménységét: azok iránt, akik elestek keménységét, irántad pedig jóságát, ha megmaradsz ebben a jóságban, mert különben Te is kivágatsz. Viszont ha ők nem maradnak meg a hitetlenségben, szintén beoltatnak, mert Istennek van hatalma arra, hogy beoltsa őket. Hiszen ha Te levágattál a természetes vadolajfáról, és a természet rendje szerint beoltattál a szelíd olajfába, akkor azok a természetes ágak mennyivel inkább be fognak oltatni saját olajfaágukba!

A Biblia nyelvezete egy sajátos megszólító nyelv. Több ezer esztendővel ezelőtt ugyanúgy hatást váltott ki az olvasókból és a hallgatókból, mint ma. A szavak itt erővel, tekintéllyel bírnak. Mindez részint annak is köszönhető, hogy a Szentírás nagy része képes, költői beszéd.

Ha kicsit is szeretjük az irodalmat, lehetetlen nem elcsodálkoznunk az Ószövetség próféciáinak, Jézus példázatainak, vagy akár Pál apostol leveleinek gazdag képvilágán, hiszen azok fantáziánkra, érzelmeinkre egyaránt hatnak. Ha megkóstoltuk, megérettük ennek a beszédnek az ízét akkor szomjúhozunk rá. S ha isszuk azt, felüdülünk. Azért van ez, mert a Biblia nyelvezete nem dogmatikus, hanem metaforikus nyelv.

Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének most felolvasott szakaszában is szinte hemzsegnék, nyüzsgögnék a természet világából vett képek és metaforák: olajfa,

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben 2000. február 8-án.

gyökér, éltető nedv, ág, beoltás, kivágás. Először azt nézzük meg, hogy eredetileg miről is volt szó az itt felolvasott részben, másodszor pedig majd azon töprengjünk, hogy ma miként is szólít meg minket, közéleti személyeket, értelmiségieket, vagy éppen hatalmon lévőket Pál apostol kétezer évvel ezelőtt leírt üzenete.

Mi az egykori üzenet?

A Rómaiakhoz írt levél Pál apostol teológiailag legmélyebb levele. Amikor az egyháztörténelemben újra és újra felfedezték, az valamiképpen mindig az egyház megújulását eredményezte. Így volt ez Szent Ágoston, Luther Márton vagy századunkban Barth Károly esetében. Pál apostol – mint tudjuk, zsidó származású volt, de magát mégis a pogányok apostolának nevezte.

E levél 11. fejezete arról szól, hogy a zsidóság és a pogányság hogyan viszonyul egymáshoz Isten tervében. Mindezt Pál, a Benjámin törzséből lett zsidó keresztény a pogányokból lett római keresztény gyülekezetnek írja. Saját népének tragikus, de nem végzetes sorsáról beszél itt Pál apostol. Izrael, a választott nép megbotlott és tragikusan elesett, amikor nem ismerte fel az Úr meglátogatásának idejét, a Názáreti Krisztusban eljött Messiást, a Krisztust. Ugyanakkor Izrael elesése lett a pogányok üdvössége. Isten üdvtervében azért nyílt lehetőség a pogányok megtérésére, mert Izrael elutasította a Messiást.

Ugyanezt a váratlan fordulatot villantotta fel Jézus is a királyi menyegzőről szóló példázatában. A meghívottak visszautasították a menyegzőre szóló meghívást. A király ekkor megparancsolta, hogy a keresztutakról bárkit, az utca népét hívják be az ünnepélyre. Így a lakodalmas ház megtelt vendégekkel.

Pál apostol most ezekhez a keresztutakról behívott pogány keresztényekhez szól, akik mindazokat a javakat, ajándékokat élvezhetik, amelyek eredetileg a kiválasztott népnek jártak volna. Izrael népét „szelíd olajfának” nevezi, hiszen az ékes olajfát (Hós 14,7) maga az Úr ültette és gondozta. E fának egyes ágai – mivel elszáradtak és gyümölcsöt nem hoztak – kitörtek. Isten azonban – a természet rendje és a kertészek gyakorlataival szemben – nem a szelíd olajfát oltotta be a vadba, hanem a vadolajfát a szelídbe. A vadolajfa így a szelíd olajfa zsíros gyökeréből részesült.

Az apostol figyelmezteti a megtért, kereszténnyé lett pogányokat, nehogy visszaéljenek e kiváltságos helyzetükkel, ne dicsekedjenek: *„nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér hordoz téged”*. Annyiban igazat ad nekik, hogy a zsidóság ága azért töretett ki, hogy ők beoltassanak. Ám rögtön hozzáteszi: *„azok hitetlenségük miatt törettek ki, te pedig a hit által állsz. Ne légy elbizakodott, hanem félj!”* Egyedül a hit tartja meg ezt az egykoron vad népet: az Isten félelme és az evangélium szeretete.

Istenismeretet is tanít itt Pál apostol: azt, hogy Isten egyszerre kemény és jóságos. Igazságos és kegyelmes. Azok iránt, akik megtagadták őt és elestek, kemény az ítélet, de azok iránt, akik befogadták őt, nagy az irgalma. Dicsekvésre tehát semmi okuk. E pogány keresztények is a hit egyszerre félelmetes és csodá-

latos kötélrancát járják: ha Istenben bíznak, akkor megmaradnak, ha azonban leveszik Istenről tekintetüket, akkor menthetetlenül leesnek és elvesznek.

Pál apostol azonban nem mondott le saját népének üdvösségéről. Ugyanebben a fejezetben azt írja, hogy Isten a pogányság befogadásával mintegy féltékennyé akarta tenni Izraelt. És Pál abban reménykedik, hogy népe nem marad meg a Krisztushit nélküli állapotban, és akkor Istennek ismét hatalma lesz beoltani őket.

Mi a mai üzenet?

Ma reggel mégsem lehet csak az a feladatunk, hogy Pál apostol üdvtörténeti víziójáról elmélkedjünk. Azt sem hiszem, hogy a zsidóság sorsáról és küldetéséről vallott hitünket kellene most végiggondolnunk. E szakasz a korabeli mondanivalóján túl ma is mindnyájunkat megszólít és zsigereinkben érint. Miért?

Önismeretre és istenismeretre nevel

Mert egykor mindnyájan vad olajfák voltunk. A mi történetünk pehelykönnyű az Isten történetéhez képest. A történelem mozgása, játéka folytán mi is váratlanul kiválasztódtunk, és érdemtelenül beoltattunk egy olyan fába, amelynek életkora sokkal több, története pedig sokkal régebbi, mint a miénk.

E fának gyökere van, ami évezredek óta adja a növekedéshez és az élethez szükséges tápanyagot. Mi csak beoltattunk – nehogy egy percre is azt gondoljuk, hogy mi hordozzuk a gyökeret, hiszen fordítva van: a gyökér hordoz bennünket. Helyesen felismertük, hogy kultúránkat nem akkor visszük előbbre, ha utópisztikus eszmék jegyében „a múltat végképp eltöröljük”, hanem akkor, ha a gyökereinkhez visszatérünk.

Ám tévedünk, ha – Pál apostol szavaival – „dicsekszünk” és azt gondoljuk, hogy mi térünk vissza a gyökerekhez. Nem. Isten az, ki beoltott minket, a vadolajfát a szelíd olajfába. Isten az, aki vad olajfából szelídet tud nemesíteni, a kövekből Ábrahámnak fiait tud teremteni (Mt 3,9). Hiszen Isten a mozgatója, fenntartója ennek a történelemnek. Ő teremt olyan feltételeket, hogy mi beoltódjunk. Nem dicsekvés, hanem csakis a hála szava hagyhatja el ajkunkat, hogy a mi generációnkban megtörténhetett az, amiről a szüleink nemzedéke még álmodni sem mert.

Mi is a gyökér?

Nézzük meg most közelebbről, hogy mi is az a gyökér, aminek a tápanyagát magunkba szívhatjuk! Néha ezt úgy mondjuk, hogy ez a gyökér a zsidó-keresztény kultúrkör, az egyház, vagy éppen az európaiság elfelejtett értékei. Igen ám, de nehogy a négy évtizedes időmítosz kimúlta után egy termítosz rabjai legyünk! A gyökér nem egyszerűen a kereszténység, nem a klérus – a gyökér még ennél is mélyebben van. A Biblia tanúsága szerint ez a gyökér nem egy intézmény, nem

is egy kultúra, nem is egy hagyomány, még csak nem is egy vallás – hanem egy személy. Ézsaiás prófétánál olvassuk: *„Vesszőszál hajt ki Isai törzsökéről és hajtás sarjad gyökereiről.”* (Ézs 11,1) *„Azon a napon Isai gyökeréhez fognak járulni a nemzetek, mert zászlóként magaslik ki a népek közül.”* (11,10). A Jelenések könyvében ezt olvassuk: *„Ne sírj, győzött a Júda törzséből való oroszlán, Dávid gyökere és felnyitja a könyvet és a hét pecsétet.”* (5,5) A Biblia utolsó lapján Jézus mondja magáról: *„Én vagyok Dávidnak ama gyökere és ága, ama fényes és hajnali csillag.”* (22,16)

Jézus Krisztus egyszerre a gyökér és az új hajtás, a régi és az új, aki volt, aki van és aki eljövendő, az alfa és az ómega. Magáról azt mondta: *„mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok”* (8,58). János apostol hozzáteszi: *„Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.”* (Jn 1,3) Amikor tanítványaitól búcsúzott Jézus is az élővilág, a beoltás organikus metaforáihoz fordult: *„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővessző, aki énbennem marad, és én is őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni.”* (Jn 15,5)

Meddig maradhatunk meg?

Pál apostol a római pogány keresztényeket metsző szigorúsággal figyelmezteti: *„ne dicsekedj, hanem félj”*. Dicsekvésre semmi okunk, a hittel való dicsekvésre a legkevésbé. A hitet kaptuk és az nem a miénk. *„A hit által állok.”* Emlékezzünk, hogy Pál mit mond a Korinthusi levélben: *„Aki tehát azt gondolja, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék!”* (1Kor 10,12) A hiteles kereszténység sohasem lehet dicsekvő, büszke vagy triumfáns. Abban a pillanatban, amint magasabb rendűnek véljük magunkat, azonnal elbukunk és kivágattatunk. Pál apostol arra figyelmeztet, hogy a pogány kereszténységgel, s ha ezt tovább gondoljuk, magával a történeti kereszténységgel ugyanaz bármikor megtörténhet, ami az egykor szelíd olajfával. Ezért mondja, hogy félj, azaz vigyázz, hogy el ne essél!

A félelem nem valami szorongást vagy paranoiát jelent, hanem éberséget. *„Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket”* – mondja az apostol (Fil 2,12), és nyomában Kierkegaard. A félelem nem valami negatív dologtól való rettegés, hanem óvatosság és éberség: nehogy elveszítsük az Istennel való bensőséges kapcsolatot! Ha hit által állunk, akkor hit nélkül nem állunk! Az igazi hitnek része ez az istenfélelem. A kereszténység nem kibérelt páholy, nem társadalmi vagy anyagi biztonság, hanem valóban sokkal inkább egy kötélranc.

Ha belátom, hogy nem magamtól, hanem Isten kegyelméből kerültem fel a kötéltre, csak akkor tudok fennmaradni! Nem magamban, hanem egyes egyedül csak őbenne kell bíznom. Akármilyen magasra jutottunk, Isten, hit, a gyökér nélkül a mélybe zuhanunk.

Hitre jutni sem könnyű, hiszen le kell győzni önmagunkat. Van, amikor az üldözés vagy a félelem gátolja vagy apasztja a hitet. Ez történt nálunk, századunk második felében. Ám ma mintha egy ezekkel ellentétes erő kísértene. Ma mintha túl könnyű, divatos, sőt társadalmi előnyökkel járó dolog lenne kereszténynek

lenni. Én félek attól a kereszténységtől, ahol a hitnek már nincsen tétje! Hitre tehát nem könnyű jutni, de abban megmaradni, megtartatni, megállni még nehezebb!

Akkor tudunk megmaradni, ha megértjük, hogy nem a magunk urai vagyunk, hanem Isten tenyerén élünk. A hüvelyk és a kisujja között feszítette ki azt a kötelet, amelyen hitben járhatunk. Ha elfogadjuk, hogy a gyökér táplál minket, akkor a zsoltáros szavával élve, olyanok leszünk, mint a folyóvíz mellé ültetett fa. (Zsolt 1,1)

A gyökérben, Krisztusban kell meggyökereznünk, mert akkor élünk, termünk gyümölcsöt és nem hervad el fánk lombja sem. A gyökérben akkor tudunk meggyökerezni, ha befogadjuk Isten beszédét, a magot, az ő ígését, amivel táplál minket. Ő szórja ezt a magot, és azt akarja, hogy ne az útfélre essen, hanem a szívünkben eresszen gyökeret. Isten nemcsak a vadolajfát oltja a szelídbe, hanem fordítva is cselekszik: a romolhatatlan magot belénk, a romolhatóba ülteti. Jakab apostol írja: *„Szelíden fogadjátok a belétek oltott ígét, amely meg tudja tartani a lelketeket.”* (Jak 1,21)

Összefoglalva: Pál apostol nemcsak a pogány keresztényekhez, hanem ma is mindnyájunkhoz szól. Először önismeretre és istenismeretre nevel, arra emlékeztet, hogy honnan jöttünk és kinek köszönhetjük privilegizált helyzetünket. Másodszor arra tanít, hogy ki az a gyökért, aki szüntelenül éltet és táplál minket. Harmadszor, a kígyó éleslátó értelmével és a galamb szelídségével figyelmeztet minket, hogy a hitben megmaradjunk, ki ne töressünk, és le ne vágassunk.

Adja Isten, hogy az Ő segítségével megmaradhassunk az életet tápláló gyökérben, hogy ne a rosszra való hajlam, a halál, hanem a jóra való hajlam, az élet kerekedjék felül mibennünk.

Válasszuk az életet! Ámen.

AZ EREDENDŐ ÉLET ÚTJA

Textus: Mt 16,21–27

Ettől kezdve kezdte el Jézus Krisztus mondani tanítványainak, hogy Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie a vénektől, főpapoktól és írástudóktól, meg kell öletnie, de harmadnapon fel kell támadnia. Péter akkor magához vonta őt, és feddeni kezdte: »Isten mentsen, Uram, ez nem történhet meg veled!« Ő pedig megfordult, és így szólt Péterhez: »Távozz tőlem, sátán, botránoztatsz engem, mert nem Isten szerint gondolkozol, hanem az emberek szerint.« Akkor Jézus ezt mondta tanítványainak: »Ha valaki én utánam akar jönni, tagadja magát, vegye fel a keresztyét, és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét énértem, megtalálja. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Vagy mit adhat az ember váltságdíjúl a lelkéért? Mert eljön az Emberfia Atyja dicsőségében angyalaival együtt, és akkor megfizet mindenkinek cselekedetei szerint.«

Jézus és Péter az „úton”

A Máté evangéliumából most felolvasott igeszakasz egy sajátos szituációban hangzott el. Jézus a tanítványival együtt úton van. Tehát nem a sokasághoz szól, mint máskor, hanem meghitt, intim beszélgetést folytat tanítványaival miközben Cezárea Filippi felé mennek az úton. Először azt kérdezi meg, hogy kinek mondják őt az emberek és kinek tartják őt a tanítványok. És itt hangzik el Péter vallástétele: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten fia.”

Jézus ezért a kijelentéséért boldognak nevezi Pétert, mert nem test és vér, hanem a mennyei Atya fedte fel előtte ezt a titkot. Ezért Péter hitére, hitvallására, mint kősziklára építi fel Krisztus az anyaszentegyházat.

A tanítványok és Jézus mennek tovább az úton és Jézus „ettől fogva”, Péter vallástétele után kezdi nekik mondani, hogy Jeruzsálembe kell mennie, szenved-

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben 2000. május 2-án.

nie kell a vénektől és az írástudóktól, meg kell öletnie, és harmadnapon fel kell támadnia.

Ezt hallván Péter magához rántja, visszahúzza Jézust, és szemrehányást tesz neki, „feddeni” kezdi őt. „Isten mentsen, Uram, ez nem történhet meg veled!” Péter reakciója emberileg teljesen érthető. Hiszen ő mondta ki az előbb, hogy Jézus a Krisztus, azaz a Messiás, a dicsőséges, várva várt szabadító. Jézus ráadásul ezt a hitvalló hitet olyannyira megerősítette: erre a hitre építi majd anyaszentegyházát. Ha imént megerősítette, hogy ő a Messiás, akkor most minek beszél arról, hogy szenvednie kell és meg kell öletnie Jeruzsálemben?! Egy Messiással ez nem történhet meg! – gondolta Péter.

Jézus visszafordul, s ugyanazt a Pétert, akit előbb még boldognak mondott, most sátánnak nevezi: „Távozz tőlem, sátán, botránkoztatasz engem, mert nem Isten szerint gondolkozol, hanem az emberek szerint.” Jézus szinte ugyanazokkal a kemény szavakkal utasítja itt helyre Pétert, mint a pusztai megkísértés idején a sátánt: „Távozz tőlem”.

Van azonban itt egy olyan kifejezés, ami a magyar fordításból sajnálatosan kimaradt: nem csak az olvasható az eredeti görögben, hogy „hüpage Satana” – menj el sátán – mint a megkísértés-történetben – hanem az is, hogy „hüpagé opisou mou Satana”, azaz „kerülj mögém, menj mögém sátán”.

Azaz ne állj az utamba, ne kísérts engem, ne légy skandalon: botrány, csapda, akadály számomra. Ne rángass le magadhoz, a te gondolkodásod szintjére, hanem állj mögém, és kövess engem!

Mi is Péter alapvető problémája? Az, hogy „nem Isten szerint gondolkodik, hanem az emberek szerint”. Kulcsfontosságú ez a mondat igénk szempontjából. Néhány mérfölddel korábban azért nevezte Jézus Pétert boldognak, mert nem emberek, test és vér szerint gondolkodott, hanem a Mennyei Atya szerint.

Most viszont Péter visszaesett, mert emberi okoskodás vett erőt rajta. Amíg Krisztusra nézett, bizalma volt iránta – mint egy másik helyen olvashatjuk – tudott vízen járni, vagyis a Szentlélek által szólni. Amint azonban levette róla tekintetét és önmagára figyelt – süllyedni kezdett.

Mi is a Péternek szóló üzenet?

Először is: nem elég felismerni Krisztust, hanem követni is kell őt. Másodszor: az emberek szerinti gondolkodás akadályt jelent az ő követésében. Harmadszor: még saját vallási elképzelésünkhöz sem szabad ragaszkodni, mert ha Krisztusnak ellentmondunk, ellene szegülünk, azonnal emberivé, sőt sátánivá leszünk. (A héberben a Satanosz „ellenséget” jelent.)

Ha viszont reá hallgatunk, neki engedünk, akkor ő is mindig megújítja, felfrissíti vallási elképzeléseinket. Ezt tanítja Péternek a vele úton járó Krisztus, aki magáról is azt mondta, hogy ő az Út; s az Apostolok cselekedetei szerint az első keresztényeket is az „Úr útjának követőinek” nevezték (ApCsel 9,2; 18,25).

Mi is úton vagyunk

Kedves Testvérek! Mi is úton vagyunk! Egyéni életpályánk is út. Többségében már túl vagyunk „az emberélet útjának felén” – mint Dante írta. Nem tudhatjuk, hogy nem tartunk-e már az életutunk végén. Úton jár az egyház is. Valahol tart a történelemben, Krisztus első és második eljövetele között. Az egyházi esztendő szerint a húsvéti és pünkösti időszak között járunk – arra a boldog negyven napra gondolunk, amikor a feltámadott Jézus a tanítványai között volt és magyarázta nekik az írásokat.

Úton jár az ország. Tegnap ünnepeltük az első szabad választások tizedik évfordulóját.

Úton jár a kormányzat is. Elérkezett a kormányzati ciklus első feléhez. Jó alkalom ez arra, hogy megálljunk: ne csak ünnepeljünk, hanem csendben Isten előtt gondolkozzunk el! Olyan ez, mint amikor hegymászás közben megpihenünk, és tüdőnkbe szívjuk a friss levegőt.

Isten ma is megszólít bennünket, úton járókat az ő igéjével, az ő szavának tiszta levegőjével. Minden szempontból jó-e az irány amerre haladunk? Merre is tartunk?

Nekünk is voltak nagyszerű felismeréseink: az egyházak nem olyan retrográd erők, amint azt sulykolták belénk, hanem értéket hordoznak, s ezekre a történelmi, erkölcsi értékekre szüksége van népünknek.

Igen ám, de ezt már Konstantinusz is felismerte, s mindez mit eredményezett? Politikai megbékélést, de ugyanakkor egy ellentmondásos, sok szempontból eltorzult kereszténységet! A kereszténység kétezer éves története arról tanúskodik, hogy a kereszténység nem lehet használati cikk. Mert abból csak egy lelketlen, puhány – ahogy Kierkegaard megkülönböztette – egy világi és nem „krisztusi” kereszténység lesz!

Jézus itt arról tanítja Pétert, és arra tanít ma minket, hogy nem elég emberek szerint gondolkodni. Nem elég felismerni az egyház szerepét, hanem az egyház Urát is követni kell! Veszélyes dolog tehát az Isten ügyeiben „emberek szerint” gondolkodnunk.

Másképpen, isteni módon, Isten szerint kell gondolkodni! Bibliánkban az itt szereplő görög szó: fronein azt jelenti: „gondolni valamire”, „törekedni valami felé”, „egzisztenciálisan felfogni”, valami felé irányulni, valamin „csüngeni”.

Amikor Jézus az „isteni gondolkodásról” beszél, akkor ő az alapvetően emberi beállítottságunkon akar változtatni. Begyepesedett emberi értékrendünket, szokásainkat, s bizony sikereinket is, eltérő mentalitásunkat akarja valami másra cserélni. De meg akarja változtatni kegyességünket, vallásosságunkat is, amennyiben az is csak emberi.

Nem kisebb igénnyel lép fel Jézus, mint hogy „megfordítsa”, „átfordítsa” a mi gondolkodásunkat. Ezt nevezi a Biblia az értelem, a gondolkodás, az irányultság 180 fokos megváltozásának, átfordulásának, meta-noiának, megtérésnek. Ha az emberiről az istenire fordul át gondolkodásunk, akkor életünk is megváltozik. Ilyenkor nemcsak felismerjük, pláne nem használjuk őt saját emberi

elképzeléseink legitimizálására, nem „homlokzatként”, „díszként” tartjuk őt magasba, miközben sikereinkkel diadalmasan haladunk előre.

Nem, Jézus azt mondja, hogy nem elég őt felismerni, rá hivatkozni, hanem követni is kell őt. Ránk parancsol, mint Péterre, hogy álljunk be mögé a sorba, és kövessük őt. S ha ő megy elől, akkor nekünk a szenvedés, a kereszti vállalásában is utána kell menni.

Torz az a keresztyénység, amely csak triumfalizmust és sikereket hirdet! Amiképpen torz Péter hite is, aki csak győzelmes Messiást akar, és nem kell neki a szenvedő Krisztus.

Krisztus követése

Végül: mit is jelent Krisztus követése? Erről szól a felolvasott igénk második fele, ami talán az evangélium kellős közepe. Két állítást és két költői kérdést hallunk Jézustól:

„Ha valaki én utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel a keresztyét, és kövessen engem.” Mit jelent az, hogy „tagadjuk meg magunkat”? Azt, hogy mondjunk nemet arra a bennünk meglévő természetes, önző gondolkodásra, és mozduljunk, engedelmeskedjünk az ő hívásának.

Dietrich Bonhoeffer írja a *Követés* című klasszikus könyvében: „Követni azt jelenti, határozott lépéseket tenni. Már a hívásra megtett első lépés elválasztja a követőt eddigi életétől. Csak a hívó engedelmes – és csak az engedelmes hisz... Ahhoz, hogy valaki hinni tudjon, egy tényleges parancsnak kell engedelmeskednie.”

Krisztus újra és újra „keresztezi” a mi életutunkat, és azt szeretné, hogy engedelmeskedjünk neki, s vegyük fel magunkra azt a keresztyét, ami elfordít bennünket a sok világi dicsóséggel kecsegtető széles útról, és az őt követők keskeny útjára terel.

„Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét énértem, megtalálja.” Jézus itt is paradoxonokkal tanít. Ragaszkodhatunk a széles utat járó, gazdagsággal, sikerekkel kecsegtető talmi életünkhöz, de ekkor elveszítjük az Istennel való eredendő életünket. A talmi élet káprázat, utánzat – az eredendő élet: valóság. Viszont, ha mint egykor a tanítványok, mi is feladjuk életünket Krisztusért, akkor megtaláljuk eredendő életünket, a Biblia szavával: „örök életünket”. Ez sokszor szenvedéssel jár. Krisztus legtöbb tanítványa mártírként fejezte be életét. De a mártírok vére: magvetés – sok új élet sarjad belőle. „Ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.” (Jn 12,24)

Ezután következik a két költői kérdés:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Vagy mit adhat az ember váltságdíjúl a lelkéért?”

Krisztus itt is – ahogy az előbb neveztük – „az eredendő élet”, vagyis az Isten által teremtetett lélek elsődlegességéről beszél. A „nem eredendő” talmi életnek

olyan jól esik megnyerni a világot, birtokolni a hatalmat, a vagyont, a másik embert. Ezt diktálja az ösztönünk és a világ farkastörvényei is.

Erich Fromm azt írja, hogy „birtokolni” (to have) nem ugyanaz, mint „létezni” (to be). Csak az utóbbi létforma az autentikus. Ezt az eredendő, vagy örök életet kínálja Jézus is az evangéliumban. „Vagy mit adhat az ember váltságdíjúl a lelkéért?”

Én ezt így fordítanám: megfizethető-e az ember lelke pénzzel? Az egyik oldalon Jézus, a másikon a bankárok, a befektetők világa. Jézus ugyanakkor nyilvánvalóvá teszi, hogy ama napon ő fizet meg mindenkinek, azaz akkor derül ki igazán, hogy egyedül neki volt kemény valutája.

Kedves Testvérek! Rövid, éles, egzisztenciánkba hasító paradoxonokról tanította Jézus Pétert és az úton lévő tanítványokat. Gondolkodjunk mi is azon el, hogy merre, milyen irányba is tart a mi „eredendő életünk”. Növekszik-e, vagy éppen apad-e a hitünk?

Legyünk hálásak azért, hogy Krisztus a mi életutunkat újra és újra keresztezi a nekünk szegezett kérdéssel:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkében kárt vall?” Ámen.

A TE ORSZÁGOD ÉS A FÖLDI ORSZÁG

Textus: Mt 6,10a

Jöjjön el a te országod!

Ebben a munkaévben a háromhetenkénti reggeli elmélkedések a Miatyánk egyes kéréseiről szólnak. Ma érkezünk el a második kéréshez: „*Jöjjön el a te országod!*”

A felvilágosodás óta a kereszténységgel szemben az egyik leggyakoribb vád az volt, hogy megkettőzi a valóságot: a tapasztalati valóságon túl egy másik valóságot, az e világ realitása helyett túlvilágot, a földi ország ellenében mennyországot hirdet. Mennyország? Angyalok? Túlvilág? Isten országa? Mi közöm nekem e gyermekded mesékhez? – kérdezi a felnőtt, felvilágosult ember. Mi viszont most már azt kérdezzük, akkor miért is tanította Jézus a tanítványait így imádkozni: „*Jöjjön el a Te országod*”? Töprengjünk, elmélkedjünk ezért e ma reggeli csendességben e kérés tartalmáról. Három kérdést szeretnék röviden körüljárni:

1. Mit jelent az, hogy „a Te országod”?
2. Hogyan jön el Isten uralma?
3. Miképp törhet be Isten uralma a földi országért munkálkodók, a politikusok életébe?

Mit jelent az, hogy „a te országod”?

Az eredeti görög kifejezés így hangzik: *basilea*, ami azt jelenti: „uralom”, „királyság”. Már az Ószövetségben gyakran találkozunk azzal a képpel, hogy Isten „király”, királyként uralkodik, vagy fog uralkodni. „*Az Úr a mennyben állította fel trónját, királyi hatalmával mindenben uralkodik*” – olvassuk a 103. zsoltár 19. versében.

Az ószövetségi apokaliptikában, Dániel könyvében olvashatunk egy nagy szoborról, ami Nabukodonozor babilóniai király álmában jelent meg. A feje színaranyból, a melle és a karjai ezüstműből, a hasa és az oldala rézből, a lábszárai vasból, a lábai pedig vasból és rézből voltak. Az álom szerint kéz érintése nélkül egy nagy kő zuhant le, és darabokra zúzta a szobrot. Az egész olyan lett, mint a „nyári szérűn a polyva”. Dániel, az élő Isten prófétája elmagyarázza a királynak, hogy a különféle fém testrészek különböző földi királyságokat jelképeznek.

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben 2000. október 17-én.

Nabukonodozor az aranyfej, de utána már csak alacsonyabb rendű birodalmak következnek (*translatio imperii*). Az egymás után következő földi birodalmak mind megsemmisülnek: *„Ezeknek a királyoknak az idejében támaszt a menny Istene egy királyságot, amely nem semmisül meg soha, és a királyi uralom más népre nem száll át. Összetöri mindezeket a királyságokat, és véget vet nekik, maga pedig fennáll mindörökké.”* (Dán 2,44)

Dániel könyve arról tanít, hogy az emberi országok, a földi birodalmak csak átmenetiek és múlandóak, Isten országa viszont állandó és örökkévaló. Isten a történelemnek is ura. *„Ő szabja meg a különböző időket és alkalmakat. Királyokat taszít el, és királyokat támaszt.”* (Dán 2,21)

Hogyan jön el Isten uralma?

Jézus tanításának lényege Isten országának meghirdetése volt. Már Keresztelő János is azt prédikálta: *„Térjete meg, mert elközelített a mennyek országa.”* A kíváncsi, provokatív farizeusok megkérdezték Jézust: *„mikor jön el az Isten országa?”* Erre Jézus így válaszolt: *„Az Isten országa nem úgy jön el, hogy az ember jelekből következtethetne rá. Azt sem mondhatják: Íme, itt vagy íme, ott van. – Mert az Isten országa közöttetek van!”* (Lk 17,20–21)

Az időpontokban és térben, az „ekkor” és „akkor”, az „itt” és „ott”-ban gondolkodó farizeusoknak Jézus meglepő módon arra mutat rá, hogy Isten uralma és országa más minőség, olyasmi, ami betör az emberek életébe, ami felforgatja, kizökkenti őket eddigi gondolkodásmódjukból.

„Isten országa közöttetek van.” – Ezt én így fordítanám, magyaráznám: *„Hát nem veszitek észre, hogy én vagyok közöttetek, én vagyok az Isten országa, én vagyok Isten uralmának követe? Én vagyok, aki meghasonlást támasztok Atyák és fiak, testvérek, népek és nemzetek, birodalmak között. Én vagyok az a kéz érintése nélkül leesett kő, aki ledönti a szobrot, polyvává zúzza azt, majd »nagy hegygé lesz és elfoglalja az egész földet«.”*

Jézus Krisztussal a bűn nélküli isteni valóság, „Isten uralma” tört be az ember egyéni életébe, az egyes népek és az egyes birodalmak történetébe, sőt, a történelem menetébe. Jézus az a kő, aki kéz érintése nélkül leesik; az a kő, akit az építők megvetettek: *„aki erre a kőre esik, összezúzza magát, akire pedig ez a kő ráesik, azt szétmorzsolja.”* (Mt 21,44)

Ez az a Jézus, aki földi életében állandóan arról tanít, hogy milyen az Isten országa. A Hegyi beszéd boldogmondásaiban Jézus egy-egy pillanatra felvillantja az Isten országát vagy mennyek országát. *„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.” „Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa.”* (Mt 6,3, 10)

A boldogmondásokban Jézus pillanatképeket villant fel, égen átcikázó villámként világítja meg nekünk az Isten országát. Cselekedeteivel is tanított Jézus az Isten országáról: *„Engedjétek hozzám jönni a gyerekeket, mert ilyeneké az Isten országa.”*

Ugyanakkor Jézus a példázataiban konkrétan is tanít arról, hogy mi az Isten országa. Nem arról beszél, hogy Isten országa ilyen vagy olyan minőség, hanem arról, hogy Isten országa: történés. Isten országa nem „itt” vagy „ott” van, hanem az Isten országa történik. Isten országa esemény, ige – ami úgy történik, mint a mag vagy a vetés. Elment a magvető vetni. Néhány mag az útfélre, néhány a sziklás helyre, néhány a tövisek közé és néhány a „jó földbe” esett. Amelyik jó földbe esett, termést hozott százannyit, hatvanannyit, harmincannyit.

Isten országa, uralma Isten cselekvése, az életet támasztó ige hirdetése és új élet fogantatása. Isten országa növekedés, organikus folyamat.

Isten országa „olyan”:

- mint amikor a magvető jó búzamagot vet a szántóföldbe (de az ellenség konkolyt vet a búza közé)
- mint a mustármag (ami ugyan kisebb minden veteménynél, de fává lesz és fészket raknak rajta az ég madarai)
- mint a kovász (amit belekever az asszony a lisztbe és téstává lesz)
- mint a szántóföldbe elrejtett kincs (amit, ha megtalál az ember, mindenét eladja érte)
- mint a kereskedő, aki nagy értékű gyöngyöt talál (és mindenét eladja, hogy megvegye azt)
- mint a tengerbe vetett háló (amely mindenféle halat összefog).

Nézzük csak meg közelebbről az egyiket: a szántóföldbe rejtett kincs példázatát. *„Hasonló a mennyek országa a szántóföldben elrejtett kincshez, amelyet, miután az ember megtalált, elrejt, örömeiben elmegy, eladja mindenét, amije van, és megveszi a szántóföldet.”*

Három mozzanatot figyelhetünk itt meg:

Az első a *találkozás* mozzanata. Váratlanul rábukkan a Kincsre az ember. A második a megfordulás mozzanata: „eladja mindenét, amije van”. A harmadik az elkötelezettség mozzanata: „megveszi a földet”.

Ilyen egyszerű az Isten országa: találkozunk a nagy kincssel, az evangéliummal; megfordulunk: megváltozik az életünk, a gondolkodásunk (meta-noia): amit jónak ítéltem – rossz lesz, amit rossznak láttam – jó lesz. Harmadik lépésben elkötelezettekké válunk.

Erről szól a tékozló fiú példázata. Elindul egy úton – a saját útján –, de megfordul a gondolkodásmódja. A lelkiismeretén keresztül Isten országa betör az életébe: *„magába szállt és azt mondta: az én apámnak hány bérese bővelkedik a kenyérben”.*

Isten országa tehát egyrészt Jézus Krisztus személyében mindig közöttünk van, vagyis jelenvaló; ugyanakkor eljövendő is, kibontakozása, mindenki számára való megnyilvánulása csak a jövőben fog bekövetkezni. Ezért imádkozzuk, hogy *„Jöjjön el a te országod!”*

Hogyan törhet be Isten országa/uralma a földi országot építők – a politikusok életébe?

Többen vannak itt ma reggel olyanok, akik a parlamentbe sietnek, s a földi ország, a város, a polisz jólétén fáradoznak. Hogyan viszonyuljon egymáshoz a földi ország és Isten országa, a polisz és Isten városa, a *civitas terrena* és a *civitas dei*, a vezetők hatalma és Isten uralma?

A rendszerváltás idején sok naiv nosztalgia fogalmazódott meg az emberekben, mint például: „Majd a rendes, vallásos emberek helyrehozzák azt, amit a kommunisták elrontottak.” „A vallásos embereknek kell politizálni, még hozzá a Kereszténydemokrata Pártban.” Sokan ok-okozati összefüggést látnak a keresztény hit és a politikai cselekvés között, és vannak olyanok, akik szinte vallásos hittel tekintenek egy-egy politikai vezetőre.

Jézus azonban hangsúlyozottan azt tanította, hogy „Jöjjön el a te országod!” Veszélyes dolog a vallást és a politikát összekeverni. Ám a keresztény emberek azért imádkozhatnak, sőt kell is, hogy imádkozzanak, hogy jöjjön el Isten uralma népünk felelős irányítói és vezetői szívében. Hogy találkozzanak ők is az ember eredendő betegségének, a bűnnek a valóságával – és az abból való gyógyulás és szabadulás örömeivel, az evangéliummal.

Egy évvel ezelőtt itt, ezen a helyen egy keddi reggelen Fülöp és a szerencsen komornyik történetéről prédikált egy evangélikus lelkész, ezzel a címmel: „Egy politikus találkozik Jézussal”. Az igehirdető testét ma egy pusztító, gyilkos kór gyöttri. De az egy évvel ezelőtt elhangzott gondolatai ma is életerősek és még mindig a fülünkben csengenek. A politikus (az etióp kincstárnok) igazságkereséséről és örömről, aztán Jézusról és Fülöpről beszélt. Ez utóbbiról így szólt:

„Fülöp nem ad politikai tanácsokat az etióp politikusnak... az egyháznak, mint evangéliumhirdető közösségnek nem dolga a politika. Mindig akkor volt gyenge az egyház, s került identitászavarba, amikor vezetői elbuktak a közvetlen politikai hatalomgyakorlás kísértésében. Akár úgy, hogy klerikalizálták az államot, akár úgy, hogy szekularizálni hagyták az egyházat.”

Ugyanakkor Isten országának meghirdetése közvetve mégiscsak befolyásolja a politikát, hiszen a megfordult új életek új etikai értékeket, tetteket eredményeznek a közéletben.

Összefoglalva

Hinni csak Isten országában és nem az emberek politikájában szabad. Az evangélium hirdetőjének a politikusok felé az a feladata, hogy a politikusok lelkiismeretét ébren tartsa, hogy emlékeztessen, hogy a hatalmat csak ideig-óráig kölcsön kapták, hogy sáfárkodjanak vele, hogy tudatosítsák: az evangéliumot tilos manipulálni, akárcsak Istent vagy a keresztény hitet emberi célok érdekében – bármilyen nemesek is legyenek azok – felhasználni.

Ugyanakkor a keresztényeknek – mivel e világ polgárai is – kötelességük, hogy dolgozzanak a város, a polisz jólétéért, s hogy emberként politizáljanak.

De a politikát és a vallást, az ember országát – és Isten országát ne mossuk egybe, mert akkor kölcsönösen gyengítik egymást. A politika maradjon politika, a vallás vallás, a nemzet nemzet, az Isten Isten.

Ha cselekszünk, akkor építsük ezt a szép kis országot. Ha imádkozunk, továbbra is úgy imádkozzunk, ahogy Jézus tanított minket: *„Jöjjön el a te országod!” Ámen.*

A SZELÍDEK BOLDOGSÁGA

Textus: Mt 5,5

Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet.

A boldogmondásokról szóló reggeli elmélkedésben a harmadik boldogsághoz érkeztünk el: „*Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet*”

Jelent-e valamit ez az ige közéleti embereknek, politikusoknak? Hiszen a politikában éppen nem szelídségre, hanem ügyességre, talpraesettségre, akarásra, rátartiságra, sőt – a megengedett keretek között – erőszakosságra van szükség. Sokan úgy vélik, hogy a politikusok számára nem a „makarizmusok” (boldogmondások), hanem a Machiavelli gondolatvilága irányadó. A politikusok is „örökölni” akarnak, ha nem is feltétlenül az egész földet, de örökölni akarják egy országban a hatalmat, szeretnék elnyerni a választópolgárok bizalmát. Igen, a politikusoknak ez a boldogság: „megnyerni a világot” – pl. a választásokat –, s aztán egykor – igaz, ez ritkábban adatik meg – emelt fővel, közmegelegedéssel övezve távozni a közélet színpadáról.

S végezetül: a politikusi boldogság harmadik fokozata: a történelem ítélete. Ha a történelem úgy ítéli meg, hogy jelentős, kimagasló államférfi voltam, akkor szobrot állítanak nekem és bekerülök egy ország pantheonjába.

A politikusi boldogság azonban ingatag: a választásokat egyszer megnyerem, egyszer elvesztem. Egyszer „fent” vagyok, egyszer „lent”. Egyszer „bent” vagyok a hatalomban, egyszer „kint”. Lehet, hogy emelt fővel távozom a hatalomból, de aztán jön egy új nemzedék és más megítélés alá esem. És a történelem nemcsak emeli a szobrokat, hanem le is dönti azokat.

Az Isten nélküli politika tehát ki van téve a természet széljárásának, a fortuna, a fátum szeszélyeinek. Van-e Istenre építő politika? Lehet-e keresztény ember politikus? Immár harmadik éve minden harmadik kedden azért jövünk itt össze kora reggel, mert mi hiszünk ebben. Hisszük, hogy a „keresztény politikus” nem oximoron (önellentmondás), hanem egy lehetséges életpálya.

A hívő ember számára is minden politika (a hívő és a nem hívő politika egyaránt) Isten által rendelt tevékenység. Az ország jólétéről, a természeti csapások okozta károk helyrehozásáról, a jog érvényesítéséről, a társadalomban fellépő gonosz megfékezéséről az állam – mint Isten eszköze – hivatott gondoskodni. Valóban „minden politika”, de a hívő ember számára, a „politika nem minden”.

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben 2001. március 27-én.

A gonosznak az emberi hatalom általi korlátozása, a büntetésre, a „kardra” természetesen szükség van. Ám a büntetés csak ideiglenes. Az államhatalom csak kordában tudja tartani a gonoszt, annak hatalmát nem képes megtörni. Hitünk szerint a gonosz hatalmát nem a „kard”, hanem a „kereszt” tudta megtörni. Ezért fontos, hogy tudjunk a másik dimenzióban, a másik ország (Isten országa) törvényszerűségeiben is gondolkodni.

A hívő politikus abban különbözik a nem hívőtől, hogy tud egyszerre két dimenzióban, két ország – az Isten országa és a földi ország – összefüggéseiben gondolkodni. Pontosabban: úgy gondolkodik a földi országról, hogy eközben Isten országának a törvényszerűségeit is a fejében és a szívében forgatja.

A boldogság

Jézus azt mondta, hogy „én békességet adok nektek, de nem úgy, amint azt a világ adja”. Ezt is mondhatta volna: „Én boldogságot adok nektek, de nem úgy, amint azt a világ adja”.

A keresztény politikus Jézussal együtt mondja: „Mit ér, ha az egész világot megnyerem, de a lelkemben kárt vallok?” Mindezek fényében figyeljünk a boldogmondásokra és azon belül is a harmadik boldogságra. Jézus nem azokról beszél, akik az emberek, a világ szemével, hanem akik az Isten szemével nézve boldogok. Akik életükkel ráálltak az Istentől számukra rendelt vágányra, akik számára van értelme és vonzása ennek a szónak: üdvösség. Akik számára a boldogság az Istenhez való tartozás, a „helyükre kerülés” tudata. Akik számára a boldogság benső bizonyosság és öröm. Más ez a boldogság, mint az, amit a világ ad!

„Öröklík a földet”

„Boldogok a szelídek, mert ők öröklík a földet”.

Eddig azt láttuk, hogy mi a boldogság Isten törvénye szerint, az ő országában, s mielőtt megértenénk, hogy kik is a szelídek, lássuk, mit ígér Jézus nekik: „ők öröklík a földet” A Biblia Isten gyermekeit nevezi „örökösöknek”. Hitünk szerint Isten teremtetten a mennyet, a földet és az embert. És amikor mindezt megteremtette, tudta, hogy „ez jó”. Azonban az ember mégis az Isten ellen lázadó gonosznak, a bűnnek a foglya lett. Az Ellenség lett a világ fejedelme. Az ember azóta fogságban, rabságban él, s ráadásul engedetlensége folytán önmagát is megköztözte – így öröksége, az Isten által Édennek teremtett föld nem lehet az övé.

De Isten szabadítást ígért és adott is neki. Először a „hit emberének”, Ábrahámnak ígéri a földet örökségül (Gen 15,8). Aztán az Istentől ihletett zsoltáros énekel arról, hogy kik öröklík a földet. Ez a dallam először a 25. zsoltárban csendül fel: „*Aki féli az Urat [...] élete boldog marad és utódai öröklík a földet*” (Zsolt 25,13). A 37. zsoltárban teljes hangszerelésben csendül fel ez a muzsika: „*Akik az Úrban reménykednek, azok öröklík a földet*” (9. vers), „*Az alázatosak (szelídek)*

öröklík a földet” (11. vers), „Akiket megáld az Úr, öröklík a földet” (22. vers), „Az igazak öröklík a földet” (29. vers) és „akik várják az Urat és aki az ő útján marad, az öröklík a földet” (34. vers). Tehát Jézus maga is a 37 zsoltár 11. versét idézi, amikor azt mondja: „Boldogok a szelídek, mert ők öröklík a földet”.

Előbb láttuk a teremtésre való utalást, s most hangsúlyoznunk kell, hogy az ígéret egyértelműen az újjáteremtett földre vonatkozik – a boldogságnak tehát eszkatológiai vonatkozása van. Ez az az idő, amikor Isten szabadítási terve beteljesedik, a megváltási mű beér, amikor „elmúlik a gonosz”. A zsoltáros ezt egyedülálló természeti képpel fejezi ki:

*láttam elhatalmasodni a gonoszt és szétterjeszkedett
az, mint egy gazdag lombozatú vadfa.
De elmúlt, és íme nincsen! Kerestem, de
nem található. (Zsolt 37,35–36)*

Igenis, a Szentírás minden pogány és evilági bölcsességgel szemben (vagyis, „hogy a világ mindig ilyen volt és ilyen lesz”), hatalmas erővel hirdeti, hogy egyszer véget ér a gonosz. Ahogyan volt kezdése a gonosznak, úgy lesz egyszer vége is. Megsemmisül a gazdag lombozatú vadfa! Az utolsó ítéletkor azt mondja Jézus: „Jöjjetek Atyám áldottai és örököljétek a világ kezdete óta számotokra elkészített országot” (Mt 25,34). S azt az országot – mint Pál apostol is írja – sem „igaztalanok”, sem „romlandók” nem örökölhetik (1Kor 6,9; 1Kor 15,50). Ez az az ország, amiről a Jelenések könyve „új ég és új föld”-ként tudósít, ez az, „*ahol az Isten sátora az emberekkel van, és ő is velük fog lakni, ők pedig népei lesznek, és maga az Isten lesz velük, és letöröl minden könnyet a szemükről és halál nem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé.*” (Jel 21,4)

A szelídek

És végezetül, kik a szelídek, akik öröklík a földet? Jézus arra szólít fel bennünket, hogy „*legyetek ravaszok, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok.*” A bibliai szelídség nem velünk született tulajdonság. Pláne nem mulyaság, élehetlenség vagy gyávaság. A szelídség: eredmény. Mózesről tudjuk, hogy fiatal korában heves ember volt és megölt egy egyiptomit, de amikor meghalt, az írás feljegyezi róla: „*minden embernél szelídebb volt*” (4Móz 12,3).

A szelíd ember nem pacifista, hiszen ő is ismeri a harcot, számára a szelídség kiharcolt benső erő. Valaki így fogalmazta: „azok a szelídek, akik legyőzték önmagukban a gőgöt és bizonyos függetlenségre tettek szert” (Scholz L.) Igen, a szelídség a szellemi függetlenség, benső autonómia jele: tudok nem olyan lenni, mint a világ, mint az átlagember. A szelídség tehát a bölcsességgel kapcsolatos, s nem véletlen, hogy oly sokat hivatkozik rá a bölcsességirodalom: „*A szelíd szív élteti a testet, az indulat viszont rohasztja a csontokat*” (Péld 14,30); „*A szelídség nagy bűnöket lecsendesít*” (Préd 10,1 – Károli); „*A szelíd nyelv az életnek fája, a romlott pedig összetöri a lelket.*” (Péld 15,4)

Dietrich Bonhoeffer a Krisztus követéséről szóló könyvében írja a szelídekről:

*Ha szidalmazták őket – csendben várnak.
Ha erőszakosak velük – azt is tűrik.
Ha félrelökték őket – kitérnek
nem pereskednek jogaikért – ha jogtalanság éri őket.*

Az ógyház így jellemezte őket:

„Non cupidi vindictae” – nem vágnak megtorlásra. Vagyis nincs bennük az érzéki, természetes vágy, hogy megtorolják a rajtuk esett sérelmeket.

Amíg a „csak” politikus ember a jogérvényesítésre, az igazságtételre törekszik, addig a szelíd ember a „bizonyáságtételt” ismeri. Luther ezt így fogalmazta: „Elégedj meg a bizonyáságtétellel. Ha igazadnak nem tudsz érvényt szerezni, bízd Istenre az ügyet, a te kötelességed, hogy hitet tégy mellette, a győzelmet Isten magának tartja fenn. Ha ő azt akarja, hogy győzz, úgy ő maga megcselekszi azt, ha pedig nem akarja, elégedj meg az ő irgalmasságával. Ha el is veszik tőled az igazság győzelmét, a bizonyáságtételt azonban nem vehetik el.”

Honnan van a szelídség?

Említettük, hogy a bibliai/keresztény szelídség nem születés adománya. Hozzátehetjük, nem is valami „keresztény gimnasztika” eredménye. A szelídség forrása egyes egyedül Jézus Krisztus, ő mondta azt: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok... tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd és alázatos szívű vagyok”. Igen, azok a szelídek, akik a Báránytól tanulták a megaláztatás, a tűrés, a szelídség művészetét. Most, Böjt idején különösen is fontos, hogy Ézsaiás „szenvedő szolgájára” és a Jelenések könyvének „Bárány”-ára figyeljünk.

„Amikor megkínozták, alázatos maradt, a száját sem nyitotta ki, mint a bárány, ha vágóhídra viszik, vagy mint a juh, ha némán tűri, hogy nyírják, ő sem nyitotta ki száját” (Ézs 53,7).

A Jelenések könyvének nagy, drámai látomása szerint először senki sem találta méltónak, hogy átvegye a hétpecsétes könyvet és felnyissa annak pecségeit. Egyedül a megöletett Bárány lesz méltó. Az ő dicséretét zengi a mennyei trónus körül ülő 24 vén az új énekkel:

„Méltó vagy arra, hogy átvedd a könyvet, és feltörd annak pecsétjeit, mert megöletted, és véreddel vásároltad meg őket Istennek minden törzsből és nyelvből, minden nemzetből és népből; és a mi Istenünk papjaivá és országa népévé tetted őket, és uralkodni fognak a földön.” (Jel 5,9–10) Csak azok lehetnek szelídek, akik „megmosták ruháikat és megfehéřítették azt a Bárány vérében” (Jel 7,14). A bibliai szelídség csak Krisztus áldozatának elfogadásából származhat.

A hit nélküli politika csak az erősekben és a birodalmakban, az „oroszlán”-ban, a „párduc”-ban, a „medvében” bíz. A hívő politikus az erőtlennek tűnő, megöletett Bárány erejében is hisz. Az ő szelídségétől kapja szelídségét, és vele együtt fogja örökölni a bűn nélküli földet. Ámen.

A HIT ZSOLTÁRA

Textus: 46. Zsolt

Isten a mi oltalmunk és erősségünk, mindig biztos segítség a nyomorúságban. Azért nem félünk, ha megindul is a föld, és hegyek omlanak a tenger mélyébe; ha háborognak és tajtékoznak is vizei, és tombolásától megrendülnek a hegyek. Egy folyam ágai örvendeztetik Isten városát, a Felségesnek szent hajlékait. Isten van benne, nem inog meg, megsegíti Isten reggelre kelve. Népek háborognak, országok inognak, az Úr mennydörög, megretten a föld. A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk. Jöjjetek, lássátok az Úr tetteit, aki bámulatos dolgokat művel a földön. Háborúkat szüntet meg a föld kerekiségén, íjat tör össze, lándzsát tördel szét, harci kocsikat éget el. Csendesedjete el, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Isten! Magasztalnak a népek, magasztal a föld. A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk.

Ebben a félévben a reggeli áhítatok a zsoltárok alapján szólnak. Az igehirdetőre van bízva, hogy melyik zsoltár alapján kívánja átadni Isten ébresztő, bátorító és megtartó üzenetét. Az üzenet közvetítője így arra kényszerül, hogy újra és újra olvassa és olvasgassa a zsoltárokat, amíg – Isten segítségével – rátalál arra, amit régi költői képek felidézésével itt és most hirdetni kell.

Némi töprengés után én is így találtam rá a 46. zsoltárra. Nevezik ezt a „hit zsoltárának”, a „bizalom zsoltárának”, sőt felekezetem névadója után „Luther zsoltárának” is, hiszen Luther, amikor testi-lelki válságban, életének mélypontján volt, a 46. zsoltár vigasztalásához fordult.

„Amiben az egyház hisz – azt megéneklük; amiben az egyház hisz – azt megépítik.” Nos, Luther megénekelte ezt a zsoltárt. Az „Erős vár a mi Istenünk” – amit az előbb mi is énekeltünk – nemcsak a világ evangélikusainak első számú éneke, hanem közös keresztény kinccse is lett, sőt Bach muzsikáján keresztül felekezeteken túlmutató erővel szólal meg.

„Amit a szánkkal éneklünk, azt értelmünkkel is járjuk végig!” – mondták egykor a józanságra intő egyházatyák. Mi is az az isteni szó, ami megihlette a zsidóságot és a kereszténységet, Luthert, Bachot és sokakat több évezreden át?

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben 2001. október 16-án.

A zsoltáros szava erővel szól – ének és hitvallás. Oly hitet és meggyőződést áraszt, amivel nem lehet szembeszállni, vitatkozni. Csak visszhangozni tudjuk, és a dallamot továbbadni.

A zsoltár szerkezetileg három szakaszra tagolódik és három üzenetet is hordoz, amit a szövegbe toldott szünetjellel („szela”) a szerző is elkülönít egymástól. Ezek a következők: 1. A nagy nyomorúság idején Istenben kell bízni. 2. Az Isten városának bemutatásával Isten közössége láthatóvá válik. 3. Meghív bennünket Isten követésére.

Bizalom Istenben a nagy nyomorúság idején

Apokaliptikus időben szólal meg a hit hangja: „nyomorúságról”, „szorongattatásról” hallunk. A szenvedés, a krízis, a tragédia ideje ez: „elváltozik a föld” „hegyek omlanak a tenger mélyébe”. Talán ez az a nyomorúság, amiről Dániel prófétát idézve (Dán 12,1) Jézus is szólt a nagy apokaliptikus beszédében: *„nagy nyomorúság lesz, ami nem volt a világ kezdete óta.”* (Mt 24,21)

Vannak természetes katasztrófák, mint a földrengés, árvíz, vihar, s a zsoltáros itt erről szól. Mi nyugodtan hozzátehetjük: vannak mesterséges, emberi bűn okozta katasztrófák, mint a háború vagy terrortámadás. Ezrek vagy milliók, gyermekek és ártatlanok értelmetlen halálát követelik ezek.

Feltehetjük a kérdést: Mit kell tennünk, ha bennünket fenyeget természeti csapás, vagy a szereteteink, gyermekeink életét követelő vad terrortámadás? Igen, mindent meg kell tennünk, hogy védekezzünk, hogy elhárítsuk a veszélyt családunk, szereteteink vagy országunk feje felől. De, kedves testvérek, nem elég cselekednünk, még kevésbé elég a cselekedeteinkben hinnünk; a zsoltáros arra tanít, hogy Istenben kell hinnünk. Nem emberi erőbe, még csak nem is a nemzetek összefogásába, hanem egyedül az Istenbe kell vetnünk bizodalmunkat.

A 33. zsoltár különbséget tesz az „Úr tanácsa”, és a „nemzetek tanácsa” között: *„Semmivé teszi (rég fordítás: elforgatja) az Úr a nemzetek tervét, megghiúsítja a népek szándékait. Az Úr tanácsa megáll mindörökké, szívének gondolatai nemzedékről nemzedékre. Boldog az a nép, amelynek Istene az Úr, az a nép, amelyet örökségül választott.”* (10-12. vers)

Veszélyeztetettség idejében nem az emberek „tanácsához”, hanem az élő Úrhoz kell fordulnunk! A katasztrófa idején még a hitetlen ember is így kiált: „Uram, segíts!”

Az ilyen időszakban az Úr a mi „oltalmunk”, „menedékünk”, „erőnk”, „erősségünk”. A természet és a történelem viharában az Úr az egyedül biztos pont – ő a „vár”, a „sziget”, a „hegyen épült város”, a „bárka”, a „kikötő”.

Isten oltalomként kínálja magát a bajbajutottaknak, hozzá lehet és kell fohászolni, mert ő a biztos menedék. „Erős” menedék és „erős” vár, és ebben a menedékben nekünk is erősen kell hinnünk és bízunk.

A 2. parancsolat nem véletlenül tanítja, hogy Isten nevét hiába ne vegyük, hogy ne használati cikk-ként forduljunk az ő szent nevéhez valami nagypoliti-

kusi ravaszsággal: „E jelben győzni fogsz!”, hanem azért forduljunk hozzá, amiért ő magát kínálja nekünk: oltalomként, menedékként. Mert ő azért adta nekünk önmagát, hogy higgyünk őbenne és el ne vesszünk. Mert ha benne hiszünk, akkor mégis megtartatunk.

A belé vetett hit persze nem védi ki a természeti vagy a történelmi katasztrófákat. Igen, a hívőket, Isten népét is elpusztíthatja bármikor a földrengés vagy egy esztelen terrortámadás. Ám a hívő ember számára a végső kérdés nem a néhány évtizednyi élet vagy az ezt lezáró halál, hanem az örök élet és az örök halál.

Ha hitben élünk, testünket, családjunkat, szeretteinket elpusztíthatja az emberileg szörnyű természeti vagy mesterséges katasztrófa. *„Zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai, hegyek rendülhetnek meg háborgásától... elváltozhat a föld, hegyek omlanak a tenger közepébe.”*

Nem félünk! Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Félelem vagy hit? Ez az alternatíva. A hitetlen ember fél és retteg. A hívő ember nem fél a természeti katasztrófától, a terrorizmustól, még a bioterrorizmustól sem. Mert a szeretet (és ez elsősorban Isten szeretete) kiűzi a félelmet! *„Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy féljete, hanem a fiúság lelkét.”* (Róm 8,15) *„Nem a félelem lelkét adta az Úr!”* (2Tim 1,7) Ez az erős hit a sziklába, a kőbe, a várba, a kikötőbe vetett hit: akár élek, akár halok – az Istené vagyok!

A mai áhítatra való készülés közben találtam a 46. zsoltárról az alábbi bizonygatót:

Családommal együtt a Hermina út 51 szám alatt laktam, légvonalban nem messze a Közlekedési Múzeumtól. A gyászos emlékű napon, 1944. július 2-án, szikrázóan napfényes vasárnap délelőtt volt, 10 órakor azonban felbúgtak a légiveszélyt jelző szirénák. A vészjelzést hallva, mindannyian lesiettünk a ház légópincéjébe. Feszült csendben várakoztunk. Édesanyám magába mélyedve, halkán imádkozott. Hamarosan környékünk fölé érkezett a bombázók első hulláma. Hullottak a bombák, omlottak a házak falai. A pincefalról levált mészszerű porfelhőként terjengett óvóhelyünkön. A magasból stukázva zuhanó repülőgépek motorzúgása, a bombák robbanása, az összeomló házfalak rettentő robaja fülsiketítő hangorkánként keveredett egybe. A pokol tornácán éreztük magunkat. Halálos fenyegetettségünkben édesanyám felkelt a helyéről, és ég felé tárt karokkal, teli torokból esdekelte el a 46. zsoltár első verseit: *Isten a mi oltalmunk és erősségünk, igen bizonyos segítség a nagy nyomorúságban. Azért nem félünk, ha elváltoznék is a föld, ha hegyek omlanak is a tenger közepébe. Zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai, hegyek rendülhetnek meg háborgásától. Az Isten ő közepette van, nem rendül meg; megsegíti Isten virradatkor. A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk. Mintegy két óra múltán minden elcsendesedett, a bombázók elhagyták légterünket.*

Vízió Isten városáról, a vele való közösségről

A második részben Isten városának képe villan fel előttünk. Itt nem vihar tombol, nem a tenger gyilkol, hanem a tiszta forrásból származó folyam táplálja a várost. A zsoltáros Isten uralmát szimbólumokkal, képek segítségével mutatja be nekünk.

Az Édenkert és a mennyei Jeruzsálem képvilága találkozik itt. Az Isten kertje, és az Isten városa. A földi Jeruzsálem körül nem volt folyó, ami az ellenség dolgát mindig megnehezítette volna. A mennyei Jeruzsálemről viszont azt olvassuk, hogy *„Istentől szállt alá”* (Jel 21,2–3) Ebben a városban az élet vizének folyója folyik: *„És megmutatá nekem az élet vizének tiszta folyóját, amely ragyogó volt, mint a kristály, az Istennek és a Báránynak a királyi székéből jövéni ki.”* (Jel 22,1)

Víz nélkül nincsen élet. Van gyilkos víz, és életadó víz. Jézus a samáriai asszonnyal való beszélgetése közben olyan vizet ajánl, amely *„örök életre buzgó víz”*, s ha abból valaki iszik, soha meg nem szomjúhozik (Jn 4,14). És azt is mondja: *„Aki hisz énbenem, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből.”* (7,38)

A keresztségünk szimbóluma is a víz. A bűnnek való meghalás – mint a vízben történő megfulladás – és az onnan való feltámadás. A keresztségünkkel lépünk be abba a bárkába, amely a természet és a történelem gyilkos vizein evez, de amelyben már az örök élet tiszta vize folyik – s amelyik az Isten városa fele tart. Micsoda nyugalmat áraszt ez a kép: *„Az Isten ő közepette van, nem rendül meg, megsegíti Isten virradatkor.”*

Ez van tehát odabent a bárkában, az egyházban, az Isten városában. És eközben odakint nemzetek zajongnak, országok mozognak. Erről az Isten városáról így ír a Jelenések könyve: *„Ímé az Isten sátora az emberekkel van, és velük lakozik, és azok az ő népei lesznek, és maga az Isten lesz velük, az ő Istenük. És az Isten eltöröl minden könnyet az ő szemeikről; és a halál nem lesz többé; sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé”* (Jel 21,3–4).

A hívó ember hitben már e földön is átéli az Istennel való örök élet örömét és békességét, az erős vár biztonságát.

Meghívás Isten követésére

Végezetül a harmadik rész: meghívás Isten követésére. *„Jöjjetek és lássátok az Úr tetteit!”* Jöjjetek, ne csak halljátok, hanem lássátok! Szemléljétek az Úr cselekedeteit. Szemléljétek az ő tetteit! Mert mi mindent cselekszik? *„Háborúkat szüntet meg... íjakat tör össze... harci kocsikat éget el...”*

Isten tesz pontot minden emberi konfliktus, háborúskodás végére. Isten az, aki elnémítja a történelem zaját. Ahhoz, hogy őt felfogjuk, megértsük, meghalljuk, meglássuk – el kell csendesednünk. *„Csendesedjétek el és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten.”* Az ember-okozta, bűn-okozta bábeli hangzavarban nem halljuk meg az Istent. Ne lázadjunk, ne háborogjunk a „hogyan lehet” kérdéssel! Isten előtt csendesedjünk el! *„Az ő templomában hallgasson előtte az egész föld!”* – írja Habakuk próféta.

Emlékszünk Illés prófétára, hogy amikor a barlang előtt Istenre várt, az Úr nem volt a szélben... nem volt a földindulásban, nem volt a tűzben, hanem a tűz után halk és szelíd hang hallatszott (1Kir 13,12).

Ismerjük gyermekeink énekét: „Szívem csendben az Úrra figyel”. Csak lelkünk békéjében, szívünk csendjében halljuk meg mi is az Istent. Csendesedjünk el! Ámen.

MAGNIFICAT 2002

Textus: Lk 1,46–55 és Jón 2,4–10

Magasztalja lelkem az Urat, és az én lelkem ujjong Isten, az én Megtartóm előtt, mert rátekintett szolgálóleánya megalázott voltára: és íme mostantól fogva boldognak mond engem minden nemzedék, mert nagy dolgokat tett velem a Hatalmas, és szent az ő neve, irgalmad megmarad nemzedékről nemzedékre az őt félőkön. Hatalmas dolgot cselekedett karjával, szétszórta a szívük szándékában felfuvalkodottakat. Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel. Éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel. Felkarolta szolgáját, Izraelt, hogy megemlékezzék irgalmáról, amint kijelentette atyáinknak, Ábrahámnak és az ő utódjának mindörökké.

Nyomorúságomban az ÚRhoz kiáltottam, és ő meghallgatott engem. A halál torkából kiáltottam segítségért, és te meghallottad hangomat. Mélységbe dobtál, a tenger közepébe, és áradat vett körül. Minden habod és hullámod átcsapott fölöttem. Én már azt gondoltam, hogy eltaszítottál magadtól, és nem láthatom többé szent templomodat. Már-már életemet fenyegette a víz, mélység és örvény vett körül, hínár fonódott a fejemre. Lesüllyedtem a hegyek alapjáig, örökre bezárult mögöttem a föld. De te kiemelted életemet a sírból, ó, URam, Istenem! Amikor elcsüggedt a lelkem, az ÚRra gondoltam, és imádságom eljutott hozzád, szent templomodba. Akik hitvány bálványokhoz ragaszkodnak, azok elhagyják jótevőjüket. De én hálaéneket zengve áldozok neked, és amit megfogadtam, teljesítem. Az ÚRtól jön a szabadulás!

Négy esztendővel ezelőtt, amikor a politikusoknak tartott reggeli áhítaton első alkalommal szóltam, Mária énekét, a Magnificat-ot választottam az igehirdetés alapigéjeként. Először – mint irodalomtanár – a költemény irodalmiságáról, drá-

Elhangzott a politikusoknak tartott reggeli áhítaton, a Budapesti németajkú református gyülekezetben, 2002. október 1-jén.

maiságáról majd Mária egyszerű, de sugalmazott lényéről beszéltem, s végezetül a lényegre, Mária igehirdetésének tartalmára irányult a figyelem.

Mária igehirdetése, a Magnificat ugyanis a történelemben cselekvő Istenről szól. Úgy is mondhatnánk: a Magnificat a történelem keresztény olvasata. Olyan jó volt négy évvel ezelőtt arról hallani, hogy az Úr szétszórja azokat, „akiknek gőgös a szívük indulata”; hogy ő „hatalmasokat döntött le trónjukról és megaláztakat emelt fel”; idézni Dánieltől is azt, hogy ő királyokat taszít le és királyokat támaszt, hogy ő éhezőket lát el javakkal, és bővelkedőket küld el üres kézzel.”

Négy évvel ezelőtt elmondtam azt is, hogy Luther a maga Magnificat-kommentárját egy fiatal politikusnak, a 17 éves János Frigyes hercegnek ajánlotta, s felidézte neki az istenfélő uralkodók: Dávid és Salamon példáit. „Ha az Úr kezében van a király szíve, olyan lesz, mint a patak vize” (Péld 21,1)

Miközben e mai igehirdetésre készültem, önkéntelenül is ezzel a kérdéssel viaskodtam: miképp lehetne ma, a megváltozott politikai körülmények között a Magnificat alapján hirdetni Isten ígését? Vajon ma nem lenne érvényes a Magnificat? A Magnificat csak a mindenkori győztesek éneke? Józan értelmünk és emberi tapintatunk azt sugallja: a Magnificat-ot talán most, a megváltozott körülmények között túl hangosan azért ne idézzük! Úgy érezzük, hogy a Magnificat-tal most „baj van”, hogy a Magnificat mostanában „nem működik”. De mivel is van baj tulajdonképpen a Magnificat-ban? Az Istennel, a fejedelemmel, vagy talán a mi hitünkkel?

Kedves Testvérek! Ha ma nem merünk a Magnificat-ról beszélni, ha ma nem merünk annak alapján ígét hirdetni, akkor egyértelműen a mi hitünkkel van a baj!

Hisszük-e, hogy a mindenható Isten az, aki nemcsak felemel, hanem meg is aláz bennünket, hogy ő az, aki „hatalmasokat dönt le trónjukról, és megaláztakat emel fel”? Hisszük-e, hogy ő adja a kezünkbe és veszi ki kezünkől a kormányrudat? Tudjuk-e ilyenkor is magasztalni őt? Hisszük-e, hogy ő veszi el a legdrágább szereteteinket? Tudjuk-e ilyenkor is áldani őt? Tudjuk-e Jóbbal együtt ezt mondani: „Az Úr adta, az Úr veszi el. Áldott legyen az Úr neve!” Mert Isten nemcsak akkor kér hitet tőlünk, amikor magasba emel minket, hanem akkor is, amikor mélységbe zuhanunk és látszatra Isten nem tekint ránk, s ilyenkor dohogunk: „Hiszen igyekeztünk mindent olyan jól csinálni, még Téged is, Istenünk, legtöbbször megkérdeznünk!” Természetes emberi reakció, hogy megharagszunk, megsértődünk Istenre, s dacolunk vele: „de hát én hozzád fordultam, s ez nem történhetett volna meg”! S ha nagyon buzog a vallásosságunk, akkor a vallási magyarázatot is gyorsan megtaláljuk: a démoni erők győztek Isten akarata felett. Bizony ilyenkor kilátástalannak tűnik a helyzet és elkeseredünk. Sok vallásos embert ismerek, akik az elmúlt hónapokban a történeteket hitük kudarcaként élték meg és elkeseredtek, egyesek még depresszióba is estek.

Ismétlem mondanivalóm lényegét: nem Istennel, nem is a fejedelemmel, hanem a mi vallásosságunkkal, a hitünkkel van a baj, ha ilyenkor depresszióba esünk!

II.

A Bibliában sok elkeseredett emberrel találkozunk, még depressziósokkal is. Kétségtelenül vannak tragédiákkal véget érő depressziós történetek, mint az Ószövetségben Saul királyé vagy az Újszövetségben Júdásé. De a kilátástalanságból van szabadulás! Ezt villantja fel előttünk Jónás próféta története.

Jónás hívó ember, Isten embere, próféta. De valamilyen ok miatt (először nem tudjuk) engedetlen volt Istennek. Isten parancsolatával dacolva nem Ninivébe indul el, hanem Tarsisba. A tengeren vihar támad, a hajóslegények pánikba esnek; mindegyik a maga Istenéhez kiált – Jónás pedig lemegy a hajó mélyébe és mély álomba merül. Ő is depressziós ember: nem vesz tudomást a körülötte lévő világról és meg akar halni. Amikor kiderül, hogy miatta lett vihar, nem titkolja, hogy ő az Urat féli, de előle menekült. A vallásos, de Istennek engedetlen ember apatikusan várja a megsemmisülés, a halált. A mélységbe, a tenger fenekére vetik. De Isten a mélységben sem hagyja veszni az ő szolgáját, mert nagy halat küld és bezárja Jónást a hal gyomrába. Mi is menekülhetünk Isten elől, a mélységbe ugorhatunk, zuhanhatunk, de Isten bennünket is bezár a cethal gyomrába. A mezítelenségben, az elhagyatottságban, a halál torkában ki vagyunk szolgáltatva az élő Istennek! Jónás nem semmisült meg, Isten megtartotta őt. A mélységből, a de profundis-ből tudott kiáltani az Istenhez: imádkozott. Ezt az imát hallottuk most: *„Nyomorúságomban az Úrhoz kiáltottam, és ő meghallgatott engem, az Úrra gondoltam és imádságom eljutott hozzád.”*

A szenvedésből való kiáltás hálazsoltárrá lényegül, s ez így végződik: *„Az Úrtól jön a szabadulás.”* S ez után ezt olvassuk: *Az Úr pedig parancsot adott a halnak, és az kiköpte Jónást a szárazföldre.”*

III.

Az evangéliumban Jézus a „Jónás jeléről” beszélt, arról, hogy Jónás története az Ő halálának és feltámadásának előképe. Jónás imája egyrészt a teljes megsemmisülés képét villantotta fel: *„mélység és örvény vett körül, hínár fonódott a fejemre. Lesüllyedtem a hegyek alapjáig örökre bezárult mögöttem a föld”* (2,6–7)

Dávid zsoltára, a 22. zsoltár ugyancsak a mindenki által elhagyott emberről szól, akit még az Isten is elhagyott. Ráadásul ez az ember nem depressziós, hanem istenfélő és éppen hite miatt gúnyolják. De ő is átéli a teljes megsemmisülést: *„Hatalmas bikák vettek körül, bekerítettek a básáni bivalyok. Föltápták rám szájukat, mint a marcangoló, ordító oroszlán. Szétfolytam, mint a víz, kifícamodtak a csontjaim. Szívem, mint a viasz, megolvadt bensőmben. Torkom kiszáradt, mint a cserép, nyelvem az ínyemhez tapadt, a halál porába fektettél.”* (Zsolt 22,13–16)

De a megsemmisülés fenyegető, már-már fizikai tapasztalata ellenére Jónás is, a zsoltáros is dalra fakad, és az Úrhoz kiált: *„De én hálaéneket zengve áldozok neked, és amit megfogadtam, teljesítem.”* (2,10)

A zsoltáros: *„Hirdetem nevedet testvéreimnek, dicsérlek a gyülekezetben.”* (22,23)

Jézus Krisztus a kereszten a 22. zsoltár szavaival imádkozott: *„Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem”*. Dávid zsoltára próféciaának bizonyult: *„... átlukasztották kezemet, lábamat... Megosztottak ruháimon, köntösömre sorsot vetnek”* (22,17; 19). Jézus Krisztus a kereszten az Istentől való teljes elhagyatottságot tapasztalta meg, magára vette az emberiségnek járó kárhozatot. De ő is el tudta mondani: *„Atyám, a Te kezébe teszem le lelkem”*.

Az Ő halálából új élet fakad. A gabonamagnak el kell hálnia, hogy új életet teremjen. Isten feltámasztotta őt, s a beléje vetett hit: a Krisztushit, azaz az ő halálába és feltámadásába vetett hit által örök életet ad nekünk. *„Mert úgy szeretete Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”*

IV.

Befejezésként visszatérek az áhítat elején felvetett kérdéseimre. Lehet-e, szabad-e ma 2002-ben a Magnificat-ról prédikálni? A válaszom: nemcsak lehet, szabad, hanem kell! Jaj nekem, ha nem hirdetem ma, hogy Isten ma is a történelem Ura! Az igaz, hogy ennek megtapasztalása most nem triumfalista módon történhet, hanem emberi kudarcból és vereségből. A mélységnek valóban valami rejtett, magasabb értelme van! Félelmetes megtapasztalni, hogy ugyanaz az Isten, aki a magasba emel, a mélységbe is leránt bennünket. Megtanít bennünket, hogy minden látszat ellenére egyedül Ő az Úr! Azt akarja, hogy ne csak akkor dicsérjem, amikor azt látom, hogy mennyi jót tett velem. Meg akar tanítani arra, hogy Ő rejtőzködő Isten, aki „önmaga ellentétének látszatában”: a vereségben, a szenvedésben, a mélységben és az elhagyatottságban is az ő megmentő és irgalmas szeretete nyilvánul meg.

Igen, a Magnificat érvényes ma is: de most Dávid, Dániel és Jónás bűnvalló imádságaival együtt érthetjük azt jobban, és különösen akkor, ha saját mélységeinkben, szenvedéseinkben Krisztus kereszthalálának titka is felsejlik előttünk.

Ámen.

III. NÖVEKVŐ SZAVAK

(Alkalmi igehirdetések 2005–2023)

Uxori meae.

ELŐSZÓ (2023)

A *Növekvő szavak* című harmadik gyűjtemény az elmúlt két évtizedben elhangzott prédikációimból történt válogatás. Tudatosan nem a „legjobbakat” válogattam ki, ezzel is jelezve, hogy az igehirdetés olyan műfaj, amelyet nem emberi mértékkel kell osztályozni, tehát nincsenek „jó” és „rossz” igehirdetések; Isten az emberileg „rossz” igehirdetéseket is felhasználhat arra, hogy a beszéde eljusson az olvasók és a hallgatók szívéhez.

Több mint három évtizede „merészkedtem” először szószékre, 1988 szeptemberében, első fiúnk születése előtt két hónappal. Az első években kimondhatatlanul sokat készültem egy-egy igehirdetésre: kommentárokat, kézikönyveket heteken keresztül tanulmányoztam, a prédikációimat először leírtam kézzel magamnak, majd újra átírtam őket, hogy számomra is olvashatóbbá legyenek. Az idézett bibliai szakaszokat mindig piros színnel jelöltem.

Az igehirdetésre való készülések azonban az elmúlt évtizedek alatt nagyon sokat változtak. Azt nem merem leírni, hogy „rutinosabbak” lettek, hiszen a rutin sokszor a tartalom elsekélyesedésével járhat.

Technikailag az igehirdetéseket ma már azonnal a számítógépbe írom, persze ezt megelőzi az elcsendesedés, az ígén való hosszas töprengés, és azért továbbra is a kommentárok tanulmányozása.

A könnyebb készülés valószínűleg azzal is magyarázható, hogy 2017 őszén, a reformáció 500. évfordulója utáni napon kezdtem el a napi igék alapján a reggeli szellemi-lelkigyakorlataimat, amit 2Tim 2,15 alapján *Hasogatónak* neveztem el. Az evangélikus *Útmutató* és a református *Bibliaolvasó Kalauz*, s újabban a *Katolikus Igenaptár* napi igéit tanulmányozom az egyetemi kutatócsoportunk által kidolgozott *Egyesített Bibliaolvasó* (EBO) (<https://ebo.kre.hu/>) segítségével. Az újszövetségi igéknél legtöbbször a görög szöveget is megnézem. Reggelenként tíz igehelyet „hasogatok”: négy evangélikust, két reformátust és három katolikust, ezzel is jelezve, hogy Isten igéje bármelyik felekezet által „szólhat”.

2022-ben az „Egy év alatt” olvasó (szintén az EBO-ban feltüntetett) igenaptár segítségével az egyes bibliai könyveket folyamatosan olvastam és jegyzeteltem január elsejétől december harmincegyig. Így hatvanhat dokumentumból (bibliai könyvből) álló „saját Bibliám” állt össze (kicsit kacsintva a 18. századi amerikai teológus, Jonathan Edwards *Blank Bible*-jére).

Veszteségnek tartom, hogy az ún. Deuterokanonikus (apokrif) könyvek csak a katolikus kiadású Bibliákban találhatók. Pedig a 16. századi reformáció idején Luther, a Genfi Biblia fordítói vagy Károli Gáspár milyen sok időt fordíthattak ezek tolmácsolására is!

Tanulmányozásom során a görög szöveget nagyobb betűvel és piros színnel emelem ki; a számomra fontosabb részeket sárgával, a személyes (olykor provokatív) megjegyzéseimet kék színnel jelzem.

Az elkészült napi *Hasogatót* az email-listám alapján elküldöm mindazok számára, akik ezt kérték. Aki egykor igényelte, felvettem a listámra és automatikusan kapja reggelenként a „csomagot”. Visszajelzést nem várok.

Ez a tevékenység egy-másfél órás lelki / szellemi gyakorlat nekem, miközben az idő múlását alig veszem észre. Ellenkezőleg: mindez csak ritkán fárasztó számomra, segíti a koncentrációt, s legfőképpen erőforrást jelent a napi munkáim, feladataim elvégzéséhez.

Akik részletesen szeretnének tájékozódni az *Egyesített Bibliaolvasó* (EBO) eredetéről, valamint személyes bibliaolvasási gyakorlatokról, ajánlom a *Hogyan olvasod?* című kiadványunkat, amely 2021-ben, a *Hermeneutikai Füzetek* 43. köteteként jelent meg a Kutatóközpontunk gondozásában. Aki a Kutatóközpont célkitűzéséről, munkájáról és kiadványairól bővebben kíván tájékozódni, gratis könyvek listájáról értesülni, kattintson az alábbi linkre: https://hermeneutika-btk.eu/wp-content/uploads/2023/08/herm_fuz_2023_08_31.pdf.

Mindez tehát a „könnyebb” készülés komoly háttere.

Kívánom, hogy az Olvasó ne csak a két-három évtizeddel ezelőtti prédikációimból, hanem a közelmúltban elhangzott igehirdetéseim írott változatából is épüljön, hogy számára is szóljon és növekedjen a Szó!

AKI MINDENKIHEZ JÖTT

Textus: Mt 9,9-13

Amikor Jézus továbbment onnan, meglátott egy embert ülni a vámnál, akit Máténak hívtak, és így szólt hozzá: 'Kövess engem!' Az felkelt, és követte őt. És történt, amikor Jézus asztalhoz telepedett a házbán, sok vámszedő és bűnös jött oda, és letelepedtek Jézussal és az ő tanítványaival együtt. Meglátták ezt a farizeusok, és szóltak tanítványainak: 'Miért eszik a ti mesteretek vámszedőkkel és bűnösökkel együtt?' Ő pedig amikor ezt meghallotta, így szólt: 'Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Menjetek és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok, nem áldozatot. Mert nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket

A karácsonyi szünetben nem utaztunk el sehova, tudatosan itthon maradtunk, s egyik alkalommal Félixszel elmentem moziba. Mivel a filmeket ő sokkal jobban ismeri, mint én, ő döntötte el, hogy hova menjünk. Egy francia filmet néztünk meg, aminek ez volt a címe: „Kóristák”. A huszadik század elején játszódik a film egy franciaországi nevelőintézetben. A legvásottabb, kezelhetetlen, nevelhetetlen fiúkat helyezték el ebben az intézetben. Drákói szigor uralkodik az iskolában: az igazgató, a tanárok, a nevelők a legkeményebb módszereket vetik be, hogy megrendszabályozzák a vásott gyermekeket. Ám az erőszak erőszakot szül, a gyermekek nem lesznek jobbak. Legfeljebb pillanatnyi eredményeket lehet elérni, ám amint a tanár kiteszi a lábát az osztályteremből ismét azonnal elszabadul a pokol: a fiúk újra püfölik, gyilkolják egymást.

Egy napon egy új tanár érkezik az intézetbe: egy középkorú, középtermetű, kopasz, testes férfiú. Az igazgató, a kollégák azt várják tőle, hogy hozzájuk hasonló módszerekkel próbáljon fegyelmet tartani e vademberek között. Az új tanár azonban más, egészen más. Azonnal felismeri, átlátja a helyzetet, szelíden, nyugodtan lát munkához, de a felsőbb hatalmasságokkal nem keresi a konfliktust.

A vásott gyerekek persze őt is azonnal megpróbálják bedarálni, leszerelni, egyszerűen „legyőzni”, hogy az új tanár is csak a hatalmi pozíciójával védekez-

Elhangzott egy családi hétvégén Mátraházán, 2005. január 23-án.

hessen. A tanár néha titokban összekacsint ezekkel a rémségekkel. S ők is aztán megérik, hogy az új tanár tényleg más, egészen más. Ez a tanár nem az ellenséget látja bennük, nem gyűlöli, hanem szereti őket. Pedig ők nem méltóak erre a szeretetre. A tanárnak van egy eleinte még titokban tartott hobbija. Kottákat hozott magával, s elhatározta, hogy kórust szervez a vásott gyerekekből.

Persze ez nem megy könnyen, hiszen a fiúk az egyik percről a másikra nem javulnak meg, ám a tanárnak a nehézségek ellenére sem lanyhul a hite, szeretete, akarata.

Kétfrontos harcot folytat: küzd a diákok keménységével, és küzd az igazgatóság lélektelenségével. A kudarcok ellenére sem adja fel.

S csoda történik! A kórus egyre szebben énekel, a tanár felfedezi, hogy az egyik intézeti gyermek különösen is tehetséges. Csodálatos hangja, szólóéneke a kórus énekével együtt paradicsomi békét varázsol a pokolban. A tanár és a kóristák boldogok, egy új világ teremtdött közöttük, szeretik egymást, összetartoznak.

A további részleteket nem árulom el.

Kedves Gyerekek! Kedves Felnőttek!

Talán Ti is láttátok már ezt a filmet, s lehet, hogy a történetből valamit nem pontosan idéztem fel. De ez most talán nem is olyan lényeges. A lényeg az, hogy ez a film – talán már észre is vettétek – a mai textusunkról szól. A nevelőtanár, a kórusvezető pontosan olyan figura, mint Jézus. A vásott diákok pontosan olyanok, mint a bibliai történetben a vámszedők. A szólóénekes pedig talán éppen olyan, mint Máté. És ki felel meg a farizeusoknak? Hát persze, hogy az igazgató! Jézus korában a zsidók között a vámszedők voltak az aljanép. Akit mindenki lenézett. Jogosan. Mert kiszolgálták az idegen római hatalmat, s közben maguk mások kárára megtollasodtak. Sokszor azt gondoljuk, hogy a farizeusok eleve rossz, gonosz emberek voltak. Ellenkezőleg. A farizeusok voltak a zsidó vallás „legjobbjai”. Ők voltak azok, akik a tiszta tanításra, a tiszta erkölcsi életre helyezték a hangsúlyt. Féltették, óvták Izrael vallását. Ma is vannak ilyen „őrállók” az egyházunkban. A nagy baj ott következik be, hogy sokszor akik angyalok akarnak lenni, ördögök lesznek. A farizeusok sajnos lenézték az erkölcstelen, tisztátalan embereket. Talány volt számukra, hogy kicsoda ez a Jézus? Azt látták, hogy körülötte csodák történnek, a betegek meggyógyulnak, tömegek mennek utána. Biztos, valami hamis próféta! – gondolták magukban.

S megtudták, hogy nemcsak, hogy a vámszedők közül is toborozza a tanítványait, hanem még eszik-iszik is velük, s nemcsak a megtértekkel, hanem annak bűnös barátaival! Ez az ember az olcsó népszerűséget keresi, ez nem egy tiszta ember! Most jól leleplezte magát! – Hát így gondolkodtak ezek a farizeusok.

Jellemző rájuk, hogy gyávák, mert kérdésüket: „hogyan lehet ez?” nem Jézusnak teszik fel, hanem a tanítványoknak. Jézus rendkívül határozott három pontban válaszol a farizeusok értetlenkedésére:

1. Nem az egészségeseknek van szükségük az orvosra, hanem a betegeknek.
2. Ti „bibliamoly” farizeusok tanuljátok meg Hóseás prófétától: Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.
3. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket.

Kedves Felnőttek!

Jézus szava nem szól-e ma hozzánk is, amikor mi is egyházi emberekként talán ugyanúgy farizeusok vagyunk? Egyrészt azért, mert tisztának véljük magunkat, s el akarunk különülni, talán az egyházban is „tisztogatni” akarunk.

Másrészt egyházként ebben az országban, ebben a sajnálatosan kettéosztott társadalomban oly magabiztosan tudni véljük, mi az igazság, s az ország számunkra szimpatikusabb felét igaznak gondoljuk, miközben oly könnyen leördögözzük a másik felét: ez „emeszpés”, ez „szadeszes”! Jézus pedig a mai vasárnap, a mai igénkben a sokak által gyűlölt emeszpések és a szadeszesek közé megy, közülük hív el tanítványt, s annak barátaival együtt ünnepel!

S mi farizeusként háborgunk: ezt azért nem kellett volna tennie! Mi megbotráncozunk, s ezzel leleplezzük szívünk keménységét, s kiderül, hogy mi is éppen olyan bűnösök vagyunk, mint a vámszedők, a vásott gyermekek, a milliommossá tollasodott emeszpések és szadeszesek!

Jézus azt mondja: nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek van szükségük az orvosra. Azoknak, akik Jézustól távol állnak, de azoknak is, akik azt hiszik, hogy őhozzá tartoznak.

Kedves Felnőttek! Kedves Gyerekek!

Mindnyájan betegek, mindnyájan bűnösök vagyunk, mindnyájunknak orvosra, Krisztusra van szükségünk! Krisztus nem engedi, hogy megkeményedjék a szívünk, farizeusi szemfogatással nézzünk másokra, a hitűnktől, egyházunk tanításától eltérő módon gondolkodókra. Krisztus mindenkihez jött: vásott gyerekekhez, konok igazgatókhoz, vámszedőkhöz, farizeusokhoz, pogányokhoz és jó evangélikusokhoz, emeszpésekhez és fideszesekhez, a bűnösökhöz és az úgynevezett igazakhoz! Mert előtte nincsen igaz egy sem!

Én sem vagyok igaz, aki őt hirdetem, én is kegyelemre szoruló bűnös vagyok. Jézusnak gyógyító ereje van. A bűnös, vámszedő, Lévi is megindul, s Mátévá szelídül, míg a farizeusok nem megindulnak, hanem csak felindulnak! Pedig Jézus hozzájuk is jött, hogy kemény, öngaz szívüket megpuhítsa, hiszen ők is betegek, csak maguknak ezt nem vallják be. Akit Jézus megszólított, megérintett, az úgy érzi, hogy meggyógyult, s örül, mint Máté, aki örömében a házában akkor lakomát csap, hogy oda minden barátját meghívja.

Kedves Gyerekek! Kedves Felnőttek!

Hát ezért kell nekünk másokhoz irgalmasnak lennünk, hiszen mi magunk, mi is szájalomra méltó betegek vagyunk. Oly szépen írja Chladek Tibi a mai Evangélius Életben, hogy vasárnap elegánsan felöltözve megy a templomba, egy kéregető hajléktalan megállítja, s ő ösztönösen visszariad, hogy ez is csak kéreget, talán azért, hogy eligya. De a kéregető váratlanul ráteszi Tibire a kezét, s ezt mondja neki: „Csak azt kérem, hogy imádkozz értem!”

Igen, a hajléktalanok is, az idegenek is, a másképpen gondolkodók is, az ellenségeink is irgalmat: szeretet, imádságot kérnek tőlünk. Mert arra van a legnagyobb szükségük. Nekik is, nekünk is! Ezért mondja Jézus, hogy boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek (Mt 5,7), hogy „legyetek irgalmasok, mint a Ti mennyei Atyátok is irgalmas” (Lk 6,36), ezért állítja példának az irgalmas samaritánust (Lk 10,29-37). S ezért szól az egyik legszebb ószövetségi prófécia Mikeás könyvében arról, hogy *„mit kíván az Úr tetőled? Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeresd az irgalmasságot, és hogy alázatosan jársz a Te Isteneddel.”* (Mik 6,26 Károli ford.) Ez olyan szép ige Károli Gáspár fordításában, hogy a gyerekek (de talán még a felnőttek is) aranymondásként megtanulhatják:

*Megjelentette néked, oh ember, mit kíván az Úr tetőled!
Csak azt, hogy igazságot cselekedjél,
Szeresd az irgalmasságot,
És hogy alázatosan jársz a te Isteneddel. Ámen.*

KRISZTUS FŐPAPI ÁLDOZATA

Textus: Zsid 9,11–15

Krisztus pedig mint a jövőendő javak főpapja a nagyobb és tökéletesebb sátoron át jelent meg, amely nem emberkéz alkotása, azaz nem e világból való. Nem is bakok és bikák vérével, hanem a tulajdon vérével ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök váltságot szerzett. Mert ha bakok és bikák vére és tehén hamva a tisztátalanokra hintve megszentel, vagyis külsőleg tisztává tesz, akkor Krisztus vére, aki örökkévaló Lélek által önmagát áldozta fel ártatlanul az Istennek, mennyivel inkább megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekedetektől, hogy szolgáljunk az élő Istennek. Így tehát új szövetség közbenjárója lett Krisztus, mert meghalt az első szövetség alatt elkövetett bűnök váltságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígérését.

„Rettenetes dolog az élő Istennek kezébe esni!” (Zsid 10,31 Károli) „Jaj, nékem, elvesztem, mivel tisztátalan ajkú vagyok és tisztátalan ajkú nép között lakom: hisz a királyt, a seregeknek Urát látták szemeim!” (Ézs 6,5).

Az Ó- és az Újszövetség korának emberei elemei erővel érzékelték az ember és az Isten közötti áthidalhatatlan szakadékot. A mai modern, posztmodern ember számára elképzelhetetlen, hogy a régi korok emberei milyen elementáris módon tapasztalták meg Isten valóságát. Amíg mi az Istenről csak elmélkedünk, teóriákat gyártunk, önmagunk és mások számára kedves és bájos istenképeket festünk, addig a régi korok emberei az Isten valóságát fizikai módon érzékelték. Az Isten-élmény lelküket és testüket is megrázta, szó szerint a bőrükön érezték Isten valóságát. Az élő Isten fényességének perzselő forrósága felemésztí az embert, az Ő szentsége és tisztasága egy szempillantás alatt teszi nyilvánvalóvá az én beszennyezettségemet. Isten kinyilatkoztatása leleplezi álnokságainkat, öncsalásainkat, magunkat mentő okoskodásainkat. Ha az Isten megnyilvánul, ha Ő cselekszik, történik, akkor azonnal kiderül, hogy „minden ember hazug”, hogy Őelőtte nincs egy igaz ember sem.

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet esti istentiszteletén, 2006. április 2-án, Judica vasárnapján.

Igen, az Ószövetség idején a zsidó nép olyan istenélménnyel rendelkezett, amihez hasonlót mi már nem tudunk megélni. Az Ószövetség embere tudta, hogy az Isten tiszta és szent, az ember pedig tisztátalan és beszennyezett. Azt is tudta, hogy a szent és igaz Isten nem tűri el, nem fogadja el a tisztátalan embert. Ezért hasított a próféta tudatába a megsemmisülés gondolata: „Jaj nékem, elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok.”

Megtehetné a Mindenható és szent Isten, hogy egy lehetével megsemmisíti az őhöz méltatlanná vált, az önmagát beszennyező, megrontó teremtményét. De Isten nemcsak igazságos, hanem szerető és kegyelmes Isten is. Nem akarja, hogy az ember elvesszen, hanem találékony és leleményes szeretetével újra és újra megpróbál hidat építeni, vagy legalábbis kapaszkodót adni a szakadékba esett embernek.

Az ószövetségi áldozatok

Isten az Ószövetség népének ezért többféle szolgát adott: prófétát támasztott, aki által a törvényt adta, papokat adott, akik által a közvetítés szolgálatát végezte, és királyt adott, aki a népet irányította.

A mai alkalommal a papi és a főpapi szolgálatra irányítjuk a figyelmünket. Az Ószövetség idején a papok közbenjárók voltak. Ők tudták, hogy Isten nem egyezik ki a bűnnel. Fizikailag érzékelték, hogy a bűn mocsok, teher, amitől meg kell szabadulni, amit le kell tenni. Az Ószövetség népe tehát papi szolgálat közvetítésén keresztül igyekezett Istenhez járulni. A pap az ember vétkeiért áldozatot mutatott be. Ezt a cél szolgálta a pusztai vándorlás alatt készített szent sátor, Isten szentélye, az áldozat bemutatásának a helye.

Később, Salamon királyságának idejében már a templomban végezték az áldozatok bemutatását. Az Ószövetség népének életében évente egy nap volt, amikor a Főpap bemehetett a sátor legbenső részébe, a Szentek szentjébe. Ez volt a nagy engesztelési nap, a Yom Kippur: a leölt bakok és bikák vérével a főpap először önmagáért mutatott be áldozatot, s miután ő megtisztult, a népért is bemutatta azt. Ilyenkor két bakot vezettek elő, amelyekre sorsot vetettek. Az egyik bakot feláldozták, a másikat elküldték Azazélnak. Fontos mozzanat volt, hogy a pap kezét az áldozati állatra tette, s ezzel szimbolikusan az állatra hárította, helyezte a nép bűnét. Az ítéletet végrehajtották, ugyanis a bűn büntetéseként szimbolikusan az állatot ölték meg. Az állat vérével a Főpap évente egyszer bemehetett a Szentek szentjébe, s vérrel meghintette a frigyláda tetejét.

Krisztus Főpapi áldozata

Mai textusunk, a Zsidókhoz írt levél arról szól, hogy Krisztus az igazi Főpap, s az ószövetségi áldozatok is mind az Ő áldozatát ábrázolták ki előre. Nem arról van szó, hogy az ószövetségi áldozati rendszer valami negatív dolog volt. Ellenkező-

leg. A maga idejében annak megvolt a maga helye és szerepe. Jól tudták a zsidók, hogy a bűnt rendezni kell, azért áldozatot kell hozni, s így papokra, közbenjárókra: imádkozókra, cselekvőkre, liturgusokra szükség van. Az Újszövetség tanúságtétele szerint azonban Jézus Krisztus a tökéletes, sőt valójában az egyetlen lehetséges közbenjáró: Ő egyszerre a Főpap és az áldozat is.

Krisztus, mint a jövődő javak főpapja a nagyobb és tökéletesebb sátoron át jelent meg, amely nem emberkéz alkotása, azaz nem e világból való.

Ő az ártatlan Bárány, aki miértünk meghalt a keresztfán oltárán. Igen, a keresztfán az oltár, ahol maga Isten hoz áldozatot. Sokszor szokták idézni Hós 6,6-ot ill. Mt 12,7-et: „Irgalmasságot akarok, nem áldozatot”. De e versekben a próféta és Jézus a kiüresedett kultikus cselekedetekkel szemben lép fel, rámutatván, hogy Isten nem azt várja el tőlünk, hogy vallásos ceremóniákkal megpróbáljuk kiengesztelni, hanem azt, hogy szeressük Őt.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy Ő nem hoz áldozatot értünk. Keresztény hitünk központi gondolata, hogy Isten hoz áldozatot értünk. Az Atya és a Fiú közösen az emberért hoz áldozatot. Az Atya lemond a Fiúról, átadja Őt az ítéletnek, a Fiú, az ártatlan Bárány pedig önmagát adja áldozatul. Ő a tökéletes, feltétlenül áldozat, aki az ember helyett hal meg.

Krisztus a kereszten befedezi a mi bűneinket: megtörténik a csodálatos csere: Ő magára veszi a mi szennyesünket, s nekünk adja az Ő tisztaságát. Az ítéletet helyettünk Ő szenved el, s mi megmenekülünk. Az áldozata számunkra irgalom. C. S. Lewis egyik híres könyvében az oroszlán hal meg a rossz gyermek helyett.

A Zsidókhoz írt levél szerzője szembeállítja az ószövetségi áldozatokat Krisztus áldozatával. A bakok és bikák vére és a tehén hamva a tisztátalanokra hintve megszentel, de ez csak külsőleg tesz tisztává. Krisztus kiontott vére azonban belülről tisztít meg bennünket: megtisztítja a lelkiismeretünket a holt cselekedetektől. A zsidó áldozati rendszerben a nagy engesztelési napot minden évben meg kellett ismételni: Jézus áldozata azonban egyszeri, tökéletes áldozat: „hápax”, mint a textusunk is írja. Krisztus halála az ember számára: életmentő vértömlesztés! Ebből a kiontott vérből részesedünk minden úrvacsora alkalmával.

Örökösök vagyunk!

A Zsidókhoz írt levél szerzője Krisztus halálával kapcsolatban egy másik képet is használ. Az örökítés képét. Bizonyára tapasztaltuk, hogy szüleinktől, nagyszüleinktől megörököltünk valamit. Talán egy ruhát, talán egy ékszert, talán egy házat hagyott reánk végrendeletében a hozzátartozónk. Az örökség akkor lesz a mienk, ha meghal a hozzátartozónk. Mai igénk szerint Krisztus a végrendelkező, mi pedig az örökösök vagyunk. A végrendelkezőnek meg kell halnia ahhoz, hogy mi az örököstől megkapjuk az örökséget.

Krisztus azt mondta, hogy örökösei, fiai, barátai vagyunk. Nem szolgák, hanem fiak, nem a szolgaság lelkét, hanem a fiúság lelkét kaptuk! János apostol írja: *„Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja a barátaiért”. „Többé nem mondalak titeket szolgálónak, mert a szolga nem tudja mit tesz az ura. Titeket azonban barátaimnak mondalak, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek”*

Krisztus nem egy ruhát, nem egy ékszert, nem egy házat, hanem az életét: az Ő isteni örök életét hagyományozta ránk. Úgy szeretete Isten a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen! Krisztus halála a mi életünk!

Ma, a böjti időszak utolsó vasárnapján az ítéletről hallunk. Az egyház ezt Judica vasárnapjának nevezi a zsoltáros imádsága után: *Ítélj meg engem Istenem!* Ilyenkor világosságért, Isten igazságának meglátásáért könyörgünk.

Egy gyermek sokszor jóleső érzéssel veszi tudomásul, ha az apja megfenyíti őt: a fenytetés fizikai fájdalmában megéli azt, hogy a szülőjéhez tartozik. A költő is jól tudta ezt. József Attila híres sorai hangzanak így: *„Ijessz meg engem, Istenem, /szükségem van a haragodra. /Bukj föl az árból hirtelen, / ne ránts on el a semmi sodra.”* (József Attila: *Bukj föl az árból*). Az Atya áldozata és a Fiú önkéntes áldozata Nagypénteken egybeforrott. Krisztus halála számunkra váltságszerző halál. Az ő halála számunkra a kegyelem. Nagy kérdés, hogy élünk-e vagy visszaélünk ezzel a kegyelemmel?

Mennyei Atyánk azt akarja, hogy ébren legyen bennünk mindaz, amit Ő értünk tett. Ezért kinyilatkoztatta önmagát, ezért adta a törvényt, ezért rendelte el az áldozatokat, és végezetül ezért adta nekünk az Ő egyszülött Fiát.

Mennyei Atyánk azt akarja, hogy emlékezzünk, s hogy szemléljük az Ő csodálatos, életmentő szeretetét. Tanulmányozzunk a Szentírást, hallgassuk az ígét, valljuk meg bűneinket, éljünk a szentségekkel, s szemléljük Krisztus szent szenvedését!

Rettenetes dolog az élő Istennek kezébe esni? Jézus Krisztus nélkül rettenetes! De Jézus Krisztussal csodálatos dolog az élő Istennel közösségben lenni. Ha megtapasztaltuk az Ő gyógyító, vérátömlesztő és életünket megmentő erejét, akkor fejezzük is ki hálánkat, hogy az Ő szeretete rajtunk ne vesszen kárba! Szolgáljunk az Ő egyházában, tanúskodjunk a családjában, tanúskodjunk a társadalomban, munkálkodjunk a város jólétében, vegyünk részt a közösség életében!

Krisztus főpapi áldozata, halála által felmentett és megmentett ember tanúságtétele legyen jel a világ számára, annak a világnak, amelyik sóvárogva várja Isten fiainak megjelenését! Ámen.

KADDIS APÁMÉRT

Textus: 2Mózes 19,4

*Sasszárnyakon hordoztalak titeket és magamhoz
bocsátottalak.*

Hallottátok Mindnyájan, hogy Édesapám, id. Fabiny Tibor négy nappal ezelőtt, 2007. december 4-én hajnalban, életének 84. évében váratlanul elhunyt. Egy zárt borítékot hagyott hátra, amiben meghagyta számunkra, hogy elhalálozása esetén mi a teendők. Észrevettük, hogy ebben a saját gyászjelentését is megfogalmazta, s a most felolvasott textust is ő választotta magának. A Károli fordítás szerinti szöveg ez, az újabb fordítás némileg változtatott a sorrenden. Hajnali hatkor halt meg Édesapánk, hétkor már a lakáson voltunk, de a tetemet kérésünkre csak este hétkor szállították el.

Volt időnk tehát kihűlő teste, egyre beesettebb arca mellett magunkba szállni, ígét olvasni, imádkozni. Bibliaolvasó Útmutatónk ígét forgatva mindenekelőtt az aznapi 509. ének – Simon Dach, 17. századbeli königsbergi tanár eddig számomra csak halványan ismert éneke – ütött szíven bennünket:

*Istenfélők, mily boldogok vagytok, Kik meghalván, Istennél vigadtok.
Ti már pihentek, Mi nem vagyunk a bajtól még mentek.
Ami itt a szívben óhajtság csak, Ott vége már minden könnyhullásnak
És az vár rátok, Amit fül nem hallott, szem nem látott.
Ó, hát ki ne vágnék így meghalni, Istenünket színről színre látni.
S ha üt az óra, Indulni a hívó szóra!
Áldott Jézus, segíts minket erre, Jöjj és vígy át az örök életre,
Ahol örömben Üdvözültekkel élünk a mennyben.*

Aztán amint az ígétet olvasgattuk, megláttuk, hogy éppen aznap Ézsaiás próféta 40. könyvének ígéje a kijelölt olvasmány, amelyek a teremő Isten hatalmas lényének felidézése után ezzel a jól ismert vigasztalással érnek véget: „Erőt ad a megfáradtaknak, és az erőtlent nagyon erőssé teszi. Elfáradnak és ellankadnak

Elhangzott a Dunántúli Káptalan áhítatán, Budapest-Kelenföldi gyülekezetben, 2007. december 8-án. A zsidó hagyomány szerint általában a fiú mond gyászimádságot elhunyt apjáért. Apám 2007. december 4-én bekövetkezett váratlan halála előtt már eltervezett tény volt, hogy 2007. december 8-án, Ittész János püspök tanácsadó testületében (A „Káptalan”-ban) én fogom tartani az áhítatot. A vállalt szolgálatot a halálesemény miatt nem mondtam le. Azért sem, mert ez a szűk testvéri közösség jól ismerte, szerette és tisztelte Apámat, illetve ismerte a vele folytatott küzdelmem részleteit.

az ifjak, de még a legkiválóbbak is megbotlanak. De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek mint a sasok, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el.”

Nemcsak az ének, hanem ez a napi ige – mely így összecseng a temetésére választott igével – talált, sőt eltalált engem: megsebzett, de be is kötözött! Erőt és vigasztalást adott, amit ma, négy nappal Édesapám halála után szeretnék megosztani Veletek.

Többnyire tudjátok, hogy Édesapámmal való kapcsolatom nem volt konfliktusmentes. De talán csak kontúrjaiban sejtitek e valóban epikus méretű, drámai izzású atya-fiú kapcsolat jellegét. Részleteivel nem terhellek most Benne-tek, nem is helyénvaló most arról szólnom, hiszen Isten igéjét kell hirdetnem Nektek.

Annyit azonban elmondhatok, hogy 2006 őszén Amerikában kellett feldolgoznom azt, amit azon a nyáron Édesapámtól megtudtam. Úgy fogalmaztam, hogy Isten kohójában égek, perzselődöm, szenvedek, de tisztulok is. Benső küzdelmeimet megosztottam a helybeli evangélikus lelkésszel, aki most Apám halálhírére – magyar fordításban – az alábbiakat írta: *Tibor, testvérem, Gerrytől most értesültem Édesapád haláláról, s szeretném, ha tudnád, hogy Tégedet és családodat imádságunkban hordozunk. Felidézem most beszélgetéseinket, hogy mily meghatározóak voltak Édesapáddal való kapcsolatodban a Biblia nagy témái: a szeretet, a megbocsátás és a kiengesztelődés. Ugyanezek az ajándékok: a szeretet, a megbocsátás és az üdvösségszerző kiengesztelődés, hála Istennek, immár az Isten örök ajándékai Édesapád számára. Elbeszélésedből tudom, hogy Édesapádnak nagy hite volt, s törekeny cserépedény volt, mint mi mindnyáján, amelyet csak a Fazekas tud helyrehozni. Tudd, hogy imádságainkban szüntelenül hordozunk, Krisztusban, Márk.*³

A fraternetet olvasó lelkészek tudják, hogy 2006 szeptemberében – a sok külső és belső esemény hatására – fogalmaztam meg a Jakab levél 3,8 („a nyelv is tűz”) alapján – az ún. „tűzprédikációm”, részint önmagunkról, s részint azokról, akiknek „lábuk megtántorodott” (5Móz 32,35), mert „bizony síkos földön helyezted el őket”. (Zsolt 73,15) Ézsaiás 40,30 arról szól, hogy megtántorodnak a legkülönbek is, illetve – az új fordítás szerint – a legkiválóbbak is megbotlanak.

Édesapám valóban „különb ember” volt! Messze különb volt, mint én! Nemcsak származása, úriembersége, testi-lelki nemessége okán, hanem azért, mert Istennek valóban újjászületett gyermeke volt! Sohasem felejttem el, hogy anyai rokonságom után kutatva 1981 nyarán Csöngén jártam, s ott egy idősebb férfi szó szerint felidézte Apám három évtizeddel korábban tartott igehirdetését. „Ez

³ Tibor, my brother, I learned recently through Gerry of your father's death and wanted you to know of my prayers and love for you and your family. I remember from our conversations together how the great biblical themes of love, forgiveness, and reconciliation were so prominent in your relationship with your father. These same gifts of love, forgiveness, and salvific reconciliation are now, praise God, the eternal gifts of God to your dad. As you shared with me, I came to know your father as a man of great faith, a broken vessel, like us all, mended by the hands of the Potter. Know of my ongoing prayers for you. In Christ, Mark

az ember nem akármilyen fészekből jött” – mondta nekem. Valóban: Édesapám egykori írásait, leveleit olvasva mindig megragad az a krisztusi szépség, ami az ő lényéből sugárzott!

Halála napján Győrfi Misi elküldte az a levelet, amelyet Apám közvetlenül a lelkészé szentelése előtt írt a testvéreinek (Győrfi Misihez Galáth Gyurka bácsi Bibliájából került oda). Talán nem mindnyájatok számára ismertek az előzmények. Dezséry László püspök eredetileg nem engedte volna, hogy „a reakciós és pietista” Apámat felszenteljék. 1953 nyarán azonban a Nagy Imre kormány szabadabb politikát hirdetett, s így Dezséry az utolsó pillanatban mégis megadta az engedélyt.

Így szól az értesítő, amelynek minden sorából sugárzik a mély krisztushit:

*Zsolt. 66,20 Áldott az Isten, aki nem vetette meg a könyörgésemet,
és kegyelmét nem vonta meg tőlem!*

*Isten iránti nagy hálával és őszinte örömmel szeretettel tudatom, hogy
lelkészé szentelésemet folyó hó 5.-én vasárnap de. 11 órakor lesz a Buda-
pest-Csepeli evangélikus gyülekezet templomában. (Karácsony Sándor ut-
ca, megközelíthető a Boráros térről induló gyorsvasúttal kb.10 perc alatt.)
A szentelés szolgálatát dr. Vető Lajos püspök végzi.*

*Szolgálatomat egyedül Megváltó Uram dicsőségére szeretném végezni.
Kérem Testvéreimet, hogy az embertársaim lelki ébredéséért végzett mun-
kát imádkozó szeretettel hordozza. Mert nem végeztem, hogy egyébről
tudjak tikóztetek, mint a JÉZUS KRISZTUSRÓL, mégpedig mint megfe-
szítettről. 1Kor 2,2. Budapest, 1953 július 2. Fabiny Tibor.*

Ilyen lendülettel, ily sasszárnyakon kezdte Édesapám a szolgálatát. Egy év kápláni szolgálat Pápán, tíz év Csöglén, négy Miskolcon. Amerikában 2006 őszén egy verset írtam. Most csak egy részletet idézek ebből:

*Krisztus lelkes
Katonája volt.
Negyvennyolcban
Született.
Hirdette az ígét
Hóban, szélben
Sikátorban.
Nagyvárosban is
Zengett az ének.*

*Tiszta volt és naiv.
Látása
Nem eléggé éles
Amikor jött a
Kísértet.*

1967 őszétől már helyettes tanár a teológián. Ezzel a gyülekezetben való családi életünk véget ért, s kezdetét vette a – társadalmi szempontból felemelkedést jelentő –, ám lelki szempontból nem szükségszerűen gazdagodó három évtized.

Persze nem volt teljesen áldások nélküli ez az időszak sem: diákjai – különösen a pietisták – nagy szeretettel emlékeznek ezekre az évekre, s az Evangélikus Országos Múzeum is ekkor született.

De a lelkében lelkésznek készült Édesapám mindössze tizennégy éven át volt gyakorló gyülekezeti lelkész. 1967 tavaszán, élete utolsó konfirmációs szolgálatán ő konfirmált engem. Konfirmációs ígémre pedig két nappal ezelőtt emlékeztetett az Útmutatónk: „Ne félj, mert én veled vagyok; ne csüggedj, mert én vagyok Istened; megerősítelek, sőt megsegítlek, és igazságom jobbjával támogatlak” (Ézs 41,10).

Amerikában naponta küldtem az Útmutató igéi alapján írt elmélkedéseimet Édesapámnak. 2006 szeptember 27-én ezt válaszolta e-mailben:

Drága Fiam! Beszámolódat és tegnapi előadásod szövegét megkaptuk. Nem Téged dicsérlek, hanem az Úristennek adok hálát, amiért annyi szellemi és lelki ajándékot adott Neked! Nagyon köszönök mindent!! Most csak röviden írok, mert időm korlátozott. De annyit örömmel közölhetek, hogy imakéreseid Urunknál meghallgatásra találhatnak! Azáltal, hogy csaknem hetente új meg új felkérést kapok nemcsak előadások, hanem áhítatok tartására is, rákényszerülök az Ige régi mondanivalója újra fogalmazására, új megértésére és örömmel való továbbadására. Ezért nem győzők hálát adni!

Igen, Édesapám öreg korában ismét „sasszárnyakon repült”, s egyszerre csak „úgy énekelt, mint ifjúságának idején” (Hós 2,14). Közvetlenül a halála előtti héten Pásztón, azelőtt Sopronban, azelőtt Nyíregyházán tartott előadást, Budapesten számos konferencián elnökölt, rengeteg ötlete és terve volt még. Nyíregyházán éppen az ébredésről tartott előadást.

Nem mondhatom, hogy minden úgy történt, amiképpen én szerettem volna. Maradtak benne kimondatlan, illetve majdnem kimondott, félig kimondott szavak. Tudván tudtam, hogy tovább nem mehetek el, bíztam abban, hogy a Jóisten dolgozik az ő lelkében. És tudom, hogy dolgozott!

Lehet, hogy Nikodémusnak mégis igaza volt, s agg korában az ember mégsem mehet vissza anyja méhébe, s újonnan születni csak fiatalon lehet? Lehet, hogy az ébredés valóban történelmi korokhoz és valamiképpen az életkorokhoz, lelki alkathoz kötött? A fiatalabb nemzedékhez?

Ám Édesapám évei számát tekintve agg korára is sugárzó tekintetű fiatalember maradt. Tudott gyermeki módon bízni Istenben. Megajándékozott és ajánlékozó ember volt.

Huszonöt éves korában ő valóban megtért, újjászületett. Ám a gonosz, embert próbáló kor nyomása következtében sokakkal együtt ő is megbotlott és elesett, de mivel tudott gyermeki tisztasággal bízni az Úrban, az ő ereje valóban megújult: és szárnyra kelhetett, mint a saskeselyűk, futott és nem lankadott, járt és nem fáradt el!

A *Vigília* karácsonyi számában az idei körkérdés témája a kiengesztelődés volt. Én a paksi találkozó történetébe ágyazva fejtettem ki mondanivalómat. Úgy fogalmaztam, hogy az előző nemzedék – atyáink története – a mi tanulságunkra íratott meg, ahogy Pál is írja 1Kor 10-ben. Intő figyelmeztetés nekünk, hogy vigyázzunk, ha történetesen mi állunk, el ne essünk.

Igen, a legkülönbek is megbotlanak, s talán el is esnek.

Édesapám gyermekien tiszta, naiv hittel bízott az Istenben, s ezért tudott agg korában is, halála napjáig is sasszárnyakon repülni.

S most befejezésképpen szeretnék vele együtt repülni, s e repülésre titeket is meghívni.

Talán már említettem e körben, hogy az ötvenedik születésnapom után került elő szüleimnél Apámnak a keresztelesemkor elmondott igehirdetése.

Csöglén, 1955. július 17-én hangzott el az 51. zsoltár alábbi versei alapján:

Tiszta szívet teremts bennem, oh Isten, és az erős lelket újítsd meg bennem. Ne vess el engem a te orczád előtt, és a te szent lelkedet ne vedd el tőlem. Add vissza nékem a te szabadításodnak örömét, és engedelmesség lelkével támogass engem. Hadd tanítsam a bűnösöket a te útaidra, hogy a vétkezők megtérjenek hozzád. Add vissza nékem a te szabadításodnak örömét, és engedelmesség lelkével támogass engem.

Hadd idézzem ezt a váratlanul megtalált vázlatos igehirdetését, figyeljük meg az első mondat ritmusát!

Nehéz meghatódottság nélkül szólnom néktek, hiszen tulajdon édes gyermekemmel cselekszik ebben az órában hatalmasan az Úr.

Hogy rövid legyek, hadd foglaljam össze egyetlen összetett mondatban Isten üzenetét.

A keresztség a legnagyobb ajándék és a keresztség a legnagyobb kötelezés

1) A legnagyobb ajándék. A megtisztítás=bűnbocsánat.

a) Krisztus érdeméért lehetséges

b) Zsilip, mely mögül a kegyelem gazdagsága árad

c) Első ízben hirdettetik személyesen: Krisztus mindenkiért – külön érted is – halt meg, édes fiam!

2) A legnagyobb kötelezés.

a) A szülők és keresztszülők felé: előljárni a hitben: példakép!

b) A gyülekezet felé: nagy család, közös felelősség. Ima!

c) Újszülött felé. Hadd tanítsd a bűnösöket az Ő útaira!

Ha Feléd szólhatnék: légy Isten követe e világban, légy misszionárius, aki hirdeti Jézus Krisztus keresztjét. Imádkozunk érted – egykor szívedbe vésd ezt!

Addig zárja a szívébe a család, a gyülekezet imádkozó szívvel e legnagyobb ajándékot és legnagyobb kötelezést.

Így fejezte be Édesapám a fejem felett elmondott keresztelési beszédét 1955-ben, a Szentháromság ünnepe utáni 6. vasárnapon, Csöglén, Veszprém megyében. Ámen.

A HAMIS ÉS AZ IGAZI BÉKESSÉG

Textus: Jer 6, 13–14

Hiszen apraja-nagyja mind nyerészkedésre adta magát, prófétája, papja mind hamisságot művel. Népem romlását úgy gyógyítja, hogy könnyelműen mondogatják: Béke, béke! – de nincs béke!

Ki ne szeretne békességben élni? Ki ne kívánná, hogy élete konfliktusok és ütközések nélküli legyen? Ki ne szeretné, ha az emberek csak jót mondanának róla? Ki ne szeretné, ha sütkérezhetne a külvilág dicséretében? Ki ne szeretné, ha nem lenne konfliktus környezetében, s minden susogná körülötte: béke, béke!

Mai textusunk arról szól, hogy nem minden béke – béke. Mert van hamis és van igazi békesség. Én ma a kettő különbségéről szeretnék beszélni.

A hamis békesség

Minden szent, isteni szóval nemcsak élni, hanem visszaélni is lehet: ilyen a békesség is! Shalom, eiréné, pax, béke. Jeruzsálem jelentése: a béke városa; de nincs a világon még egy olyan város, ahol annyi békétlenség, zavargás lenne, vagy annyi vér folyt volna, mint éppen Jeruzsálemben. Az amerikai zarándok-atyák „Új Angliában” nagy hittel nevezték el több településüket is Salemnek. Az egyik ilyen városban folyt le az egyik legszégyenteljesebb boszorkányper a 17. században. Békétlenség a béke városában. Talán szüleitek még emlékeznek a kommunista Moszkva rosszízű „békepolitikájára”, az ötvenes évek „békekölcsöneire”, amikor a leigázott kelet-európai barakkok pionírjai a „béke és biztonság” szlogenjeit harsozták a világnak. Mennyire visszaéltek ezzel a szóval az úgynevezett keresztények is: például a prágai központú „Keresztény Békekonferencia” közvetve a KGB egyik szervezete volt. De nem kell egy elmúlt rendszer hamis politikájához vagy ideológiájához fordulni ahhoz, hogy hamis békességgel találkozzunk.

Volt idő, amikor a humanizmus és a felvilágosodás igyekezett kidolgozni a békesség kultúráját. Azt sugallták, ha a társadalom anyagi problémáit megoldjuk, megvalósul a szabadság és a béke korszaka. Mára már csalódtunk a modernitás eszméiben. A világot megváltoztatni akaró emberből totális démon lett: ezt igazolták a barna és a vörös diktatúrák kudarcai. A posztmodernitás nem tűz ki magának ilyen idealista célokat. A posztmodernitás azt sugallja, hogy a benső

békédet kell megkeresni, s a New Age, a transzcendentális meditáció segítségével találhatod meg a „belső utadat”, benső nyugalmat, a lelki egyensúlyodat. De talán nem kell ilyen messze mennünk.

Sokan a békét egyfajta benső pragmatizmusban vélik megtalálni. Ennek illusztrálására megemlítek egy látszatra aprónak tűnő változtatást, amelyet az egyházi törvényeink új megfogalmazásában észleltem. Ezt az érdekes változást szeretném regisztrálni anélkül, hogy minősíteném. Törvényeink korábban „feddhetetlen” életvezetést vártak el a lelkészekről és egyházi vezető személyektől.

Új törvényeink a „feddhetetlen”-t a „rendezett”-tel helyettesítették. Úgy látszik, többen voltak, akiknek nem volt békéjük ezzel a kifejezéssel: „feddhetetlen”. Értem én e változtatás gyakorlati-pragmatikus szempontjait, hogy ma már más a világ, benne mi is mások vagyunk.

Azt is belátom, hogy ha túlságosan magasra helyezünk egy idealisztikus mértéket, akkor könnyebben leverjük a rudat. Mégis, a szalonképesebb „rendezett-ség” szóról nekem egyes katolikusok között tapasztalt képmutatás jut eszembe: „El van rendezve, mert Rómában elintézték!” Némileg irigykedve – valójában inkább sajnálkozva – tekintettem azokra a katolikus testvéreimre, akinek lelkiismerete azonnal „megbékélt”, ha Róma, – bármilyen képtelen kazuisztikai – okoskodással annulálta házasságukat. Ők mondhatják, hogy „el van rendezve”. Mi, a reformáció örökösei sajnos nem hihetünk ily egyszerűen és naivan a jogi formulák általi „rendezésben”. A Jézustól, Páltól, Luthertől felébresztett protestáns lelkiismeretünket ez aligha nyugtathatja meg. Hitünk szerint egy rendezőelv van csupán, ez pedig a kereszt. *A kereszt a bűn rendezésének egyedül legitim formája.* Crux sola est nostra theologia. Ez a kereszt a bűnbocsánat kiapadhatatlan forrása.

Hogyan is olvassuk a 95. tétel végén?

Távozzanak tehát azok a próféták, akik azt mondják Krisztus népének: „Béke, béke.” – de nincs béke! (Ezékiel 13,10.16). Tegyék jól a dolgukat azok a próféták, akik azt mondják Krisztus népének: „Kereszt, kereszt!” – de nincs kereszt!

A hamis béke onnan fakad, hogy az ember úgy szeretne különféle nehéz helyzetekre, problémákra valamilyen szellemes, leleményes emberi megoldást, technikát találni. Emberit. Hamis és olcsó, vagyis az Úr előtt utálatos minden olyan békesség, aminek végső soron valami emberi eszmény a mértéke. Bármennyire is nemes lehet ez az emberi eszmény: nyugalom, harmónia, békés egymás-mellett-élés, vagy akár maga az emberi élet. Ha az emberi élet a legfőbb érték, akkor becsukhatjuk a templomokat. Jaj, ha az emberi lesz a legfőbb viszonyítási pontunk. Jaj annak, aki az emberben bíz! Minden ember gonosz: mondta a zsoldárossal együtt Luther. Omnis homo menax. Olyan csábító különféle helyzetekre, problémákra valamilyen szellemes, leleményes emberi megoldást, technikát találni.

Az igazi béke

Jézus Krisztus kereszthalála „elfedezi” minden bűnömet és vétkeket, s ha ebben hiszek, akkor bűnősként is „feddhetetlen” vagyok. Igenis, bűnősként, – ha tesszik elváltként is – lehetsz feddhetetlen, csak higgyél Jézus Krisztus keresztjében! Akit Krisztus keresztje befedett, azt nem éri az ítélet, azt nem kell már feddeni. Ezért írhatja Pál apostol az Efezusi levélben: „legyünk mi szentek és feddhetetlenek őelőtte” (Ef 1,4). „Feddhetetlen” – a Károli Bibliában harmincháromszor fordul elő ez a szép szó a Baranyi-féle Konkordancia szerint. Biztos bölcsen tettük, amikor lecseréltük ezt a szót a szalonképesebbnek tűnő „rendezett”-re? Ez természetesen már nem az „általános-emberi”, hanem a Krisztus-emberi mérték. „Szolgai formát vett fel / emberekhez lett hasonlónak”. Minden az emberért lett. Isten az emberért lett emberré. Hogy mi emberek ismét Emberek lehessünk. Őelőtte szentek és feddhetetlenek.

De csak isteni mértékkel – a kereszttel – lehetünk emberek!

Mit mondhatunk tehát az igazi békéről?

Az igazi béke nem „pax romana”, nem „pax sovietica”, „pax americana”, de nem is „pax humana”! Az igazi béke nem az, amit a hamis próféták szajkóznak, az igazi béke felülről jön. Az igazi béke – felülről jövő ajándék. A szerzője nem ember, hanem maga Isten.

A 2007-es országos találkozóknak volt az a témája: megbékélés, kiengesztelődés. Alapigénk 2Kor 5,18-21 volt. Isten Jézus Krisztusban megbékéltette magát a világgal és nekünk adta a békéltetés szolgálatát.

Meglepődtem, amikor többen azért tiltakoztak a „megbékélés” szó ellen, mert azonnal politikai üzenetet olvastak ki belőle: „csak nem fogunk megbékélni az egyházellenes szocialista kormánnyal?”

Pedig a megbékélés, a békéltetés, a kiengesztelődés kifejezése a biblikus gondolkodás szerint először az Isten és ember, majd az ember és ember megbékélésére vonatkozik, amely csak Jézus Krisztus kereszthalála által lehetséges.

Keresztény hitünk értelmében az ember nem tudja rendezni az Istennel való megromlott viszonyt. Az ember nem hozhat áldozatot a bűneiért. Nem egy haragvó Istent kell egy emberi vagy akár krisztusi áldozatnak „kiengesztelnie”, hanem Isten – drámai módon – maga hoz áldozatot az emberért, Krisztus kereszthalála által. A kereszt nem „mágikus eszköz”, mint néha a középkorban gondolták, hanem Isten ember iránti szeretetének, „halálos szerelmének” a megnyilvánulása. Krisztus kereszthalála teremti meg tehát egyedül a békességet az ember és az Isten között. A feltámadott és győzelmet vett Krisztus így köszönti tanítványait: „Békesség Néktek!” Az ő békessége nem olyan, mint amelyet a világ kínál. A Krisztust követők ezért kapják Uruktól a békéltetés szolgálatát. Ámen.

IDŐK

Textus: Ef 5, 15–17

Jól vigyázzatok tehát, hogyan éltek; ne esztelenül, hanem bölcsen, kihasználva az alkalmas időt, mert az idők gonoszak.

A Johannita Rend káplánjától arra kaptam felkérést, hogy ma reggel az ádventről tartsak előadást a johannita lovagoknak, családtagjainak, s minden itt megjelent kedves testvéremnek. Nehéz lenne erről a témáról „tudományos” előadást tartanom, hiszen az ádventi időszak ünneplésének kialakulása, rendszeres ünneplése a liturgiátörténész szakterülete, s én nem vagyok sem a liturgia kérdésével foglalkozó teológus, sem gyülekezeti lelkész, aki akár elméletben, akár a gyakorlatban foglalkozik és találkozik az ádvent ünneplésének kérdésével.

Egyszerű gyülekezeti tag vagyok, Krisztust keresve követő keresztény. Szakmámat tekintve az angol irodalmat oktatom; a szövegek, ezen belül a bibliai szövegek értelmezésével foglalkozom, s az irodalom és a teológia kapcsolatát próbálom kutatni. Leginkább gondolkodó tanárembernek tartom magam, s most az elkövetkező húsz-harminc percben is gondolkodásra, töprengésre, ádventi meditációra szeretném meghívni a megjelenteket, a kedves testvéreket!

Ma reggeli ádventi meditációmnak ezt a címet adtam: „Idő, vágy és éberség”. Három kérdésre keresem a választ: mi az idő; mi a vágy, és miért fontos az éberség és a vigyázás?

Mi az idő?

Mindannyiunk egyik legnagyobb ellenfele az idő. Állandóan konfliktusba kerülünk vele és sokszor mi maradunk alul. Határidőre el kell készíteni egy munkát; s mi mindig rohanunk és „kifutunk az időből”.

Az idő hatalmas úr. Ezt akkor éltem meg igazán, amikor negyven évvel ezelőtt elvittek katonának, s az esztendő folyamán három-négy alkalommal jöhettünk csak haza szabadságra. A két-három nap szabadságot úgy kellett beosztani, hogy azalatt mindenkivel találkozzam, azalatt „minden megtörténjen”. Fogytak az órák, fogytak a percek, egyre jobban „gyorsult az idő” és elérkezett a pillanat,

Elhangzott Budapest-Pesthidegkúton, a Johannita rend tagjainak és vendégeinek tartott reggeli áhítaton a nyugdíjas lelkészek otthonában, 2013. december 7-én.

fel kellett szállni a hódmezővásárhelyi vonatra. Amint elindul a vonat, véget ért a szabadság intenzív ideje és egy új idődimenzió kezdődött.

Az „emberélet útjának felét” elhagyva leginkább az életünk idejéről elmélkedünk. Életünk hetven vagy nyolcvan év – mondja a zoltáros. Valaki úgy fogalmazott, hogy életünk egy kötőjel, ami a sírunkon is látható, születésünk és elhalálózásunk dátuma között. Ez a kötőjel tíz, húsz, ötven, hetven, kilencven évre is utalhat. Ez az életünk tartama, a mennyiségi idő.

Tizenévesen feljegyeztem magamnak Martin Luther King egy mondatát: „nem az élet tartama, hanem a tartalma érdekelt”. Nem a mennyiségi, hanem a minőségi idő. Bár valóban szép dolog tisztességesen, boldogan megöregedni, „betelni az élettel”, a minőségi idő talán mégis fontosabb. Ne felejtjük el: Megváltónknak e földi létből mindössze harminchárom év adatott!

A művészeteknek is központi témája az idő. Ovidius az *Átváltozásokban* leírta: „*tempus edax rerum*”. Az idő „megeszi”, felfalja a dolgokat. A művészet azonban „dacol” a faló idővel. A költő az örökkévalóságnak alkot. Az idő elpusztíthatja a szépséget, a szerelmet, de a költő megörökíti azt!

Erről szólnak Shakespeare szonettjei:

*Falánk idő, nyűdd az oroszlán körmét
s falasd a földdel édes fiait...
De tombolj bár, vén idő, legvadabban
örökifjan él kedvesem e dalban* (19. szonett)

A reneszánsz ikonográfiában kétféleképpen ábrázolták az időt: egyrészt, mint Chronost/Saturnust, aki felfalja saját gyermekeit, mindent elpusztít; másrészt mint atyát, aki megszabadítja lányát, az igazságot: *veritas filia temporis*, az igazság az idő leánya, tartja a régi latin mondás. Az igazság végül kiszabadul, az idő napfényre hozza igazát: nincs olyan dolog, ami napfényre ne kerülne. Ez sokkal pozitívabb időfelfogás, mint az első.

Az előbbi kép, szimbólum mögött egy *determinisztikus, ciklikus* időszemlélet áll – az „örök visszatérés mítosza”, amint ezt Nietzsche vagy a tudós Mircea Eliade megfogalmazta. A második kép mögött egy *lineáris* időszemlélet húzódik meg, s ez a biblikus időfogalom.

A keresztény hitnek, s ennek forrásának, a Szentírásnak is központi gondolata az idő. Szent Ágoston úgy fogalmazott: Isten *nem időben*, hanem *idővel* teremtetette az embert. A *Vallomások* XI. könyvében pedig felteszi a kérdést: „*Tehát mi az idő? Ha senki nem kérdezi tőlem, akkor tudom. Ha azonban a kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.*” (358. old. Gondolat kiadó, 1982).

Simone Weil, a francia gondolkodó írja: „A tér és az idő keresztjére feszítve élünk mi, emberek”. Isten és az idő kérdése is elválaszthatatlan egymástól. Isten lényege is az idő: ő átfogja, kitölti és betölti az időt. Isten azt mondja magáról: „vagyok, aki vagyok”, amit többféleképpen is fordíthatunk: „leszek, aki vagyok”, „voltam, aki leszek” stb. Jézus Krisztus mondja magáról az Újszövetségben: „*Én vagyok az Alfa és az Omega... aki van, aki volt, és aki eljövendő*” (Jel 1,8).

Az Ószövetség szerint Isten az időnek és a történelemnek is Ura: „*Mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrvtátsnyí idő éjje*” (Zsolt 90,4). Dán 2,71-ben azt olvassuk: „*Ő szabja meg a különböző időket és alkalmakat. Királyokat taszít le, és királyokat támaszt.*”

Az Újszövetségben több kifejezés is van az időre: a *kairosz* – az alkalom, a pillanat; a *kronosz* – a mennyiségi idő; az *aion* – a korszak. Az Újszövetségben többször is ez a kép fordul elő: „betöltődik az idő”: ami üres volt – feltöltődik: ez igaz a *kairoszra* (Mk 1,14–15). „János elfogatása után Jézus Galileába ment, s ott hirdette az Isten evangéliumát és mondta: »Beteljesedett az idő, és már közel van az Isten országa. Tartsatok bűnbánatot, és higgyetek az evangéliumban.«” – betölt az idő, és a *kronoszra* (Gal 4,4–5). „De amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született a törvénynek alávetve, hogy a törvény alatt levőket megváltsa, hogy Isten fiaivá legyünk.” – eljön az idő teljességében.

Az ádventi idő

Az ádvent egyszerre utal mind a ciklikus, mind a lineáris időszemléletre. Minden naptári év vége az egyházi év eleje, amikor átéljük a várakozás örömét, Krisztus érkezésének örömhírét.

Az egyházi évben két nagy üdvtörténeti eseményt ünnepel az egyház: a megtestesülés, az inkarnáció ünnepét, amikor Isten áthasította, szétszakította az eget, vagyis Karácsonykor Jézus Krisztusban emberré lett, amikor eljött közénk a világosság.

A másik pedig megváltásunk nagyheti drámája: Krisztus nagypénteki kereszthalála és a feltámadás ünnepe, Húsvét.

Mindkét nagy üdvtörténeti eseményt megelőzi a várakozás, az előkészület: ádvent és böjt. A négy ádventi vasárnap és a negyvennapos böjt. Ilyenkor magunkba szállunk s életünk értelméről elmélkedünk, szívünket ünnepi ruhába öltöztetjük, s figyelmünket Istenre és a mi Megváltónkra fordítjuk.

Bod Péter (1712–1769) református lelkipásztor „Az Úr négy ádventusáról” beszélt. Következésképpen magyarázta az ádvent jelentését és Jézus négyszeres eljövételét:

Így neveztetnek a mostani rendtartás szerént a karácson előtt való négy hetek. Régen voltak hat hetek a Szent Márton napjától fogva, aholott kezd most is a görög eklézsiában négy hetekre szorítottatott ilyen fundamentomon, mert a Krisztusnak négy ádventusa, eljövetele vagyon. Midőn a testben megjelent. Midőn a szívbe bészáll és az embert megtéríti. Midőn halála óráján elmégyen az emberhez. Midőn eljő az utolsó ítéletre. Rend szerint kezdődni szokott Szent András napján.

Bod Péter magyarázata szerint Jézus tehát először akkor jött el, amikor megszületett Betlehemben. Másodszor akkor jön el, amikor mi személyesen is megismerjük Őt, amikor megértjük, hogy értünk, helyettünk halt meg a kereszten.

Harmadik találkozásunk akkor lehet vele, amikor meghalunk. Ott lesz velünk, azaz nem leszünk akkor sem egyedül, még ha nem is lesznek mellettünk a szeretteink. És végül eljön ígérete szerint, hogy magához vegye az övéit és ítéljen eleveneket és holtakat. Az ádventi gyertyák meggyújtásakor ezekre az eljövetelekre gondolhatunk.

Az ádvent tehát ciklikusan ismétlődik évről évre, s ilyenkor egyszerre gondolunk Jézus Krisztus első és második eljövetelére. A második eljövétel a lineáris időszemlélet betetőzése; amikor pont kerül az emberi történelem végére. Amikor Krisztus második eljövetelével kezdetét veszi a végítélet.

A Biblia Krisztusról azt mondja, hogy Ő egyszerre Dávidnak gyökere és ága. Először Krisztus, Dávid király leszármazott, sarja, ága jött el. A második eljövételkor azonban az jön el, aki Dávidnak gyökere: minden teremtmény teremtetője, az Alfa és az Omega. A Végben a Kezdet jön el, a logosz, aki Istennél volt. Ő a Teremtő, a Pantokrátor. Ő a Végidő Bírója. De ez a Bíró, akinek a kezébe az ítélet adatott, egyszerre a mi Ügyvédünk, Szószólónk is, s ráadásul Ő az Ítéző, az Elítélt. Az Áldozati Bárány.

A vágyott idő

Sokféle vágy mozgathat bennünket. A Biblia azt tanítja, hogy Isten nélkül vágyaink rosszul vannak beállítva, kanalizálva. Lutherrel szólva: eredendő emberi problémánk, hogy nem Istent, Krisztust, az evangéliumot csüng a szívünk. Sokszor a világot, a világi örömeiket jobban szeretjük, mint Istent. János apostol pedig azt tanítja: „Ha valaki a világot szereti, az Atya szeretése nincs meg benne” (1Jn 2,12 Csia-ford.).

A görög *epithümia* szó kívánságot, vágyakozást jelent, aminek a latinban a *desiderium* és a *concupiscentia* felel meg. Rossz, eltorzult beállítódás ez az *epithümia*: vágyakozás, kívánság, eltorzult sóvárgás. Amikor nem Isten fiainak megjelenésére sóvárgunk, amint Pál apostol írja a Római levélben (Róm 8, 19), hanem emberi dolgokra: társadalmi elismerésre, nyugalomra, kényelemre, anyagi biztonságra stb. Ez az a „sóvárgás”, „kívánság”, *epithümia*, ami János apostol szerint a kozmoszal, a világgal, a korszellemmel elmúlik, míg az Atya szeretete mindig megmarad.

Az ádvent a várakozás és vágyakozás ideje. Az ádvent megtaníthat bennünket helyesen, Isten szerint vágyakozni. Ádventkor mire is vágyakozunk tulajdonképpen? Mi / ki a mi vágyakozásunk tárgya? Az ádventi időszak benső békességére, csendjére? Vágyakozunk a karácsony örömére? A csillogó karácsonyfagyertyára? A csendes éj ünnepére? Az újra együtt örülő és ünneplő családi közösség melegére? A szeretet megélésére? Igen, mindegyre vágyakozunk, hiszen a Megtestesülés ünnepe, a Karácsony valóban a mérhetetlen, kimeríthetetlen isteni szeretet ünnepe! S az isteni szeretetből valóban következik az emberi szeretet: ha Isten úgy és ennyire szeretett minket, akkor ezt a szeretetet nekünk is tovább kell adni és sugározni!

Mindez a vágyakozás természetesen teljesen jogos. De a Biblia azt tanítja, hogy nem egy eszmére, egy érzésre, egy hangulatra, még nem is csupán a benső békességre kell vágyakoznunk. Nem egy eszményre, hanem egy Személyre. Ha egy általam szeretett lény tőlem távol van, akkor nem egyszerűen a találkozás örömét várom és vágyom, hanem Őt.

Az Ószövetség népe is egy Személyt várt évszázadokon keresztül. Sokan talán megmosolyogták vagy akár – az „élet realitása” jegyében – egyenesen ki-nevették a várakozókat, de ott volt az idős Anna vagy a kegyes Simeon, akik valóban sóvárogva „várták Jeruzsálem megváltását” (Lk 2,38b), azaz Isten Fia, a Messiás eljövételét.

Sokan, tömegek „nem látták benne, csak az ács fiát” – mint énekeljük. Pünkösöd után már minden krisztushívő vallja, hogy a Názáreti Jézus volt a várva várt Király, a Messiás. Az egyházban, a krisztushívők seregében kétezer éve várják mégis sokan az Ő második eljövételét. Hiszen ezt Ő megígérte! A szánkkel talán mondjuk, de a szívünkkel nem hisszük. A 18. századi nagy német pietista akkor tért meg, amikor ráébredt, rádöbbsent arra, hogy valójában „nem hiszi, amiben hisz”.

Nekünk, keresztényeknek mire irányul az ádventi várakozásunk? Csak az első eljövételre, ami már megtörtént? Tehát mi nem előre, hanem csak hátra nézünk? Vagy csupán egy eszményre, egy hangulatra, egy kellemes érzésre: az ádventi vagy a karácsonyfa gyertyák sercegő illatára? A szép családi ebédre és a kedves találkozásokra, az együttlétekre? Vágyakozunk-e valóban az Élő Krisztussal való valóságos találkozásra? Szeretjük-e Őt annyira, hogy tényleg azt várjuk, hogy szemeinkkel is megláthassuk Őt? Kedves keresztény mítosz-e ez számunkra, vagy olyasvalami, amin „csüng a szívünk”? Az első keresztények, a reformáció és a későbbi korok keresztényei szívében ott élt a krisztusváró hit! Ott él-e ez a hit a mi szívünkben is? Ámen.

AZ OLVASÓVAL EGYÜTT NÖVEKVŐ SZAVAK

Textus: Ef 4,29 és Jak 3,5–11

Semmiféle bomlasztó beszéd ne jöjjön ki a szátokon, hanem csak akkor szóljatok, ha az jó a szükséges építésre, hogy áldást hozzon azokra, akik hallják.

Ugyanúgy a nyelv is milyen kicsi testrész, mégis nagy dolgokkal kérkedik. Íme, egy parányi tűz milyen nagy erdőt felgyújthat: a nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Olyan a nyelv tagjaink között, hogy egész testünket beszennyezi, és lángba borítja egész életünket, miközben maga is lángba borul a gyehenna tüzétől. Mindenfajta vadállat és madár, csúszómászó és tengeri állat megszelídíthető: meg is szelídíti az ember; a nyelvet azonban az emberek közül senki sem tudja megszelídíteni, fékezhetetlenül gonosz az, telve halálos méreggel. Ezzel áldjuk az Urat és Atyát, és ezzel átkozzuk az Isten hasonlatosságára teremtettest embereket: ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok. Testvéreim, nem kellene ennek így lennie. Vajon a forrás ugyanabból a nyílásból árasztja-e az édes és a keserű vizet? Avagy teremhet-e, testvéreim, a füge olajbogyót, és a szőlő fügét? Sós forrás sem adhat édes vizet!

Köztudott, hogy anglistaként a nyelvvel, a szóval, a beszéddel, az irodalommal foglalkozom. A Bibliában is sok helyen esik szó a nyelvről. A felolvasott 12. zsoltárban, az idézett Efezusi levélben és különösen is a Jakab levélben. Nemcsak a nyelvészek, hanem a Biblia is tanítja, hogy a nyelvnek története van. Úgy is fogalmazhatnánk: a nyelvnek üdvtörténete van. Kezdetben volt a Teremtő szó, az Ige; a Szó Ige, Személy és cselekedet is volt egyszerre.

Bűnbeesett a nyelv is – ennek látványos, pontosabban „hangos” példája a bábéli zűrzavar, a kakofónia. Jézus szava a gyógyító, egészséget visszaadó szó; az Ige testté lett és így a test ismét Igévé lehet. Pünkösdkor „kettős tüzes nyelvek” jelennek meg az apostolokon. A Szentlélek szele és tüze nem pusztító, hanem éltető szél és tűz, amely fényt, meleget és erőt sugárzott háromezer ember szí-

vébe. Aztán eljön majd az isteni ítélet, az apokalipszis tiszta szava, amely ismét teremtető erővel bír: ez az „új szó”, „új beszéd”, „új nyelv” új eget és új földet teremtet!

De ne csak az üdvtörténet isteni távlatából tekintsünk a nyelvre, hanem figyeljük meg közelebbről a szó, s különösen is az isteni szó természetét. A következőkben szeretném bizonyítani, hogy a szavak egyik tulajdonsága az, hogy növekednek.

Az ember nyelve

Nagy Szent Gergely írta, hogy az isteni szavak az olvasóval együtt növekednek. Hozzátehetjük: nemcsak az isteni szavak, hanem az emberi szavak is nőnek. A szó – a Biblia szóhasználatára szerint – „mag”, amiből palánta, majd fa növekszik. Vannak „rossz szavak”, mint „rossz magok”, amelyekből majd konkoly fog kinőni.

A hazugság, az árlás szavai is nőnek. 1986-ban Nagy Gáspárnak az 1956-os forradalomra utaló verse miatt betiltották a *Tiszatáj* című folyóiratot. Arról ír a költő, hogy harminc év alatt mivé növekedett az egykori árlás szava:

*és a csillagos estben ott susog immár harminc
évgőrnőjével a drága jűdásfa: ezüstnyár rezeg
susog a homály követeknek útján s kitűnteti őket
lehulló ezüst-tallérokka érdekmeik szerint illőn...*

De nem csak az árlás szava növekszik, hanem minden felelőtlen, átgondolatlan, másokat bántó szó is. Jézus ezt mondja: „minden haszontalan szóról, amelyet ki-mondanak az emberek, számot fognak adni az ítélet napján: mert szavaid alapján mentenek fel, és szavaid alapján marasztalnak el téged.” (Mt 12,36–37).

Hányszor mondunk csak alkalmi szűró szavakat a házastársunknak, a munkatársainknak... A bántó, szűró szavakkal sérülést okozunk, s az ejtett seb növekedni kezd, s talán daganattá, azaz bosszúvá növekszik, és máris bent vagyunk az ördögi körben: pusztítanak, pusztítunk, pusztítanak...

Hát erről szolt Jakab apostol: „a nyelv is milyen kicsi testrészt...” Íme, egy párányi tűz milyen nagy erdőt felgyűjthat: a nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Olyan a nyelv tagjaink között, hogy egész testünket beszennyezi, és lángba borítja egész életünket, miközben maga is lángba borul a gyehenna tüzétől...

Íme, a nyelv pusztító ereje, ami egy kis szikrából pattant ki, majd futótűzként terjedt el... a vad őserő, amely önmagát emészti el. De a pusztítóvá növekedő, romboló nyelv nem mindig ilyen látványos. Van csendesebben, alattomosabban, sunyiban pusztító nyelv is. Ilyen fertőző nyelv az egyházunkban is kísért: a „kegyesnyelv”, amikor ismételtük a bibliai frázisokat, anélkül, hogy azok erejét érzékeltetnénk. Paneleket, szólamokat szajkóztunk csupán.

Gerhard Ebeling írja, hogy devalváljuk a nyelvet, ha hamisan beszélünk Istenről. De nemcsak frázisokkal fertőzzük a nyelvet, hanem azzal is, ha „túl nagyokat mondunk”. Hogy is mondta a zsoltáros? „Irtson ki az ÚR minden sima száját és

nagyokat mondó nyelvet!” (Zsolt 12,4). A Jelenések könyvében olvassuk a fenévadról, hogy „adatott néki nagyokat mondó és istenkáromló száz” (Jel, 13,5).

A zsoltáros a kétszínűségről is beszél, s ez egybecseng Jakab apostol különös, s már egészen korán, az első századokban gyakran idézett kifejezésével: „aner dipszükhosz”, *ἀνὴρ δίψυχος* (Jak 1,8). Több fordítást ismerünk: Károli: „kettős szívűek”, revideált Károli: „kétszívű”, RÚF: „kétlelkű”, új Károli: „kétszívű”, KNB: „kettős lelkű”, Szent István Társulat: „lelkében megosztott”; Egyszerű ford.: „lelke kétfele sántikál; Luther: Zweifler; angolul: „doubleminded”. Latinul: Vir duplex animo, amit Jakab levele szembe állít a „beatus”-szal, a boldog emberrel.

A „Vir Duplex Animo” és a „Beatus”. Hasonlatos a tenger habjához, amit a szél hajt. Állhatatos, igazságból van, hallgat az én szómra. A kétlelkű ember kétszínű, hamis nyelvet beszél, amely másokat és önmagát is rombolja. De nemcsak a kegyesnyelv (Dér Katalin kifejezése), a frázisnyelv, a nagyokat mondó szó, a kétszínű szó, hanem az elhallgatott szó is ártalmas. Ebeling ezt úgy mondja, hogy nemcsak az fertőzi a nyelvünket, ha hamisan beszélünk Istenről, de az is, ha egyáltalán nem beszélünk róla. A ki nem mondott szó, az elszalasztott szó, a tudatlanságból vagy gyávaságból elhallgatott szó is fertőz. A hamis beszéd és az elhallgatás kóros elváltozásokat okoz. Egyházunkban négy évtizeden keresztül nem volt szabad Ordass Lajos nevét kiejteni, a forradalom helyett ellenforradalmat kellett mondani. A tabuk kelevénnyé gennyesedtek, a test pusztulásnak indult.

Az egyház szenved az elhallgatott, vagy csak félig kimondott bűnbánat szavától is. Tehát a ki nem mondott szó is növekszik és keményedik – és a megkeményedett szív Istentől egyre inkább eltávolít bennünket. A kemény szó megkeményedett szívet eredményez, ami Istentől egyre távolabb visz bennünket.

Eddig az egyént és a közösséget is bomlasztó beszédéről, a bomlasztó hallgatásról és annak következményeiről szoltunk.

Isten nyelve

Mennyire más Isten beszéde! Olvassuk a zsoltárokat, ha az Úr tiszta beszédét, az Úr hangját akarjuk hallani: Az Úr hangja hatalmas, az Úr hangja fenséges. Zsolt 29,4. „Az Úr szava igaz” (Zsolt 119,82). „Felettébb tiszta a Te beszéded és a Te szolgád szereti azt” (Zsolt 119,140).

Így hallottuk a felolvasott 12. zsoltárból: Az Úr ígéretei tiszták, olyanok, mint a hétszer tisztított ezüst, melyet földbe vajt formába öntöttek. (Zsolt 12,7). De Ézsaiást is idézhetjük: „ahogyan az eső és a hó lehull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet, termővé és gyümölcsözővé teszi; magot ad a magvetőnek és kenyeret az éhezőnek, ilyen lesz az én ígém is.” (Ézs 55,11)

Lássunk még két metaforát az isteni beszédéről: „Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait.” (Zsid 4,12) “[M]int akik nem romlandó, hanem romolhatatlan magból születettek újjá, Isten élő és marandó igéje által” (1Pét 1,23)

Az isteni beszéd nem tiszavirág életű, hanem „romolhatatlan” és megmarad örökké: Verbum dei manet in Aeternum. „Pajzs”, ahogy a Példabeszédek könyve mondja: „Istennek minden szava színigaz, pajzsa ő a hozzá menekülőnek” (Péld 30,5).

Az isteni szó tehát: teremtő, életet adó, maradandó, vigasztaló, növekvő, önmagát beteljesítő, romolhatatlan, örökké megmaradó, megtartó szó.

Isten azt akarja, hogy ugyanabból a forrásból, az emberi szívből csak egyféle nyelv szülessen.

De ehhez a „kétlelkű”, „kétszívű” embernek kell a szívműtétet, a szívcsereátétnie, s a bűnei felett síró Dáviddal együtt kell kérnie, hogy „Tiszta szívet teremts bennem” (Zsolt 51,12).

A szavak tehát növekednek. De micsoda különbség! A bomlasztó szó átokká növekszik, pusztító tüzet és halált eredményez. Az isteni szó áldássá növekszik és életet teremt! Melyiket választod?

Válaszd az Életet! Ámen.

LELKIISMERET VAGY REÁLPOLITIKA?

Textus: Jn 11,46–53.

Némelyek pedig közülük elmentek a farizeusokhoz, és elmondták nekik, miket tett Jézus. Összehívták tehát a főpapok és a farizeusok a nagytanácsot, és így szóltak: Mit tegyünk? Ez az ember ugyanis sok jelt tesz. Ha egyszerűen csak hagyjuk őt, mindenki hisz majd benne, aztán jönnek a rómaiak, és elveszik tőlünk a helyet is, a népet is. Egyikük pedig, Kajafás, aki főpap volt abban az esztendőben, ezt mondta nekik: Ti nem értetek semmit. Azt sem veszitek fontolóra: jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen. Mindezt pedig nem magától mondta, hanem mivel főpap volt abban az esztendőben, megjövendőlte, hogy Jézus meg fog halni a népért; és nem is csak a népért, hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse. Attól a naptól fogva egyetértettek abban, hogy megölik őt.

Drámai fordulatot vesz az egyházatyák által „lelki evangéliumnak” nevezett János-evangélium a fent olvasott szakaszban, a 11. fejezet második felében. Jézus Krisztus Urunk földi szolgálatának ugyanis a legnagyobb csodáját, az ő isteni lényének legegységelműbb jelét mutatta meg, amikor a négy napja halott Lázárt, Márta és Mária testvérét feltámasztotta. Jézus nagyon jól tudta, hogy ezt az emberi értelem számára felfoghatatlan és elfogadhatatlan csodára, mint „jel-re” azért van szükség, hogy az emberek higgyenek, és ezáltal megdicsőüljön az Isten. Hogy higgyenek Istenben, s hogy higgyenek őbenne, hogy a Fiút valóban az Atyaisten küldte e világba. És valóban – mint olvassuk is, sokan hittek benne.

A feltámasztás csodája után némelyek Máriához, Jézus anyjához mentek el, ám mások – akik saját szemükkel látták Lázár feltámasztását – a farizeusokhoz siettek. Miért szaladtak egyes tanúk egyenesen a farizeusokhoz? Lepcses szájuak voltak? Meg akarták osztani vallási vezetőikkel az örömhírt? A feljelentők izgága-viszketeg lelkülete mozgatta őket? Nem tudjuk.

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet istentiszteletén, 2014. április 6-án, Judica (Böjt 5.) vasárnapján.

Nagytanács

Azt viszont igen, hogy a hír hallatán a farizeusok összehívták a Nagytanácsot, az úgynevezett Szanhedrint, mely a főpapi főnemeségből – szadduceusokból – az írástudó farizeusokból – a Tóra jogászaiból – és a vénekből, azaz presbiterekből állt. Izrael népének és vallásának legfontosabb döntéshozói voltak. Országuk, népük a római megszállás alatt élt, ezért saját népük jelene és jövője érdekében jogosan érezték helyzetük súlyosságát, hivataluk és személyük óriási felelősségét.

Nem mérlegelték, hogy a hírhozók egy igaz, valóban megtörtént eseményről számoltak-e be, hogy valóban ily rendkívüli csoda történt-e, vagy esetleg egy szemfényvesztő mágus az embereket megtévesztő tevékenységéről van csupán szó. Nincs okunk a szövegből arra következtetni, hogy nem hitték el, hogy Lázár feltámasztása, a „csodajel” valóban megtörtént. Ha még el is ismerték magukban a csodát, az fel sem merült bennük, hogy Lázár feltámasztása isteni erővel történt. Jézust ezért csak így emlegetik: „ez az ember sok csodát tesz.”

Amint az igehirdetés előtt is itt együtt énekeltük: „Nem látták benne csak az ács fiát / Űzték vak éjben árkon-bokron át”. A Nagytanács tagjai – noha vallási vezetők – alapvetően mégis politikusan töprengenek. Helyzet van... – mondhatják magukban. Itt egy vallási fanatikus szektavezér, aki csodákat tesz, s egyre nagyobb tömegek kezdenek hinni neki. Hasonló helyzet korábban is volt, de most itt vannak földünkön a hivatlanul érkezett római haderők...

Ami Jézus körül történik – függetlenül attól, hogy az igaz, vagy nem igaz – nagyon veszélyes. Néplelektani megfontolások alapján, szociológiai, de különösen is politikai szempontból igazuk is van. A benső vallási bizonytalanság láttán arra hivatkoznak: elvehetik tőlünk a „helyet”, és a „népet”. (Elég, ha csak az egyik szomszédos országunk közelmúltbeli eseményeire gondolunk: jött a Big Brother és elvette a helyet...)

Kajafás

Ekkor feláll Kajafás, aki éppen főpap volt ebben az időben. Fölényesen szól, lesöpri a többieket: „Ti nem értetek semmit”! Pedig Kajafás igazán nem mond újat: csak sűríti, kimondja, pestiesen szólva „lenyúlja” a többiek gondolatát. Ő a főpap, s így az ő szavai szinte egy pápai tekintély csatkozhatatlanságával bírnak.

Nem véletlen, hogy – bár lekeverte a többieket – senki sem vitatkozik vele, hiszen tekintélyével mindnyájuk kavargó gondolatait, gyilkos indulatát önti szóba. Kinyilatkoztat, és a szóval máris gyilkol. Antikrisztusi kinyilatkoztatás ez: amíg Isten szava életet adó, teremtő erő, addig Kajafás antikrisztusi-főpapi szava gyilkoló erő.

Kálvin helyesen mutat rá a kommentárjában, hogy a Nagytanács tagjai – élükön Kajafással – álságosak és becsapják magukat is, amikor arra hivatkoznak, hogy egy veszély elhárítása érdekében még az is lehetséges, hogy letérjenek az Istennek tetsző, helyes útról. Arra senki sem gondol, hogy a „zensiálisan bölcs”

megoldás: „jobb ..., hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen” szinte össztapssal köszöntött hangoztatása közben éppenséggel az általuk oly szentnek tartott Tízparancsolat egyik tilalma, a „Ne ölj!” ellen vétkeznek – igen látványosan!

Vakok, mert nem veszük észre, hogy Isten törvényét még a legnagyobb veszély esetén sem lehet emberi okoskodással felülírni! Mi is sokszor zárójelbe tesszük azt, vagy a kígyó logikájával kezdünk el teologizálni: „Valóban ezt mondta?” Ilyenkor rövidlátóak vagyunk, mert csak a közvetlenül előttünk álló cél – a veszély elhárítása – lebeg a szemünk előtt, s nem Isten akarata. Más szóval: a reálpolitikusi szerepet választjuk az Istennek való közvetlen engedelmesség helyett!

A kajafási szerep modernkori megjelenései

Ó, hányszor megtörtént, megismétlődött ez a szereposztás a keresztény egyház életében is az elmúlt évszázadokban, vagy akár a kommunizmus évtizedeiben! A főpapok, püspökök kajafási logikával egyházmentő küldetést tulajdonítottak maguknak, s közben elfeledkeztek Isten törvényéről és a lelkiismeretük hangjáról. „Jobb a Magyarországi Evangélikus Egyháznak, ha elvész egy Ordass, de az egyház megmarad...” Így, ekképpen érveltek ők, mondván, hogy igenis az egyház megmentéséért vállalták az együttműködést – akár ügynöki álnévvel –, s adták fel az isteni parancsot. Igen, feláldozták, sokszor a becsületük odadobása révén a lelkiismeretüket, s Kajafásként adták fel könnyedén a Tízparancsolatot – a reálpolitika nevében.

Nem célokom ezt a súlyos kérdést itt és most kifejtetni, néhány dolog azonban idekíváncozik. Valóban igaz, hogy az „ügynöközés” felületes és veszélyes dolog, mert ügynök és ügynök között különbséget kell tennünk. Ám az a mai érvelés is igencsak botladozik, amely így hangzik: „Akik az ártás szándéka nélkül maguk is áldozattá váltak a beszerzés kapcsán, és nem tudtak nemet mondani, azok abszurd módon ennek az egyháznak a túlélését segítették elő.”

Valóban, ez egy politikusi, sőt – az abszurdra való hivatkozás miatt akár művészinak is nevezhető – érvelés; ám az Újszövetség – különösen is János evangélista – mérlegén ugyancsak egy kajafási logikának tekinthető gondolkodásmód.

Emberi vagy isteni módon való gondolkodás

A Bibliában mindig szembekerül az emberi logika, gondolkodásmód és bölcsesség az isteni logikával, gondolkodásmóddal és bölcsességgel. Az emberi gondolkodás mennyiségelvű: a „sok” értékesebb, mint az „egy”, eszerint az „egyet” fel lehet áldozni a „sokért”. Az isteni gondolkodás azonban minőségelvű: az „egy” többet érhet, mint a „sok”. Emberileg ostobaság és felelőtlenség, hogy egy pástör egy elveszett juhért hajlandó hátrahagyni kilencvenkilencet. Ez az igazi abszurd helyzet, nem az, amit ennek mondtak!

Ma is elhangzik ilyen matematikainak is nevezhető érvelés: „egy darab Ordassal nem lehetett volna megmenteni a kommunizmus alatt az egyházat”. Pedig éppen az ordassi gondolkodás az, amelyik megfelel a krisztusi és az isteni logikának. Ne a „reális veszélyekre” hivatkozzunk Kajafásként, hanem mindig, minden körülmények között a lelkiismeretünkre hallgassunk.

Egyszer fiatalon mondtam azt valakinek, hogy engem igazán nem a „vágyaim megvalósulása” mozgat, hanem az, hogy tudjak mindig a lelkiismeretemre hallgatni. Ez volt akkor a válasz: „Te akkor egy boldogtalan és elégedetlen ember leszel!” Mintha a boldogság a látványos, külső sikereken múlna. Most, életem hatodik évtizedének vége felé járva elmondhatom, hogy általában tényleg igyekeztem a lelkiismeretemre hallgatni; látványos sikerekért a benső hangot nem feláldozni; mégis alapvetően – külső nehézségek ellenére is – nagyon boldog ember vagyok! A munkahelyi vagy akár a családi problémák sokszor naponta a földbe döngölhetnek, de minden reggel átélem, hogy Isten segít felállni; Ő állít talpra s indít minden reggel utamra – batyumban a tőle kapott útravalóval. Ezért tudok alapvetően egész nap vidám és boldog lenni, a fogyatékoságaimmal és gyengeségeimmel együtt, hiszen emberből vagyok én is.

Kajafás elrettentő példája figyelmeztet bennünket: ne „okosan”, hanem a lelkiismeretünk szerint döntsünk! Pár napja nyilatkozta egy korábbi államfő: nincs olyan, hogy a „kisebbik rosszat kell választani”, mert akkor ezzel a döntésünkkel bizony ugyanúgy a rosszat választjuk. A kisebbik rossz is rossz! Ne emberi bölcselkedés-mérlegelés, hanem egyedül a lelkiismeretünkben megszólaló isteni hang irányítsa döntéseinket!

Hiába vetette el Kajafás Jézust a „helyért” és a „népért”; mert amiért mi Jézust vagy a lelkiismeretünket feláldozzuk, azt mindig elveszítjük. Mert mi is történt Jézus halála után néhány évtizeddel? A rómaiak bizony lerombolták a helyet, a templomot, „elvették” a népet; a zsidóság azóta is szétszórásban él a világban. Emberi okoskodással Jézus feláldozása árán semmit sem lehet megmenteni!

Ordass nem azt mondta: „Jaj, mi lesz az egyházzal, ha nem kötök a lelkiismeretemmel kompromisszumot?” Krisztus követőjeként tudta, hogy egyedül Istennek kell engedelmeskednie, s csak a lelkiismerete hangját szabad követnie. S akkor mi lesz az egyházzal? – kérdezték, kérdezik ma is az álságosan aggódó emberek. A lelkiismeretükre hallgatók azonban méltóságteljes nyugalommal tudják a választ: ilyenkor mindez már nem az ember, hanem Isten felelőssége. Ha én engedelmeskedem, akkor Isten majd gondoskodik az eredetileg reámbízottakról.

Ez a hit. Tudok hinni és bízni abban, hogy Isten a báránykait sohasem hagyja legelő nélkül.

Csúcspont: Isten hangja gonoszok ajkáról

Most érkezünk el mai igénk csúcspontjához, itt szólal meg a legsötétebb, leggyilkosabb emberi ajkon is az evangélium fénye; itt lép nyíltan színre a Szentlélek.

Kajafás mondatának ugyanis kettős az értelme: egyszerre hamis és egyszerre igaz. „Zseniális bölcsessége” valóban nagyon is emberi, világi, politikusi, s mint ilyen bizony istentagadó logikára épül. Mit is mond? „...jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elvesszen.” Az egyik értelem így hangzik: „Tegyük el gyorsan ezt a zavart keltő szektást láb alól”, s akkor nekünk nyugtot hagynak: megmarad a templomunk, megmarad a népünk. A Szentlélektől ihletett János evangélista azonban hozzáteszi: *Mindezt pedig nem magától mondta, hanem mivel főpap volt abban az esztendőben, megjövendölte, hogy Jézus meg fog halni a népért; és nem is csak a népért, hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse.*

Amíg Kajafás a zsidó népre (görögben: ethnosz) gondol, addig egyik helyen Jézus meg fog halni a népért; János Kajafás szájába nem az „ethnosz”, hanem a „laosz” szót adja, ami Isten népére vonatkozik és nem egy fajra; s ezt még inkább finomítja, amikor azt magyarázza, hogy Jézus halálának értelme az lesz, hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse.

És az a második, a Szentlélek szerinti értelem: Jézus halála nem emberi halál, nem is csupán az emberi gonoszság következtében elszenvedett és bekövetkezett halál, hanem áldozati, megváltó halál lesz. Jézus halála helyettes halál, amit erről Ézsaiás 53 is jövendölt, s amit minden Nagypénteken felolvasunk.

Mi is történik itt? Csoda! Isten nemcsak a gonosz ember ajkán, hanem szavainak szó szerinti értelmével is kinyilatkoztat, igazat mond. A gonosz Kajafás tehát a saját akarata ellenére is igaz próféciát mond Jézus Krisztus Urunk halálának gyümölcseről: „...jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elvesszen.”

Micsoda evangélium ez az istentelen Kajafás ajkáról! Jézus meg fog halni, de végső soron nem a Nagytanács, hanem Isten akaratából. Igen, itt Kajafás akaratlanul is a Jn 3,16 evangéliumát mondja: „Mert úgy szeretete Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”!

Visszatérve még az ügynökkérdésre, egyik korábbi püspökünkről emberileg nézve iszonyatos dolgok derültek ki. Mára már egyértelmű: kajafási logikával a „nem az egyházat szolgálta az államban, hanem az államot az egyházban”. Mégis: éppen ettől a püspöktől hallottam olyan igehirdetést, amelyik mélyen megérintett. Emberi cinizmusa, akarata ellenére is a Szentlélek szólt általa. Lehet-e gonosz ember a Szentlélek üzenetének hordozója? Mi emberileg talán jogosan tiltakozunk: „de hát ez lehetetlen!” Valóban igaz, hogy a rossz fának csak rossz gyümölcse lehet? A Biblia szerint azonban Istennek minden lehetséges.

Gondoljunk Bálámra, a hamis prófétára, aki akarata ellenére az egyik leg-szebb próféciát jövendöli a Messiás eljövételéről: „Látom őt, de nem most, szemlélem, de nem közel. Csillag jön fel Jákóbból, királyi pálca támad Izráelből.” (4Móz 24,17)

Egy 18. századi evangélikus bibliafordító (Szeniczai Bárány György) írja a fordítása jegyzeteiben, hogy emberileg Kajafás alkalmatlan volt a Szentlélek edé-

nyének lenni; de mivel a Szentlélek teremő erővel bír, neki nem volt lehetetlen, hogy Kajafás szándéka nélkül „úgy igazgatta szavát, hogy a mondás jövendőlése-
nek mondathatik.”

Bálámét is, Kafajásét is, a hamis püspökét is. Ezzel persze sem Bálám, sem Kajafás, sem a hamis püspök nem lett igaz ember, de Isten teremő ereje még őket is tudta használni!

Mennyei fény a démoni sötétségben

„Attól a naptól fogva egyetértettek abban, hogy megölik őt.”

A legdémonibb sötétségben felragyog az isteni fény; a halálos ítéletben az ítélet a halál felett, az örök élet ígérete. Ma a böjti időszak utolsó vasárnapja, Judica vasárnapja van; magyarul az „Ítélet vasárnapja”. Elhangzott az ítélet Krisztus felett: „megölik őt”; de ugyanebben a mondatban a gonosz hatalom önmaga felett is ítéletet mondott. Drámai fordulat van – nemcsak a János szerinti evangélium elbeszélésében, hanem az egyházi esztendőben is. A mai vasárnap liturgikus jellegében – amit néha „passióvasárnapnak”, „fekete vasárnapnak” is neveztek – benne van a Nagyhét, különösen a Nagypéntek sötétsége, de ugyanakkor a Húsvét fénye is. Itt áldozatról lesz majd szó egy Atya és egy Fiú kapcsolatában – amint erre ószövetségi ígénk utal –: az egyszülött Fiát feláldozni kész Ábrahám, és az atyai áldozatnak önként engedelmeskedő, s ezért az áldozatban aktív szerepet vállaló Fiú, Izsák történetében. A másik lekciónbeli ígénk pedig arra utal, van nekünk igazi Főpapunk.

Nem a reálpolitikusan, taktikusan, ügyesen, zseniálisan gondolkodó kajafások és püspökök a valódi főpapok, hanem az egyetlen szószólónk, az igazi közbenjárónk, a valódi Főpapunk, Krisztus. Áldozati Bárány és ezt az áldozatot bemutató Főpap ő egyszerre.

Az áldozati oltár nem kőből készült, hanem fából ácsolták. „*Krisztus, ártatlan Bárány, / Ki miértünk megholtál, A keresztfa oltárán / Nagy engedelmes voltál.*” (188. ének)

Amint az igehirdetés előtt énekeltük: „*Nem vették észre átfúrt kezeden; / Teremtő kéz az, gyógyít véresen. / Nem látták fádat, melyen folyt tusád, / Mint kegyelmednek dicső trónusát.*” (393. ének) Ámen.

SIMEON ÉS ANNA

Textus: Lk 2,33–36.

Apja és anyja csodálkoztak a róla mondottakon, Simeon pedig megáldotta őket, és ezt mondta anyjának, Máriának: Íme, ő sokak elesésére és felemelésére rendeltetett Izráelben, és jelül, amelynek ellene mondanak, – a te lelkedet is éles kard járja majd át –, hogy nyilvánvalóvá legyen sok szív gondolata. Volt ott egy prófétanő is, Anna, Fánuel leánya, Ásér törzséből. Nagyon előrehaladott korú volt; csak hét évig élt férjével hajadonkora után, és már nyolcvannégy éves özvegyasszony volt. Nem távozott el a templomból, mert böjtöléssel és imádkozással szolgált éjjel és nappal. Abban az órában ő is odaállt, hálát adott az Istennek, és beszélt róla mindazoknak, akik várták Jeruzsálem megváltását. Miután mindent elvégeztek az Úr törvénye szerint, visszatértek városukba, a galileai Názáretbe. A gyermek pedig növekedett és erősödött, megtelt bölcsességgel, és az Isten kegyelme volt rajta.

Bibliánkban egyszerre vannak nyugtató, kellemes és ugyanakkor nyugtalanító, egyenesen kellemetlen szavak. A kellemes szavak kellemes érzést váltanak ki belőlünk. A tiszta öröm, a lelkesedés, istendicsőítés hangja csendült fel Szenteste, Karácsony első és második ünnepén is. Ezeket hallottuk Szenteste Ézsaiás próféciájában: „A nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát. Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk. Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme!”

Karácsony első ünnepén az igehirdetési alapige Lukács evangéliumából szólt. Az ünnep első napján szintén az örömről hallottunk:

„Az Úr angyala megjelent a pásztoroknak és mondta: „Ne féljete, mert íme, hirdetek nektek nagy örömet, amely az egész nép öröme lesz: Üdvözítő született ma nektek, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában”. Aztán megszólalt az angyalok kara: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarat.” Tegnap, Karácsony másnapjának textusa ez előző igeszakasz közvetlen folytatása volt. Mindössze néhány mondat arról, hogy a pásztorok elmentek

Betlehembe, elmondták az angyali üzenetet, mindenki – fontos szó! – „elcsodálkozott”; „Mária pedig mindezeket a dolgokat megőrizte, és forgatta a szívében.” A pásztorok Istent dicsőítve visszatértek a mezőre.

A Szenteste, Karácsony első és második ünnepének igéje szintisza evangélium, önfeledt boldog öröm, aminek hallatán szívünk és talán még a lábunk is táncra perdülne. Idillikus kép a betlehemi mezőről, az angyalokról, a pásztorokról, a jászolról, a csodálkozó családról.

Mai textusunk – a 2. fejezet folytatása azonban hirtelen egyszerre szent és valóságos képpé változik Lukács evangéliuma elbeszélésében. Vége van a karácsonyi eufóriának a bibliai szakaszokban, ahogy otthonainkban is véget értek nagy családi ünnepi ebédek, vacsorák, az örömteli találkozások, a vidám együttlétek.

De Karácsony után is van élet – s ekkor kezdődik a hétköznapi, valóságos élet. Lukács evangélista, a „mindennek utánajáró” precíz történész eddig csak arról számolt be, hogy József és Mária a Római Birodalom hűséges alattvalói voltak, és a császár előírásának engedelmeskedve felmentek a galileai Názáretből Betlehembe. A mai szakaszból megtudjuk, hogy ők nemcsak törvényt tisztelő polgárok, hanem a zsidó vallás előírásait betartó kegyes emberek voltak. A törvénynek megfelelően a szülést követő nyolcadik napon a zsidó fiúgyereket körül kellett metélteni (1Móz 17,12), s az anya tisztulásának leteltével, a születés utáni negyvenedik napon az Úrnak szánt elsőszülöttet be kellett mutatni a templomban. Áldozatot is kellett vinni: a gazdagoknak általában egy bérányt, a szegényeknek – József és Mária ilyenek voltak – egy pár gerlicét vagy galambfiókát. József és Mária tehát engedelmesek az állam törvényének és a zsidó vallás törvényének is.

Csendben, hűségesen végzik a cselekedetüket. Most ott vagyunk a jeruzsálemi templomban. A mai történetünknek két új szereplője van: egy istenfélő ember, Simeon, aki a jeruzsálemi templomban várja Izrael vigasztalását, a Szabadító eljövetelét, és egy nagyon öreg – 84 éves özvegyasszony, Anna. Ő az Áser törzsből származó Fánuel leánya, aki csak hét évig volt férjénél, majd özvegységében éjjel és nappal böjtöléssel és imádkozással szolgált a templomban.

Lukács feljegyezi, hogy Simeon a Szentlélektől kapott kijelentést, hogy nem hal meg addig, amíg meg nem látja az Úrnak Krisztusát, Izrael szabadító Messiását. A felolvasott szakaszunk közvetlen előzménye Simeon híres éneke: *„Most bocsátod el, Uram, szolgádat beszéded szerint békességgel, mert meglátták szemeim üdvösségedet, amelyet elkészítettél minden nép szeme láttára, hogy megjelenjék világosságul a pogányoknak, és dicsőségül népednek, Izráelnek.”* (Lk 2,30–32) Ez a *Nunc dimittis*, a Lukács evangéliuma kezdetén olvasható harmadik hálaének, Mária éneke, a Magnificat, majd Zakariás éneke, a *Benedictus* után.

Mai igeszakaszunk azzal a szóval kezdődik, amivel a tegnapi befejeződött: „csodálkoztak.” Tegnap a pásztorok elbeszélésén „csodálkozott” Mária és József, és mindazok, akik a környezetükben voltak; ma pedig Simeonon, aki karjaiba vette a csecsemőt, s a fenti áldás szavait mondta el. Hatalmas prófécia ez: az újszülött csecsemőben testesül meg az üdvösség, amelyet Isten „elkészített” „minden nép” szeme láttára, „világosságul a pogányoknak, és dicsőségül népednek, Izráelnek.”

Jézus nemcsak váradalmainak beteljesítője lesz, hanem „lumen gentiae”, a népek világossága; fény a sötétségben, a törvény nélkül élőknek. Kell-e ennél több ígélet? Lehet nem csodálkozni, nem megdöbbenni azon, hogy az én istállóban született gyermekem ilyen isteni küldetéssel indul el a világba?

Ám ezen a ponton azonban megtörik az eddigi örömöda fenségessége, eufóriája. Az édes hang hirtelen érdes hanggá, meghökkentő, talán egyenesen kellemtelen, nyugtalanító, de talán mégis inkább kijózanító realitássá változik. Simeon Máriának, a meglepődött, boldog, átszellemült Édesanyának egy váratlanul meghökkentő, megrendítő, s minden bizonnyal az eddig naivan ujjongó szívét hirtelen összerándító próféciát mond. „Íme, ő sokak elesésére és felemelésére rendeltetett Izráelben, és jelül, amelynek ellene mondanak – a te lelkedet is éles kard járja majd át –, hogy nyilvánvalóvá legyen sok szív gondolata.”

Húha! Az evangélium örömbé ringató karácsonyi édes illata és itala után itt az evangélium kesernyés íze, gyomrunkat megtámadó, szívünk dobogását hirtelen felgyorsító ellenhatása. Öröm és üröm, felvidulás és elszomorodás, élet és halál. Ami a számunkban még édes volt, mint a méz, a gyomrunkat keserűvé teszi (Jel 10,10).

Ez a teljes Evangélium, mert az Evangélium nem az örömmel bódító, hanem az Élettel gyógyító ital. Azzal az Élettel, aminek része a halál. Amint Luther mondta: nem az tesz hívővé, hogy olvasok és spekulálok, hanem az élet, a halál és a feltámadás.

Ha Jézus életére gondolunk, ez a prófécia nagyon is igaznak bizonyult. Jézus Krisztus urunk a hároméves földi szolgálata idején sokat tanított és gyógyított, a megzsomorodottakat vigasztalta és gyámolította a gyengéket.

Ám Jézus nemcsak sokakat gyógyított és nyugtatott, hanem bizony sokakat, fokozatosan egyre többeket nyugtalanított is. A farizeusokat, a nép vezetőit, a papokat, a vallásos törvények őrzőit, a római hatalom képviselőit. De még a tulajdon tanítványait is, akik csalódtak, mert mást vártak tőle.

Van egy angol mondás: „Everybody’s friend is nobody’s friend”. Aki mindenki barátja, az tulajdonképpen senkinek sem a barátja. Mert ha igazi barátaink vannak, akkor ellenségeink is lesznek. Ma úgy mondanánk: Jézus „megosztó személyiség volt”. Az ilyeneket nem kedveli a közösség. Olyan ember kell nekik, aki az ő fülüknek kedves melódiát dalol, csak a „nekik tetsző” igazságokat mondja ki. Jézus pedig arra tanít meg, hogy valójában olyan igazság tesz jót nekünk, ami először nem „nekünk tetsző” igazság. Hiszen, ha bűnösök vagyunk, akkor a valódi igazság sem tetszhet nekünk, hiszen bűnösökként mi a jót rossznak, a rossz azt pedig jónak gondoljuk. Pedig Jézus a maga fellépésével éppen azt bizonyította, hogy baj van az értékrendünkkel, ha csak olyan személyeket kedvelünk, aki körül nem támad konfliktus.

A mai vasárnapon Simeon szavaival azt a nyugtalanító üzenetet kell hirdetnem, hogy ugyanaz a Jézus, aki a megígért Szabadító, a Messiás, a népek világossága, nos, ugyanez a Jézus „sokak elesésére és felemelésére rendeltetett Izráelben, és jelül, amelynek ellene mondanak.”

Már Ézsaiás arról prófétált, hogy „A Sionra egy követ teszek le alapul, szilárd követ, drága követ alapul” (Ézs 28,16), „Olyan kő lesz, amibe beleütköznek, olyan szikla, amelybe belebotlanak”. Dániel próféta a „kéz érintése nélkül leszakadt kőről” beszél, Jézus pedig így vonatkoztatja önmagára ezt a követ: „aki erre a kőre esik, az összezúzza magát, akire pedig ez a kő ráesik, azt szétmorzsolja” (Mt 21,44).

A zsoltáros is azt írja, hogy „az a kő, amelyet az építők megvetettek, az lett a sarokkő” (Zsolt 118,22). Jézus ezt a gonosz szőlőművesek példázatának magyarázatában önmagára vonatkoztatja, sőt a farizeusoknak szóló költői kérdésben egyenesen összekapcsolja azt a dánieli próféciával: „Akkor mit jelent az Írásnak ez a szava: »amelyet az építők megvetettek, az lett a sarokkő?« Aki erre a kőre esik, összezúródik, akire pedig ez a kő ráesik, szétmorzsolja azt” (Lk 12,17b–18). Péter a Nagytanács előtti prédikációjában mondja: „Ez lett a sarokkő, amelyet ti, az építők megvetettetek” (ApCsel 4,11). Pál is azt írja a Római levélben, hogy akik cselekedetből törekedtek az üdvösségre, azok beleütköztek a megütközés kövébe, amint meg van írva: „Ímé elhelyezem Sionban a megütközés követ, a megbotránkozás szikláját, és aki hisz abban, az nem fog megszégyenülni” (Róm 9,32–33).

Végezetül Péter apostol első levelében is olvassuk ezt: „Járuljatok őhozzá, mint élő kőhöz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, de Isten előtt »kiválasztott és drága«; ti magatok is mint élő kövek épüljete fel lelki házzá, szent papsággá [...] Ezért áll az Írásban: »Ímé, leteszek Sionban egy kiválasztott, drága sarokkövet, és aki hisz benne, nem szégyenül meg«. Nektek pedig, a hívőknek drága kincs, a hitetleneknek pedig az a kő, amelyet megvetettek az építők, sarokkővé lett, a megütközés kövévé és a megbotránkozás sziklájává, azok beleütköztek, mert nem engedelmeskedtek az igének, mert erre is rendeltettek” (1Pét 2,4–8).

Az evangélium egyszerre ítélet és örömhír, aki e kősziklához, vagyis a Krisztushoz járul hittel, annak élete lesz, mert az ő életének a Kőszikla az alapja, de aki belebotlik, megbotránkozik benne, annak ítélet lesz, arra a kő rázuhan, az elpusztul. Jézus ezért „jel” Simeon szerint, egyesek elesésére, mások felemelésére. Isten értékrendje más, mint az emberi vallásos értékrend. Ímé, a gyermekded Krisztusról szóló próféciában ott a Krisztus fellépéséről, az isteni világnak az emberek világába való belépéséről szóló kettős prófécia. Aki magát buzgó vallásosnak gondolja, s önmaga hitének hisz, az olyan, mint az önmagát felmagasztaló farizeus. Ám aki a Krisztussal és az Istennel való találkozáskor – Dávid királyhoz hasonlóan – bűneit meglátva összetörik, az megmenekül.

Az 51. zsoltár szól a bűnbánó Dávidról, aki a próféta tanító példázatának magyarázatakor magára ismer és elismeri vétkességét: „Tiszta szívet teremts bennem ó Isten”. „Moss meg izsóppal...A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, ó Isten”. Jézus tehát a próbakő. Az ő közelében vagy megkeményedünk, s ellentmondunk neki a magunk kárára, vagy pedig engedünk neki, bűnbánatot tartva – a magunk javára.

Máriának a szülés fájdalmát, majd a megtisztulás napjait, gyermekét a templomban boldogan bemutató Édesanyjának szinte fizikailag fájdalmas próféciát

mond: „a te lelkedet is éles kard járja majd át –, hogy nyilvánvalóvá legyen sok szív gondolata.”

Itt Simeon talán Mária szenvedésére utal, de a próféciában az is benne van, hogy Jézus, az isteni beszéd egyúttal Mária szívének és lelkének is gyógyító erő. „Mert az Istennek beszéde élő és ható, és élesebb minden kétélű fegyvernél, és elhat a szívnek és léleknek, az ízeknek és a velőknek megoszlásáig, és megítéli a gondolatokat és a szívnek indulatait.” (Zsid 4,12)

Simeon édes-érdes próféciájának ez a valóságseleme lesz a nekünk szóló üzenete. Örüljünk, de ne mámorban és bódult módon, hanem tiszta szívvel, józanul, Istennek tetsző módon – valóságban. Simeon *Nunc dimittes*-ében és a Máriának szóló próféciájában Jézusról ugyanaz a szó szerepel a görög eredetiben: apokalipszis. Ugyanaz a szó szerepel: megjelenjék világosságul; nyilvánvalóvá legyen sok szív gondolata.

Óriási félreértése az apokalipszis szónak, amikor azt valami borzalommal társítjuk. A Bibliában, az eredeti szövegben ez 'lelepleződést' 'kinyilatkoztatást' jelent. Persze az igaz, ahol és amikor Jézus megjelenik (földi élete során és majd a végítéletkor is), ott a mi sokféle ügyeskedő taktikákkal rejtegetett emberi hitványságunk is nyilvánvalóvá válik mások és önmagunk előtt. Jézus jelenléte, az ő beszéde, az Isten ígéje, s az ő önként vállalt áldozati halála valóban leleplez bennünket, megmutatja, hogy valójában kik is vagyunk.

Jézus jelenléte tükör és ítélet is – ugyanakkor a kereszten kinyújtott karja, s az átszögezett lába számunkra egyedüli menedék is, amiben megkapaszkodhatunk. Mert Isten ítéletében is ott van az ő kegyelme. Ezért a kereszt a mi egyedüli reménységünk, „*spes unica*”, ahogyan a régiek mondták. De a felolvasott bibliai történetben van egy másik szereplő is. Prófétanőnek nevezi őt Lukács, s azt mondja el róla, egy igen idős, 84 éves özvegyasszony volt, aki egyrészt éjjel és nappal böjtölt és imádkozott a templomban, s ami most a legfontosabb: „Abban az órában ő is odaállt, hálát adott az Istennek, és beszélt róla mindazoknak, akik várták Jeruzsálem megváltását.”

Azt, hogy éppen abban az órában, amikor Simeon megáldotta Jézust, csak a Szentlélek ihletése alatt tehette. A próféta-ság lelkét kapta a Szentlélektől, ezért nevezi őt Lukács prófétanőnek.

Bizonyára minden évben sok fiatal házaspár betért a jeruzsálemi templomba, hogy elsőszülöttjét az Úrnak szentelje, s a kapott új életért hálát adjon. Simeon és Anna a csendes, kitartó, hűségesen várakozó éber tanúk. A Főpapok sürgölődnek-forgolódnak, talán a liturgia kérdésében erről-arról vitatkoznak. Az írástudók okoskodnak, magabiztosan tanítanak, magyarázzák a törvény parancsolatait. Az esszéusok szerzetesi szektába menekülnek a „gonosz egyházi vezetők elől”. A zelóták azon fáradoznak, hogy hitükből, szent hagyományukból politikai töke kovácsolódjék, ami talán majd megszabadítja népüket a római uralom alól. Simeon és Anna közben csendben, de kitartóan imádkozik.

Az egyház történetében bizonyára sokszor voltak névtelenségben maradt tanúk, akiknek a hűséges hite és imádsága meghallgatásra talált Istennél. A leg-

több gyülekezetben vannak Simeonok és Annák. Másfél évtizede élek s szolgálok ebben az eleinte még szórványnak számító, immár önállósodott budakeszi gyülekezetben. Megmondom őszintén – talán meglepő a hasonlat –, hogy a történetnek a két szereplője engem két gyülekezeti tagunkra emlékeztettek. Mindketten odaát vannak már. Az egyikük a Pátyról minden evangélikus istentiszteletre ideutazó Gyuri bácsira emlékeztet, aki mindig hűségesen itt volt az istentiszteleteken, az emberekhez mindig volt egy kedves, udvarias szava, s bár elhagyatva, nagy szegénységben élt, az ötszázforintos perselypénzt mindig kikészítette. Egyszer meg is látogattam, a döbbenetesen szegényes tanyáján – ahol kecskéket tartott –, és oly bölcsen szólt arról, hogy miről lenne még jó hallani az igehirdetésben. A másik, a járni alig tudó Emmi néni – ha épp a szállításban a segítségére tudtunk lenni – szívós akarattal eljött az istentiszteletre, s az unokáit is példamutatóan hozta magával. Boldog volt, ha a Budahegyvidéki Gyülekezet egy-egy alkalmára is néha elvittem magammal. Az ottani gyülekezetben lelki testvérei voltak, mesélte, hogy fiatalon, amikor még jól tudott járni, mindig vitte a budakeszi evangélikusok címére az egyes alkalmakra szóló meghívókat. Gyuri bácsi és Emmi néni nevei nem kerülnek be semmilyen egyháztörténeti lexikonba, ám lelki életrajzuk régóta fel van jegyezve a Bibliában. Tanuljuk meg tisztelni hitünk kevésbé neves példáit! Bár ők nem próféták és prófétanők, de a Szentléleknek mégis áldott eszközei lehettek egy közösségben.

A Simeonokat és Annákat, a Gyuri bácsikat és Emmi néniket ma is észre kell vennünk! A hitükből ugyanúgy tanulhatunk és tanúskodhatunk, mint Simeon és Anna hitéről Lukács evangélista, aki „eleitől kezdve mindennek pontosan utána járt.” Ámen.

ANATOMIA DIVINA

Textus: Lk 6,45b és Ez 18,2; 19–20. Zsolt 25

Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj.

*Hogy mondhattok ilyen közmondást Izráel földjéről:
Az apák ettek egrest, és a fiak foga vásott el tőle?! ...
Miért nem bűnhődik a fiú is az apa bűne miatt? ...
A fiú nem bűnhődik az apa bűne miatt, az apa sem
bűnhődik a fia bűne miatt.*

A mai áhítatban „isteni anatómia” a témánk: szólni szeretnék a szívről, a szájról, a szóról és a szív megváltozásáról: a megtérésről az apák és a fiúk kapcsolatában.

A szív anatómiája („kardiológia”)

A legfontosabb a szív. Ezt biológiailag és fiziológiailag is megtapasztalhattam, amikor 2017. április 22-én szombat délután a feleségemmel és kisebbik fiammal a Millenárison szervezett könyvfesztiválra igyekeztünk. Előző nap, pénteken elkészültem a vasárnapi igehirdetéssel. A helyi lelkészeket kellett volna helyettesítenem, mert ők családi konfirmációra utaztak el Vácra. Egész pénteken a vasárnapi igén töprengtem – s a nap végére (szokásom szerint) le is írtam az igehirdetésemet. Így – gondoltam – szombat délután és este nyugodtan készülhetünk kulturális programokra: a könyvfesztiválra, és aztán moziba.

2017. április 23. *Quasimodo Geniti* („Mint újszülött csecsemők”) a témája a Húsvét utáni első vasárnapnak. Az egyházi liturgia szerint a Krisztusban „újonnan született csecsemők” vasárnapja. Az igehirdetésem így az újjászületésről szólt.

2017. április 22-én délután vezetés közben (a külső körülmények miatt is) volt bennem egy kis feszültség, s amint letettem az öreg VW Polo-t a Széna téri Shell kút mellé, elindultunk a Mammut felé. Hirtelen szokatlanul rosszul éreztem magam. A gyomrom, a mellkasom úgy fájt, mint még soha korábban. Elindultunk, de hamar le kellett ülnöm egy padra: „ilyen még nem volt”. Visszafordultunk az autó felé, és a járdánál – félig tudatosan, félig tudatlanul – már a földre terültem. Tudatosan, mert gyanítottam, hogy infarktusról van szó, ám a járdán úgy feküd-

Elhangzott az Evangélikus Belmissziói Egyesület (EBBE) vezetőségi ülésén Cinkotán, 2017. november 4-én.

tem, hogy mozdulni sem tudtam. A tudatom éber volt, s halványan emlékszem az engem körülálló emberekre. Az egyik például azt mondta, ő korábban mentős volt, szívesen bevisz autójával a kórházba. Feleségem a mentőt hívta, s írd és mondd, tíz percen belül ott voltak. Azért nem kellett várnom, mert éppen két utcával voltak odébb, s kiderült, hogy csak egy részeghez riasztották őket.

Íme az első csoda.

Emlékszem a mentősökre, hogy gyorsan EKG-ra tettek, izgatottan mondták: „nagy valószínűséggel infarktusa van”, s kezembe nyomtak egy marék gyógyszer, hogy azonnal mindet vegyem be. Kis tanakodás után úgy döntöttek, hogy az Irgalmasokhoz visznek, ami jó hír volt, hiszen ott több szívspecialista barátunk is dolgozik. 45 percen belül a műtőasztalon voltam: Zsoldos doktor a jobb csuklómon keresztül tett be egy katétert és helyezett el egy sztentet.

Ez volt a második csoda.

Kollégáim később kérdeztek, volt-e halálfélelmem. „Nem!” volt a válaszom, s elmondtam, hogy a mentőben a 23. zsoltárt mondogattam magamnak: *„az Úr az én pásztorom... ha a halál árnyékában járok is nem félek”*. Valóban nem féltem! (Csak kicsit szégyelltem magam, hogy nem tudom végig szóról szóra elmondani ezt a csodálatos zsoltárt.) Igen, nem félünk, ha szívünkben, pontosabban a lelkünk legmélyén rend van, ha ott Ő uralkodik. Az egyik legkedvesebb ígém, amit néhány évtizede engem a hit nyelvére tanító, számomra a teljes Biblia világát feltáró lelkésznről kaptam: *„Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet.”* (Péld 4.23)

Az élő szív és a vérkeringés az élet jele. Orvosaim (bár egy sztentelésre még szükség lesz) visszaadták a földi életemet. A Széher úti szanatóriumban Tahy Ádám professzor előadásai nemcsak szakmailag jelentettek sokat, hanem igehirdetések is voltak: arról, hogy Isten mennyire tökéletesnek teremtette a mi emberi testünket.

És arról, hogy a legtöbb (szív)betegség oka a szeretet hiánya. Pedig abból élünk, hogy szeretet adunk és kapunk. Istentől és egymástól. A gyógyulás a szeretet (újra)tanulásával kezdődik.

Az áprilisi infarktusról még annyit, az újjászületésről előzőleg megírt prédikációm a kisebbik (24 éves) fiunk olvasta fel a budakeszi gyülekezetben, miközben én az intenzív osztályon feküdtem.

Még egy újabb csoda.

A liturgiát az egyik női presbiterünk végezte, aki – mint mondta - soha nem gondolta volna, hogy lelkész édesapjának a féltve őrzött ágendáját ő egyszer valaha is egy istentiszteleten használni fogja.

A kórházban többen felhívtak, s az 2017-es év igéjével *„Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek”* (Ez 36,26b) köszöntöttük egymást. Jó volt újra elolvasni az *Útmutatóhoz* írt bevezető gondolatokat a kórházi ágyon.

A száj anatómiája („sztomatológia”)

A lelki (örök)életünknek is kiindulópontja a szív, amit őriznünk, ápolnunk kell, mert abból indul ki minden élet.

Ha a szívünket (lelkünket) megérintette Isten Szentlelke, ha a Fiú, a Megtestesült Ige fényében megértjük és elfogadjuk, hogy a mi Teremtőnk egyszerre irgalmas és igazságos – amint olvastuk: *„Az irgalmasság és az igazság ne hagyjon el téged: kösd azokat a te nyakadra, írd be azokat a te szívednek táblájára.* (Péld. 3,3) Ha ezt tesszük, akkor: *„Egészséged lesz a testednek és megújulás a te csontjaidnak”* (Péld. 3.8). Hiszem, hogy a fizikai gyógyulás is Istentől van. Több ismerősömnek is írtam, hogy hálát adok Istennek, az Istentől kapott emberi tudománynak (mert azért naponta sok pirulát szedek), s végül az Őfelé forduló kezeknek. Mert tudtam és tudom, hogy sokan imádkoznak értem.

De most nem magamról, hanem az Igéről kell szólnom – bár a befejezésben majd ismét személyes leszek. Igénk azt mondja, hogy *„amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj”*. (Lk 6,45b).

Újabban reggeli elcsendesedés idején az Iphone-omra letöltött különféle fordításokat is összehasonlítom. Most csak két fordítást idézek Lk 6.45 kapcsán.

A jó ember az ő szívének jó kincséből hoz elő jót, és a gonosz ember az ő szívének gonosz kincséből hoz elő gonoszt: mert a szívnek teljességéből szól az ő szája. (Károli)

A jó ember jó dolgokat gyűjt össze a szívében és azokból hozza elő mindazt a jót, amit mond és tesz. A gonosz ember szívében azonban gonosz dolgok vannak és azokból hozza elő mindazt a gonoszszágot, amit mond és tesz. Mert a száj mondja ki, azt ami a szívet megtölti. (Egyszerű fordítás: Szűcs Zoltán)

A szív és a száj kapcsolatáról egy irodalmi példát is idézhetünk. Shakespeare *Lear királyában* az apjuknak képmutatóan hízelkedő két nővérrel (Goneril és Regan) szemben a harmadik lány az, aki valóban szeret, s akinek a neve is szívet jelent: Cordelia. Cordelia a hazug beszéd hallatán ezt mondja: „nem tudom a számhoz emelni a szívemet” (*„I cannot heave my heart into my mouth”*).

A szó anatómiája

Elsődleges a szívünk, de a szív hitéből, megtéréséből, megtörtségéből, azaz bűnbánatból (Zsolt 51), annak az Istenhez való emeléséből szól a száj: „Szívemet hozzád emelem” – énekeljük. A hitből hitvallásnak kell fogannia. A szív teljességéből szól a száj. Pál apostolnál: *„Ha száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy Isten feltámasztotta a halálból, akkor üdvözölsz.”* (Róm. 19.9)

A hitért tusakodnunk kell. Júdás levélben olvassuk: *„Tusakodjatok a hitért, amely egyszer a szenteknek adatott”* (3). Luther *Anfechtung*nak, megpróbáltatásnak, kísértésnek nevezi ezt a tusakodást, hogy Jákobként nekünk is birkózni kell

az Úr angyalával. Isten előtt (*coram Deo*) és emberek előtt is (*coram hominibus*) is meg kell vallani a hitünket. Egyénileg is (a belső szobában) és közösségleg is, a gyülekezetben, az egyházban. Erről szólnak hitvallásaink: az első Péter hitvallása, hogy Jézus a Krisztus, erről szól az Apostoli Hitvallás, erről a Niceai, erről az Athanáziuszi hitvallás, és erről szól a mi Ágostai Hitvallásunk is. Közösségi ügy tehát a hit, nem feltétlenül úgy „közügy” a „polisz ügye”, ahogy azt ma a politikusaink mondják, hanem a *communio* ügye, persze az egyház is a világban él, de az egyház „az állam lelkiismerete” (Ordass). Nyugtalanítani kell a túlságosan önelégült, esetleg posványos szíveket, és nyugtatni kell a megtört szíveket. Angolul ezt így mondják: *„To comfort the afflicted and to afflict the comfortable”*. Kétirányú tehát az egyház feladata: egyszerre prófétai és egyszerre lekipásztori.

Apák és fiúk – a megtért szívek anatómiája

A szocializmusnak nevezett évtizedekben azt mondogattam ismerőseimnek és magamnak, hogy három „kaszt” van az egyházban: 1. mamelukok; 2. mímelők; 3. álrúhások (akkoriban még fogalmam sem volt ügynökökről, a III/III-as egyházi beépített emberekről.)

Zavartak a „mamelukok”, akik nem kérdeznek, hanem szervilisen mindent elfogadnak. Én az „okos” hitet kerestem. Még inkább zavartak a „mímelők”, akik – úgy éreztem – *mondják*, de nem hiszik. A szájuk szól, de a szívük halott. Hiteltelenek. A legdöbbenetesebb leginkább a harmadik, az álrúhások kasztja. Mindhárom kaszt nemcsak hiteltelen, hanem veszélyes is volt. Akkor még nem láttam: mi is haszonélvezői voltunk e kollektív fertőzésnek.

Térjünk át most a másik mai olvasmányunkra, Ez 18-ra: ahol ezt olvastuk: *„Hogy mondhattok ilyen közmondást Izráel földjéről: Az apák ettek egest, és a fiak foga vásott el tőle?! ...Miért nem bűnhődik a fiú is az apa bűne miatt?... A fiú nem bűnhődik az apa bűne miatt, az apa sem bűnhődik a fia bűne miatt. Mi dolog ezt a közbeszédet szoktátok mondani... Az atyák ettek egest és a fiak foga vásott bele?... Amely lélek vétkezik, annak kell meghalni; a fiú ne viselje az apa vétkét, se az apa ne viselje a fiú vétkét... És ha a gonosztevő megtér minden vétkeből...élvén éljen, és meg ne haljon. Hát kívánva kívánom én a gonoszok halálát? Ezt mondja az Úr Isten nem inkább az, hogy megtérjen útjáról és éljen?”* (Ez 18 2; 19b, 21, 23)

Az „Atyák és a Fiak” nehéz kérdésénél vagyunk. Talán tudjátok, hogy Édesapámmal, akit én nagyon szerettem, sok küzdelmem volt, amióta az eszemet tudom. Vitatkoztam eleinte pietista, később a megváltozott, „rugalmas” énjével.

1987 és 1991 között nagy levelezésünk volt. Kritizáltam őt az egyházban vállalt vezető szerepéért, hogy kompromisszumot kötött az államot kiszolgáló egyházi vezetéssel. Aztán később azért is bíráltam, hogy a rendszerváltozás idején hirtelen más nyelven fogalmazott. Legtöbbször azt válaszolta, miért nem mentem lelkésznek, kívülről könnyű kiabálni, hogy „fúj-fúj bíró”, amíg a játékosok a pályán harcolnak-küzdenek. Ma belátom, hogy volt ebben némi igazság.

Élete utolsó éveiben a kapcsolatunk „megnyugodott” – még az EBBE-be alkalmaira is eljárt, amikor 2006 júniusában hirtelen, számomra villámcsapás-szerűen kiderült, hogy miért is „változott meg” az én Édesapám.

Ekkor újra leveleztem vele, nagyon sokat imádkoztam érte, s valahogy próbáltam hinni, hogy „*az idős ember is bemehet az anyja méhébe*” (Jn 3,4 szabadon), az újjászületés neki, a 82 éves embernek szintén sikerülhet. Nehéz küzdelem volt ez számára – hiszen köztiszteletnek és szeretetnek örvendett, mégis hirtelen a szégyen árnyéka vetült rá. Tíz éve, 2007. december 4-én hajnalban a *szíve* felmondta a szolgálatot, a földi élete véget ért. Búcsúztatásán a Deák téri templom zsúfolásig megtelt gyászolókkal. Mert nagyon sokan szerették. Egyik tisztelője így fogalmazott: megbocsátottak neki.

Én is már régen megbocsátottam neki.

Ámde. Apám története nem ért itt véget. Isten engem, az Apámért imádkozót, az őt „nátánkodva” újraterítőt szintén megpróbált, mérlegre tett – és könnyűnek talált. Engem is ugyanolyan helyzetbe hozott, mint Apámat. Én is átéltem a szégyen érzetét. Hogy csalódást okoztam családtagjaimnak, szeretteimnek és sokaknak. Vitatkozhatunk arról, hogy mi a bűn és mi nem, magyarázgatjuk a bizonyítványunkat; elvárjuk, sokszor el is érjük, hogy „megértsenek” bennünket, hiszen „mindennek oka van”.

A bűn az, amivel – akár szándékosan, akár szándék nélkül – ártok Istennek, másoknak, önmagamnak. És én – életem egy bizonyos szakaszában – ártottam másoknak, önmagamnak és Istennek. Nekem is meg kellett tapasztalnom, mi a szégyen. Nem a másoké, hanem a sajátom, az enyém. Ekkoriban háromféle emberarccal találkoztam. Az első volt a leggyakoribb, amelyik zavarban volt, ha találkoztunk, menekült előlem, nem akart velem találkozni, vagy beszélni. A második a kárörvendők arca. Az egykori vitapartnereim arcán, írásain pillantottam meg ezt: „a nagy őrálló”, „hitvalló”, „igaztanító”, „eretnekező” – micsoda látványos bukás ez! A harmadik arc érintett legérzékenyebben – a fájdalomé a gyülekezetemben és az egyházban is. Voltak, vannak ilyen arcok is. Akikről tudtam, tudom, hogy fáj nekik, hogy ártottam másoknak, Istennek, magamnak. Éreztem, hogy ők imádkoznak értem. (Zsolt 31,12–15)

De le tudtam tenni ezt a terhet az idősebb és fiatalabb lelkészek, testvérek előtt. Átéltettem a szabadulást, és már nem félek az emberek tekintetétől. Van gyógyuló szív. A megtért, a megtört és bűnbánó szívet bekötözi és gyógyítja az Isten. A gyógyult szív ismét szájjal hirdeti, énekkel zengheti az Ő dicséretét és szent nevét. Suttoghatnak bármit a hátam mögött, én immár emelt fővel merek az emberek szemébe nézni. Legszívesebben nyakamba akasztanék egy táblát, amelyen mindenki olvashatja. „Felmentve!”² *Non moriar sed vivo et narrabo opera domini* („Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr fenséges dolgait.”) – vallotta a zsoltárossal együtt Luther, és vallom én is. Imádkozzunk a 25. zsoltár szavaival! Ámen.

² Vö. <https://www.youtube.com/watch?v=-DUgkWREMXA>

HIT A PUSZTULÁS ÉS A MENEKÜLÉS IDEJÉN

Textus: Zsid 11,1–11

A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés. Ennek a hitnek az alapján nyertek Istentől jó tanúbizonyságot a régiek.

Hit által értjük meg, hogy a világokat Isten szava alkotta, úgyhogy a nem láthatókból állt elő a látható. Hit által ajánlott fel Ábel értékesebb áldozatot Istennek, mint Kain, és hit által nyert bizonyosságot arról, hogy ő igaz, mert Isten bizonyosságot tett áldozati ajánlókairól, úgyhogy hite által még holta után is beszél.

Hit által ragadtatott el Énók, hogy ne lásson halált, és nem találták meg, mivel elragadta őt Isten. Elragadtatása előtt azonban bizonyosságot nyert arról, hogy Isten szemében kedves. Hit nélkül pedig senki sem lehet kedves Isten előtt, mert aki az Istenhez járul, annak hinnie kell, hogy ő van, és megjutalmazza azokat, akik őt keresik.

Hit által kapott kijelentést Nőé azokról a dolgokról, amelyeket még nem láthatott, és Istent félve és tisztelve készítette el a bárkát háza népe megmentésére. E hite által ítélte el a világot, és a hitből való igazság örökösévé lett.

Hit által engedelmeskedett Ábrahám, amikor elhívta Isten, hogy induljon el arra a helyre, amelyet örökségül fog kapni. És elindult, nem tudva, hova megy. Hit által költözött át az ígéret földjére, mint idegenbe, és sátrakban lakott Izsákkal és Jákóbbal, ugyanannak az ígéretnek az örököseivel. Mert várta azt a várost, amelynek szilárd alapja van, amelynek tervezője és alkotója az Isten. Hit által kapott erőt

arra is, hogy a meddő Sárával nemzetséget alapítson, noha már idős volt, minthogy hűnek tartotta azt, aki az ígéretet tette.

A keresztény hit ikonjai

1993-ban egy kongresszuson jártam az Egyesült Államokban, Minnesota államban, Minneapolisban. A kongresszuson Lutherrel foglalkoztunk, ám amikor egy idős helybeli lelkész értesült arról, hogy Ordass Lajos magyar mártírsorsú lelkéssel foglalkozom, felcsillant a szeme, s felajánlotta, hogy elvisz a Willmar nevű kisvárosba, ahol egykor ő volt a lelkész. Miért? Mert amikor az a templom 1963-ban épült a gyülekezet elhatározta, hogy a kör alakú templom benső falára felírják azoknak a személyeknek a nevét, akik a biztonyságtevők nagy fellegetem, a hit tanúi, mártírjai voltak. A sorban Énok neve az első, aztán Ábrahám, Mózes, Illés következik, majd az egyháztörténet Krisztus-tanúi: Ágoston, Luther, Kálvin.

Az utolsó három személy neve a német mártír Bonhoefferé, a norvég ellenálló püspök Berggravé, s a legutolsó a mártírsorsú magyar evangélikus püspöké, Ordass Lajosé volt.

Ordass volt az egyedüli élő személy, akit a gyülekezet a „biztonyságtevők nagy fellegetbe” felvett. Bizonyára mindnyájunknak most eszébe jut az épülő templomunk, amelynek hét oszlopán 20–21. századi keresztény vértanúk nevei olvashatóak. Ezzel az egyház emlékezik, a külvilágot pedig emlékezteti a „hit hőseire”, az előttünk járó Krisztus-tanúkra.

Csak ha emlékezünk a múltunkra, akkor fordulhatunk a jövő felé. Ez a „jövőre irányuló emlékezés” jut kifejezésre a mai vasárnap jellegében.

Jeruzsálem pusztulása

A Szentháromság ünnepe utáni 10. vasárnapon, mi evangélikusok Jeruzsálem pusztulására is emlékezünk. A zsidóság is megemlékezik erről a napról: *Tisá be-ávnak* hívják, vagyis év hó kilencedik napja a zsidó vallási hagyomány szerint az a nap, mikor mindkét jeruzsálemi szentélyt lerombolták, az elsőt i. e. 587-ben a babilóniaiak, a másodikat pedig i. sz. a 70-ben a rómaiak.

A hagyomány szerint ehhez a naphoz több, a zsidóság számára tragikus esemény is köthető. Emlékeznek arra, hogy 1290-ben I. Edward angol király elűldözte a zsidókat Angliából. 1492-ben történt a zsidók kiűzetése Spanyolországból. 1942-ben kezdődött a zsidók tömegmészárlása a treblinkai koncentrációs táborban.

Ám Jeruzsálem pusztulása nemcsak a zsidóság számára az emlékezés napja, hanem a keresztény egyházé is. A katolikus egyházban eredetileg a Pünkösöd utáni 9. vasárnap volt erre az emlékezésre kijelölve a liturgiában. A katolikus Pázmány Péter és az evangélikus Bornemissza Péter is prédikált ezen a böjt utáni 9., illetve a Szentháromság ünnepe utáni 10. vasárnapon.

Miért emlékezünk meg mi is Jeruzsálem pusztulásáról?

Idézzük fel a felolvasott evangéliumot! Jézus nemcsak megsiratta, de meg is jövendölte Jeruzsálem pusztulását: *meglátta a várost, megsiratta, és így szólt: Bárcsak felismerted volna ezen a napon te is a békességre vezető utat! De most már el van rejtve a szemed elől. Mert jönnek majd rád napok, amikor ellenségeid ostromfalat emelnek körülötted, körülzárnak, és mindenfelől szorongatnak, föld-re tipornak téged és fiaidat, akik falaid között laknak, és kő kövön nem marad benned, mert nem ismerted fel meglátogatásod idejét.*

Jeruzsálem pusztulása nemcsak egy történelmi jövendölés, hanem szimbolikusan a jövőre való emlékeztetés. Ahogy Jeruzsálem elpusztulása a zsidóság vakságára, bűnére emlékeztetés, úgy az Ő követőit Jézus a világ végére, a vég-ítéletre emlékezteti. Nekünk ma sok város eszünkbe juthat: Bejrut, Minszk, a Covid, pandémia, a hirtelen és döbbenetesen feje tetejére állt világ. Ezek mind figyelmeztető jelek. Az egyház liturgiája három alkalommal is emlékezik a végső ítéletre: böjtben – Judica vasárnapján, Jeruzsálem pusztulásának napján és a Szentháromság utáni utolsó napon. Az egyház az emberi élet végességére, a világ végére emlékeztet: *memento mori, memento fini!*

József Attila három soros töredéke is mintha erről is szólna:

*Valamikor volt a tett,
abból lett a gyűlölet,
ebből pedig szeretet
s a világnak vége lett.*

Ítélet helyett megmentő evangélium!

Most fordul a kocka! Riogatni akart Jézus, riogatni akar az egyház? Riogatni akar ez a prédikáció? Áh, dehogy! A gyűlöletből szeretet lesz! A mi Megváltónk életéből, s önfeláldozó kereszthalálából való halálos szeretet! A múlt negatív példái: a hitetlenség, a gonoszág és az ebből fakadó pusztulás számunkra a valóságra való figyelmeztetés. Ahogy Pál apostol írja: mindez a mi „példáinkra íratott meg”, hogy tanuljunk abból!

A mai vasárnap nemcsak Jeruzsálem pusztulására, hanem sokkal inkább a hit nagyszerű példáira való emlékezés is! Ahogy a minnesotai templom benső falán, ahogy a mi épülő templomunk hét oszlopán: a hívőkre, a hitűkre emlékezünk. Velük együtt énekeljük, énekeltük: hány hívő érte el az égi célt!

Talán meglepődtek a testvérek, amikor ezt a többnyire temetéseken elhangzó, eredetileg angol éneket választottam ma fő éneknek:

*Hány hívő érte el az égi célt
Hű volt, kitartott, harca véget ért:
Ó, Jézus, áldva légy e szentekért! Halleluja! Halleluja! Halleluja!*

*Köszáluk, váruk voltál szüntelen, Míg tartott itt lenn a nagy küzdelem.
Fény voltál, csillag a vak éjjelen. Halleluja! Halleluja! Halleluja!*

*Bár vívna harcát minden gyermeked Oly híven, bátran, mint e győztesek,
És velük zengné majd az éneket: Halleluja! Halleluja!Halleluja!*

Ez nem temetési, hanem győzelmi ének! A hit győzelméről szól! A mai ígénket, a Zsidókhoz írt levél 1-11 versét akár a „hit himnuszának” is nevezhetjük, ahogy 1Kor 13-at a szeretet himnuszának hívjuk.

Mivel tudjunk legyőzni a minket pusztító, a pusztuláshoz vezető bűnt? Hittel! Mert a bűn nem egy „morális” kategória, hanem hitetlenség! Amiből természetesen morális bukások is származhatnak. Ám a hívő ember, a megbotlott, elbukott ember újra talpra tud állni.

Textusunk elején a hit gyönyörű definícióját olvastuk: *A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.*

A hit tehát nem hiszékenység, valaminek a naiv elfogadása, elhívése, hanem meggyőződés és a jövő irányába mutató bizalom. Miről győződünk meg? Arról, hogy amit Jézus Krisztus tanított az igaz beszéd, s az Ő halála üdvösséget szerzett nekünk.

S ha ez a hit a meggyőződésünk, akkor bizalommal tekinthetünk a jövőbe, hogy nem pusztulás lesz az osztályrészünk, nem veszünk el, mert aki hisz benne, az meggyógyul, megmenekül!

Hit által – és nem a tudomány által – értjük meg, hogy a világot Isten teremtetten.

Hit által járt Istennel Énok.

Hit által engedelmeskedett Istennek Ábrahám, Izsák, Jákób.

Ismét egy szép egybeesés: éppen azokat a személyeket említi a szentíró, akikkel az elmúlt évben a bibliaóráinkon foglalkoztunk! Nem voltak ők hibátlan, szeplőtelen emberek, de tudtak Istennek engedelmeskedni, az eleséseikből, bukásaikból felállni. Isten megpróbált emberei lettek. Példák, mondhatnánk egyszerűen. Ám nekünk, keresztényeknek Krisztus nem „külső példa”, hanem a keresztségünkkel Krisztus testébe kereszteltettünk, Krisztusban vagyunk, Krisztusban élünk. A mi hitünk nem csupán „egy” hit, hanem „krisztushit”. Benne élünk, s az élő hitünk által Krisztus munkálkodik bennünk. A múltba, az Ő kereszthalálára tekintünk, s várjuk az Ő dicsőséges eljöttét.

Erről szól a Krédónk, a már elhangzott evangéliumok evangéliuma.

Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön a világ általa. Ámen.

KENYÉR, VÍZ, BOR

Textus: 5Móz 30, 11–19

Lásd, én ma eléd adtam az életet és a jót, de a halált és a rosszat is. Ezért parancsolom ma neked, hogy szeresd az URat, a te Istenedet, járj az ő útjain, tartsd meg parancsolatait, rendelkezéseit és törvényeit, és akkor élni és sokasodni fogsz, mert megáld téged az ÚR, a te Istened azon a földön, amelyre most bemégy, hogy birtokba vedd. De ha elfordul a szíved, és nem engedelmeskedsz, hanem eltántorodsz, más isteneket imádsz és azokat tisztelled, kijelentem nektek már most, hogy menthetetlenül elvesztek. Nem éltek hosszú ideig azon a földön, ahova most átkeltek a Jordánon, hogy bemenjetelek oda, és birtokba vegyétek. Tanúul hívom ma elleneitek az eget és a földet, mert elétek adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet, hogy élhess te és utódaid is!

Kétszer is megadatott nekem a lehetőség, hogy eljussak Izraelbe. Először a családommal egy turistacsoporttal voltam a Szentföldön néhány napig. Másodszor két hetet tölthettem ott, ahol egy intézetben tanulmányoztunk a kereszténység és a zsidóság kapcsolatát, különösen is a Yeshuaban, a Jézusban hívő messianisztikus keresztények életét és szolgálatát.

Tudom, hogy hozzám hasonlóan többen is jártak a szent városban, Jeruzsálemben. Egészen biztos nemcsak engem érintett meg a három világvallás látható, hallható intenzív jelenléte, misztikus hangulata: a zsidók hajlongó imája a Siratófal előtt, a műezzin zümmögése, a templomokból kiszűrődő zsoltárhangok éneklése, a kavargó illatok, cikázó színek, egzotikus ízek. Mindezek közül engem leginkább az fogott meg, hogy a zsidó fiatalok és öregek az utcákon, a tereken és a járműveken milyen intenzíven olvasták, tanulmányozták a zsidó Szentírást. Csak bámultam, hogy a talán századszor is rongyosra olvasott Bibliájukkal a kezükben mily áhítattal mozgatják felette a fejüket, hogy az mennyire leköti a figyelmüket. Elszégyelltem magam: mi keresztények mennyire elmaradunk tőlük az Isten Szentlelke által ihletett Bibliánk olvasásában. Más kultúrában élünk – mondhatják sokan. De nem igaz-e, hogy szüleink, nagyszüleink, ősünk sokkal gyakrabban,

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet istentiszteletén, 2021. január 17-én.

mélyebben, rendszeresebben tanulmányozták az Ó- és az Újszövetséget? Hogy nemcsak egyes igéket tudtak idézni, hanem fejből tudtak fejezeteket is?

Nekem is van erről emlékem: Csöglén és Miskolcon is a „Bibliában éltünk”, édesapám állandóan idézte nekünk. Emlékezetemben őrzöm, hogy 40. születésnapján – miközben egy autóbaleset miatt ágyhoz volt kötve, arról mesélt nekünk, gyermekeinek, hogy a 40-es szám milyen gyakori a Bibliában. S mi áhítattal, megszeppenve hallgattunk, hogy a zsidó nép 40 évig vándorolt a pusztában (4Móz 14, 34); Mózes 40 napig volt a Sínai hegyen (2Móz 24,18); Jézus 40 napig éhezett a pusztában (Mk 1,13); 40 nap telt el Jézus feltámadása és mennybemenetele között (ApCsel 1,3), és folytathatnánk. Igen, a zsidó nép tudta és tudja, hogy a Biblia nem egy könyv a sok közül, nem egy regény, amelyet elolvasunk és utána elhajítjuk, hanem újra és újra tanulmányoznunk, szinte fogyasztanunk kell.

Az Ige – Élő kenyér

Mi keresztények azt valljuk, hogy Jézus beszéde „élő kenyér”; csak a testi ember él csupán a péknél sült kenyérből. A lelki ember Isten ígéjével is táplálkozik, hiszen tudja, hogy ez a kenyér, az ige ad neki életet. A lelke addig él, amíg ezzel a lelki kenyérral táplálkozik, s ha ezzel rendszeresen él, akkor Jézus ígérete szerint örök élete nemcsak lesz, hanem van!

Szomorú dolog, ha az ember, különösen, ha ő egy hozzátartozónk, a biológiai életből a biológiai halálba megy át. De akinek itt már örök élete van, annak ugyanúgy örök élete lesz odaát is! Ez a mi vigasztalásunk már itt, e földi életben! Amikor a levelező teológiára jártam harminc egynéhány évvel ezelőtt, megpróbáltam a Bibliát folyamatosan olvasni. A Tórában, Mózes öt könyvében az utolsó a Deuteronomium. Az idős, a százhusz éves Mózes itt búcsúzik el népétől, mert ő nem mehet be az ígéret földjére. Már akkor megfogott ez a csodálatos könyv: az Úr beszél Mózeshez, Mózes a népéhez. Mózes búcsúbeszéde eszünkbe juttathatja Jézus tanítványaitól való búcsúját (Jn 14-16). Bár vannak ebben a könyvben kemény átokmondások, mindennél erősebb benne a szeretet hangja. A szenvedélyes, féltő szeretet hangja. Ebben a könyvben olvasható a Jézus által is idézett nagy parancsolat, a Sömá Israel:

Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. Ismételd meg azokat fiaid előtt, és beszélj. Azokról, akár a házában vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokon, írd föl azokat házában ajtófélfáira és a kapuidra! (5Móz 6, 4)

Ugyanezt olvassuk, halljuk Mózesből később is: *Fogadjátok azért a szívetekbe és lelketekbe ezeket az igéket, kössétek azokat jelként a kezetekre, és legyenek fejdíszként a homlokatokon. Tanítsátok meg ezeket a fiaitoknak is: ezekről beszélj, akár a házában vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! Írd föl azokat*

háza ajtófélfáira és a kapuidra, hogy hosszú ideig élhessetek ti és a ti fiaitok azon a földön, amelyről megesküdött atyáitoknak az ÚR, hogy nekik adja, amíg csak ég lesz a föld felett. (5Móz 11, 18-21).

Micsoda erővel kiált Mózes, szinte ordít, szeretettől izzó szenvedéllyel beleégeti ezeket az igéket a népe szívébe, lelkébe, erejébe, hogy Isten megmentő szeretetének történetét újra és újra mondják el saját fiaiknak, hogy majd ők is ismételjék azt saját fiaiknak és leányaiknak. Hogy kössék az igéket a karukra, szorítsák a homlokukra, szögezzék az ajtófélfára. Mózes azt kéri, hogy szinte tetőtől talpig öltözzenek az Úr igéjébe. Mai igénkben azt hallottuk, hogy Mózes megparancsolja, hogy legyen az Ige a szájadban, szívedben, s hogy teljesítsd azt! Parancsra szeretni? Lehetséges ez? Nem abszurdum? Ám jussanak eszünkbe Jézus szavai: *„új parancsolatot adok Néktek, hogy egymást szeressétek!”*

Élet Vize

De az élethez nemcsak kenyér kell, hanem víz is. Jézus a samáriai asszonynak mondta a saját beszédéről: *„Aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik, de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzgó víz forrásává lesz benne.”* (Jn 4, 13-14)

A lombsátrak ünnepén, aminek egy része a vízmerítés szertartása volt, mondja Jézus: *„Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék! Aki hisz én bennem, ahogy az Írás mondta, annak belsejéből élő víz folyamai ömlenek.* (Jn 7,37) A Jelenések könyvében mondja Jézus: *Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. Én adok majd a szomjazónak az élet vizének forrásából ingyen* *ὁπορεύ.* (Jel 21, 6) *»Jöjj el!«* *Aki szomjazik, jöjjön; és aki akarja, merítsen ingyen az élet vízből!* (Jel 22, 17)

Vízkereszt

Vízkereszt utáni második vasárnapot ünnepeljük. Jézus megdicsőülésének, az Epifánia ünnepe ez, ami a keresztény liturgia történetében régebbi, mint a Karácsony. Az Atya a Fiút a Jordán vízében történt megkeresztelkedése után dicsőíti meg: *„Ez az én szeretettem Fiam, őt hallgassátok”.* Másodszor ugyanez hangzik el majd a Transzfiguráció kapcsán, a Megdicsőülés hegyén.

Evangélium a nyomorúság idején

Ma szerte a világban nehéz, nyomorúságos időket élünk: klímakatasztrófa veszélye, afrikai éhínség, horvátországi földrengés és a Covid, a pandémia. Most is egymástól fizikailag távol ülünk, sokan csak otthonaikból követhetik a mai istentiszteletet. Ám a megpróbáltatások, a szenvedések idején még élesebben hallunk Isten belénk hasító Igéjét, a Mózes által fülünkbe kürtölő igéjét, hogy

szeressük Őt teljes szívünkben, teljes lelkünkben és erőnkben – és szeressük a felebarátunkat úgy, mint önmagunkat.

Ez a Szeretet nem a miénk, hanem Istentől jön, aki a Fiát adja nekünk, aki az Élet Kenyere és az Élet Vize. Ilyenkor nem félünk, hanem a Luthert is megihlető zsoltárossal együtt valljuk: *„Isten a mi oltalmunk és erősségünk, mindig biztos segítség a nyomorúságban. Azért nem félünk, ha megindul is a föld, és hegyek omlanak a tenger mélyébe; ha háborognak és tajtékoznak is vizei, és tombolásától megrendülnek a hegyek. Egy folyam ágai örvendeztetik Isten városát, a Felségesnek szent hajlékait. Isten van benne, nem inog meg, megsegíti Isten reggelre kelve. (Zsolt 46.)*

A vízből bor, a borból víz

Az Élet vize – az Élet kenyere. Nem csodálatos-e, hogy a víz és a kenyér a két szentségre utal: a keresztségre és az úrvacsorára, Jézus testére? Az oltári igében a kánai menyegzőről hallottunk. Krisztus megdicsőítése (epifániája) utáni első csodatettéről.

Ebben a történetben Jézus a vizet borra változtatta. De ezzel a csoda nem ér véget! Folytatódik. Hol? Az utolsó vacsorán, amikor Krisztus a kenyeret az Ő testévé, a bort pedig a Vérévé változtatta. Ez a kánai menyegző csodájánál is nagyobb misztérium!

Immár nemcsak az Isten igéjével, az Élet Kenyerével, hanem az Ő tulajdon testével és vérével is táplálkozunk. A mostani nyomorúságos időkben nem a nyelvünkön, hanem a szívünkön érezhetjük a lelki Bort, a Lelki Vért. Egy angol költő írja:

*Csak csorgó vér az italunk,
Csak vérző hús az ételünk.*

*És mégis ép hús-vér vagyunk,
A lényeg van bennünk, ebben hiszünk*

Az Ige, a Kenyér, a Víz, a Bor ad Neked Életet.

Válaszd az Életet! Ámen.

HÁROM EMBER: KRISZTUS, KRISZTUSNÉLKÜLI EMBER, KRISZTUSI EMBER

Textus: 2Kor 4, 6-10

Isten ugyanis, aki ezt mondta: Sötétségből világosság ragyogjon fel, ő gyújtott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon előttünk Isten dicsőségének ismerete Krisztus arcán. Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van, hogy ezt a rendkívüli erőt Istennek tulajdonítsuk, és ne magunknak: Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségkedünk, de nem esünk kétségbe; üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak; letipornak, de el nem veszünk; Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben.

Két kérdéssel kezdem. Mit jelent kereszténynek lenni? Mit jelent az, hogy keresztények vagyunk? Látszatra ez a két kérdés ugyanazt jelenti. De talán mégsem. Mondhatjuk, hogy az első kicsit magyartalan, s helyesebb, ha ezt a kérdést az utóbbi formában tesszük fel. Van azonban egy lényegesebb különbség is e két kérdés között. Az első kérdés általános, s elhangozhat egy ismeretterjesztő előadáson, ahol egyszerre vannak keresztények és nem keresztények, hívők és nem hívők. Igaz, a kérdést: „Mit jelent kereszténynek lenni?” olyan valaki teheti fel igazán, aki „bent van” a keresztény hívők közösségében, de a megszólítottjai nem szükségszerűen keresztények.

A második kérdést: „Mit jelent az, hogy keresztények vagyunk?” nemcsak olyan valaki teszi fel, aki bent van, hanem a kérdés egyértelműen olyanoknak szól, akik szintén „bent vannak.” Ilyenek vagyunk mi is, a budakeszi evangélikusok közössége, akik ma, a Vízkereszt ünnepe utáni utolsó vasárnapon összegyűlünk, hogy a Teremtőnket dicsőítsük, a bűneinket megvalljuk, s kéréseinkkel a Szentháromság egy igaz Istenhez fohászkodjunk.

A mai igénkben Pál apostol is ilyen közösséghez szól a levelében. A damaszkuszi úton történt megtérése után ő is már „bent” van, s akiket megszólít, bármennyire is tökéletlenek, törékenyek, tudatlanok, tusakodók – ugyanúgy „bent”

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet istentiszteletén, 2022. február 6-án, Vízkereszt ünnepe utáni utolsó vasárnapon.

vannak: a gyülekezetben, az egyházban, Krisztus testében. Első hallásra még talán nem érthető, hogy Pál apostol itt háromféle embert állít egymás mellé: az egyik oldalon *Krisztust*, mert Ő az ember, „Ecce homo”, ahogy Pilátus is mondta. A másik oldalon a *Krisztus nélküli embert*. E kettő között, középen, a *krisztusi ember*. Mindhárom emberről szeretnék szólni. Mindhárom embertípusról Pál valamiképpen az isteni fény és ennek ellentéte, az Isten nélküli sötétség, az evilági vakság összefüggésében beszél.

Krisztus

Ahol fény van, ott felragyog Isten és Krisztus dicsősége. A Vízkereszt ünnepe utáni vasárnapoknak ez a témája: „Krisztus dicsősége megjelenik a világban.” Ezért lenne helyesebb a magyar Vízkereszt szó helyett Epifániát, Urunk Megjelenésének ünnepét mondani. A napkeleti bölcsek felismerik a jászolban lévő csecsemőben az Isten fiát, akinek hódolat és dicsőítés jár. A magyar „Vízkereszt szó” állítólag szláv eredetű szó és Jézus vízben történt megkeresztelésére utal. De ez sem választható el a „megjelenéstől”, hiszen az ég felhőjében megjelenő Atya kinyilvánítja, hogy „Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm”! Az oltár előtt felolvasott igékben is Isten megjelenéséről olvashattunk. Megjelent Mózesnek az égő csipkebokorban a „Vagyok, aki vagyok”. A felolvasott másik textusban, Máté evangéliumában újra hallhattuk az égi szöveget: „Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm”, ezúttal a Megdicsőülés hegyén, a „transzfiguráció” alkalmával hangzott el. Mit tudtunk meg eddig Krisztusról? Ő az Isten fia, akinek a dicsősége megmutatkozik, akit szeret az Atya. Azt is megtudjuk, hogy Isten dicsősége Krisztus arcán mutatkozik meg, onnan sugárzik: az az istenarc, amelyet a teremtéskor az ember is kapott, de a bűnbeesés után már csak a Fiú hordozza. Rajta nem torzul el, nem temetődik be Isten dicsősége. Evangélikus egyházunkban szinte kizárólag a dicsőség szót használjuk, a keleti egyházban, némileg a katolikus egyház, és elvétve egy-egy protestáns teológus nevezi nevén a dicsőséget, ez pedig Isten szépsége. Itt van kezembem egy 18. századi amerikai protestáns teológus, Jonathan Edwards kis könyve: „Krisztus szépsége”. Eszerint e szépség forrása a Szentháromság összecsengése, közös ritmusa, „tánca”, az „istenti tánc” (görög szóval perikorézis), a tökéletes harmónia. János evangéliumában ezt olvassuk: „Én az Atyában vagyok, az Atya énbennem”. Így áramlik a szeretet a Szentháromság három személye között. Miért teremtette Isten a világot? Ugyanez a szerző azt feleli erre: azért, hogy kommunikálja, kiárássa a világban ezt a tökéletes, túlsorduló szeretetet. Hogy teremtményén felismerhesse önmaga képmását, saját orcájának ragyogását és szépségét.

A Krisztus nélküli ember

A Biblia szerint a Krisztus nélküli ember sötétségben van, mert nem világít rajta, nem sugárzik róla az isteni arc. A sötétség nem szereti a fényt, nem engedi be a

világosságot. Így, ilyen szomorú hangon kezdi János apostol az evangéliumát. A teremtéskor pedig ott ragyogott az ember arcán az istenarc szépsége. Bár a bűn eset óta az ember vakon, sötétségben, elbújva, lepelbe rejtőzve él. Isten azonban újra és újra szeretné sugározni az emberre a dicsőséget és szépségét. Ezért küldött prófétákat és papokat, hogy áldásával feltámassza, újrateremtse az embert, hiszen az ember az Ő teremtménye. Egy szülő nem lehet, hogy ne szeresse a gyermekét. Minden vasárnap az istentisztelet végén kapjuk ezt az áldást, halljuk az ároni áldást: „az Úr világosítsa meg az ő orcáját, terajta, fordítsa tefeléd az orcáját”. Miért? Hogy felismerhessen téged, mint önmaga képmását, saját orcájának ragyogását és szépségét.

A krisztusi ember

Ez a harmadik típus, középen Krisztus és a Krisztus nélküli ember között. Valójában ez a harmadik, a krisztusi ember a mai igeszakaszunk „főszereplője”. Nem minden ember zárkózott el a Krisztusban megjelenő fénytől. Ugyanis Isten, aki ezt mondta: „Sötétségből világosság ragyogjon fel”, gyújtott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon előttünk Isten dicsőségének ismerete Krisztus arcán. Azért lehetünk mi „bent”, mert Isten világosságot gyújtott a mi szívünkben. Nem mi gyújtottunk világosságot, hanem Isten.

„Szívünk világossága” szemünkkel is megláttatta Isten dicsőségének sugárzását. Hol? Krisztus arcán. Miért? Mert Isten arcának sugárzását nem bíránk elviselni. Az Istennel való találkozása után Mózesnek leplet kellett tenni az arcára, hogy az emberek el tudják viselni ezt az isteni sugárzást. Krisztusban azonban eltűnik ez a lepel. Krisztus arcán felismerjük Isten arcának dicsőségét, azaz szépségét. Isten emberré, Jézussá lett, s a vele való találkozáskor nem pusztulunk bele a mindenható Isten jelenlétébe. Amíg azonban e földön élünk, mégiscsak emberek maradunk. Nem akármilyen, hanem krisztusi emberek, akikről sugárzik a fény. Halandó, elbotló, törékeny emberek. De a szívünkben ott hordozzuk Krisztust. Az evangéliumot. Ez a mi kincsünk: „Van örök kincsünk, becsesebb.” – énekeljük. Mi pedig cserépedények vagyunk, akik néha megrepedezünk. De ebben a törékeny, megrepedt cserépben ott van a „rendkívüli erő”, az örömhír, az evangélium dűnamisza. Igen, a krisztusi ember törékeny cserép, megbotolhat, talán el is bukhat – de, és láss csodát, fel tud állni! Sebezhető, de meg tud gyógyulni. Pontosabban: „gyógyíttatni”, hiszen a gyógyulásunkat nem magunknak, hanem egyedül Istennek tulajdoníthatjuk. Pál apostol retorikai bravúrral, párhuzamokkal és ellentétekkel írja le a támadható, megalázható, sebezhető, de mégis megmaradó krisztusi ember helyzetét:

- 1) szorongatnak, de nem szorítanak be,
- 2) kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe,
- 3) üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak;
- 4) letipornak, de el nem veszünk.

Mindez nem magunknak köszönhető, hanem az evangélium bennünk élő erejének, dünamizának. A krisztusi ember nem maga él, hanem – és ez nem frázis – él benne a Krisztus. A keresztény ember a keresztsége révén beoltódik Krisztus testébe, azaz a halálába és feltámadásába. Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen a testünkben. És ez a test nemcsak az egyén, hanem a Krisztus teste az egyház, a gyülekezet. Mit is jelent kereszténynek lenni? A kérdésnek pontosan így kell hangoznia: Mit jelent az, hogy keresztények vagyunk? Azt, hogy a Krisztusból való, az Ő halálában meghalt és az Ő feltámadásában feltámadt emberek: egyének és közösségek – mind új teremtetések vagyunk. Veszélyek továbbra is leselkednek ránk, mert törékeny cserépedények vagyunk. Ezért vigyázzunk erre az Örök kincsre, az evangéliumra, hiszen egyedül az óv meg bennünket, hogy krisztusi emberek: igazi, valódi, hiteles, az istenarcot visszanyert emberek maradhassunk! Ezért énekeljük és énekeljük:

*Van örök kincsünk, becsesebb
Nincs nála földön, égen.
Az arany, ezüst, drágakő
Csak por, ha hozzá mérem.
Nem múlta felül semmi még,
És nincs, ami felérje.
Ez örök égi ajándék
Az Isten szent ígéje.*

Ámen.

MISZTÉRIUM

Textus: Róm 16, 25–27

Akinek pedig van hatalma arra, hogy megerősítsen titeket az én evangéliumom és a Jézus Krisztusról szóló üzenet szerint – ama titok kinyilatkoztatása folytán, amely örök időken át kimondatlan maradt, de most nyilvánvalóvá lett, és az örök Isten rendelkezése szerint a próféták írásai által tudtul adatott minden népnek, hogy eljussanak a hit engedelmességére az egyedül bölcs Istennek legyen dicsőség Jézus Krisztus által örökkön-örökké. Amen.

A felolvasott igeszakasz Pál apostolnak a Rómabeliekhez írt levelének utolsó három verse. A teológiailag közismerten súlyos Római levél utolsó három verse sem igazán olvasóbarát, de nem is „hallgatóbarát”. Olyan sűrítetten mély, gazdag gondolatokat tartalmaz, amelynek kifejtésére hónapokat is lehetne szentelni. Amikor felkérést kaptam a mai áhítat tartására, elhangzott, hogy a hétfő reggeli áhítatok témája: „*Ami a szívemen, az a számon!*” De hát Pál apostol? A Római levél? Ilyen nagy súlyt hordozna a szívem? Nem életveszélyes ez? Hát akkor elmondom, miért esett a választásom erre az ígére! Múlt pénteken műhelykonferenciát szerveztem a Károli Egyetemen. A téma az úgynevezett „messiási zsidók” és a keresztények kapcsolata volt. Kik is ezek a messiási zsidók? Nem sokat tudunk róluk. A 20. század közepén jelentek meg. Ők olyan zsidók, akik elfogadják Jézus Krisztust, mint Messiást és vallják a keresztény tanítás. Nem kívánják azonban feladni zsidó mivoltukat: megtartják a zsidó ünnepeket és az étkezési szokásokat, a szombatot ünneplik a vasárnap helyett: ünneplik a Peszachot, a Jom Kippurt, a Sátrak ünnepét. Igazán nem tartoznak sem a zsidósághoz, sem a keresztény egyházakhoz: a zsidók árulóknak, a keresztények furcsa szektának tartják mozgalmukat. Kicsit olyanok, mint Krisztus első követői: a zsidóknak botrány, a nem-zsidóknak pedig bolondság. Érdekel ez a mozgalom, mert már több évtizede foglalkoztat a zsidóság és a kereszténység kapcsolata.

Mivel a Biblia értelmezésével foglalkozom, különösen az Ószövetség és az Újszövetség kapcsolata érdekel. A zsidók számára egyedüli szent irat a Héber Biblia, amit mi Ószövetségnek nevezünk. Számukra az Újszövetség egy zsidóságból

Elhangzott Budapesten, hétkezdő áhítatként az Evangélikus Országos Egyház irodájában, 2022. szeptember 19-én.

kinővő szekta szöveggyűjteménye, önkéntes, sőt erőszakos kisajátítása az ő szent irataiknak. Mi pedig azt valljuk, hogy az Ószövetség-beli próféciaik és előképek Jézus Krisztusban beteljesedtek. Hát kinek van igaza? A zsidóknak vagy nekünk? Mi is a zsidóság szerepe Isten üdvtervében? Pál apostolt is élénken foglalkoztatta ez a kérdés a Rómabeliekhez írt három fejezetében (9-11). Elvetette-e Isten a választott népét? – kérdezi. „Távol legyen!” válaszolja, s mondanivalóját a szelíd és vad olajfa hasonlatával írja le. A zsidóság a szelíd olajfa, amelynek – az engedetlensége miatt – letörettek az ágai. Ám mindez azért történt, hogy Isten a pogányokat, mint vad olajfát beoltsa a szelíd olajfába, s ezáltal „feltékennyé” tegye a választott népet. De eljön az idő, amikor a gyökér (a zsidóság) újra ágat sarjaszt; s ezért a vad olajfának vigyáznia kell, nehogy úgy járjon, mint a zsidóság: „*Aki áll, vigyázzon, el ne essék*”. Pál ezt a kapcsolatot misztériumnak, titoknak nevezi. A messiási zsidókról van egy könyv, amelynek ez a címe: *Az olajfa misztériuma*. Mi is ez a misztérium, mi is a misztérium általában? Ez a kérdés van most az én szívemen – erről szóljon ma a szám. A misztérium szó titkot jelent. Sokféle titok van: vannak nyugtalanító és nyugtató titkok: Nyugtalanító titkok közé tartoznak a sötét titkaink, a „jaj, mások meg ne tudják” rettegése! Nyugtalanító titok, hogy mit hoz a holnap; ki gondoskodik rólunk, ha betegek leszünk, lesz-e pénz az államháztartásban, és a családi kasszában: kibírjuk-e itt az irodában, ha nem lehet 18 foknál magasabb a hőmérséklet? Nem gyűrűzik-e be hozzánk a szomszédban dúló döbbenetes háború? De én ma másféle titokról, a nyugtató misztériumról szeretnék beszélni.

Jézus a példázatai kapcsán többször is használja, amikor az „Isten országának misztériumáról, titkairól beszél” (Mt 13,11, Mk 4,11, Lk 8,10). Márk szerint a titok maga a Messiás (ezt nevezik a tudósok a Márkra jellemző „messiási titoknak”). A titoknak valamiképpen a kinyilatkoztatással van dolga: „A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi; a kinyilatkoztatott dolgok pedig a miénk és a mi fiainké mind örökké” (5Móz 29,29). Pál apostol a misztérium szót különösen a Korinthusi első levélben és az Efezusi levélben használja nagyon gyakran. A páli levelekben Isten titkos bölcsessége a megfeszített és feltámadott Krisztus, akit e világ bölcsessége nem tud befogadni, de akit Isten a világ kezdete óta erre készített fel (Róm 16,25; 1Kor 2,7k; Ef 3,9; Kol 1,26). Isten e titok feltárását rábízta az apostoli igehirdetésre (Ef 3,2-6). Itt Pál „Krisztus titkáról” beszél (3,3), sőt az Istenben elrejtett titok kinyilatkoztatásáról, a „titok megvalósulásának rendjéről” (oikonomia) beszél (3,9). Az „elrejtőzés”, „titok”, „kinyilatkoztatás” mélységébe, szélességébe, hosszúságába, magasságába nyerünk bepillantást. Amit Hamvas Béla ír a szimbólumról, az a misztériumra is igaz: „*A szimbólum elrejt, amit kinyilatkoztat és kinyilatkoztatja, amit elrejt.*” Az apostol többféle misztériumot is említ: a „felette nagy titok” a házasságra utal, ami a férfi és a nő kapcsolatának misztériuma; ám ez Krisztusnak mint Fejnek és az egyháznak mint az ő testének a misztériuma. A katolikus misén ezt halljuk az Úrfelmutatáskor: „Íme, hitünk szent titka”. Mi evangélikusok pedig így mondjuk a liturgiában: „Íme Megváltásunk titka”. Igen, a megváltásunk is misztérium. A múltban sokféle elméletet

találtak ki ennek megmagyarázására, de igazán egyik sem működött. A misztériumot nem boncolgatni kell, hanem szemlélni és imádni. Róm 11,25 – s itt érkezünk el a választott igénkhez, az olajfa misztériumához: a zsidók és a keresztények titokzatos kapcsolatáról szól. A kinyilatkoztatott titok, ami Pálra és minden hívőre bízott: *a Krisztus titka*. Ezt a titkot, a „Jeshuát” ismerték fel a messiási zsidók is. Ezt a csodálatos misztériumot kell nekünk is szemlélni, hirdetni és imádni – ma és mindörökké! Ámen.

KEDVES FARIZEUS TESTVÉREIM!

Textus: Lk 18, 9-14

Némely elbizakodott embernek, aki igaznak tartotta magát, a többieket pedig lenézte, ezt a példázatot mondta: Két ember ment fel a templomba imádkozni: az egyik farizeus, a másik vámszedő. A farizeus megállt, és így imádkozott magában: Istenem, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember: rabló, gonosz, parázna, vagy mint ez a vámszedő is. Böjtölök kétszer egy héten, tizedet adok mindenből, amit szerzek.

A vámszedő pedig távol állva, még szemét sem akarta az égre emelni, hanem a mellét verve így szólt: Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek! Mondom nektek, ez megigazulva ment haza, nem úgy, mint amaz. Mert aki felmagasztalja magát, megaláztatik, aki pedig megalázza magát, felmagasztaltatik.

Kedves Farizeus Testvéreim! Ma egy igazi farizeus szól hozzátok! Hallottuk most ezt a példázatot. Bizonyára ismerjük is, talán nagyon jól ismerjük. Jézus két imádkozót állít elénk. Mindketten felmentek a templomba imádkozni. Az egyik egy farizeus, a másik egy vámszedő. Az egyik a kezeit az égre emelte, s hálát adott azért, hogy ő rendes, vallásos ember. Nem olyan bűnös, mint a vámszedő, és a vallásos cselekedeteivel kiérdemli Isten elismerését: böjtöl (a böjtben nem eszik húst, nem fogyaszt alkoholt), rendszeren fizeti az egyházi adót; ott ül minden vasárnap a templomban. A másik, a vámszedő viszont lesüti a szemét, nem mer az égre nézni, csak annyit mer mondani: „Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek!” Ki is a negatív szereplő ebben a példázatban? Hát a farizeus! Ki is a pozitív szereplő ebben a példázatban? Hát a vámszedő! Igen, ez a jézusi példázat egyértelmű. Jézus megmutatta, hogy mi a hamis és mi az igazi keresztény lelkület; hogy milyen a hamis és milyen az igaz imádság.

Megértettük. Igen. A farizeusok Jézus szemében mindig negatívan jelennek meg. Különösen itt. Micsoda nagyképű imádságot mondott ez a farizeus! Szinte taszít bennünket a farizeus alakja. Székünkben hátradőlünk, felsóhajtunk és ezt

mondjuk: „Hálát adok neked Istenem, hogy nem vagyok olyan, mint ez a farizeus!” És ez az a pillanat, amikor máris mi lettünk a farizeusok. Csak ezt talán nem vettük, nem vesszük észre. Azt gondoljuk, Jézus két képet vetített elénk: a képmutató rossz keresztény és az igaz keresztény képét. Azt gondoljuk, Jézus megmutatja mi a rossz és mi a jó. Az „Uramuramozó” keresztények rosszak, de a bűnbánó keresztények a jók. Tehát azt gondoljuk, hogy Jézus moralizál. Nem, Jézus nem moralizál, Jézus dramatizál. Minden példázat egy meghökkentő mini-dráma. Mert ez a példázat nem a farizeusról és nem a vámszedőről szól. Hanem rólunk. Rólam és rólad. Rólam, Fabiny Tiborról és rólad, Hafenscher Károlyról, és Rólatok, és rólunk, a nagyszerű révfülöpi Luther-konferenciára érkezőkről.

Kedves Farizeus Testvéreim! Értitek már, hogy miért szólítottalak így Titeket? Hogy miért szólítottam így magunkat? Itt Jézus nem nyugtat, hanem nyugtalanít minket. Minket, a farizeusokat. A nyugodt keresztényeket. Igen, Jézus a nyugodtakat nyugtalanítja. De ezzel nem ér véget az Ő szolgálata, mert Ő a nyugtalanokat megnyugtatja. Először ezt a gondolatot Amerikában hallottam, az angolul értőknek idézem is: Isten / Jézus, az ige hirdetője: „afflicts the comfortable and comforts the afflicted.”

Jaj nekünk farizeusoknak, jaj nekünk „jó keresztényeknek”, jaj nekünk jó evangélikusoknak! Jaj nekünk, komfort-keresztények! Jaj nekünk, a komfort-zónánkban lublickoló keresztényeknek! Jaj nekünk, akik megszokásból, rutinból mondjuk el az Úrtól tanult imádságot: „Bocsásd meg a mi bűneinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.” Jaj nekünk, akik a valóban csodálatos gyónó imádság szépségében gyönyörködve mondjuk, hogy:

Vallom előtted, szent és igaz Isten, hogy vétkeztem ellened és embertársaim ellen gondolattal, szóval és cselekedettel. Sok jót elmulasztottam, sok rosszat elkövettem. Nem vagyok méltó kegyelmedre, méltó vagyok ítéletedre. Hozzád fordulok mégis: nincs más reménységem. Szent Fiadért, az Úr Jézus Krisztusért kérlek: légy hozzám irgalmas és bocsásd meg bűnömet. Ámen.

Gyönyörű ez a gyónó imádság, nagyon szeretem. De valóban komolyan gondolom ezt? Valóban átélem Isten ítéletét? Azt, hogy valóban méltó vagyok az ítéletére? Valóban átélem a lelkész által közvetített feloldozást: „Ego Te absolvo!” „Megbocsáttattak az én bűneim”? Valóban újjongok-e, hogy az ítélet aló felmenttettem? A youtube-on megnézhetjük Dér Katalin nyolc perces történetét: „Felmentve!” Ez a példázat mélyen az én szívembe világít. Megmutatja, hogy valóban ki vagyok! Elveszett ember! Aki tényleg méltó vagyok Isten ítéletére. Igen, a törvény szigorú mércéjén megmérettünk és könnyűnek találtattunk. Igen, adót csaltam, paráználkodtam, pletykálgodtam, azaz a felebarátom ellen hamis bizonytságot tettem, a másik bűneit és nem a sajátomat láttam, kárörvendtem; büszke, beképzelt, nárcisztikus voltam, s a saját hitemben gyönyörködtem. Felismerem-e, hogy minden vallásosságommal, „jókereszténységgemmel” a való-

ságban mégsem Istenen csüngött a szívem? Ha ezt megértettük, elfogadjuk, s leginkább átéljük, s a gyónó imádságot nem rutinból, hanem a szívünk mélyéből, legmélyéből mondtuk, akkor nem ér véget a történetünk. Akkor már nem a farizeusok, hanem a vámszedők leszünk. A szemünket és a kezünket az égre emelve már nem csupán hozsannázunk, hanem vámszedőként a fejünket lehajtva, szégyenkezve így imádkozunk: Istenem, irgalmazz nekem, bűnösnek!

A 8. század óta, a keleti kereszténység körében terjedt el az úgynevezett „Jézus-ima”. „Uram, Jézus Krisztus, Isten Fia, könyörülj rajtam, bűnösön!” – csupán ilyen rövid a Jézus-ima, de hogy milyen nagy ereje van! Ezt naponta többször is el lehet ismételni. Bartimeus és a vámszedő imádsága ez: „Uram, Jézus Krisztus, Élő Isten Fia, könyörülj rajtam, bűnösön!” Csókay András idegsebész elmondta, kisfia halála után ez az ima segített neki talpra állni, és ennek köszönhető a szíami ikrek műtétjének sikere is. Ez az az imádság, amelyet a „szív imádságának” mondanak, s ami lassanként alkalmazkodik a légzés ritmusához, és kiterjed az egész testre. A légzés ugyanis soha nem szűnik meg, még ha alszunk, akkor sem, vagyis az imádság az élet lélegzete. Egy anglikán szerzetes mesélte nekem, hogy este úgy alszik el, hogy elmondja, újra és újra ismétli a Jézus-imát: legősibb formája a keleti és nyugati liturgiában egyaránt általános Kyríe eleyson! (Uram, irgalmazz!), legrövidebb alakja pedig egyszerűen a Szent Név: Jézus! Vagy Jézus Krisztus!

Édesapámnak volt egy teológustársa, aki elvesztette a hitét és több évtizedre otthagyta a lelkeszi pályát, és a „világi élete” egy mélypontján őszintén felkiáltott, s csak ennyit mondott: „Jézus!” Megtapasztalta, hogy Jézus neve szabadítót jelent, átélte, hogy bűnei megbocsáttak, Isten felmentette őt. Ismét lelkeszi szolgálatba állt, több évtizeden keresztül szolgált, ma is él nyugdíjasként, egy idősök otthonában, az „élettel betelve”.

A sírás megelőzi a nevetést, a megtört szív a megbocsátását, a törvény az evangéliumét, a kereszt a nyitott sírét, Nagyszombat borzalmas csendje a *risus pascalist*, a Húsvét felszabadult nevetését, a Nagypéntek s Húsvét örömét. Krisztus feltámadt! Krisztus valóban feltámadt!

Kedves Vámszedő testvérem! Vallod-e magad igazán bűnösnek, vallod-e magadat igazán ítéletre méltónak?

Kedves Vámszedő testvérem! Hiszed-e igazán boldogan, hogy megbocsáttak a bűneid?

Vallod-e felszabadultan és örömmel: „Krisztus feltámadt? Krisztus valóban feltámadt!”

Ugye vallod? Ugye valljuk? Ámen.

KI AZ IGAZ EMBER?

Textus: Fil 3,3–14

Pedig nekem lehetne bizakodásom a testben is. Ha másvalaki úgy gondolja, hogy testben bizakodhat, én még inkább: nyolcadik napon metéltek körül, Izráel népéből, Benjámin törzséből származom, héber a héberek közül, törvény szempontjából farizeus, buzgóság szempontjából az egyház üldözője, a törvényben követelt igazság szempontjából feddhetetlen voltam. Ellenben azt, ami nekem nyereség volt, kárnak ítélem Krisztusért. Sőt most is kárnak ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan nagyságáért. Őérte kárba veszni hagytam és szemétnek ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem. Hogy kitűnjék rólam őáltala: nincsen saját igazságom a törvény alapján, hanem a Krisztusba vetett hit által Istentől van igazságom a hit alapján, hogy megismerjem őt és feltámadása erejét, valamint a szenvedéseiben való részesedést, hasonlóvá lévén az ő halálához, hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra. Nem mintha már elértem volna mind ezt, vagy már célnál volnék, de igyekszem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott Krisztus Jézus. Testvéreim, én nem gondolom magamról, hogy már elértem, de egyet teszek: ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának Krisztus Jézusban adott jutalmáért.

Ki az igaz ember?

Sokféle emberről beszélünk pozitív értelemben: okos ember, jó ember, becsületes ember, derék ember, jó magyar ember, ügyes ember, bölcs ember, megbízható ember, s talán leggyakrabban: boldog ember! (Mindezek ellentétéről, a negatív típusokról most inkább nem szólok.)

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet istentiszteletén, 2023. augusztus 20-án, a Szent-háromság ünnepe utáni 12. vasárnapon.

Ma az oltár előtt felolvasott két ige, és a most elhangzott textus alapján azt a kérdést keressük, hogy ki az igaz ember?

Három emberről fogok szólni: egy királyról, egy vámszedőről és egy apostolról. Dávidról, a névtelen vámszedőről és Pál apostolról. Mindegyik életében változás történt. Mindegyik életében van egy „volt” és egy „lett” periódus.

Az irodalmi művekben az emberi jellemeket hamar felismerjük, hogy ki kicsoda, milyen a jellem, s ezek a jellemek többnyire ugyanazok egy regény, vagy egy dráma esetében. Életükben ritkán van változás vagy 180 fokos fordulat. Amíg az irodalmi művekben az emberek a főszereplők, a Bibliában Isten a főszereplő. Ő cselekszik. Isten cselekvő Isten. Erről szól Mária éneke, a Magnificat:

Így olvassuk:

*Hatalmas dolgot cselekedett karjával,
szétszórta a szívük szándékában felfuvalkodottakat.*

*Hatalmasokat döntött le trónjukról,
és megalázottakat emelt fel.*

*Éhezőket látott el javakkal,
és bővelkedőket küldött el üres kézzel.*

A bibliai szereplők életingájának kilengése sokkal szélesebb, mint az irodalmi művek hőseinek, hiszen az egyes szereplők: Jákóbok, Józsefek, Dávidok, Péterek a semmiből lesznek mindenek. Jákób csalónak indult, s ő lett Izráel. József, a dicsekvő ficsúr, a papa kedvence volt, ám Isten kohójában megtisztított embere lett. Dávid, a parázna, Istent dicsőítő, neki szolgáló uralkodó lett. Péter, a gyáva, a Jézust megtagadó, az első számú apostol lett.

Folytathatnánk a sort. Ők mindnyájan új teremtetések lettek. Az Istentől érintett emberek megaláztatnak és felmagasztaltatnak. Akik viszont magukat felmagasztalják, mint az Ószövetségben a fáraó, vagy a babilóniai király, Nabukodonozor és minden birodalmat építő, felfuvalkodott hatalom, azokat Isten megalázza és ledönti a trónjáról.

Az Újszövetségben ilyenek a világi hatalom képviselői, mint Heródes és Pilátus, vagy éppen a szupervallásos farizeusok, főpapok vagy Kajafások.

Ma nem a világ nagyjairól, a hatalom embereiről, a felfuvalkodottakról és ledöntöttekről, az ő bukásukról szólunk, hanem az egykor a bűn rabságában vergődőkről, azokról, akiket Isten megszabadított, a mélységből kiemelt, s akiket a saját szolgálatába állított. Akik a senkiből lettek valakik, az elveszettekből megtaláltak, akik Isten kohójában öniszereplők, igaz emberek lettek.

Legkézenfekvőbb lenne a tékozló fiú történetét olvasnunk, tanulmányoznunk, szemlélnünk. Most azonban inkább az imént már említett három személyre, Dávidra, a vámszedőre és Pál apostolra irányítsuk a figyelmünket!

Dávid

Dávid egyszerű pásztorfiúból lett hatalmas király. Élete, uralkodása delelőjén azonban súlyosan vétkezett. Elcsábította Betsabét, Uriás feleségét, majd annak a férjét a hadsereg élére állította, s így a halálba küldte. Királyként, a hatalom csúcsán úgy érezte, hogy minden rendben van. A hatalom eltorzította a erkölcsi jellemét, bűne következtében lelkileg megvakult. Shakespeare – akit szeretek idézni – írja egyik drámájában:

*De jaj, ha bűnben megkeményedünk,
Szemünk befogják a nagy istenek:
Önnön mocskunkba fojtják ép eszüinket,
Hogy bálványozzuk bűneink – s kacagnak
Míg vesztünkbe futunk. (Mészöly Dezső ford.)*

Ilyen volt Dávid egészen addig, amíg Nátán próféta megjelent előtte és elmondott egy példázatot egy gazdag és egy szegény emberről, arról, hogy a gazdag elvette a szegény ember egyetlen báránycáját. Mint hallottuk, Dávid haragra lobbant, és ezt mondta, „halál fiai ez az ember!” És ekkor Nátán így szólt: „te vagy ez az ember!” Nátán a példázattal tükröt tartott Dávid elé, s Dávid felismerte saját eltorzult jellemét, összetört és így szólt:

*Vétkeztem az Úr ellen!
Nátán így felelt Dávidnak: Az Úr is elengedte vétkeidet, nem halsz meg.*

És ekkor írja meg Dávid a Biblia legmegrendítőbb bűnbánati énekét, az 51. zsoltárt:

Dávid zsoltára, abból az időből, mikor nála járt Nátán próféta, mert bement Dávid Betsabéhoz. Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal!

...

*Teljesen mosd le rólam bűnömet, és vétkeimtől tisztíts meg engem! Tisztíts meg izsóppal, és tiszta leszek, moss meg engem, és fehérebb leszek, mint a hó.
Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem!*

Ne vess el orcád elől, szent lelkedet ne vedd el tőlem! Vidámíts meg újra szabadításoddal, támogass, hogy lelkem készséges legyen, hogy taníthassam útjaidra a hűtlenekeket, és a vétkesek megtérjenek hozzád..

...

Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem!

Hogyan lett a hatalomtól megszedült, erkölcsileg és lelkileg megvakult hamis emberből igaz ember? Úgy, hogy meglátta, felismerte lelkének sötéttségét, értékrendjének hamis voltát – és megriadt az addigi önmagától.

Néhány évtizede egy erdélyi lelkész tartott evangelizációt egy református gyülekezetben, s többször is elismételte ezt a sokunk számára érthetetlen kérdést: *„Testvér, megtetszett-e az óembered? Mert ha nem tetszett meg, akkor még nem vagy újjászületett ember!”* Sokan zavartan néztünk egymásra: miért kell, hogy „megtetszen” nekünk az óemberünk? Nemsokára kiállt a helyi lelkész és ezt mondta: „mifelénk ezt úgy mondják – megláttad-e már az óemberedet?”

Pontosan erről van szó! „Kitetszett-e”, kirajzolódott-e előtted az, hogy ki voltál? Megijedtél-e attól, hogy ki voltál? Elhatárolódtál egykori önmagadtól? Egykori szavaidtól, egykori cselekedeteidtől? Ki tudod-e mondani: ez voltam, bocsásd meg Istenem a bűneimet! Dávid ki tudta mondani, Dávid szíve összetört, s ezért válhatott igaz emberré, népe és a kereszténység példaképévé és a zsoldárok szerzőjévé. De elég-e a bűnbánat?

A vámszedő

A második példánk a vámszedő. Róla most rövidebben szólunk. Jézus példázatban szól két emberről. Az egyik a vallásos, aki Isten előtt sorolja az érdemeit, hálát ad azért, hogy nem olyan bűnös, mint a hátul álló vámszedő. Igen, a farizeus erkölcsös ember, talán egykor „megtért” ember, aki most már a hitével, feddhetetlen életével és a cselekedeteivel dicsekszik Isten előtt. Ő az öngaz ember. Vagyis nem igaz ember. A vámszedő bizonyára sok bűnt követett el: talán csalt, lopott, gyilkolt, paráználkodott. Mi volt a konkrét bűne – nem tudjuk. Ő azonban úgy áll meg a templomban, hogy a szemét sem meri az égre emelni és a mellét verve csak ennyit mond:

Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek!

Ebben a pár szóban minden benne van. Ez az öt szó ugyanaz, amiről Dávid hosszú éneke, az 51. zsoltár is szól. Nevezik ezt „Jézus-imának”, aminek több változata is olvasható az evangéliumban. Szerzetesek, a keleti keresztények sokszor elmondják, mormolják, „mantrázzák” egymás után ezt a néhány szót. Lehet, hogy nekünk, nyugati, protestáns keresztényeknek ez idegennek tűnik. Külföldön járva én azonban sok hívőnél tapasztaltam ennek a Jézus-imának az erejét. Mit mond Jézus? *„Ez az ember megigazulva ment haza.”*

A bűnös vámszedő igaz ember lett!

Aki Isten előtt, az Ő bűnbocsánatának kegyelmében bízva vallja meg bűneit, az leteszi ezt a terhet magáról, mert bízik abban, mint ez valójában is így van, hogy ezt a terhet Krisztus veszi magára. Aki ezzel a hittel imádkozik, az nemcsak bűnbánatot tart, hanem bűnbocsánatot is nyer; megtér, hazatér, mint a tékozló fiú! Azt mondja Jézus, hogy ez az ember megigazultan tért haza. Megtért. Igaz ember lett. Mert hitt. Hite által igazult meg. De neki nem „ékszer” volt a hite, mint a farizeusnak, hanem az egész élete.

Ugyanakkor vigyázzunk, nehogy így imádkozzunk: „Hálát adok Istenem, hogy nem vagyok olyan, mint ez a farizeus!” *„Mert aki felmagasztalja magát, megaláztatik, aki pedig megalázza magát, felmagasztaltatik.”*

Pál apostol

Most érkezünk el az igaz ember harmadik példájához, Pál apostolhoz. Ő írt, prédikált legtöbbször arról, hogy az igaz ember hitből él, újabb fordítások szerint: hit által él. A múlt héten hallottuk ezt Habakuk próféta szájából, hiszen ezt az igeverset Pál apostol tőle idézte a Római levélben. Nem a cselekedetek, hanem a hit általi megigazulás a lényeg! – mondták a reformátorok, s tudjuk, hogy ez volt Luther élet- és sorsfordító igéje is. Azt persze Luther is vallotta, hogy a hitből következnek a cselekedetek, csak a hit nélküli cselekedetéről tartotta, hogy azok nem elegek az megigazuláshoz.

Szeretem a „hit általi megigazulás” kifejezést pontosítani: sokféle hit van ebben a világban (Buddha-hit, Allah-hit, természet-hit stb.), de a keresztények „*a krisztushit által*” élnek, aminek összefoglalása Jn 3,16: „*aki hisz őbenne*”.

Pál apostol, a Krisztus-üldöző zsidó életéről sokat hallottunk. Megtérésének történetét háromszor is olvashatjuk az Apostolok cselekedeteiről szóló könyvben. Pál apostol leveleiben sokat ír önmagáról. De nem azért, mert nárcisztikus személy volt. Sohasem önmagával, hanem mindig Krisztussal dicsekedett. Azzal, hogy nem ő él, hanem él benne a Krisztus. A megtérés számára az őember meghalását és a Krisztus által újjáteremtett, azaz az új ember feltámadását jelentette. Ezt tanította Pál a keresztségről: mi Krisztus halálába és feltámadásába oltódunk be, amikor a vízben szimbolikusan meghalunk, ám onnan feljőve, szimbolikusan feltámadunk. Az újjászületett ember nemcsak megriad önmagától, hanem ami akkor nyereség volt számára, azt most kárnak ítéli, ami akkor érték volt számára, azt most szemétnek tartja. Most már nem érték Pál számára az előkelő zsidó származása, a törvény alapos ismerete, buzgósága. Pál nemcsak tanította, hanem meg is élte, hogy nem a törvény cselekedete által, hanem a hit által igazul meg, a hite teszi az embert igaz emberré.

Ki tehát az igaz ember? Nem az, aki az igazságot birtokolja, hanem az, akit az igazság birtokol, formál és alakít. „*Az igaz ember szívében nincs álnokság, a beszéde tiszta*” – *mondja a zsoltáros.*” (Vö. Zsolt 15). Az igaz ember az, aki Istenben bízik és őszintén hozzá imádkozik. Akárcsak az özvegyasszony Jézus példázataiban, akinek a kitartó imádsága még a hamis bírót is meghátrálásra készítette.

Az igaz ember ugyanakkor nem feltétlenül „kész”. Aki az igazságot keresi, aki abba az irányba tart, az már igaz ember. Ezt írja Pál: *Nem mintha már elértem volna mindezt, vagy már célnál volnék, de igyekszem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott Krisztus Jézus. Testvéreim, én nem gondolom magamról, hogy már elértem, de egyet teszek: ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé.*

Az igaz embert az Ószövetség Caddiknak, az Újszövetség dikaiosznak hívja. Mondhatnák erre sok bibliai és számos egyháztörténelmi példát is.

Mindössze egy példát említek, egyházunkhoz is tartozó, az elmúlt napokban a 85. születésnapját ünneplő Balczó András példáját. Barnabás fia az alábbi sorokat posztolta a Facebookján.

Apuka 85.

Mi mindig Apukaként köszöntjük, de ettől függetlenül a világon valaha élt legsikeresebb öttusázó. Háromszoros olimpiai bajnok, és tízszeres világ-bajnok. Ennek ellenére azt állítja: A boldogság nem függ a sikerességtől! Amikor Isten megérinti az embert, tudja, hogy ezt az állapotot kereste egész életében. Isten éltesse Apuka!

Senki sem születik „igaz embernek”. Balczó András sem. Pál apostol sem. De a felismert cél irányába nekifeszülten kell futni. Ugyanúgy, ahogy futott Pál apostol vagy Balczó András. „Nekifeszülve”. Dávid, a vámszedő, Pál apostol, Balczó András. Ők nem „voltak” igaz emberek, hanem mert megigazítottak, azok lettek. Mert földi életük, a földi futásuk közben megérintette őket az Isten.

Amikor Isten megérinti az embert, tudja, hogy ezt az állapotot kereste egész életében

Egyetlen személy van, akiről nem mondhatjuk, hogy „lett” igaz ember. Ez Jézus Krisztus. A pogány, római százados mondja ki a kereszttel „Ez igaz ember volt!” Ámen.

MEGMARADNI, MEGTARTATNI

Textus: Jn 15, 9–14

Jézus Krisztus mondja:

Ahogy én engem szeretett az Atya, úgy szeretlek én is titeket: maradjatok meg az én szeretetemben! Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek, és örömtök teljes legyen. Az az én parancsolatom, hogy úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket. Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek.

Gyermekkoromból jól emlékszem, hogy a régi evangélikus istentiszteletünk rendjében ez volt a záróének: „Maradj meg kegyelmeddel, velünk Uram Isten, hogy megálljunk mindvégig a hitben.” Bár akkor ez az ének nekem túl monotonnak, kicsit talán unalmasnak is tűnt, hiszen mindig ezt kellett énekelünk, de ma már sajnálom, hogy az új énekeskönyvünkéből kimaradt, s csak a reformátusok őrzik: „Ó maradj meg kegyelmeddel..” Megmaradni, megtartatni.

Mit jelent Jézus szeretetében megtartatni, megmaradni? Jézus ezt mondja a mai igénkben: *maradjatok meg az én szeretetemben! Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében.*

Először arról szólunk, mi az, ami megmarad, majd utána azt kérdezzük, hogy ki marad meg.

Isten igéjének megmaradása

János evangéliuma, mint Isten igéje, mindörökké megmarad. Olyan jó évtizedek, évszázadok, sőt két évezred után is hallani, hallgatni János, Jézus és Isten hangját, igéjét, ami megmarad.

Elhangzott a Budakeszi evangélikus gyülekezet esti istentiszteletén, 2023. október 8-án, Szent-háromság ünnepe utáni 18. vasárnapon.

Így mondták a régiek: Verbum Dei Manet in Aeternum= Isten ígéje megmarad örökké – olvashatjuk sok oltárkép felett, vagy éppen egy templom bejáratán. *Megszárad a fű, elhullt a virág;...de Istenünk beszéde mindörökre megmarad*” (Ézs 40,7-8; 1Pét 1, 24-25).

Vannak körülöttünk mulandó és maradandó, változó és állandó dolgok. „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak” (Mt 24,35, Mk 13,31, Lk 21,33). „S a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de a ki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.” (1Jn 2,17) .

János evangéliumának e három fejezete, Jézus búcsúbeszéde oly személyes, oly csendes, oly intim, oly szeretetteljes, hogy nem tudunk nem a hatása alá kerülni.

A szeretet himnusza

A mai textus csak egy kicsiny szelet ebből a hatalmas szeretet-himnusból. Megkockáztatom: ez még szebb, mint az oly sokat idézett szeretet-himnusz, Pál apostolnak a Korinthusbeliekhez írt első levelének 13. fejezetében.

Miért? Mert ez nem egy általános, szép ének a szeretet hatalmáról, hanem azért, mert ez a szeretet-beszéd konkrét személyekhez, Jézus tanítványaihoz szól. Akik nagyon szeretik őt, s akiktől most éppen búcsúzik. Egyesek, mint Fülöp, értetlenkedve fogadják Jézus szavait, mások megdöbbennek. Ezért nagyon is helyénvaló ez a lágy, vigasztaló beszéd, a megmaradásra való bátorítás. Idézzük a 9-10. verset: *maradjatok meg az én szeretetemben! Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében.*

Kulcsszavak: megmaradás, megtartás

A felolvasott szakaszunkban két kulcsszó van: megmaradás és megtartás. János evangéliumában a „megmaradás” szó harmincnégyszer, a „megtartás” szó harminchétszer fordul elő. Persze van még néhány további hangsúlyos szó: „parancsolat”, „örök élet” és természetesen a „szeretet”. Ezek a szavak a tartóoszlopai nemcsak ennek a három fejezetnek, hanem az egész János-evangéliumnak.

Sokan állítják, hogy az ember életében a legfontosabb a megtérés. Ez való igaz, hiszen Jézus többször is mondja, hogy „térjete meg, mert elközelgett az Isten országa”. János evangéliumában Nikodémusnak tanácsolja, hogy „újonnan, felülről kell születnetek”. Ám sokféle megtérés lehetséges: hirtelen, folyamatos, hullámszó, stb. Jézus a magvető példázatában a köves helyre, a tövisek közé esett magról ezt mondja:

A köves talajra esett mag pedig az, aki hallja az ígét, és azonnal örömmel fogadja, de valójában nincs gyökere, nem állhatatos: mihelyt nyomorúság vagy üldözés támad az ige miatt, azonnal elbukik.

A tövisek közé esett mag pedig az, aki hallja az igét, de e világ gondja és a gazdagság csábítása megfojtja az igét, és terméketlen lesz.

A jó földbe esett mag pedig az, aki hallja és érti az igét, és termést hoz: az egyik százannyit, a másik hatvanannyit, a harmadik harmincannyit.

Természetesen a föld az emberi szív, amely sokszor megkeményíti magát és nem fogadja be a magot. Fontos a megtérés, de ennél fontosabb a megmaradás és a megtartatás. Mondjuk ki: hitre jutni könnyebb, mint a hitben megmaradni.

Mert a Jézust őszintén követők körül azonnal megjelenik a Kisértő, az eltérítő, az útról letérítő. Jézus pedig figyelmeztet bennünket: „Vigyázatok”, mondhatnánk így is: „Legyetek ébren, gyermekeim!”

Elveszés vagy Örök élet

Mi a megmaradás, vagy a megtartatás ellentéte? Az elveszés! Idézzük fel az evangéliumok evangéliumát, Jn 3,16-ot: „*Úgy szerette Isten a világot, hogy az Ő egy-szüült Fiát adta, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen.*”

Lehet, hogy meghökkentő, az, amit most mondok: Én nem szeretem sem a mennyországot, sem a pokol szavakat. Túlságosan emberi elképzelések ezek; kiszí-nezi őket az emberi fantázia éneklő angyalkákkal vagy ellenkezőleg: az embert kínozó ördögökkel, az örök tűzzel és szenvedéssel. Ha a Biblia használja is ezeket a szavakat, az evangéliumi jelentésük ennél sokkal mélyebb: drámaibb.

Elveszésről és Örök életről van szó. Nevezhetjük azt kárhozatnak, hiszen (most csak a magyar szóval játszom) az valóban „kár”, ha ez ember elveszíti az Istennel, az Örökkévalóval a kapcsolatot. Jézus pedig azt mondja, hogy „az Atya parancsolata Örök élet” (Jn 12, 50).

Ez a parancsolat viszont nem katonai parancs, ami háborúhoz vezet (mint most a palesztin-izraeli, vagy az orosz–ukrán háború), hanem szeretet-akarat, hogy az ember el ne vesszen. A szeretet-akarat pedig a Fiú átadása, és a Fiú ön-ként vállalt kereszthalála. Ha ezt megértjük, ha ebben hiszünk, akkor nem vesszünk el, hanem örök életünk lesz. Azaz megmaradunk és megtartatunk. És a megmaradás, az ami más néven: - mondjuk ki: üdvösség.

Az ember egyszerű ellentétekben (binárisan) gondolkodik: mennyország és pokol, üdvösség és kárhozat. Jézus, az isteni Fiú megtestesülése, élete, megkísér-tése és kereszthalála drámai.

Akárcsak a krisztuskövető ember megtérése, újjászületése, megkísértése, hitvallása, üldözöttsége, szenvedése, kereszthordozása, mártíriuma, hite, meg-maradása és megtartatása is drámai. Az elveszés és a megmaradás folyamata, története drámai történet. Mindig fennáll az eltévelyedés, a bukás, azaz az elve-szés veszélye. A megmaradás és a megtartatás azonban már e földön elkezdődik (Isten országa közöttetek van). A megmaradás a múlandóságban, a halálban és a halálon túl is Örök élet. Ez az üdvösség.

Ennek ellentéte nem a szorongást és félelmet keltő kárhozat, hanem a szomorú elveszés. Az elveszés lehetősége, amint mondtuk, természetesen mindig fennáll. Ámde: az elveszés nem elbotlás, mégcsak nem is elesés. Mindnyájan megbotlunk, s talán néha el is esünk. De ha Istenhez tartozunk, akkor az Ő segítségével fel tudunk állni. Ha megvalljuk bűneinket, akkor bocsánatot nyerünk, bármit is tart a világ rólunk. Ilyenkor elmondhatjuk: felmentettem! Hozzá kell azonban tennünk: nem mindig örök elveszésről van szó. Isten még az elveszettség mélységébe is le tud nyúlni. A tékozló fiú is elveszett és megtaláltatott. Nekünk a megtalálás örömhíre adatik. Isten megtalálta azt, aki elveszett!

Megmaradunk, ha Krisztusban maradunk. Ha Krisztusban maradunk, akkor Istenben maradunk. Megmaradunk, mert megtartatunk, megtartatunk, mert megtaláltatunk. Megtaláltatunk, ha mi is megtaláljuk Isten megmentő, megbocsátó és örök életet adó jézusi szeretetét.

Mert Isten, Jézus Krisztusban úgy szerette világot, hogy az Egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, örökre el ne vesszen, hanem megtaláltasson, örökre megmaradjon, örökre megtartasson, azaz Örök élete, vagyis üdvössége legyen! Ámen.

50.

KERESZTVERS
2018 NAGYPÉNTÉKÉN
(EF 2, 4–16; GAL 3,28)

P
a
r
a
s
z
t

é
s

ú
r
i

v
é
r

Keveredik benned. Furcsa keresztezés. Kereszt ez. És gyönyörűség.

A

k
e
r
e
s
z
t

s
z
e
m
ü
v
e
g
é
n.

UTÓSZÓ – SZEMÉLYES VALLOMÁS (1999)

Lelkészcsaládból származom. Tizenhárom éves koromig papgyerekként éltem először egy dunántúli falusi, majd egy észak-magyarországi nagyvárosi evangélikus gyülekezetben. Anyai nagyszüleim egy másik dunántúli faluban éltek, de gyorsan, egymás után behaltak a kuláksorsba. Amikor édesapámat 1968-ban Budapestre hívták teológiai tanárnak, hirtelen és váratlanul „papcsaládból” „polgár család” lettünk: belekerültünk (visszakerültünk) abba a nyugodt és szeretetteljes (s nagyapám kivételével színgkatolikus!), osztályidegenként is úri, polgári családi környezetbe, ahonnan édesapám származott. Az iskolában jól esett leírnom, hogy apám foglalkozása immáron nem csupán „lelkész”, hanem „teológia professzor”. A diszkriminációtól tudat alatt szívesen szabadultam, de gyermeki sznobériám is bizonyára szerepet játszhatott „büszkeségemben”. Pestre kerülésünk első éveiben sokszor előfordult, hogy ugyanazon a vasárnapon először papgyerek-találkozóra, majd pedig Mimi néni táncórájára mentünk. Hamar megtanultam egyszerre egymástól gyökeresen különböző világokban élni.

Manapság úgy fogalmazok, hogy mi, a közép-nemzedék „elveszett nemzedék” vagyunk: a mi generációnknak nem volt olyan felhőtlen és idillikus gyermek-kora, mint szüleinknek, akik boldog gyermekkori emlékeik segítségével a felnőttkor nyomorgatásait valamivel könnyebben átvészelhették. Mi nem iskolai hittant, hanem „világnézetünk alapjai”-t tanultuk. Mi nem csöppentünk bele valami készbe, hanem identitásunkért-integritásunkért folytonosan harcolni kellett. S e harc folyamán sérüléseket szenvedtünk. Igen: elveszett és sérült nemzedék vagyunk.

A hetvenes években, az emancipálódás jegyében engem is megérintett a szekularizáció korszellem, ami persze akkori egyházamra is eléggé jellemző volt. Noha a hit kérdései lelkem mélyén mindig is elsők voltak, szülői biztatás ellenére mégsem teológiai, hanem világi pályát választottam. Az egyház, amit én láttam akkor belőle, inkább taszított, mint vonzott, és a hitemet is erőtlennek találtam. Bacont idéztem magamnak és másoknak is arról, hogy aki gyengék között akar egyedül „császár” lenni, az majd sokakat juttat romlásra. A sokak közé akartam menni, ahol volt verseny és megmérettetés. Tanulni akartam, s akkoriban olyan tudást szomjúhoztam, amit egy bölcsészkar csillapíthatott.

A bölcsészpálya választása az idealizmusra mondott „igen”-t jelentette. Aki ilyen helyre jelentkezett, azt a materiális jólét, a gazdagság iránti vágy már nem kísérthette. Itt egy másik kísértőt kellett legyőzni. A szakmánkban ezt így hívják: becsvágy, dicsőség, hírnév, karrier. Ha szabad szellemi emberek leszünk, talán legyőzhetjük ezt a minket oly gyakran csiklandozó ellenséget.

Bölcsészként az igazság keresője és Shakespeare szerelmese lettem. Az egyetem utolsó éveiben filosz hetykeséggel paradoxonokkal definiáltam magam:

„protestáns keresztény szabadgondolkodó”. Hangsúlyos volt nekem ebben mindhárom szó: az első az igazság iránti elkötelezettséget, a második az egyetemesiséget (*katholikosz*), azaz a keresztény hagyományt, a harmadik pedig a humanizmus eszményét, az emberi szabadságot jelentette. Ez idő tájt a toleranciáról értekeztem.

Szellemi liberalizálódásomból aztán a Szentírás józanított ki. Kifelé indultam a világba, kellemes kultúrtársaságot kerestem, és a Biblia meglepetésszerűen más, „szép, új” világában váratlanul szembejött velem az Isten. Értelmem fokozatosan megvilágosodott, a szívem felmelegedett, az életem kitisztult, úgy éreztem: a „helyemen vagyok”, egyszerre ment minden, mint a karikacsapás. Megértettem: az élet nem cél, hanem szolgálat. Isten nem csupán emberi boldogságot ad nekem, hanem ennél többet: üdvösséget. Vagyis megment, hogy el ne vesszek. Akkor vagyok boldog, ha saját akaratomat beleveszítem az Ő akaratába. Azoknak, akik e korszakomban élém küldettek és segítségemre siettek, mindörökre hálával tartozom.

Ám mindezzel a küzdelem és a harc távolról sem ért véget. Isten emberi közvetítőn keresztül szólt hozzám, de értelmet is adott: ne a közvetítőre, hanem egyedül az Ő hangjára figyeljek. Hogy meg tudjam különböztetni az emberi speciális tanítást (esetleg a tévedést) az örök üzenettől. Egyik barátomat a közvetítő emberi példája, tisztasága olyannyira megragadta, hogy annak speciális tanítását is magáévá tette. Barátomat elvesztettem, egyedül maradtam.

Tíz évvel az érettségi után, egyetemi tanársegédként mégiscsak beiratkoztam az evangélikus teológia levelező tagozatára. És itt ismét boldog voltam. Azt kellett megtalálnom, ami mindig is megvolt nekem. Az ige elvezetett egyházamig. Ám egyházamat, környezetemet – mint ezt már korábban is sejtettem – romokban találtam.

Újabb küzdelem következett. Eleinte másokkal, majd magamban. De nem voltam egyedül e harcban. Luthertől, a kedvencemtől megtanultam, hogy az Isten saját ellentétének látszatába rejtőzik. Dicsősége rejtett a kereszt gyalázatában. Ereje erőtlenségében, győzelme a vereségében van. Krisztus igazi egyháza, a teste ma is elrejtett, szenvedő test, amelyből részesülünk. *Ecclesia abscondita*.

Ordass Lajos püspök Krisztusról tanúskodó példaadó hitének, a „megállás szimbólumának” felfedezése sokat segített abban, hogy egyházamban megmaradhattam.

A boldogságot tehát a helyrekerülésemben tapasztaltam meg. Ez nem valami „állást” jelentett, hanem benső tartást és bizonyosságot. Átéltam azt, amit Szent Ágoston mondott: „Magadnak teremtetél, minket, Uram. Nyugtalan a mi szívünk, ameddig Tebenned meg nem nyugszik.” Ha helyünkön vagyunk és rendeztük Istennel az életünket, akkor megtapasztaljuk a vezettetést. Keressük először az Isten Országát és az Ő igazságát, a többi majd megadatik nekünk. Isten volt az első, s lám még állást is kaptam.

Ráadásul Isten – mert kértem – segítőtársról is gondoskodott, aki révén megint váratlan új világok, kultúrák nyíltak meg előttem. Szeretete abban nyil-

vánult meg leginkább, hogy csodálatos gyermekeket adott nekünk. Ha rájuk nézek, ezt kérdezem: megillettém őket, Uram? A hála és a féltő felelősség remegő hangján dadogom ezt.

A boldogságot-boldogulást még a kreatív életformában: az alkotásban, a tanításban és végezetül a szolgálatban találtam meg. Az alkotásban: tanulmányok, cikkek, könyvek írásával, szerkesztésével, kutatóközpont szervezésével. Ugyanakkor a tanításban is: immáron huszadik éve tanítok reneszánsz irodalmat angol szakos egyetemistáknak. Nekik közvetve adhatom vissza azt, amit Istentől kaptam. Nem tagadom, ma már szívesen tanítanék teológusokat. De az enyéim még nem fogadtak be. Kárpótol azonban, hogy alkalmanként Isten ígését közvetlenül, „éles” formában különböző helyeken hirdethetem, néha szószéken, de bibliaórák keretében rendszeresen is. A szolgálat öröme adja ma leginkább ezt a belső boldogságot.

Most veszem észre, hogy Jézusról még nem is szóltam. Tizenévesként János evangélista Jézusa ragadott meg: az a benső, meleg hang, amivel a tanítványaitól búcsúzik. Aztán a Hegyi beszéd boldogságainak Jézusa. Érettebb fejjel Pál apostol Krisztusa, majd az Ószövetség Örökkévalója, aki ugyanaz, mint az Újszövetség Küriosza. Az első és legnagyobb hitvallás, hogy a názáreti Jézus a Krisztus. Ő az Oroszlán és a Bárány egyszerre. Aki volt. Aki van. Aki eljövendő. Aki meghalt. Értem. Hogy életem legyen. Aki feltámadt.

És visszajön dicsőségben. Aki Egy. És Három. Aki Atya, Fiú és Szentlélek. Egy. Örök. Isten.

Az Ő nevének legyen dicsőség most és mindenkor.

Megjelent: *Vigilia*, 1999. december, 895-898. Reprint: *Hívő megértés. Válogatott egyházi publicisztika. Teológiai reflexiók*. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2008, 193–196.

HÁROMSZOROS
HÁROM
SOROS

1.
Bízzatok,
én vagyok,
ne féljete!

2.
Θαρσεῖτε,
ἐγὼ εἰμι·
μὴ φοβεῖσθε.

3.
Be of Good Cheer
It is I
Be Not Afraid.